

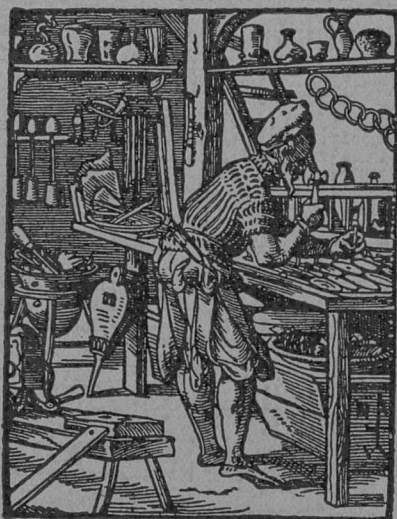
294548599

101 Københavns kommune

09.6945

RHB

GLARMESTERSVENDENES FAGFORENING I KØBENHAVN

1893

4. JULI

1943

KØBENHAVNS
RÅDHUSBIBLIOTEK

GLARMESTERSVENDENES
FAGFORENING
I KØBENHAVN

GLARMESTERSVENDENES
FAGFORENING
I KØBENHAVN

1893

4. JULI

1943

KØBENHAVNS
KOMMUNEBIBLIOTEKER
HØVEDBIBLIOTEKET

* 09.697
924

ex.1

OLUF OLSENS BOGTRYKKERI
København N.

INDHOLD

Glarmestersvendenes Laugsskraa fra 1628	9
De ældste danske Glasmalerier af Museumsinspektør CHR. AXEL JENSEN... ..	13
Glas og Bly i Vinduer af Museumsdirektør BERNHARD OLSEN	21
Glarmesterzünft af RASMUS BERG... ..	39
Glarmestersvendenes Laugssager af CARL MØLLER ...	59
Glarmesteren, hans Materiale, Værktøj og Arbejde af CARL MØLLER	62
Glarmestersvendenes Organisationer:	
I. Tiden fra ca. 1840 til 1900 af CARL MØLLER ...	91
II. Glarmestersvendenes Fagforening fra ca. 1900 til 1930 af M. C. JENSEN... ..	134
III. Glarmestersvendenes Fagforening fra 1930 til Nutiden af SVEND AAGESEN	207

FORORD

Glarmestersvendenes Fagforening i København fejrer den 4. Juli 1943 sin 50-aarige Bestaaen, og ved en saadan Mærkedag standser man ganske naturlig og ser tilbage paa Tiden, der gik.

Paa Generalforsamlingen i Oktober 1941 fik Bestyrelsen Bemyndigelse til at foretage det, der hører til, for at fejre en saadan Jubilæumsdag paa en god og værdig Maade. Det var derfor naturligt, at man vilde give en Fremstilling af Udviklingen fra den første vanskelige Tid, hvorunder Fagets Svende arbejdede, saaledes at man kunde faa Lejlighed til at foretage en Vurdering af de store Fremskridt, der har fundet Sted.

Bestyrelsen satte sig saa i Forbindelse med en af Fagforeningens tidligere Formænd, Hr. Glarmester Carl Møller, og bad ham om at medvirke ved Tilrettelæggelsen, samt skrive i dette Jubilæumsskrift, hvad han beredvilligt lovede os.

Hr. Carl Møller har Æren af den Form, hvorunder Skriftet fremkommer; han har fremskaffet en Række interessante Artikler af kendte danske Historikere: Hr. Chr. Axel Jensen, der har skrevet om De ældste danske Glasmalerier, Hr. Bernhard Olsen om Glas og Bly i Vinduer og Hr. Rasmus Berg »Glarmesterzünfft«. De Herrer har derved vist vort Fag deres Interesse, og derfor bringer vi dem vor Tak. Hr.

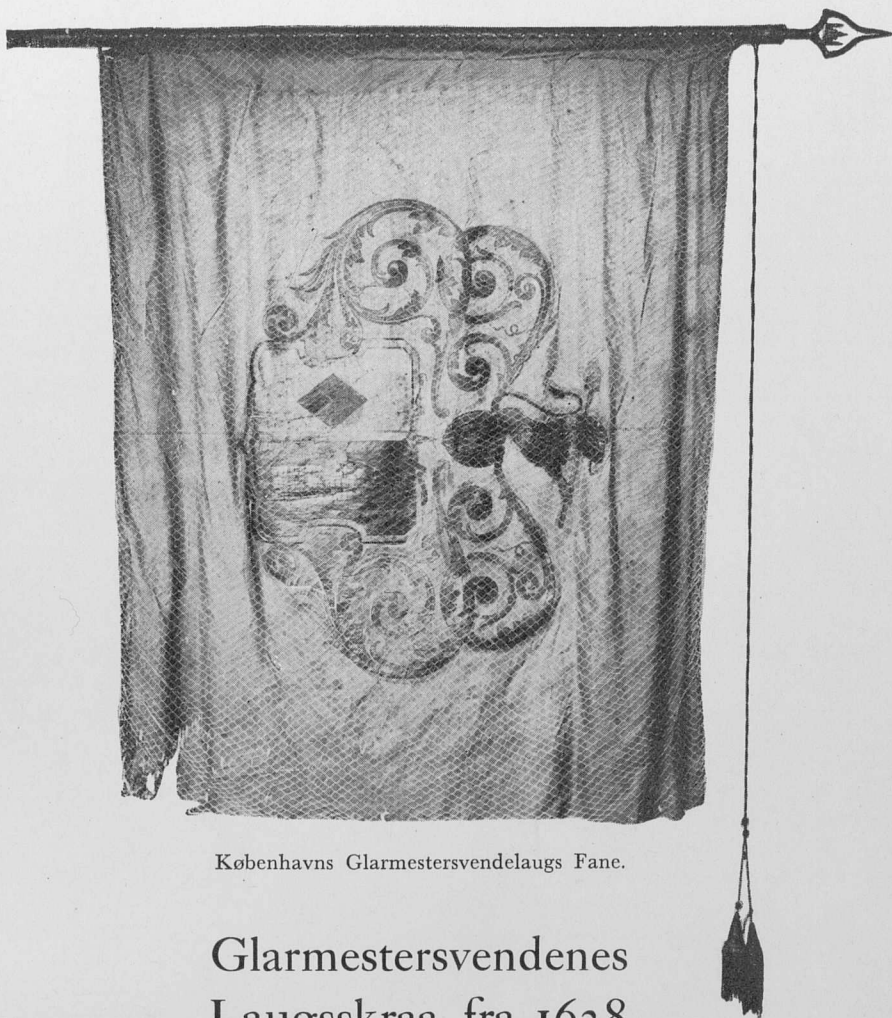
Carl Møller takker vi for Bidragene »Glarmesteren, hans Materiale, Værktøj og Arbejde« samt Glarmestersvendenes Organisation i Tiden fra cirka 1840-1900.

Vor Forretningsfører M. C. Jensen skal have Tak for sin Skildring af Tiden fra Fagforeningens Stiftelse til 1930, hvilket han har skilt sig overordentlig smukt fra, i Særdeleshed naar man tager i Betragtning, at Protokollen fra den meget bevægede Tid imellem 1916-1924 er bortkommet.

Og til Slut en Tak til vor Sekretær Sv. Aagesen, som paa en kort og klar Maade fortæller om Begivenhederne fra 1930 og til Dato.

Dette Skrift er udarbejdet af et af Bestyrelsen nedsat Udvalg med Undertegnede som Formand.

Chr. Lorentzen.

Københavns Garmestersvendelaugs Fane.

Garmestersvendenes Laugsskraa fra 1628

som er gengivet i faksimile Tryk paa næste Side, er det ældste Dokument, danske Garmestersvende vedrørende, der kendes. Det er skrevet med Tusch paa et Stykke Pergament 70×44 cm. De to mørke Pletter forneden i Billedet er Rester af et — maaske to — røde Laksegl. Resterne af disse, Lakpletterne, er i Sammenlægningen lige ud for hinanden, og den ene *kan* være fremkommet ved Berøring med den anden. Dokumentet findes i Det kgl. Bibliotek under: »Ny kgl. Samling 4° Nr. 692 g p«, hvis nogen skulde have Lyst til at se den velbevarede Original.

C. M.

EFFTER KONG. MAYTZ. NAADIGSTE BEUILINNG OCH BORGEMESTTER OCH RAADTZ SAMBTYCHE haffuer wy menninge Glarmestter her wdy Kiöbennhaffnn, wdraggitt noglle wiisse artiklle aff worris Lausskraa, huor effter Glarmester Suenne, som nu ehrre och epterkommendis worder, schulle haffue denom att rette och forholde her wdj woris stad Kiöbenhaffnn gifuett aar eptter guds byurd

Anno 1628.

1. Ittem hiulckenn Glarmestter Suend, som till nogenn M(ester) her wdj Byenn jndreigser, schall aff legge sitt Geueeher och Degen hous samme Mester och iche dermed gaa paa Gaden och brawerre, saa frempt de iche wille sellff staa derris egen Euentyr.

2. Ittem nar nogenn Suend indreigser till noggen M(ester) her wdj Stadenn, da schall hand haffue frj Nattlagger med Mad och Øll och schall hand epter Hantwerks Brugh thalle samme Mester till om Arbeide förend hand begiffner sigh till nogenn anden. Om hand det iche giöer, da Mesterenn at talle hannem till och saa at arbeide hoes samme M(ester) i 14 Dage, om hand iche vill lenger.

3. Iche maa nogenn Glarmestter Suend giöre sig flere örchelöse Dage om Wggen end Mandagen wden det scheer med M(esters) Forloff, och schall hand were i hans M(esters) Hus om Afftenen förend Klochenn slar 10. Bliffuer hand wde om Natenn, da indstille sig, betiden paa hans M(esters) Arbeide wnder straff som wedbör.

4. Ittem dersom nogenn Glarmester Suend foragter hanns M(esters) eller Mesterinndis Øll och Mad, det som loughgt ehr, böde derfor epter Laus Schraa.

5. Dersom nogenn Suend sig mottuilgen anstiller og forlöber sin M(esters) Arbeide föerend de bliffuer loulig adskilltt, hand maa paagribis och straffis epter Kong. Maytzts wdgangen Mandat.

6. Thruer eller wndsiger nogenn Suend hinanden och dett kand giörris beuisligt böde 4 mk. Och dertil stille Borgenn, at were huer anden wbenartt wden huis schee kand med lou och ret.

7. Ittem huilchenn Glarmester Suend, som tilsiger sin M(ester) eller Mesterinde Winter Arbed till, da schal hand det holde, och schall Winterarbeide warre till Kiöndermöes och da werre sin egen, om de iche haffner lyst at were lenger tilsamen.

8. Ittem om nogen Glarmester Suend iche arbeider lenger hous en M(ester) end 54 Dage, da giffue sine Tidepenge till dennelste Bösenschafter, som er 2 sk. och reigse frj.

9. Ittem schall ingenn Suend haffue noget att thage Forloff fra sin M(ester) wden om Söndagen nar Maaltid ehr giortt och da at giörrer rigtig Regenschab och siden reigse.

10. Ittem huilchen Suend som sig motuilig anstiller emod sin M(ester) och Mesterinde och der offuer foraarsagis att giffue hanom sit Forlouf, da schall same Suend reigse och iche arbeide hous nogen M(ester) her i Staden itt gandske hallfftt Aar.

11. Ittem maa ingenn Suend giörrer enn andenn affszendigh imoed sinn Mester. Findis nogen som saadannt giör och det kand giörris beuisligt, hand böde till Mester och Suenne — 3 specie Daller.

12. Ittem maa ingenn Suenne lade sig wnder hin anden forsamblle i Wggen, wden om Söndagen, wden det scheer med Oldermandens Willie och Samptycke paa det de iche M(esterens) Arbeide der offuer forsöme schulle.

13. Ittem nar nogenn Suend bliffuer med Siugdomb beladenn, at hand iche kand hiellpe sig sellff, da schall en aff Suenene eller thou ligge, som de ehre mange thill, verre hanom behiellpellige i hans Siugdomb med warreteggt det meste mugligt ehr.

14. Ittem huilchenn M(ester) eller Suenne, som bliffuer straflich for begge Parter, da schall Suenene haffue aff samme Straff dend thredie partt.

15. Ittem huo som haffuer ærlige wdlerd sitt Handwerch och iche ehr giort till Suend, maa iche lenger arbeide end 14 Dage, mend schall giffue sitt opsetelse Øll epter Handwerchs Brugh, och saa bliffue enn ærllig Suend wden Straff som wedböer.

16. Ittem schall Suennene haffue 4 quartalls Dage at forsambliis paa och at Bosse-schafferren lader læse derris Schraa, huor epter de schule haffue denom at rete och legge deris Quartals Pennges som ehr M(estre) — 4 sk. och Suen — 2 sk. dansche.

17. Ittem huilchenn Suend som bliffuer loughligt tilsagtt at möede, enten for M(estre) eller Suenne, och hand iche möeder till samme Tid, hand bliffuer tilsagt, hand böde — 8 sk. Bliffuer hand slet borte, da böde — 20 sk. dansche.

18. Ittem nar M(estre) och Suenne ehre forsannchitt och nogen aff Suenene motuilige bortlöben wden forloff, böde — 1 specie Daller.

19. Ittem schall foraardnis thuende bescheidellig Suene, som schall werre Bössenschaffer, och at görre Regensschab for tuende aff M(estrene), som dertill forordned ehre. Huad som wdgiffuis aff Bössen til fatige siuge Suene deris wnder Holdningh och iche at anamme Penge aff Bössen wden er aff M(estrene) och dend ældste Bössenschaffer ehr derhøes och det antegnis huemb det bekommer, som de will görre goed Regensschab.

20. Ittem maa ingenn Bössenschaffer far regse, som dertill for ordnit ehr, förend hand haffuer loughligt leffuerit Nögellen fra sigh och en anden goud dögigt Suenn i hans sted och schall schee med thuende samme M(estres) Sambtöche.

21. Ittem om nogenn Suend borttreigser och iche wdgiffuer sine Thidpenge och ingen denom for hanom will wdlegge, da der offuer at werre straffelldige och epter at schriffuis, som dend der haffuer forbrött sig engoed (imod?) M(estre) och Suenne.

22. Ittem huis Böder, som forfalder engelomb (imellem?) M(estre) och Suenne, som ehr dend tredie Partt, som Suenne till kommer, schall jndleggis i Suenenis Bösse, fattige, siuge, hielpelöse Suene till gaffn och goude, men huis de jndbördis haffuer med huer andre at bestille det at beholde for denom sellff, som denom gaatt siunnis.

De ældste danske Glasmalerier.

Af Museumsinspektør i Nationalmuseet Chr. Axel Jensen.

SIDEN LUTHERDOMMENS SEJR har Glasmalerier kun været lidet yndede i Danmarks Kirker. Hverken Luther selv eller hans første danske Lærlinge havde noget særligt at indvende imod dem; hvad de nødvendigvis maatte føre Krig imod, var de udskaarne Helgenbilleder, som Katholikerne havde »gjort Søgning til og hængt Voksborn og Krykker for«; saadanne Statuer skulde hugges ned og brændes! Ellers var Lutheranerne i Grunden forbavsende fordomsfri; megen gammel Kunst fik Lov til at blive i Kirkerne, uden at man tog Anstød af katholske Fremstillinger. Men selvfølgelig har Reformatorerne ikke kunnet være begejstrede for det mystiske Halvmørke i Kirkerum, som beherskes af Glasmalerier, og lige saa selvfølgelig maatte hele vor Gudstjenestes Ordning, som forudsætter Læsekyndighed baade hos Præsten og Menigheden, efterhaanden føre til de middelalderlige Glasmaleriers Ødelæggelse og Undergang. Det er gaaet dem som Kalkmalerierne, der overkalkedes, efterhaanden som de kom i Forfald, blot med den Forskel, at Kalkmalerierne i vor Tid kan kaldes frem til nyt Liv, medens Glasmaleriernes store Mængde uigenkaldeligt er forsvundet.

Da Peder Plade, Sjællands første evangeliske Biskop efter Reformationens Indførelse 1536, skrev sin berømte Visitatsbog, siger han om Kirkevinduerne kun, at de skulde være tætte, saa at Sne ikke kunde »knyge og fyge« ind i Kirken, og han tilføjer, at de slemme Dreng, der morer sig med at »kyle og kaste« op imod Vinduerne, bør straffes af deres Forældre, »for at Bøddelen ikke skal straffe dem, inden de dør af Verden.« Han tog altsaa rent praktisk paa Sagen, og om Billeder af Vinduesglas mæler hverken han eller hans samtidige et Ord. Men naar Storm og Sne, hjulpet af de slemme Dreng, havde bragt de gamle Glasmalerier i Forfald, tænkte ingen paa at forny dem. Hvad Aarhun-

dredet nærmest efter Reformationen har frembragt af malede Kirkeruder, er hverken mere eller mindre, end hvad Datiden var vant til at se i ethvert velhavende Hjem. Og da de verdslige Glasmalerier op imod Aar 1700 efterhaanden gik af Mode, forsvandt de ogsaa i Kirkerne.

En ganske naturlig og forstaaelig Udvikling har saaledes medført, at vi danske er blevet helt afvænnede med at tænke os et hjemligt Kirkeinteriør i dæmrende Halvlys af varme Farvetoner. Vore gamle Kirker er hvide og lyse, og ærlig talt, de bør vedblive at være det. Med al Respekt for de moderne Forsøg i Glasmaleriets Kunst tror jeg ikke, at Nutiden vilde handle heldigt i at genindføre de malede Ruder i Fortidens Bygninger. Vor Tid er ikke saa dygtig paa dette Omraade, at den har Ret til at præge vore skønne Kirker med noget saa fordringsfuldt og vanskeligt som nye Glasmalerier. Alene Hensynet til det meste gamle Kirkeinventar, der er skabt under Forudsætning af det umalede Vinduesglas, gør det betænkeligt at indsætte moderne Glasmalerier i gamle Kirker. Men alt dette, som her kun kan antydes i faa Ord, forhindrer jo ikke, at Glasmaleriets Kunst kan have store Opgaver at løse, f. Eks. i de talrige nye Kirker, og det overflødiggør ikke Studiet af de gamle Glasmalerier, som endnu er levnedes herhjemme.

En eneste dansk Kirke, *Roager* i Sønderjylland, har bevaret et Vindue, der helt er fyldt med et middelalderligt Glasmaleri, et Billede af en staaende Helgenbisp, Skt. Willehadus. Det er omtrent samtidig med Kirkens Opførelsestid, første Halvdel af 1200'erne, men det er desværre ikke kommet uskadt gennem Tidens Omskiftelser. Oprindelig har det ikke været ene, men i Kirkens andre smaa, rundbuede Lysaabninger har der siddet en Række lignende Glasmalerier, hvoraf man ved Kirkens Reparation Aaret før den forrige Verdenskrigs Udbrud fandt en Del Skaar liggende under Korgulvet. Og det er klart, at selve det bevarede Glasmaleri er sammenstykket af en øvre og en nedre Del, der ganske vist er udgaaet fra samme Værksted og stemmer overens i Farvevirkning, men ikke i Tegning. I Tidens Løb er det ogsaa blevet lappet og udbedret (paa et nyere Glasstykke stod Aarstallet 1587), og sidst er det blevet grundigt repareret 1907; saavidt jeg ved, blev Blyndfatningen da helt fornyet. Trods alt virker det smukt, og enhver, som interesserer sig for vore gamle Glasmalerier, bør glæde sig over, at *Roager* nu atter helt og uden Forbehold kan kaldes dansk.

Skønt *Roagervinduet* længe har været kendt, var det alligevel en Oplevelse at være med til at finde et andet, lige saa gammelt Glas-

maleri, der meget ligner Roagerbilledet og paa visse Maader er bedre bevaret, nemlig *Bispevinduet fra Bjerreby* i Nationalmuseet. Det dukkede frem af Aarhundreders Glemsel, da Bjerreby gamle Kirke paa Taasinge 1905 maatte nedrives og paa Grund af Brøstfældighed vige Pladsen for en Nybygning. Som det store Flertal af vore Landsbykirker var den bygget paa Absalons og Valdemarernes Tid, men stærkt ombygget og ændret i Katolicismens sidste Dage, da det gamle Kor var blevet nedrevet, Taarnet tilføjet og Hvælvinger spændte over hele Kirkerummet. Af de oprindelige Mure stod kun Skibet, men her fandtes to af de gamle, rundbuede, tragtformede Vinduer i romansk Stil, det ene mod Nord, det andet mod Syd. — Begge var anbragte saa højt oppe, at de sad over de indbyggede, gotiske Hvælvinger, og begge var udadtil udmurede i Murflugten og indadtil skjulte af Mursten, Grus og Snavs, der fyldte Rummet mellem Hvælvingskapperne og Væggen. Ved Undersøgelsen blev Murværket hugget ud; Nordvinduet frembød ikke større Overraskelser, idet der her sad en Træramme med grønne Rudeglas i Blysprosser fra 16.-17. Aarhundrede. Men saa meget større var Forbavselsen, da Sydvinduet Murfyld udhuggedes, thi her sad Glasmaleriet ganske løst, Vindjærnene helt fortærede af Rust og den i Lysningen indmurede Trækarm bortraadnet. Ogsaa selve Vinduet havde lidt frygteligt. Murstensbrokkerne, der havde ramt det indefra, havde bøjet og flænget Blyet, en Mængde Glasstykker maatte opsamles i Vindueskarmen og mellem Brokkerne, og ydermere var Hvidtekosten baade udvendig og indvendig fra gaet hen over Glasset. Men med Varsomhed lod Sprosserne sig bøje ned i deres gamle Plan, saa at alle Indfatningens Hovedlinjer kunde bestemmes, en Mængde af de løse Glasskaar lod sig med fuld Sikkerhed genanbringe paa deres oprindelige Plads, og efter endt Udbedring er Helheden nogenlunde genskabt.

Bjerreby Kirke paa Taasinge var viet til Hellig Morten, den i sin Tid saa folkekære Biskop Martin af Tours, som led sit Martyrium i Aaret 397 (eller 400) efter Kr., og for hvis Skyld vore Gæs endnu maa lade deres Liv Mortensaften. Endnu et Par Aartier efter Reformationen kaldtes Kirken »Templum Santi Martini«, og paa Degnestolen, der blev snedkret netop i Aaret 1536, har en Billedskærer i et nydeligt lille Relief vist ham som den unge Ridder, der skærer sin store Kappe itu for at dele den med en ussel Tigger. Paa en sentkatolsk Altertavle, der ligeledes endnu opbevares i Kirken, er han derimod afbildet i Bispe-

S. Mortensvinduet fra Bjerreby.
Efter en Akvarel af Axel Hou.

skrud, og som Bisp staar han paa Glasmaleriet, med Krumstav i højre, med Bog i venstre Haand og med Glorie om Bispehuen; mellem Glorien og Vinduets runde Overkant læses hans latinske Navn S. MARTINVS i Majuskelbogstaver, som desværre nu ikke er helt uskadede, men hvis Tydning dog er ganske sikker.

Figuren fylder næsten hele Glasmaleriet, der svarende til Vinduets snævre Lysning maaler 23 cm i Bredden og 79 cm i Højden. Det var jo just paa Grund af Glassets Kostbarhed, at man gav Vinduerne i de metertykke Mure Tragtform og gjorde Lysningerne saa smaa som muligt. Selve Bispefiguren er 61 cm høj.

En middelalderlig Forfatter, Munken Rokerus fra Helmershausen, der engang ved Aar 1100 under Forfatternavnet Theofilus skrev en mærkelig »Kunsthøg«, skildrer i dette Værk ogsaa Glasmaleriets Teknik. I Kapitlet »Vinduernes Komposition« tilraader han at tegne og male Modellen paa en kridteret Træplade dobbelt saa stor som det ønskede Vindue. Herpaa lægges saa de utilskaarne Glas; Konturerne males paa dem med Kridtvand og to eller tre Haarpensler (enten af Maar, Egern, Kat eller Æselhale!). Derefter følger Glasstykkernes Tildannelse, først ved Hjælp af en glødende Jærnstang og siden ved en Tang, Krøselen, det samme Redskab, som Italienerne kaldte Rotten, »il topo«, hvis smaa Bid man ser overalt paa Randen af Vinduesglas fra

Tiden før Diamanten. Videre foretages Bemalingen eller rettere Tegningen paa de tildannede Glasstykker, hvortil man kun brugte Schwarzloth, en mørk Smaltifarve, som ifølge Theofilus' Anvisning lavedes af askebrændt Kobber, pulveriseret grønt Glas og »græsk Safir« (blaat Blyglas), og som efter Paaføringen fæstnedes ved en lettere Brænding.* — Endelig stilledes Helheden sammen. »Tag det malede og brændte Glas og læg det i Orden paa Brædtets umalede Side. Drag derefter en Blysprosse om Hovedet paa en Figur og læg det omhyggeligt paa Plads igen, idet Du rundtom befæster det med tre Nagler og en hertil passende Træhammer. Saa følger Du Bryst og Arme og den øvrige Klædedragt til.« »Er Figurerne opstillede, saa ordn paa samme Maade Grundene af hver Farve, som Du ønsker, og sæt saaledes Stykke for Stykke Vinduet sammen.«

— Enhver, der er fortrolig med Glasmaleriets Teknik, ved, hvor nøje Nutidens Metoder paa mange Punkter svarer til Middelalderens. Men det er dog værd at citere den gamle Kunstbog, naar Talen er om Bjerrebyvinduet; thi til de mindste Enkeltheder svarer dets Udførelse til Theofilus' Anvisninger. Ikke blot har Glaskanterne »Rottebid«, ogsaa Blysprosserne er formede efter hans Recept, idet de ikke er helt fortinne, men kun loddede med Tin i Sammenføjningsstederne; i Gennemsnit er de smallere, men kraftigere end senere Tidens; svarende til det svære Glas er deres Tykkelse 7 mm, men Bredden kun 4-5 mm.

Hvad angaar Glasfarverne, har Bjerrebyvinduet Mester foruden det ufarvede, grønlig Glas raadet over 7-8 Nuancer; en ganske bleg Kødfarve, en varmere Rosa, en mættet, kraftig rød, som overalt i Mod-sætning til de andre Farver er fremstillet ved Overfangsteknik (og ikke i helt gennemfarvet Glas), en eller to gule Toner, en gulgrøn, en grøn og en blaa. Til Maling har han kun nyttet en hel sort Farve, og blødere Penselføring eller Skygning har han ikke brugt; alle Linjer, baade Ansigtets, Klædebonnens og Ornamenternes, staar kraftigt og bestemt. Bogstaverne har oprindeligt tegnet sig hvide paa sort Bund og er altsaa frembragte ved Udskrabning, skønt det ved et flygtigt Blik kunde se ud, som om det omvendte var Tilfældet. Ansigtet er meget ejendommeligt gjort, og underligt virker de strittende Skægbørster, der ikke blot følger Kindens Runding, men uden Afbrydelse fortsætter sig op mod Tindingerne. Af Ørerne ser man kun de nedhængende Flipper. Men

* Smalte, blaat Koboltglas, der i pulveriseret Tilstand tidligere ogsaa brugtes i Malerhaandværket som Farvestof.

det vilde være ubilligt at hæfte sig for meget ved slige Smaating, der iøvrigt kan genfindes paa Datidens bedste udenlandske Glasmalerier. De skyldes ikke blot Ubehjælpssomhed, men ogsaa en bevidst Stilisering, ganske ligesom hele Figurens Holdning, der er udpræget »frontal«, d. v. s., at hverken Hovedet eller Legemet bøjer sig til den ene eller den anden Side, men at Figuren staar med Næsen lige fremad, og som om den havde en lodret Stang igennem sig; kun Armene synes bevægelige. Men just denne Stivhed maa have tiltalt Datidens Fantasi; skønt man godt kunde tegne mere bevægelige Figurer, har man følt Stivheden som noget højtideligt, der har givet Helgenskikkelserne et Præg af Ærværdighed og Højtidelighed, hævet over denne Verdens Omskiftelser. Og sikkert nok har man ogsaa set og mærket, at den frontale Holdning passede til Arkitekturens Krav og harmonerede med Bygningerne. Netop Bjerrebyvinduet er i al sin Lidenhed og Enkelthed et lærerigt Eksempel paa, hvor godt man forstod den Kunst at stemme en Figur efter den Plads, hvor den skulde anbringes. Den slanke Bispeskikkelse fylder Vinduet uden at levne nogen død eller tom Plet.

Vinduet er sikkert ikke meget yngre end Kirkebygningen. Enkelthederne i Bispedragten svarer til, hvad der var i Brug paa Valdemar Sejrs og hans Sønners Tid. For ikke at trætte med altfor mange Enkeltheder skal jeg blot nævne, at Hyrdestavens regelmæssigt bøjede Krog, uden Ornament, her i Landet gik af Brug før Aar 1300, hvilket kendes meget nøje gennem Bispernes Segl. Alt i alt tør man fastslaa, at Glasmaleriet er blevet til omkring Aaret 1250.

Har Danmark paa denne Tid haft »Glargemestre«, som kunde udføre et saadant Arbejde? Rimeligvis vil de fleste være tilbøjelige til at tænke, at det var indført fra et udenlandsk Atelier, og Spørgsmaalet er selvfølgelig umuligt at besvare med absolut Sikkerhed. Men allerede paa Absalons Tid havde vi talrige danske Bygmestre, som forestod Opførelsen af Kirkebygningerne; dygtige Freskomalere smykkede samtidigt Kirkevæggene med skønne Figurer, malede i dybe Farver paa den fint glittede Vægmørtel, og der kan endogsaa tales om en dansk Guldsmedetradition i 12.-13. Aarhundrede. Hvorfor skulde vi da ikke have kunnet lære Glasmaleriets Kunst? Og skønt saa meget er forsvundet, er der da ogsaa bevaret en lille Stump, som med Sikkerhed viser det.

Da *Give Kirke* ved Vejle 1904 blev istandsat, afdækkede Nationalmusæets Restaurator Kirkens Kalkmalerier og undersøgte ved samme Lejlighed Kirkens Alterbord, som efter middelalderlig Skik har været

Runeglasset fra Give.

0 $\frac{1}{2}$ 1 2 tomm.

opmuret af Sten. Dette Stenbord var forlængst nedbrudt, men mellem dets Fundamenter laa foruden nogle Mønter fra Tiden omkring 1300 nogle faa Skaar af Glasmalerier, Stumper af Ornamentter (Plantearker) og Klædebon, deriblandt et enkelt Stykke med et for Ærkebisperne særligt Tegn, et korsmærket, hvidt Baand, som vævedes af Nonnerne i et romersk Kloster. Blot af dette lille Fragment kan det fastslaaes, at et af Give Kirkes Glasmalerier har forestillet en Ærkebiskop. Og endelig laa der et Stykke hvidt Glas, hvorpaa der er malet med sort Smaltifarve seks Runer. Krøselbiddene viser, at Glasstykket aldrig har været større, men det har hørt til et af flere Stykker samlet Skriftbaand, og de bevarede Runetegn er for faa til at kunne tolkes. Gengivet med latinske Bogstaver staar der: »furthi(k)«, men Betydningen er ganske usikker; kun saa meget er sikkert, at Runetegnene tilhører omtrent samme Tid som Bjerrebyvinduet, og at Sproget ikke er Latin, men dansk; det fjerde Tegn er det oldnordiske bløde d eller th.

Det forbavser maaske at møde de hedenske Runer saa langt ned i den kristne Tid. Men Runealfabetet levede længe efter Kristendommens Sejr og træffes hyppigt i vore Kirker. Selve Bjerreby Kirkes Bygmester (eller maaske en Stenhugger, som har tilhugget dens Granitkvadre) har paa en Gravsten i Nabokirken Bregninge hugget en Runeindskrift, som oplyser os om hans Navn: Mester Bo. Og de ledende Mænd i Valdemartidens Danmark har interesseret sig for Runerne; Valdemar den Store sendte Folk over til Bleking for at tyde en mystisk Runeindskrift »Runamo«, som forresten kun er et Naturspil, og Landets yngste, rigtige Runesten er rejst til Minde om Gumløse Kirkes Opførelse, som selve Absalon ledede. Den Nationalfølelse, som skabtes i de heldige Krige mod Venderne, har sikkert for en Tid givet det gamle, hjemlige Alfabet fornyet Kraft.

Forsaavidt er der altsaa intet paafaldende i at finde Runer paa Give-

glasset. Men det er dog værd at fremhæve, at medens Runerne kan findes paa Sten og Tegl, paa Træ og Metal, er de aldrig brugte af Freskomalerne; paa Kirkevæggens Puds træffes der kun flygtige Runeindskrifter, ridsede af Kirkegængere paa samme Maade, som endnu dyrkes af Folk i Kirketaarnene! Det lille Givefragment er det eneste danske Eksempel paa Runernes Anvendelse i malet Dekoration, som kendes her i Landet. Og da Runerne paa et saa sent Tidspunkt ganske var glemte i Tyskland og kun brugtes i Danmark og de andre skandinaviske Lande, vejer de seks smaa, gaadefulde Tegn tungt i Vægtskaalen for den Antagelse, at Glasmaleriet har været dyrket af danske Mænd allerede paa Valdemarernes Tid.

— — —
Begge de her omtalte Stykker, baade Bjerreby-Vinduet og Runeglasset fra Give, opbevares i Nationalmuseet, men de er paa Grund af Forholdene for Tiden ikke udstillede.

Chr. Axel Jensen.

Glas og Bly i Vinduer.

Af Bernhard Olsen.

Trykt i „Tidsskrift for Kunstindustri“ 1892.

I BRITISH MUSEUM'S GLASSAMLING bevares et lille Løvehoved af halvklart, blaat, paa Overfladen olivengrønt anløbet Glas. Undersiden bærer Hieroglyfer med Nuantaf den Fjerdes Navn (2423-2380 før Kristus). Figurer, som bærer Glasflasker fyldte med en rød Drik, er afbildede i Gravene ved Beni-Hassan fra det fjerdes Dynasti, henved 4000 Aar tilbage. Man staar her overfor en saa udviklet Industri, at dens første Begyndelse maa ligge meget længere tilbage i Tiden. At den skulde være grundet paa en ren tilfældig Opdagelse af et nyt Stof, saaledes som Plinius fortæller, er helt umulig at antage, snarere er denne sket gennem Iagttagelse af det daglige Livs Fænomener. Brænder man store Masser af Rør eller Halm, som indeholder Glassets Bestanddele, finder man dets Perler i Asken, og af disse Naturprodukter havde det træløse Ægypten Rigdom og nyttede dem til Brændsel. Overheder Pottemageren eller Lerbrænderen sine Arbejder, glasserer de sig frivillig paa Overfladen, ja Teglsten kan endda bringes til at udskille glasagtige Draaber; at brænde Ler er en af Menneskenes ældste Industrier. I Smelteovnene, hvor Malmene glødedes, var der saa høj Temperatur, at Sandet, som fandtes i dem, maatte kunne forenes med Brændselsaskens Alkalier.

Er Glasset altsaa ældgammelt, er dets Anvendelse til Dækning af Vinduesaabninger dog fra temmelig sen Tid, fordi Tilvirkningsstederne og de nærmest liggende Landes Klima ikke tvang Brugen frem i Huset. Livet førtes mest udenfor dette, under aaben Himmel eller i Søjlegange. Til Huset søgte man mest for at søge Hvile eller for at være alene. Ofte fik Beboelsesrummene kun Lys og Luft gennem Døren, og Vinduer fandtes sparsomt. Hvor de anvendtes, sad de højt oppe paa Væggen, og var enten helt aabne, eller hvor dette ikke lod sig gøre,

dækkede mod Blæst eller Sol med Forhæng, med Tremmeværk af Træ eller Metal eller med Stenflader i gennembrudt Arbejde. Lys i Forbindelse med frisk Luft var det, de skulde yde. I Østerland og Nordafrika, hvor Oldtids Levevis har holdt sig saa uforandret, er alle disse Vinduesdækker endnu i Brug. Kunstindustrimuseet ejer en Gibsafstøbning af en Vinduesfylding i smukt gennembrudt Arbejde med rige Prydelser i maurisk Stil. Den fandtes i den tunesiske Afdeling paa Udstillingen i Paris i 1889. Hvor et saadant Vindue anbringes paa sit rette Sted, er dets Virkning henrivende; der fremkommer et overraskende Spil i Blandingen af Refleksen fra den blaa Himmel og fra de solbeskinne Omgivelser udenfor.

Naar der i Vindueshullerne fandtes saadanne Forsatsstykker i gennembrudt Arbejde, laa det nær, hvor Klimaet opfordrede dertil, at anbringe for Aabningerne smaa Flader af gennemsigtigt Stof, som holdt Blæst ude og lod Lyset delvis passere. Der blev brugt tynde Plader af Marmor og Alabast, Marieglas, tyndtslebne Skaller af Testacceer, flettede Træspaaner, Horn og Blære og endelig ogsaa Glas, efter at dette havde vist sig i Handelen til overkommelig Pris, men kun sparsomt og i Begyndelsen helt forsvindende mellem de andre Stoffers Mængde.

Romerne forstod ikke alene at puste Vinduesglas, men ogsaa at støbe det, saa at det kun var et Genfund, naar denne Metode kom op i Frankrig i 1688. At de anvendte Glas i Vinduerne, havde forlængst været paavist gennem Litteraturen, men dette blev yderligere bekræftet, da man under Udgravningerne i Pompeji fandt en hel Vinduesramme med vinkelrette Kryds, støbt i Bronze og af fortrinligt Arbejde. Glassene har været af betydelig Størrelse: $15 \times 22\frac{1}{2}$ danske Tommer, henved to Linjer tykke og laa i en Fals uden Kitning. De holdtes fast ved Forvridere, der paa gammelt dansk kaldes: Antwerper.

Fra Rom har Brugen af Vinduesglas bredt sig over Nord- og Vesteuropa, dog uden at fortrænge andre anvendelige Stoffer, der holdt sig langt ned mod vore Dage. At det ikke helt fortrængte dem, kan ligge i, at det ældste Vinduesglas var af en grønlig, blaalig eller brunlig Farve, endnu i det 9de Aarhundrede saa mørkt som Flaskeglas, og har næppe været særligt tiltalende eller lysgivende. Desuden var det meget sprødt og vistnok temmelig dyrt i Forhold til Nyttens det gjorde. Det tilvirkedes i den lille Bedrift, og Betingelsen for at fremstille klart, hvidt Glas, som ligger i en omhyggelig langvarig Behandling under Smeltningen, var sjældent tilstede. Det var i de første Aarhundreder efter

Kristus stadig lettere at fremstille farvet Glas og derfor intet Under, at de første kristne Kirker helst forsynedes med brogede Vinduer. Tremmeværket i Træ eller Metal var i Brug i Romernes Tid; det forfærdigedes i regelmæssige Mønstre, og at indsætte farvet Glas i det laa nær for Haanden. Man havde jo Forbilleder i de skønne Mosaiker paa Kirkernes Gulv og Vægge. Ligesaa gik det med det næste Skridt: at belægge de farvede Glas med en uigennemsigtig Farve og udspare, senere radere i dem et Mønster, en Blomst, et Ornament i stiliseret Form og derpaa indbrænde dette. Hermed var Begyndelsen til Glasmaleriet gjort, og saaledes stod det i lang Tid, indtil man fandt paa en bøjelig Metalfatning, falsede Sprosser, paa ældre Dansk: Vinder af Bly, som kunde føje sig efter krumme Linjer. Disse Vinder maa have været Betingelsen for figurlig Fremstilling, og skønt de første Gang nævnes af *Leo af Ostia* (1066), maa Brugen gaa betydeligt længere tilbage. Der tales om Vinduer af Glas og Bly, holdte fast med Jærnstænger. Gennemsigtigt Vinduesglas omtales første Gang af *Lacantius* (død 344), sammen med Spekularsten; og malede Vinduer med billedlig Fremstilling første Gang Aar 344 af *Sidonius Appollinaris*, Bisp i Clermont.

Det første skrevne Værk, som giver udtømmende Anvisning i Glas-pustning og Glarmesterkunst, er *Diversarum Artium Schemata*, forfattet af Tyskeren *Theopilus*, Præst og Munk, som antages at have levet i det ellefte Aarhundrede. Hans Anvisninger er ikke nogen Kunstners, men en praktisk Udøvers, udtømmende og præcise; de melde sig intet Steds som noget nyt, tværtimod er det gamle kendte Ting, han belærer om *til Guds Ære og til Menneskers Gavn*, som han selv siger. Ud af disse Anvisninger henter man en saa nøjagtig Kundskab og Glas og Vinduers Tilvirkning i hine fjærne Tider, at en kort Redegørelse vel maa interessere.

Efter at have beskrevet de tre Ovne, Arbejds-, Køle- og Udglatnings-ovnen, angivet Forholdet af rensed Bøgeaske (2 Dele) og Flodsand (1 Del), Fremgangsmaaden i disse Stoffers omhyggelige Blanding i Ler-potter og Smeltningen, som maa være foretaget forud i Nattens Løb, lærer han, hvorledes Vinduesglas pustedes. Det skete dengang, som nu, ved Hjælp af et Blæserør, der dyppedes i det smeltede Glas. En Klump optoges og tildannedes ved Rulning paa en flad Sten. Der blæstes saa en ægformet Boble, hvis nederste Del bragtes ind i Ovnflammen, saa at dens yderste Spids smeltede og en rund Aabning fremkom. Denne udvidedes med en rund Træstok til den fik Boblens største Tværmaal.

Derpaa klemtes Aabningens Sider sammen paa Midten og fik Form af et 8-Tal. Blæserøret løsnedes ved Strygning med en vaad Pind, Enden bragtes ind i Flammen, og Glasmassen, som endnu sad derpaa, hededes til den blev flydende. Røret sattes nu hastigt paa Sammenhæftningspunktet i 8-Tallet og fæstede sig derved. Glasboblens modsatte Ende, hvor Pustehullet fandtes, holdtes nu til Flammen og smeltedes, udvidedes derefter paa samme Maade, som nys er fortalt, og klemtes sammen som et andet 8-Tal. Røret løsnedes fra det pustede Glas, og dette anbragtes i Køleovnen. Der tændtes saa rask Ild i Udglatningsovnen. De svaalede Glas toges frem, skares op med et gloende Jærn og anbragtes i den sidstnævnte Ovn. Naar de var glødende og bløde, toges de ud paa et glat Stykke Træ, der sad i en Tang, Revnen aabnedes, Glasset udfoldedes og glattedes og stilledes atter i Køleovnen, staaende op mod dens Vægge Plade ved Plade.

Glassets Tildannelse i Mønsterstykker skete paa et Bord, hvorpaa Tegningens Linjer var trukne. Glaspladen lagdes ovenpaa, og Linjerne eftertegnedes paa Glasset med Pensel og Farve. Stykkerne skares ud med et gloende Jærn, og Kanterne jævnedes med Kreutzlen, idet de afbrækkedes. Værktøjet bruges endnu af vore Glarmestre til tykke Spejlglasruder, det figurerer paa Glarmesterlaugets Vaaben lagt overkors med Loddejærnet bag en Rude.¹ Med dem alene hjalp man sig gennem lange Tider. Diamanten, som afløste Sprænjærnet, blev første Gang sleben af en Dilettant, en ung Adelsmand *Louis de Besquen* i Brügge. At den kom i Brug hos Glarmestrene skyldes et Tilfælde og *Anne de Pisseleu*, Hertuginde af Estampes. Kong *Frans den Første* elskede baade hende og de nye skinnende Stene. I en Mismodets Stund, hvor han tænkte paa hendes Vægelsind, stod han ved et Vindue paa Chambord Slot og faldt paa at prøve, om Diamanten i hans nye Ring var saa haard, som det sagdes om den, og om den kunde bide i Glas. Med sin Anne i Tankerne skrev han: »*Souvent femme | Bien fol est qui s'y fie.*»² Ruden er der ikke mere. Somme paastaar, at Kong *Ludvig den Fjortende* ofrede den for *la Vallières* Skyld. Hendes sarte Sind saaredes ved denne almindelige Vurdering af Kønnen. Andre mener, at en Englænder gik med den.

1. Dette er en fejl Antagelse af Bernh. Olsen. Sprængjærnet og Kreutzlen var Glarmesterens fornemste Værktøjer før Diamantens Brug til Glasskæring, og det er disse to, der vises i Laugets Vaaben.

Carl Møller.

2. Kvinden er altid flygtig. / Godt tosset, den der tror hende!

Blyvinderne fremstilledes ved Støbning i Stænger enten i Jærn- eller Træforme. De bestod af to Stykker, en Alen lange; i dem blev der skaaret Riller af den ønskede Dimension. Stykkerne samledes med et Hængsel eller blev blot sammenbundne. Den øverste Aabning, hvori det smeltede Bly hældtes, klemtes sammen med et Gaffeltræ, der tillige tjente som Haandtag under Støbningen. Naar denne var afsluttet, trykkes Vinderne Stykke efter andet ned i en Rille, skaaret i et langt Træstykke og klemtes fast deri. Ujævnheder paa Flader og i Riller skræbdes af med et Jærn, senere ogsaa med Høvl.

Disse Fremgangsmaader kunde synes saare primitive, men dog slog de til i Tusinde Aar, og da Smagen for de gammeldags Blyruder vaagnede i vore Dage, maatte man for Glassets Vedkommende nødtvungent vende tilbage til forlængst aflagte Metoder. Alle de Fejl, der fulgte af dem, var ligesaa mange Fordele i kunstnerisk Henseende. Det moderne glatte og fejlfri Glas saa utaaeligt kedeligt ud. For at faa Art paa sig, maatte det frembringes med alle det gamles Tilfældigheder, Ujævnheder og Blærer, der fremkaldte Spil i Lys og Farver. Selv Manglen af Diamanten havde sine Goder, idet Glasset med alle Afbræknings Ujævnheder bed sig bedre fast i de bløde Blyvinder.

Theofilus taler kun om Vinduer i farvet Glas. Selv hvor han giver Anvisning til at udføre »simple Vinduer«, drejer det sig alene herom og om Indfatning i sammensømmede Trærammer. Der omtales vel Tegninger i Slyngning, men det drejer sig vistnok kun om Angivelse af en billig Fremgangsmaade. Skønt Tekniken magtede figurlig Fremstilling og ved Siden deraf ogsaa geometriske Mønstre, var dog Vinduer sjældne og kostbare, og hvad værre var, betingede af en Kunstfærdighed, som kun fandtes i rige og store Klostre. Udenfor Helligdommene saas de meget sjældent. Jævnside med al denne kirkelige Pragt gik endnu i mangfoldige gejstlige Bygninger alle de gamle Materialier, lige fra Forhængene til Blære, Horn Pergament og olieret Papir. Glas anvendtes under tarvelige Forhold med stor Sparsomhed, f. Eks. i Transepten i Villers Klosterkirke i Frankrig, hvor Glasskiver er indsatte ikke alene i de Stenplader, som lukker for Vinduerne, men ogsaa i selve Muren.

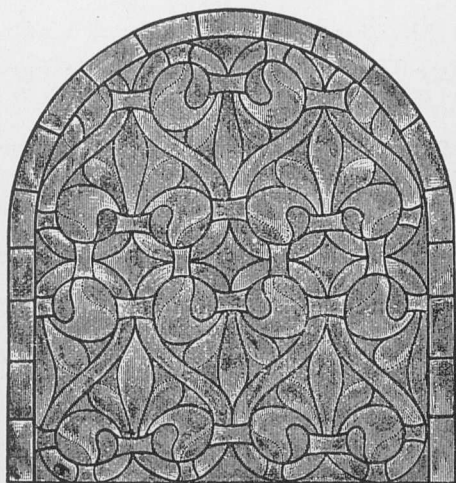
Naar *R. Mejborg* i sit Arbejde »Borgerlige Huse«, S. 43, tiltrods for de af Troels Lund fremførte Beviser, tvivler om, at olierede Papirsrunder har været brugt i danske Bygninger, har han næppe Ret. Der lever endnu et fransk Ordsprog, som siger: Fattigt Kloster har Vinduer af Papir, og i Tyskland sagde man i Middelalderen, at Kirker og Klostre

med Papirsrunder havde St. Nit-Glas til Skytshelgen (Wackernagel: »Die deutsche Glasmaleri«, S. 13, hvor der leveres Citater som Bevis herfor). Der fandtes i 1463 i Wien et Lav, *die Sliemer*, som forfærdigede Vinduer af olieret Papir (Nyrop: »Danmarks Glasindustri«, S. 5) og i Paris samtidig et lignende: »*les chassissiers*«. Her kan ikke være Tale om dobbelte Vinduer, til hvilke vi senere skulle komme.

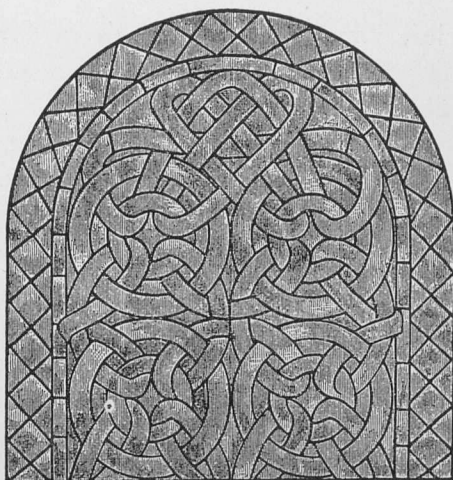
Det skortede ikke paa Materiale og Teknik for at Blyvinduer med klart Glas kunne træde frem. At de kom var dog ikke Glarmestrenes Skyld, men den hellige Bernhards. Cistercienserordenen fik ved ham sin faste Ordning paa et fuldt asketisk Grundlag med strengt Arbejde, Af-savn, Disciplin og en Kirketjeneste uden al jordisk Tant. I General-kapitlets Ordensregler af 1134, 82de Kapitel, forbydes Vinduer med farvet Glas og med Kors i Klosterkirkerne. Tilbage var altsaa kun at bruge det klare Glas og Blyvinder. Det synes som om al den Dygtig-hed i Glarmesterkunst, der dengang forefandtes indenfor Ordenen, der-efter har resigneret og taget mod dette tarvelige Materiale uden at for-tvivle. Den kastede sig tværtimod over dette med al sin Opfindsomhed, og de klare Vinduers første Fremtræden var i en saa fuldendt skøn og harmonisk Form, at senere Tider ikke har frembragt noget lignende.

Det var i Aaret 1843, at Arkæologen Abbed Texier fandt et af disse Cistercienservinduer i Blyfatning. Det sad i den ødelagte Kloster- kirke i Bonlieu (Dep. Creuse) i Tværskibets øverste Vinduesrække un- der Levningen af en nedstyrtet Hvælving, hvorpaa levede en halvhun- dredaarig Plantevækst. Kirken indviedes Aar 1141, og Texier godtgør med mange Grunde (Annales archéolog. X, S. 80), at Vinduet er sam- tidigt med Kirken. Et lignende Vindue fandtes i Obasines (Dep. Cor- rève) Cistersienserkirke fra 1143, og da Isen var brudt, paavistes hele Rækker, ogsaa fra andre Ordeners Kirker og fra senere Tider.

At Glasvinduer er bevarede for os efter 600 Aars Forløb, af hvilke Kirken de sidste 50 Aar har staaet som Ruin, er mærkeligt og taler baade for Materialets og Arbejdets Godhed. Vinduet fra Bonlieu var 76 danske Tommer højt, 21½ Tomme bredt og delt i otte Felter, som sad fast i Jernstænger. De enkelte Stykker var smaa, Glasset grønligt og halvklart med et hvidt Overtræk, hvad enten dette nu var Tidens Værk eller skabt ved en Ophedning i et Kalk- og Askebad, som Theo- filus omtaler. Som en Ejendommelighed ved Vinduet fra Bonlieu kan nævnes, at paa de Linier, som er punkterede, ligger Blyet løst ovenpaa Glasset og fatter ikke mellem to Stykker. Man har paa denne Maade

Vindue fra Bonlieu.

Vindue fra Obasine.

søgt at spare nogle af de mange besværlige Udkæringer, uden at ofre Mønstrets Rigdom.

I Danmark ved vi med Bestemthed, at de første Glasvinduer gik ud af Landet til Island i 1195 og sattes i Skalholt Kirke. Hvad der iøvrigt kendes til deres tidligste Fremtræden hos os, er samlet af Prof. Nyrop (Danmarks Glasindustri indtil 1750) og skal derfor ikke gentages her.

Har de Glerglugga, som Absalon skænkede Biskop Paul til Skalholt, mon været Cistercienserordenens Blyvinduer eller blot Skiver til Indfatning i Kirkens Tømmerværk, lig dem, vi kender fra Villers Klosterkirke? Sandsynligheden kan tale for, at han ved sin nære Forbindelse med den nævnte Orden har raadet over de Kirkeprydelser, som den tillod. Der er vel ikke Tvivl om, at den inderlige Forbindelse mellem Moderklostrene og deres Filialer i Norden, det Samkvem og Personskifte, som den medførte, har forplantet Brugen af Glasvinduer og senere selve deres Fremstilling til vore Klostre, og at disse har rummet Mænd med saa megen Kunstfærdighed, at de kunde komme efter de ingenlunde vanskelige Fremgangsmaader i Glarmesterkunsten. Sandsynligheden for, at vore Kirker har haft Blyvinduer baade i klart og vel ogsaa i malet Glas ved Aaret 1200, er derfor ikke ringe. Gælder det engang om at give Sorø Kirke en virkelig Restauration og særlig om at erstatte dens nuværende kedelige Vinduesflader med stilfulde og tidsvarende Mønstre, er her givet et Par Prøver paa, hvorledes de kunde have set ud, eller i alt Fald paa, hvorledes man kunde ønske dem. Det

vilde være interessant, hvis en Prøve blev gjort og Mønstrenes Virkning blev forsøgt i de ældste og mindste Vinduer, som Sorø Kirke har tilbage.

Hvad Cistercienserne tilsigtede, var at sætte en anden og mere asketisk Glarmesterkunst i Stedet for de store Kirkevinduers verdslige Pragt, og dette naaedes i et Omfang, de selv næppe havde anet, om end først efter længere Tids Forløb. Med Kirkens svindende Magt sank det kirkelige Glasmaleri. Verdslige Elementer blandede sig ind deri. Der kom en Lede ved Kirkens mystiske Halvmørke, og den nordiske Trang til lysere Rum virkede med. Slægtvaaben tog til og fyldte Rammer og Mellemrum, Fremstilling af verdslige Personer vekslede med de hellige Billeder, og Malerierne viste sig nu paa en Baggrund af klart Glas; Klostrene hørte op med at producere, og Kirken købte hos de læge Kunsthaandværkere, som var opstaaede, samtidig med at Glasvinduerne holdt Indtog i private Boliger. Det lader sig ikke nøje bestemme, hvornaar det klare Glas fik Overhaand. At overføre Cisterciensernes Stil paa Arbejder, som skulde leveres i den daglige Afsætning, var ikke muligt; dertil var den for kostbar, og vi ser derfor først de retlinede, billige Mønstre blive til. Det ældste var Rudemønstret. *Rude* (tysk: *Raute*, fransk: *losange*) hed altid den staaende Kvadrat; den liggende Kvadrat kaldtes Firkant (fransk: *carreau*). Disse Benævnelser var oprindeligt alene Navnet for en vis Form og afsløredes senere til at betyde Tingene. Vi kalder nu alt firkantet Glas: Ruder, Tyskerne: Scheiben efter det senere indførte runde Glas. De første omløbende Glarmestre kaldtes i Frankrig *coureurs de losauge* (*Rudebisser*), og du Cange oversætter *Jenestratus* ved *rudemønstret*. Tyskland er utvivlsomt det borgerlige Glarmesteris Hjemstavn, og fra det udgik Rudebisserne over Nabolandene.

*Levieil*³ (L'art de la peinture sur verre et de la vitrerie) erkender dette og fortæller, at de vandrende Glarmestre raadede over en Maa-skine til at trække Blyet i Vinder, og at denne før det 16. Aarhundrede havde været kendt i Tyskland og Schweiz og var dem en mægtig Hjælp paa Vandringen, da der sparedes den sendrægtige og kostbare Støb-

3. Pierre Levieil. † 1772, var den sidste fremragende Mand i en gammel normannisk Glasmalerslægt. Under Fagets Forfald kastede han sig for at leve, over Glasmaleriet og over Studiet af sin Slægts og dens Kunst Historie. Han er den lærdeste Glarmester, som Lavet har frembragt og skönt Tider er forløbne siden hans Værk belønnedes af det franske Akademi, bliver det endnu stadig benyttet som et Kildeskrift.

ning. At det ambulante Arbejde lettedes, bidrog til, at dette udbredte sig videre, hvor man ellers i lange Tider vilde have været tilfreds med Horn, Blærer eller Papir.

Maskinen dreves med et Sving. De støbte Blystænger grebes af to Hjul med *rillede* Kanter, som førte dem gennem en Aabning, hvis Sider formede Blyet i Flader, medens Hjulene dannede Falsen. Gav man Siderne dekorative Udsnit, kunde Vinderne leveres som pynteligt figurerede Lister, og dertil føjes en sirlig Roset over Krydsene.

De første Efterretninger om klare Glasvinduer i franske Privatboliger er omtrent samtidige med Rudeglassets Opræden i Danmark og Norge. Sauval meddeler (*Antiquités de Paris 1724*) efter Jean Juvenel des Ursins, at i Kong Karl VI's Tid (1330-1422) byggede dennes Farbrøder, Hertug Jean af Berry, sit Slot Bicêtre, og det blev smykket, ikke alene med malede Vinduer, men ogsaa med klare Glas i Rammer, og at dette dengang var noget usædvanligt i Bygningskunsten. Livieil fortæller, at han i 1761 udtog seks Glasvinduer i Notre Dames øvre Koromgang. De var skænkede til Kirken i 1358 af en rig Kapellan, Michel Darancy. Hans Navn var skreven paa en lille malet Glastavle, der fremstillede en gejstlig Mand med et Vindue i Haanden, og var indsat i et af Vinduerne midt paa den klare Bund. Mønstret i denne var Ruder, Glasset ujævnt, men klart, og Blyfatningen et klodset og smagløst Fuskearbejde. Levieil mener, at han her stod overfor et nyt System i Faget, det begyndende Glarmesteri, som udskiller sig til en borgerlig Næring, og at det har skortet Forfærdigeren paa det Haandlag, som den endnu levende traditionelle Kirkekunst havde Eneret paa. De ældste Vinduer, som i Brudstykker bevares paa Museet for nordiske Oldsager, er i Rudemønstre og kunde formentlig henføres til denne Tid. I Oslo fandtes 1392 et Stenhus med Glasruder, og det er i Følge Nyrop (*Dansk Glasindustri, S. 9*) første Gang, saadanne omtales udenfor Kirkerne.

I Tyskland fandtes paa den Tid baade malede og klare Glasvinduer i borgerlige Huse ved Siden af *Ploster* (Blærehinder). En Meissensk Lovbog fra 1350 siger, at umalede Glasvinduer følger med i Huskøb, men at malede, som Ejeren har anskaffet til Lyst, er Løsøre og kunne føres bort. Aarstallet synes at tyde paa, at Levieil har Ret, naar han mener, at Tyskerne har anvendt klart Glas i Husene før Franskændene.

I det fjortende Aarhundrede blev der endnu gjort en Opfindelse i

Glasmageriet, som kom Glarmestrene til gode og bidrog til endmere at bringe klare Vinduer omkring i private Bølgier. Man fandt en nemmere Maade at puste Vinduesglasset paa end den gamle, som Theofilus beskriver, nemlig at forme det i Skrifer. Man tog nu en Klump smeltet Glas paa Blæserøret og satte dette i en stærk roterende Bevægelse om sin Midtlinje. Centrifugalkraften drev det flydende Glas ud i en Cirkelflade, og der opnaaedes herved større Stykker til Udkæring, end der var kendt forhen; af den oprindelige Klump, som Røret optog, blev en buttet Knude tilbage paa Skivens Midte, som vore Glarmestre kaldte *Galle*, Tyskerne *Ochsengalle*, Franskmændene *oeil de boeuf*. Glasset, som oprindelig blæstes i smaa runde Stykker til Blyndfatning, kaldte Tyskerne *Scheiblein* eller *Buttenscheiben*, Franskmændene *cives*, *cibles* eller *boudines*. Benævnelsen er aabenbart oprindelig tysk, ligesom selve Opfindelsen, og *Levieil* har næppe Ret i, at den er gjort i 1330 i en fransk Glashytte. Disse Skiver fandtes i Italien i det 14. Aarhundrede og sammensattes med Mastiks til Vinduesbrug. I Tyskland var de saa almindelige, at Benævnelsen *Scheibe* gik ind i Sproget selv paa firkantede Glas, og de var endnu i almindelig Brug ved 1700. I Danmark er der end ikke fundet Spor af disse Butten.

I Begyndelsen af det 16. Aarhundrede var klare Vinduer almindelige i danske Købstadshuse, og det varer ikke længe, inden vi endog træffer dem i Folke- og Økonomirum, et Bevis paa, at Glasset nu har sejret fuldstændig over alle andre Stoffer til Beboelserne. Hidtil har man kun hørt Tale om enkelte Glarmestre eller Glasmalere omkring i Landet, men nu optræder de i Lav. Først i Flensborg 1497, St. Lucas og St. Loyes Lav, hvor Glarmestrene var sammen med andre Haandværkere (Malere, Guldsmede og Snedkere), ligesom Tilfældet var i Udlandet. I København synes de allerede i 1549 at være i særskilt Laug. De nævnes i en Vedtægt om Laugene (Kbhvns. Dipl. II., S. 280) sammen med en Mængde særskilte Embeder, men deriblandt ingen af dem, de ellers plejede at søge sammen med. Hundrede Aar senere ses *Gert Hilwartz* at være Oldemand for Lauget i København.

Det 16de Aarhundrede var en god Tid for vore Haandværkere og ikke mindst for Glarmestre og Glasmalere. Klare Vinduer fandtes nu allevegne, og Skikken var at smykke dem med en malet Tavle eller et Maleri, som bredte sig udover den lyse Flade, ubekymret om dens Blymønstre. Det var en Mani at skænke saadanne Billeder bort.

Borgmestre og Raadmænd satte sig paa den Maade Mindesmær-

ker i Raadhusene; byggedes et nyt Hus, skænkede Frænder og Venner malede Glas til Vinduerne, enten forsynede med Giverens Vaaben eller Portræt, Bomærke, Sentenser, Navne, bibelske Billeder eller Genrestykker, og Bygherren takkede med at give »Glarøl«. Kom der fremmede Sendebud til vort Hof, fik han ikke som nu et Kors, men en malet Rude eller Penge dertil. Det var hans Hus, man dekorerede. Der er ligesaa livlig Omsætning med Vindues- som med Drikkeglas. Større Spas under Gilder end at slaa Glas itu, var ikke til, og naar der ikke var flere af de sidste, tog man fat paa de første. Naar alt laa i Skaar, søgte man hjem, enten glad i Sind eller i »Ølsind«, men først gik det dog ud over Vinduerne i Uvenners Huse og derefter over gode Venners. Der blev ikke set noget ondt heri, det var blot et Tegn paa *en god Rus*, og Skaden blev jævnet med en Erstatning, saafremt det kun gik ud over klare Vinduer. Ødelagdes derimod et malet Vindue, en uerstattelig Vennegave, var det en værre Sag, en Ærefornærmelse, og som saadan strafbar.

En saa livlig Omsætning førte til en Masseproduktion langt ud over de habile Glaskunstneres Ydeevne, og skønt der nu raadedes over langt bedre Betingelser for Hurtigarbejde end forhen, blev der dog ogsaa Arbejde nok for Fagets Underrangskræfter. De stod den Gang ligesaa hjælpeløse som nu, skønt Uddannelsen i en Retning hvilede paa et solidere Grundlag end i vore Dage. Den foregik i langt større Omfang, end den nu kan ydes, paa Værkstedet, hvor gammel Praksis gik i Arv fra Mester til Svend, og var den første dygtig, kunde han, der arbejdede med sine Hænder og sjælden havde mere end et Par Svende og havde haft dem fra Dreng af, give dem en mere intensiv Enkeltmands Uddannelse end der nu kan falde af. Vandretiden var ogsaa til Gavn, maaske mere end vore mange Stipendier, men var der ikke særdeles Evner til Stede, maatte under Renaisancens mægtige Trang til rig billedlig Udsmykning Manglen paa skolet Tegnefærdighed til Trods for, at Opfindelsesevnen dengang var livligere, gøre sig følelig gældende. Men Hjælpen kom hurtig, baade for Glarmestrene og for andre Lav, der skulde fyldestgøre store og nye Krav, gennem Kunstbøgerne, en af hin Tids interessanteste grafiske Frembringelser. Man har Eksempler paa, at enkelte Lav skaffede sig sin tekniske Støtte ved at anlægge Mønstersamlinger; saaledes har f. Eks. Skrædderlavet i Schwabäch efterladt sig en kostelig Samling af Klædesnit fra det 16de Aarhundrede; Guldsmedene havde gode Samlinger af Fortegninger, som i Stik findes paa vor Kobberstiksamling, men ikke alle Kunstbøger, der fremkom

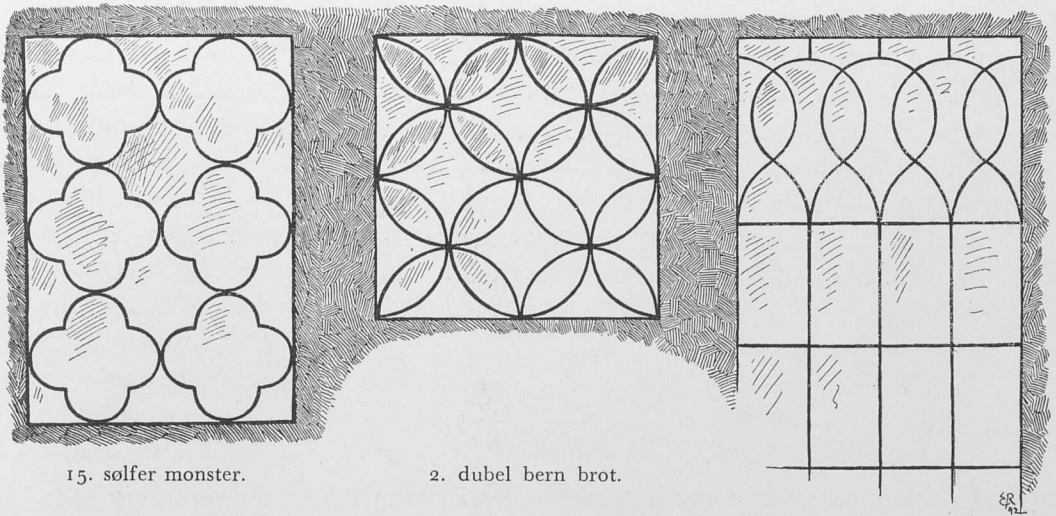
paa Bogmarkedet, sigtede paa noget enkelt Lav. De brød sig ikke om Materialet, men tog derimod saa mange Fag med som muligt, for at udbrede Afsætningen. Her var noget for alle, og at de benyttedes af alle, er Aarsag til, at Mønstrene gentages saa idelig i Renaissancens anden Rangs Arbejder og at de samme Mønstre viser sig paa de forskellige Stoffer.

De tyske Kunstbøger fra samme Tid, Siebmachers, Egenolffs og Quentells, som er mere kendte gennem fuldstændige fotolitografiske Gengivelser, siger selv, at de er bestemte for tekstile Øjemed, men navnlig de sidste to indeholder saa mange rene Chabelontegninger og saa mange Mønstre i Konturer, at de kan tages i Brug af alle dekorende Haandværk. Her er formelig Trængsel af Ideer; der er en Fylde i dem af frigjort, formende Fantasi og en saa tiltalende Befrugtning af den jævne gammeldags Gothik ved Renaissancens viltre Ungdomsblod, at de kunde fortjene en langt større Paaagtelse, end de hidtil har nydt hos os. Fordum tjente de som Vejledning herhjemme, og man finder ikke sjældent Siebmachers Mønstre paa vor gamle Hvidsøm.

Denne Mani for smaa Glasmalerier har efterladt sig adskillige smukke Minder. Den bedste og største Samling af dem findes paa Odense Museum og er taget ud af Byens gamle Skomagerlavshus. Blandt dem straalder Mester Jens Pedersens Vinduer fra 1583, som bærer kostelige Billeder fra Tiden. At slutte efter Fundenes Rigelighed maa Fyn, Samsø, Slesvig og Holsten have udviklet denne Smag fyldigst, men i vore Købstæder var der næppe noget velhavende Hus, som ikke havde sin Samling. Den svarede til vore Fotografialbums. De fleste Billeder bringer Giverens Navn, Bomærke, Virksomhedstegn o. lign.

I det 17de Aarhundrede fortsattes denne Udsmykning af Vinduerne, ja den trængte længere og længere ind hos Bondestanden, men naar Mode løber livligt, kan man være vis paa, at den er sakket svært af ved sin Kilde, i de højere Stænders Smag. De herlige Vinduer, som sad i Kongens Stol i Frederiksborg Kirke, var den sidste store Anstrengelse i den Retning, og alt som Aarhundredet randt, hører man mindre og mindre om fornemt Glasmaleri; man forundres ved at se Kong Christian V endnu i 1673 give Petrus Faschinett 144 Rdlr. for Vinduer, han havde malet.

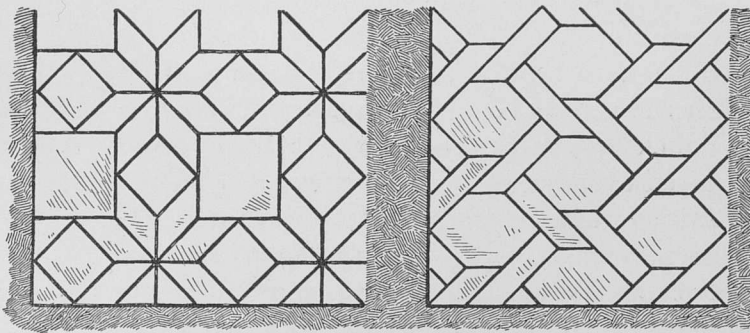
Af egentligt Glarmesterarbejde fra Renaissancens Tid er grumme lidt levnet, og vi vilde ikke have vidst meget om de Mønstre, der an-

15. solfer monster.

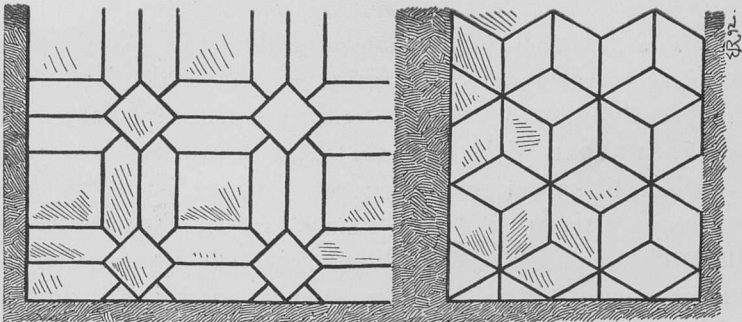
2. dubel bern brot.

12. biskop staff.

3. stjerne verck.

20. flect verck.

4. dubelt kryss verck.

21. ferkerret spidtz ruder.

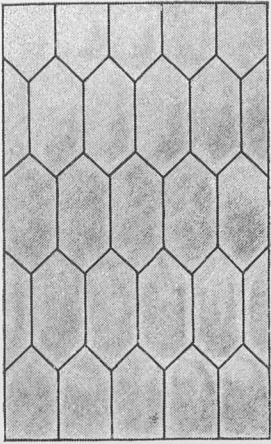
vendtes i Blyfatningen udover de aller tarveligste, hvis der ikke ved et rent Tilfælde var reddet en hel Samling af dem, nemlig en dansk Glarmesterbog, der nu er havnet i Nationalmuseet. Den er af det Materiale, som har givet Bøger deres Navn: nemlig Bøgetræ, 14,8 cm høj og 6,5 cm bred, den indeholder 11 Bøgeblade, hæftede i Ryggen med Sejlgarn og lukkelig med to Messingspænder. Paa disse Blade er indridset med Metalstift og Blyant 21 Tegninger til blyindfattede Ruder. Paa det 8de Blad staar skrevet med Rødkridt:

1645 den 6
 ochtobris mit
 Alder RRS
 Aar 1670

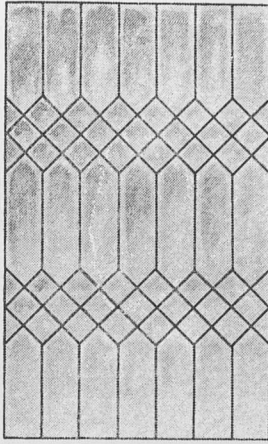
Den har altsaa tilhørt en 25-aarig Glarmester og er bleven brugt som Prøvekort for at vise Kunderne, hvad hans Kunst formaaede. Mønstrenes Navne er tillige anførte. De lyder i R R S's Stavemaade:

1. bern brot (brudt).	11. fisk flomen (Skæl).
2. dubel bern brot.	12. biskop staff.
3. stierne verck.	13. spitze ruder.
4. dubelt kryss verck.	14. forkerret kryss verck.
5. hierten runden & suickel monster.	15. sølfer (Søjler?) monster.
6. crysz verck.	16. sex kanter.
7. ligende sifkoste.	17. sirckel slaug.
8. Hambore runden.	18. med en suiboge (Schwibbogen)
9. kloer (Kløver) blad.	19. kryss verck med III runder.
10. pere monster.	20. flect verck.
	21. forkeerret spiditze ruder.

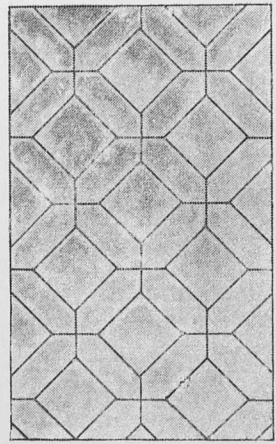
Ved et Tilfælde er saaledes bevaret Billeder af alle de Blyvinduer, som kan have været i Brug i Danmark i det 17de Aarhundrede, ja endnu længere tilbage. Det kan formodes, at nogle af dem, Listens Nr. 9, 11 og 12, samt Nr. 5, 7 og 8, som kun frembyder Variationer paa de almindelige Firkanter, er de yngste, men at de øvrige kunne gaa adskilligt længere tilbage i Tiden, maaske op i det 15de Aarhundrede, fra hvilken Tid vi end ikke ejer Billeder af vore Blyvinduer. Sammenligner vi dem nemlig med lignende Mønstre, som Félibien har samlet ud af ældre franske Glarmesterbøger, finder vi nogle fælles Mønstre,

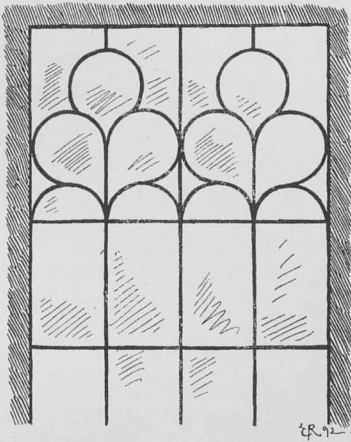
16. sex kanter.

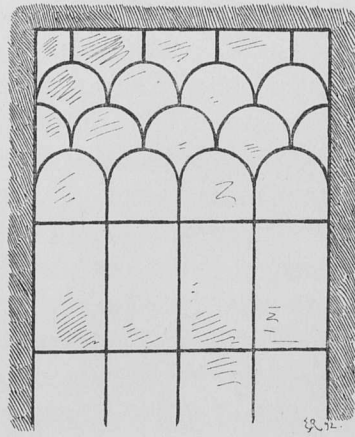
2. dubel bern brot.

14. forkerret kryss verck.

9. kloer blad.

11. fisk flomen.

f. Eks. Nr. 3, 6, 13, 14, 16, 20 og 21, som altsaa maa have været almindelige i ældre Dage.

Spørger man, om alle disse Mønstre blev anvendt til dagligt Brug, maa det besvares med Tvivl. De vidtløftige Glarmesterregnskaber for de kongelige Slotte (Rigsarkivet, Afregninger H 99), som er til fra 1648-1674, nævner kun spidse Ruder, Sekskanter og »gemene« Firkanter; de to første endda kun i Lokalteter, hvor de havde siddet fra gammel

Tid. Vore Konger boede den Gang bag Vinduer med tarveligste Tegning, hvilke ikke kan have været alene af Sparsommelighed, da de mere komplicerede Mønstre ikke var dyrere. Prisen for en Rude og en Firkant i »gement« Glas var 1 Skilling og steg til 4 à 5 Skilling for fransk Glas. Beløbet var overkommeligt, men Mængden af de indsatte Ruder gjorde Billigheden illusorisk. I Køkkenet paa Københavns Slot sloges i 1673 i et halvt Aar 1732 spidse Ruder itu, paa Ernst Gynthers Gemak 303, paa Prins Jørgens 236, i Kongens Gemak 287, i Dronningens 229; men samtidig indsattes jævnlige helt nye Vinduer. Helt galt var det efter den halvaarlige Vinduesvask, Glarmesteren »forbedrede« da 87 Glas i Kongens og 132 i Dronningens Vinduer.

Karmene kunde den Gang være prægtig dekorerede. I 1648 giver Hofmaler Willum Hornholdt Regning for Arbejde i Hendes Majestæts eget Kabinet: »4 Vindueskarme med Rammer indvendig ganske forgyldte og af allehaande Blomster derpaa malet, Krogene og Blyvinderne blaa, Bræderne under Vindueskarmene malet med Blomster graat i graat.« Udvendig var Vinduerne malet iøde, Jærnbslagene hvide. I et andet Gemak var Karmene blaa med Guldblomster. Saa prægtigt var der ikke i alle Kongens Stuer; oftest var Karmene blot strøgne, men i stærke Farver, spanskrønt eller rødt.

Hermed var Vinduet dog ikke færdigt. Man brugte *Vintervinduer*, indvendige Karme med Glas imod den ulidelige Træk fra de utætte Blyvinduer. Indenfor disse sad *Papirvinduer*, store Blændrammer, delte i to Vinduer, af hvilke det nederste kunde skydes op. De var inddelte med Træsprosser i mange Felter og betrukne med olieret Postpapir. Dette var i Frankrig Glarmesterværk, herhjemme var det Snedkeren, som gjorde dem. Papirvinduerne kom først i de kongelige Sovekamre (1667), senere i Opholdsværelserne. Den 14. Januar 1673 noterer Balcke: »alle drey Blindtrahmen mit neuw Ollie Papier ins Königs Gemach wieder bezogen weillen Ihre Mayt sie selbsten aus Lust in Stücken geschlagen.« Skikken blev almindelig ikke alene i de kongelige Værelser, men ogsaa i »Fruentimmeret«; den fandtes ogsaa i borgerlige Huse og levede ind i det 18de Aarhundrede. Disse Forsatsvinduer staar dog ikke i Forbindelse med Middelalderens Papir- eller Pergamentflader til udvendig Brug, men var blot Afløserer af de ældre Markiser. I 1669 gjorde Hofsnedker Hans Balcke 8 Ruller, hvorpaa rulles de hollandske Matter, som sidder for Solen for Dronningens Gemakvinduer.

I Kong Christian den V's Tid skete der et stort Fremskridt i det

franske Glasmageri. Colbert var en lidenskabelig Ynder af kunstfærdigt Bohave. Han ejede et veneziansk Spejl i Sølvramme, som blev anset for et Vidunder; det maalte 2 danske Alen i Højden og 1 i Bredden. Da han var død i 1683, blev det solgt paa Auktion og betalt med 8016 Livres; samtidig gik et Billede af Rafael i 3000 Livres. Den høje Pris, som Colbert i sin Tid gav for dette Stykke, kan have henledt hans Tanker paa at bryde Venezianernes Monopol som Spejlmagere, og han arbejdede i lang Tid paa at skaffe Frankrig denne indbringende Industri. Der fandtes vel allerede en privat Spejlfabrik ved Cherbourg, men den var vistnok uden Betydning, og det var først, efter at han i 1665 havde hvervet 20 Venezianere, at Tilvirkningen kom ret paa Fode i Forstaden St. Antoine. De to Hytter sloges sammen, og fra dem leveredes Glasset til Versailles Spejlgalleri. I 1688 genopfandtes her den romerske Kunst at støbe Glastavler paa Sand, og herfra udgik de billige Vinduesglas, som snart skulde naa op til os og give de gamle Blyvinduer Dødsstødet. Félibien giver i sit forannævnte Værk en Del Oplysninger om de kurante Maal, som leveredes i 1692. Galleglasset blæstes endnu i runde Skiver paa ca. 31 danske Tommer, og Tavlerne støbtes 30 Tommer i Firkant. Det første pakkedes i Kurve à 24 Skiver, det sidste i Kister paa 25 Bundter à 6 Tavler.

Med de store Glastavler kom de store Vinduer med Træsprosser. Allerede i Kong Christian den IV's Tid havde man brugt stort Glas, men kun i Møbeldøre. Det kendes i Regnskaberne paa sin høje Pris: 2 Mk. for Stykket. Kunstkammerets Skabe forsynedes dermed i Kong Frederik den III's Tid, men først 1673 omtales paa det Sted *nye franske Vinduer*. Man var forsigtig (de kostede 20 Skilling Stykket) og begyndte 1674 inde fra med de dobbelte Vinduer i Kongens og Dronningens Værelser. Senere sank Prisen, og det var ude med det gammeldags Glarmesteri. Der blev i de følgende Tider ikke andet Arbejde tilbage end at indsætte større og større firkantede Glastavler i Snedkerens Træsprosser, og i vore Dage desuden at polere de store Butiksvinduer. Men hvor nær Glarmesteriet end har været ved at ophøre som egentlig Haandværk, har det mærkeligt nok aldrig rent svigtet sine gamle Kunstfærdigheder. Forrige Aarhundrede igennem (17 Hundrederne) krævedes stadig til Mesterstykke et Vindue i kunstfærdigt Blymønster og en malet Tavle, ja endnu i 1829 udførtes en saadan i København. Om praktisk Brug er her ikke mere Tale, men kun om at overvinde Vanskeligheder. De farvede Glas har ikke en Gang Blyforbindel-

Mesterstykke fra 1827.

ser med det øvrige Mønster, men er meget behændigt indfældet i det hvide Glas.

Den gamle Glarmesterkunst faldt med den gamle Tid for de gennemgribende Forandringer i Levevis, der udgik over Europa fra Ludvig den XIV's Frankrig. Der kom en hel ny Bolig med høje Vinduer, Fløj-døre, gibset Loft og Trægulve. Opgangene, som før havde været anbragte udenpaa i Taarne eller Svaler, flyttede som *italienske* Trapper ind i det. Her levede nu et Folk, som klædte sig i den ny Tids tredelte Dragt: Kjole, Vest og Bukser, havde Smag for at gaa paa Komedie, snuse Tobak, drikke Kaffe og The, læse Aviser og diskutere om Politik, dog foreløbig kun om den udenlandske. Med det 18de Aarhundrede lyste en kommende Dag op. Holbergs Tid var kommen.

Bernhard Olsen.

Glarmester-Zünft.

Af Rasmus Berg.

Trykt i „Historiske Meddelelser om København“.

UAGTET DE IKKE FAA Aktstykker og Protokoller, der er bevaret til Belysning af Haandværkets Historie, er det dog faa af dem, der giver os et saa nøje Indblik i Haandværkets indre Liv som to Svendeprotokoller, der ejedes af Glarmestersvendenes Syge- og Begravelseskasse og nu opbevares i Stadsarkivet.

De refererer meget nøjagtigt alle de Møder, som Glarmestersvendene har afholdt i Tiden fra 1697-1737 og 1761-1792 og giver os meget nøje Besked om hele det ejendommelige og særprægede Liv, der herskede i Haandværkets Verden, og som i meget holdt dem adskilte fra det øvrige Samfund.

Desuden giver de interessante Oplysninger om, hvor lidet Enevældens Bestræbelser for at regulere Haandværkets Liv frugtede og bekræfter endnu en Gang, at Lov er et, Liv noget andet.

I det store og hele vedblev man indenfor Haandværket at leve videre paa den gamle Tradition, saa at den største Del af de Bestemmelser i den nye Lovgivning, som kunde have medført Forandring, faktisk ingen Betydning fik.

I.

Det enkelte Falgs Udøvere følte sig først og fremmest som tilhørende deres Haandværk. Bundne som de var til det gennem Arbejde fra aarle Morgen til Aften silde, naaede man saa at sige aldrig udenfor Faget. Det var Levebrødet og det at kende sit Arbejde og kunne udføre det godt, var i Grunden alt, hvad man stræbte efter. Interesser udenfor var saare sjældne. Derfor tilhørte man ogsaa sit Haandværk med Liv og Sjæl og følte sig som eet med det. Alt, hvad man skulde have af Ære og Anseelse, maatte komme fra Haandværket. Man sætter en Stolthed

i at tilhøre det højlovlige og kunstelskende« Lav. Af Glarmestrene benævnes Svendene som Helhed altid som »die günstigen Gesellen«. For Samlivet indenfor Lavet og mellem Mestre og Svende indbyrdes udviklede der sig derfor en Række Vedtægter og Ceremonier, som overholdtes meget strengt.

For Glarmestersvendenes Vedkommende er vi i Stand til at skaffe os en meget nøje Indsigt i deres indre Liv og den Højtidelighed, hvormed de omgærdede deres Sammenkomster, igennem de to Protokoller, der er bevarede.

Det fremgaar af disse, i hvor høj Grad den enkelte tilhørte Faget, i saa høj Grad endog, at han i mange Henseender slet ikke havde noget Privatliv.

Lige fra det Øjeblik, Glarmesteren indtraadte som Lærling, tilhørte han Lavet, indskreves i Protokollen og var Medlem af Mestrenes Hus og Hjem, dog for de flestes Vedkommende saaledes, at han mere var et Tyende, der ikke blot skulde lære Faget, men ogsaa var pligtig til at udføre alt i Huset forefaldende Arbejde. En Lærling kunde roligt sige, at fra den Dag, han begyndte i Mesterens Hus, var Barnetiden forbi. Ikke alene Slid og Slæb fra Morgen til Aften, men ogsaa tit en unænsom Behandling. Svendene regnede ham ikke for noget, men be- tragtede og behandlede ham i Reglen som en, der var frit Slag paa. At gaa med ham paa Gaden eller i det hele taget færdes med ham udenfor Arbejdet var under en Svends Værdighed, ja, der var endog streng Straf derfor. Kom det frem, at en Svend havde været Kammerat med en Dreng, var en Bøde ham vis. I 1725 straffes en Svend saaledes med at bøde en Ugeløn, fordi han har spillet Kegler med en Dreng, og 1727 straffes en anden Svend, fordi han har staaet paa en Vogn mellem nogle Drengene.

Lærlingetiden var lang, som Regel fra 4-6 Aar, ja indtil 8 Aar, og man vil derfor kunne forstaa, at Overgangen til Svendeklassen var en hel Befrielse, som alle saa hen til med Glæde. Det var som at forvandles fra Træl til et frit Menneske den Dag, da han af Mesteren højtidelig »løsgaves« eller, som det hed, blev »losgesprochen« og overgivet til Svendene, hvad der skete i en Forsamling af Mestre og Svende for aaben Lade, hvor de sidste blev anmodet om at lade ham vederfares, hvad enhver ærlig Svend er vederfarede. Svendenes Formænd, Bøsseskafferne (die Büchsensschaffner), takkede og lovede det, hvorpaa der blev fastsat en bestemt Dag, hvor hans Svendeøl (Gesellenbier) kunde

drikkes. Dette Svendeøl, som iøvrigt ikke indskrænkede sig til Øl alene, holdtes som Regel i en Mesters Hus, der havde nogen Indtægt deraf. I et enkelt Tilfælde ses Svendeøllet at være betalt af Mesteren, fordi han har tilladt sin Dreng i Læretiden at gaa med Ur, Støvler og irsk Hat, »hvorefter der har manglet Respekt for Svendene«. Den bestemte Dag mødte da den unge Svend (Junggeselle) i Svendenes Forsamling. Der blev forespurgt, om nogen havde noget imod ham at erindre, og var dette ikke Tilfældet, holdt den ældste Bøsseskaffer en Tale til ham paa Tysk, der lød saaledes, efterat »Gruss«en var fremsagt:

»Med Gunst samtlige Svende! Anledningen til vor Sammenkomst i Dag er, at velærede Hr. Mester N. N. har forestillet os sin forhenværende Læredreng, nemlig N. N., og da samme har udstaaet sine Læreaar og forholdt sig, som det egner og anstaar en ærekær Læredreng, samt forfærdiget Svendestykke, saaledes som det af Lavet for godt er bleven antaget, saa er det hans Ønske at vederfares det samme, som er vederfaret enhver retskaffen Glarmestersvend.

Glaset er et Kunstens Værk, som varsomt maa behandles,
En gennemsigtig Ting, som let til Bræk forvandles,
Forsigtig være vi, som Glaset skal haandtere,
thi uforsigtig Stød vort Velfærd kan spolere.
Saa er og Mennesket et Glas for Uhelds Stød,
og Uforsigtighed blev ofte manges Død
thi vores Liv er kun et Glas i Skæbnens Haand,
den byder kun og straks opløses alle Baand;
Enhver derfor, som vil Glarmesterkunsten lære,
som fremme vil sit Vel og gøre Standen Ære,
han være redelig, forsigtig, virksom, dygtig.
At prale vindig og at være kløgtig
gør ikkun Skam og Spot, mens Kunsten selv gør Hæder
og skænker Dyrkerne bestandig Held og Glæde.
Saa vandre broderlig til fælles Held og Ære,
Vi ej et Selskab blev for Uvenner at være,
men for at give og modtage lige Ret,
og Enigheden kun vedligeholder det;

Behag at træde nærmere til Bordet, saa vil jeg i Korthed oplæse Dig følgende Punkter, som Du har at iagttage som Glarmestersvend:

For det første vil jeg paamindre Dig om at sky Dine forrige Selskaber samt herefter opføre Dig saaledes, at Du for enhver maa blive anset for en ærekær Glarmestersvend!

For det andet skal Du, saavidt Dine Omstændigheder tillader Dig det, ikke lade Dig se udenfor Din Mesters Hus uden at være anstændig klædt, som det egner og anstaar en ærekær Glarmestersvend!

For det tredje: skulde Du blive sindet at rejse udenlands for at profitere af Lavrettinghederne, og Du kommer ind til en Amtsmester eller Enke, saa maa Du ikke tro, at de er Dig skyldig at traktere med lækre Retter, men Du maa tage til Takke med, om det er nok saa lidet, naar det bliver givet Dig af et godt og velment Hjærte.

For det fjerde: Er Du her eller andetsteds i Arbejde hos en Mester eller Enke, og der kommer en fremmed Svend i Dit Værksted og hilser Dig fra Mestre og Svende paa det Sted, han kommer fra, skal Du staa op og modtage ham saaledes, som Du selv ønsker at blive modtaget, naar Du er paa Rejsen.

For det femte: Er Du her eller andetsteds i Arbejde hos en Amtsmester eller Enke, skal Du tro og flittig iagttage deres Arbejde, og fremfor alt maa Du vogte Dig for at forurette dem noget, hvilket man ikke vil haabe af Dig, men at Du stedse ved Vindskibelighed søger at udbrede det bedste.

For det sjette: Naar Du er paa Rejsen, og Du ej kan naa at rejse til nogen Amtsmester, saa skal det være Dig tilladt at rejse ind til en udenfor Lavet og blive der Natten over og tage til Takke med, hvad han opvarter med; naar Du rejser derfra, skal Du ikke bringe Amtsmesteren Hilsen fra ham, da saadant ikke bliver modtaget.

For det syvende: Men skulde Du være saa uheldig paa Din Rejse, at Dine Klæder eller Sko skulde blive sønderlidte, skal det være Dig tilladt at tage Arbejde i 14 Dage hos en udenfor Lavet saakaldet Glarmester for at tjene saa meget, at Du kan fortsætte Din Rejse, men ikke længere end forbenævnte Tid.

Tror Du at kunne efterleve disse forbenævnte Punkter, saa besvar det med et lydeligt og højt Ja, og giv mig og enhver af de tilstedeværende Svende Din Haand derpaa.

Saaledes vil jeg da nu for første Gang udbringe Dig en Skaal af denne vor lovlige Velkomst og ønsker Dig al Held og Lykke i Din Svendestand, og at Du ved Din Duelighed maa uddanne Dig til en brav og agtværdig Mester i Din Levetid. Ungsvenden længe leve, Vivat, Hurra!«

At der efter denne Tale er fulgt andre Indvielsesceremonier i Lighed med Snedkernes Behøvling er næppe sandsynligt. Det hedder kun i Svendebogens officielle Referat, at han blev gjort til Svend under vort højlovlige Regiment, hvorved forstaas den Dirigentstav, som Bøsseskaffereren ledede Mødet med, og som hos Glarmestersvendene var af Sølv, behængt med Mønter, hjemført af Svendene fra Rejsetiden.

Det visse er imidlertid, at der efter det officielle Svendeøl i en Me-

sters Hus er fulgt et mindre officielt Gilde andetsteds, som næppe har været helt billigt for Ungsvenden.

Efter Svendeøllet fulgte en ny Fase i den unge Svends Tilværelse — Vandringsen, thi det var ikke velset, at den unge Svend blev i sin Læreby, og rigtig Agtelse fik han ikke, før han havde rejst.

Denne Overgang fra den i alle Henseender bundne Læretid til det frie Vandringsliv var naturligvis lokkende for mange paa Grund af Friheden og Æventyrene, man kunde nyde. — Alligevel, der var dog saa mange mindre behagelige Sider ved Vandringsstiden, og der skulde tit døjes meget ondt, lides Sult og Savn paa Rejsen, at man ikke kan tænke sig, at Vandringsen i det lange Løb vilde lokke Svendene til at forandre Sted saa ofte, som de faktisk gjorde. Forklaringen til den hyppige Skiften Opholdssted maa da heller ikke søges i Rejselivets Tillokkelser alene, men simpelthen i Nødvendigheden. De smaa Byer, de smaa Forretninger, der for Glarmestrenes Vedkommende hørte til de store, naar man kunde beskæftige to Svende, havde saa lidt Arbejde til daglig, at Reglen var den, at Mesteren med en Lærling kunde overkomme det. Derfor maatte Svendene skifte saa tit, stadig være paa Jagt efter Arbejde, ikke blot indenfor Landets Grænser, men ogsaa udenlands.

Rejselivets egentlige og dybeste Aarsag var Arbejdsløshed. Den fatige Svend maatte dog ofte strejfe Europa rundt i Maaneder for at finde et Sted, hvor han i nogen Tid kunde tjene Brødet.

Og fik han endelig Arbejde, var det aldrig ret langvarigt. Undersøger vi saaledes Svendenes Protokol for Tiden 1761-1770 vil det ses, at der i dette Tidrum har arbejdet 118 forskellige Svende hos Glarmestrene, hvad der betyder en meget hyppig Omveksling. Det viser sig nemlig, at af disse 118 Svende har kun et Par Stykker været beskæftiget i længere Tid, nemlig fra tre til fire Aar, og kun en enkelt har arbejdet alle ti Aar igennem. Resten har kun haft Arbejde nogle Uger eller Maaneder, allerhøjest et Aar.

Men netop fordi Forholdet var dette, blev det nødvendigt for Svendene at skabe en Organisation, der i saa vid en Grad som mulig var bygget op om den rejsende Svends Tarv.

Det gjaldt om at skaffe ham Underhold, Rejsepenge, Hjælp i Sygdom og Nød, hvis intet Arbejde var at faa.

Men for at sikre sig imod, at man kom til at hjælpe andre end sine egne, gjaldt det om at omgive sig med et saadant Net af Sikkerheds-

midler, indrette et saadant System af Legitimationsregler, at kun den indviede kunde bruge det. Thi Europas Landeveje var fyldt af farende Folk, ikke blot rejsende Haandværkssvende, men al Slags løst Pak, Gøglere og Æventyrere mellem hinanden. — Dem maatte man værne sig imod ved alle Midler.

Et af disse var nu den indenfor Haandværksfag brugelige Hilsen, den saakaldte Gruss, i Reglen en Række Høflighedsudtalelser og gode Ønsker for Fagets Mestre og Svende.

At Glarmestrene har haft en saadan Gruss, er sikkert, men desværre kender vi den ikke nu. Den brugtes som Hilsen, naar man holdt Samling, og naar man som Rejsende henvendte sig til en Mester eller Svend. Den var Tegnet paa, at man hørte Faget til, og at man kunde give Vedkommende den Hjælp, som de altid trængte til.

For Glarmestrenes Vedkommende ydedes den i Form af »Geskænk« til enhver Svend, der kom rejsende, eller som skulde paa Farten, og alle var pligtige til at give den vedtagne Skærv.

For den tilrejsende Svend gjaldt det imidlertid om at have sine Papirer i Orden og sin Samvittighed ren. En Glarmestersvend, der kom til København, maatte saaledes være »Seestädter«, d. v. s. tilhøre det Forbund, som var dannet i de fleste Søstæder. Var han en »Oberländer«, d. v. s. udlært i en By inde i Landet, regnedes han ikke for noget, fik hverken Geskænk eller i det hele en venlig Modtagelse, forinden han havde ladet sig gøre til Svend her og givet sit Svendeøl.

Dette holdtes der meget strengt paa. Pudsigt nok synes Lavet i Lübeck ikke at have hørt til Seestädter-Forbundet, og en Svend fra denne By, der ankom 1704 og havde faaet Arbejde hos en Mester, blev tvunget til at rejse bort.

Mestrene synes dog ikke at have villet bøje sig for denne Afgørelse og tilkendte Lübecker-Svenden Ret til Arbejde, men heri fandt Svendene sig ikke og afsatte deres Bøsseskaffer, »fordi han ikke havde taget sig synderligt af denne Sag,« og idømte ham en Bøde, som han maatte finde sig i at betale.

At lübske Svende — for ikke at tale om »Oberlændere« — paa den Maade flere Gange afvises, naar de ikke paany vilde lade sig gøre til Svende her, forekommer meget hyppigt. Bl. a. ser vi saaledes 1712, at en Svend vægrer sig ved at staa i Forsamlingen med en anden Svend, der havde arbejdet i Lübeck. Mestrene synes dog at have taget sig af Lübeckersvenden, i hvilken Anledning de københavnske Svende skrev

til Hamburg for at høre deres Mening. Hamburg gjaldt nemlig som en Slags Højesteret for Afgørelsen af zünftige Sager.

Svaret lød, at i Hamburg blev en Lübecker-Svend ikke estimeret. Københavner-Svendene mente derfor, at de billigvis heller ikke kunde det og gik til Mestrene med denne Besked. Disse var ikke helt tilfredse med Svaret og idømte samtlige Svende en Bøde paa hver 1 Rdlr., og hævdede, at man skulde modtage Lübeckeren, indtil der mulig kom »Treibbrief« eller »Amtssiegel« om ham, d. v. s. indtil der indløb en Klage, der gjorde Modstanden berettiget. Herpaa vilde Svendene dog ikke indlade sig, men bekvemmede sig dog omsider til at give en Bøde paa hver ½ Rdlr. for at have modsat sig Mestrenes Forlangende.

Denne Dom var dog ingenlunde en Følge af, at Mestrene følte mindre fag- eller zünftmæssigt end Svendene, men hævdede kun, at vedkommende Svend kunde lade sig gøre til Svend efter seestädtisk Skik.

Men var der ellers noget at udsætte paa en Svend, saa kunde han ogsaa være sikker paa, at det før eller siden skulde komme for en Dag. Thi man fulgte sine Folk og vidste saa nogenlunde, hvor de drog hen. Havde en Svend forbrudt sig mod den gældende Haandværksskik, gjort Gæld eller paa anden Maade forset sig, saa blev der sendt Brev til Svendene derom fra det Sted, han havde forladt, og saa var der ingen Naade. Den forfulgte Svend maatte enten, hvis Forseelsen var mindre alvorlig, betale en Bøde eller ogsaa rejse sin Vej igen. Saaledes finder vi, at en her arbejdende Svend efterlyses fra Hamburg. Han tilbyder at betale en Bøde, men Hamburgerne forlanger, at han skal komme tilbage og klare for sig, hvad han ogsaa blev nødt til.

Paa samme Maade gik det 1718 en Svend i Køge, der havde paa-draget sig Bødestraf her. Der blev skrevet til ham, at han skulde indfinde sig i København og betale, og da han ikke kom, lod man hans Mester vide, at han ikke kunde beholde ham i Arbejde. Saa mødte Svenden og klarede for sig.

Til andre Tider kunde man dog tage Hensyn. 1708 var der f. Eks. kommet et »Treibbrief« fra Bremen med Klage over en Svend. Det vedtoges at indhente nærmere Oplysninger om ham, men dog ellers at huske paa, »at det var Vinter og derfor en Tid, da ingen Svend godt kunde rejse.«

Justitsen var i Almindelighed streng, og navnlig blev de stakkels »Oberlændere« skarpt iagttaget. 1723 forespørger Svendene i Reval saa-

ledes hos Svendene her, om en hos dem arbejdende Oberländer har givet sit Svendeøl, hvad man kunde besvare med Ja.

Den Art Sager og Afgørelser er som sagt meget hyppige, og man kan som Hovedregel sige, at Svendene ingen Overskridelse taalte af de en Gang vedtagne Skikke.

Men havde man sin Samvittighed ren, kunde man være sikker paa en god og kammeratlig Modtagelse. Enhver Svend, der trængte, kunde være vis paa at blive hjulpet efter Evne.

Det første en Glarmestersvend, der ankom til København, havde at gøre, var at henvende sig til en Mester, hvor han efter de gældende Regler skulde have Natteleje og Ophold en Uge, hvis han da ikke kunde faa Arbejde forinden.

Havde han paa den Maade sikret sig Logi, var hans næste Vandring til det Værtshus, hvor Svendene holdt til. Var der arbejdende Glarmestersvende til Stede, var det deres Pligt at modtage den rejsende Svend og beværte ham, efter at den tilbørlige Gruss var afgivet. Ingen Svend maatte unddrage sig denne Pligt, og det forekommer flere Gange, at den Svend, der har siddet paa Værtshuset og drukket alene, uagtet der var rejsende Kolleger til Stede, blev strengt straffet.

Nu gjaldt det om at faa Arbejde, og dermed skulde Bøsseskafferen være ham behjælpelig, hvad der skete ved, at man gik rundt til de forskellige Mestre, indtil man traf en, der havde Brug for Svenden. Naturligvis skulde ogsaa denne Rundgang og Henvendelse til Mestrene ske efter de vedtagne Regler, idet der dér bragtes Gruss fra det Sted, hvor man sidst havde haft Arbejde.

Blev Svenden nu taget i Arbejde, skete det først paa 14 Dage. I dette Tidsrum var han for saa vidt fri Person, som han ikke i dette behøvede at have Samkvem med Svendene eller søge deres Forsamling, ligesom han heller ikke behøvede at betale noget.

Men var de 14 Dage forløbne, saa maatte Svenden melde sig hos Svendene og betale Tide- og Sygepenge samt et Bidrag, som kaldtes Rollegeld,¹ ligesom han var pligtig at deltage i Svendenes Samlinger og at møde paa Værtshuset, hvor de holdt til.

Medens Samværet mellem Svendene paa Værtshuset synes at have været yderst tvangfrit, var derimod den Optræden der skulde vises Svendenes officielle Sammenkomster, der i Reglen holdtes hvert Kvar-

1. I »Rolle« indeholdtes de Regler, en Svend havde at rette sig efter.

tal og ellers, naar Forholdene krævede det, underkastet et yderst indviklet Ceremoniel. Selve Mødets Forhandlinger foregik i den saakaldte »Kres«. Det er tvivlsomt, om denne Kres dannedes ved, at Svendene stod eller sad omkring et Bord. Protokollerne tillader begge Opfattelser. Fra andre Fags Svendeforsamlinger ved man imidlertid, at der, naar Mødet var aabnet, paa Bordet tegnedes en Kres med Kridt og udenom den igen en anden, der dog var aaben et lille Stykke. De to yderste Ender af denne ydre Kres blev forbundne ved den ledende Svends Tommel- og Mellemfinger, og Svendene opfordredes til at betale deres Tidepenge ind i Kresen. I en Del Fag kaldtes dette Bidrag ogsaa »Auflegegeld«, netop fordi Pengene blev lagt ind i Kresen — for den løbende Uge indenfor Stregen, for Ugen forud paa selve Stregen og for Ugen forud for den igen udenfor Stregen. Dette var dog mest brugeligt, hvor der betaltes Bidrag hver Uge. Glarmestersvendene, der betalte hvert Kvar- tal, har næppe haft denne Skik. Derimod har de sikkert som andre Svende drukket de indkomne Penge eller i hvert Fald en Del af dem op i det fælles Lag.

Drikkelaget hørte imidlertid til den mindre officielle Del af Sammenkomsten. Forinden foregik den højtidelige Del af Mødet.

Svendene sad eller opstilledes i en bestemt Orden efter den Tid, de havde været Svend, dog kun hvis de havde rejst. Var dette ikke Tilfældet, blev de sat tilsidst. De skulde møde med Kappe, der skulde være aaben og skulde sidde lige. Frakken nedenunder maatte ikke være tilknapet, og Halstørklædet skulde hænge løst udenpaa. Der skulde stilles i Sko, Støvler, var strengt forbudt, og ogsaa Haaret skulde bæres paa en vis gammeldags Façon, der ikke tillod nye Moder som Haar- pung eller senere hen Krumkam. Hatten skulde holdes i Haanden og Handskerne skulde beholdes paa, ligesom hver enkelt Svend maatte bære Kaarde.

Mødet lededes af den ældste Bøsseskaffer, af hvilke der fandtes to, som Regel en tysk og en dansk, hvis det var muligt. — Af »Amtsper- soner« fandtes endvidere en Skriver, der inden Mødet visiterede hver enkelt Svend og opnoterede paa en Tavle de Forseelser, der fandtes mod den reglementerede Paaklædning.

Og det var mange Bøder, der faldt. I hvert eneste Møde var der en Mængde Forseelser, og da disse Bødepenge altid blev drukket op, kan man forstaar, at man til Tider har været meget opfindsom for at faa noget i Kassen til fælles Bedste.

Eksempelvis kan noteres følgende Række Bøder, som en enkelt uheldig Synder er ifalden:

Thomas Hurich »hat sich selber geschimpft«, idet han vilde pudse Vinduer, 10 Lübsksk. (det var nemlig ikke Arbejde, der passede for en Svend); Kappen skæv 3 Gange er 3 Gebürer à 1 Ls.; har ikke takket for naadig Straf: 1 Gebür; ikke givet Gehør: 1 Gebür; heller ikke sagt »med Gunst«, da han traadte ind i vor Kreds: 1 Gebür; har bandet: 2 Gebürer; har lænet sig: 1 Gebür; Kappen skæv: 1 Gebür; fordi han har baaret Vinduer, som han ikke kunde skjule under Kappen: 1 Ugeløn.

Foruden de her nævnte Forseelser forekommer mange andre, f. Eks. for at møde med Støvler, for at have Halstørklædet stukket ind, for at have en eller to Knapper tilknapet i Frakken, for Skældsord, for at tabe Hatten eller tage Handskerne af, for at tale Dansk o. s. v.

Almindeligst brugte Skældsord var »Hundsfoot«, Skælm, Nar, Canalje; et mere malerisk Skældsord er »Mamluck«, som dog kun forekommer en enkelt Gang.

Kunde Bøderne ikke slaa til til Aftenens Udgifter, synes man at have skabt Anledning til at give saadanne. I sidste Halvdel af det 18. Aarhundrede er det saaledes meget hyppigt, at der gives Bøde af samtlige Tilstedeværende for at have baaret Kappen skæv.

Amtspersonerne, d. v. s. de to Bøsseskaffere og Skriveren, valgtes oprindelig ved Lodtrækning paa et halvt Aar, senere ved Flertalsvalg. Ingen kunde undslaa sig uden at give Bøde, dog kunde en Svend, der arbejdede hos Oldemanden eller hos en Enke, ikke have nogen Tilidspost.

Forhandlingerne foregik udelukkende paa Tysk, og Referaterne affattedes paa samme Sprog, selvom det til Tider rigtignok er et meget miserabelt og fejlfuldt Tysk.

Amtspersonerne skulde behandles med stor Respekt. De skulde tiltales med Hr. Bøsseskaffer eller Hr. Skriver, og der maatte under selve Mødet ikke siges Du til dem eller »Gesellschaft«, som fra midt i det 18de Aarhundrede er den almindelige Om- og Tiltaleform til en Svend.

Ogsaa udenfor Møderne, naar en Svend i fagligt Ærinde skulde henvende sig til en af Amtspersonerne, maatte der optrædes meget ceremonielt i fuld standsmæssig Paaklædning med Kappe og Kaarde. 1720 straffes saaledes en Svend, fordi han har henvendt sig til Bøsseskafferen i Camisol, d. v. s. Uldtrøje.

I Møderne, der indledes med Grussen, behandlede iøvrigt alle Sager, der vedrørte Svendene, navnlig de Forseelser mod Haandværksbrug, der kom frem, og især beskæftigede man sig med, om nogen Svend var blevet »geschimpft«, hvad der f. Eks. var Tilfældet, naar man blev anklaget uden at kunne tilbagevise Klagens Berettigelse, eller hvis man havde arbejdet for en Mester udenfor Lavet eller, hvad værre var, hos en Fusker.

Svendene kunde idømme Bøder, og vilde vedkommende Svend ikke betale godvilligt, blev Sagen appelleret til »Amtet«, d. v. s. til Afgørelse af Mestre og Svende i Forening eller i allersidste Instans af Mestrene alene.

Forhandlingerne i en saadan Amtsforsamling var ligesom hos Svendene selv meget formfuldendte. — De foregik altid i Oldermændens Hus efter lovligt »Verbot«.

For at give en Forestilling om en saadan Forsamling, skal her refereres en enkelt Sag:

I 1699 var Svenden Max Ehlers bleven anklaget for, at han havde baa-ret Vinduer udenpaa Kappen, hvad der var forbudt. Vilde en Svend bære Vinduer, maatte de i hvert Fald ikke være større, end at de kunde skjules under Kappen.

En saa alvorlig Overtrædelse af Skik og Brug maatte naturligvis straffes; der blev holdt Forsamling, og Synderen blev forespurgt, om han vilde lade sig straffe, men svarede nej. Saa blev han sendt udenfor, medens Svendene raadslog. Da han blev indkaldt og paany forespurgt, om han vilde lade sig straffe, svarede han imidlertid atter nej. Sagen blev derpaa udsat i 14 Dage for paany at optages, men den Anklagede mødte da ikke. Saa var der ikke andet at gøre, end at appellere Sagen for Mestrene, hvad ogsaa skete, idet Svendene erklærede, at de ikke vilde have noget med ham at gøre, indtil han havde klaret for sig. Da Mestrene kom sammen, vilde de imidlertid ikke dømme i Sagen; Svendene kunde selv straffe den Anklagede, hvis de vilde. — Svendene holdt da paany Møde og vedtog, at Mestrene maatte dømme. Ved et »Verbot« sammenkaldtes da samtlige Mestre og Svende. Bøsseskafferne indkaldtes for Mestrene, men disse nægtede paany at dømme og gav »Verbotpengene« tilbage. — Svendene raadslog og vedblev at udtale, at »die günstigen Gesellen« ikke fandt det Ret, at Mestrene ikke vilde dømme. Ehlers blev indkaldt for Forsamlingen og spurgt, om han vilde betale Bøde. Han nægtede igen. Saa maatte Svendene atter til Mestrene. Bøsse-

skafferne traadte tilbage, medens Mestrene raadslog, og indkaldtes noget efter tilligemed den anklagede Ehlers. Om han nu havde betænkt sig og vilde betale. Atter nej! Saa faldt Dommen, der lød paa en Bøde af 10 Skilling. Svendene samledes igen og fik Meddelelse om Dommen. Nu var Ehlers nødt til at bøje sig. Han betalte Bøden oven i Købet med en Ekstrastraf, fordi han havde arbejdet udover 14 Dage uden at melde sig, og fordi han var traadt ind i Kredsen med Hatten paa.

Var det let at ifalde Straf for en eller anden Forseelse, naar Svendene holdt Møde, var det ogsaa saa sin Sag at undgaa det, naar man færdedes paa Gaden eller paa Arbejde.

Det kom altid for Dagen, om de vedtagne Regler var overtraadt, enten man nu var gaaet uden Kappe, Kaarde eller Stok, eller man paa anden Maade havde gjort sig skyldig til Straf. 1765 straffes en Svend, fordi han havde købt Kirsebær paa Gaden.

Galt var det naturligvis, naar man ikke ved given Lejlighed hjalp sin »Nebengeselle«. Det hændte 1726, at en Svend, der arbejdede hos en Enke, havde forlangt »Verbot« af samtlige Mestre og Svende, fordi en fremmed Mandsperson, der kom i Huset hos Enken, var kommen ind paa Værkstedet og havde villet sige Svendene, hvorledes de skulde arbejde. Da Svendene ikke havde villet lade sig sige af en fremmed Person, var der opstaaet en Ordveksling, og det var kommet til Strid, under hvilken den Fremmede havde trukket Kaarden og holdt den for Brystet af den klagende Svend. Denne havde imidlertid værget for sig, indtil Mesterinden var kommen og havde skilt Parterne ad. Under Kampen havde den angrebne Svends »Nebengeselle« imidlertid ikke taget hans Parti og hjulpet ham, hvoraf Følgen var bleven en Beslutning om, at ingen maatte omgaa ham, før Sagen var ordnet. Det blev en Bøde paa 3 Mark.

Straf ifaldt man ogsaa, hvis man efter at være bleven afskediget, igen gik i Arbejde hos samme Mester. Men heller ikke hos en anden maatte man tage Plads, inden vedkommende Svend havde været bortrejst i 1½ Dag, en Bestemmelse, der uden Tvivl er truffen for at skaffe Plads for andre rejsende Svende, af hvilke der altid var Overflod.

For »Amtspersoner« gjaldt den Regel, at de efter at være bleven afskedigede skulde rejse bort mindst ½ Aar, og hvis de kom igen, da gaa i Arbejde hos den Mester, de havde tjent før.

1763 havde en »Amtsperson« overtraadt denne Bestemmelse og derfor maattet bøde 2 Gange 2 Ugelønninger. Paa Forespørgsel, om

han nu vel kunde gaa i Arbejde, svarede Svendene nej, han skulde rejse. Ingen blev straffet, fordi de skulde overtræde, hvad der var Skik, men for at de ikke skulde gøre det. Om de da vilde drive ham fra Staden? De skulde huske, at dette var en kongelig Residens, hvor den Slags Regler ikke gjaldt. Svendenes Afgørelse lød imidlertid paa, at han maatte rejse, og ikke komme igen, før den gældende Tid var omme. Der gjaldt ingen Forrettigheder for ham, han maatte gøre, hvad de alle gjorde.

1769 vedtoges det dog for almindelige Svende, at de kunde gaa i Arbejde hos en anden Mester uden at have været bortrejst 1½ Dag. Men slappede man saaledes de gældende Regler paa et Punkt, holdt man saa meget stærkere paa andre. 1778 var der stor Strid, fordi en Svend ved Navn Münchhausen havde givet en Svend »Geskænk«, uden at denne var i Besiddelse af et Præsidentpas. Desuden havde han ikke vist Bøsseskafferen og andre tilstedeværende Svende den Ære, som tilkom dem. Han havde nemlig ikke tiltalt dem ved Geskænten.

Münchhausen, der derpaa havde faaet at vide, at han skulde straffes, var »seriøs« kommen hen til en af Bøsseskafferne og spurgt, hvem der kunde straffe ham. Det skulde han nok faa at vide, var Svaret. Ja, han vilde da godvilligt give et Gebür. Nej, det var altfor lidt for en saadan Fejl. Om det da var nok med en Ugeløn? Nej! Nogle Dage efter fulgte saa Forligsforhandlinger. Münchhausen vilde nok lægge lidt til den Bøde, han frivilligt havde tilbudt at give. Nej, det var for lidt. Münchhausen vilde ikke give mere, og Resultatet blev, at der skulde sluttes Fred.

Men saa nemt gik det ikke altid. 1780 er der saaledes stor Strid, fordi en Svend, Zacharias Schilt, havde rejst sig midt under et Møde og var gaaet sin Vej, inden Regimentet var hævet, og ikke havde givet nogen Begrundelse derfor. Hans Undskyldning var, at Bøsseskafferen ikke havde forvaltet sit Embede paa rette Maade og maattet have en anden Svend til at hjælpe sig. Han nægtede at bøde. Det samme var Tilfældet i »Amtet«. Følgen var, at Svendene nægtede at have Omgang med ham, og da han alligevel mødte, havde de to Bøsseskaffere og en anden Svend trommet og pebet ad ham og derefter vist ham ud.

Schilt klagede nu til Politiet og fik en Dom over Bøsseskafferne. Havde det ikke været galt før, blev det det nu. En hel Del Slagsmaal var Følgen. En Mester klagede saaledes over, at en af hans Svende var

bleven saa gennempryget, at han knapt kunde gaa hjem. Til Slut synes Sagen dog at være løben ud i Sandet.

Slagsmaal var i det hele ikke ualmindelige. 1787 hører vi saaledes, at en Svend har truet en anden med, at han vilde knuse alle Knoglerne i Livet paa ham, hvad »Amtet« ganske naturligt fandt højst umenneskeligt.

Naar den Slags Sager var saa hyppige, ligger det naturligvis i, at der ved Svendenes Sammenkomster aldrig blev sparet paa Drikkevarerne. Man drak ikke blot alle Bøderne op, men skød frivilligt Bidrag sammen for at faa mere. Det er aabenbart denne Skik, der er falden adskillige for Brystet, eftersom det 1787 besluttedes, at enhver for Fremtiden skulde betale det Brændevin, han selv drak, fordi »der stadig var en Del blandt os, som aldrig kunde faa Halsen fuld nok«. Hvad der gik med af Øl, skulde imidlertid — som hidtil — gaa paa fælles Regning.

Hvormeget indbyrdes Splid der kunde forekomme, saa maa det dog fremhæves, at naar det kom til Stykket, saa var den gensidige Hjælpsomhed stor. Ingen trængende Svend forblev uhjulpet, enten Trangen nu skyldtes Arbejdsløshed eller Sygdom, og hændte det, at en Svend døde, blev han begravet paa Svendekassens Regning, og et hæderligt Gravøl blev drukket over ham. I Svendenes Protokol omtales et Svendedødsfald i følgende højtidelige Vendinger:

»Aar 1700 ²⁶/₁₂ var samtlige Svende forsamlet i Oldermændens Hus i Anledning af, at den kære Gud havde kaldet Skriveren Hans Heinrich Baumann fra denne sørgelige Verden og givet ham en salig Død. Maatte den kære Gud modtage ham i sit Rige. Vorherre være hjertelig lovet, og gid han ogsaa vilde give os alle en salig Henfart for Christi Skyld. Amen.«

Begravelsen beskrives saaledes:

»Den 30. December er det salige Menneske H. H. B. stedet til Jorden. Men da samtlige Svende ikke var talrige nok til at bære ham, havde de bedt nogle andre Venner om at hjælpe med at bære ham til Graven. Give Gud, at han vilde tage ham til sig i den evige Fred og Salighed og give ogsaa os alle en salig Henfart for Christi Skyld. Amen.«

Saaledes levede man da indenfor Svendenes lille Verden indbyrdes i Vekslen mellem Strid og Fred, i det store og hele altid parat til at

holde sammen, naar man var en ærlig Svend, om det, der gjaldt for fælles Ære og Skik og Brug.

Lad end alle disse Regler synes latterlige og smaalige for en senere Tid, der ikke forstaar dem. For de Mennesker, der levede efter dem, var de en Del af Livet selv, fordi de var et Værn udadtil i Kampen for det daglige Brød og for den Standsbevidsthed, der rankede den enkelte op som noget for sig selv i en Verden, hvor Begreber som »Frihed« og »Lighed« endnu var ukendte, og hvor man endnu ikke var naaet til at føle sig som en Del af en større Helhed.

II.

De opbevarede Svendeprotokoller giver ogsaa en Del gode Oplysninger om det gensidige Forhold mellem Mestrene og Svendene. I det store og hele kan man sige, at Disciplinen var streng. Svendene hørte til Mestrenes Hus og var undergivet hans Husførelse; de fik Kost og Logis hos Mesteren, saa Pengeudbetalingen kun var den mindste Del af en Svends Indtægt. I Reglen var en Svend antaget for et halvt Aar ad Gangen, men kunde dog opsiges og var selv i sin Ret til at opsige sin Plads til Afgang en Søndag Middag.

Arbejdstiden var lang og spændte som Regel over Tiden fra 5 Morgen til 8-9 Aften. Arbejdet skulde udføres ordentligt, og var dette ikke Tilfældet, og det kom for Dagen, blev Svendene straffet.

1724 blev det saaledes godtgjort i en Forsamling af Mestre og Svende, at der et Sted var udført Arbejde, der ikke kunde passere for godt. Der blev derfor holdt »Umfrage« om, hvem der havde lavet det, og det blev udfundet, at Arbejdet var gjort paa en Enkes Værksted. — Vedkommende Svend blev fremkaldt og tiltalt.

Et Vidnesbyrd om Mestrenes Disciplin over Svendene er ogsaa en Bestemmelse af 1769, hvorefter det skulde være forbudt Svendene at gaa paa Værtshus, naar de var ude i Byen paa Mesterens Arbejde. De skulde gaa lige hjem, naar de var færdige. Men ellers skulde det gerne være tilladt at gaa paa Værtshus, naar der ikke var noget at bestille hjemme. Den, der overtraadte Forbudet, skulde første Gang bøde 3 Mark, anden Gang 1 Daler.

Men ogsaa Svendenes Opførsel indenfor Mestrenes Hus blev der passet paa. 1773 hændte det, at en Svend kom hjem en Aften og

fandt en Lampe tændt paa Trappen. Dette Lys har aabenbart irriteret Svenden, thi han overfaldt Drengen og spurgte ham, hvem der havde givet ham Besked paa at tænde Lampen. Paa Drengens Svar, at det var sket paa Mesterens Ordre, og at han kunde henvende sig til ham, hvis han ikke var tilfreds dermed, har Svenden sikkert givet ondt af sig overfor Drengen. Vist er det, at Mesteren kom til Stede og spurgte ham, om han havde drukket mere, end han kunde taale. Derefter fulgte et Sammenstød, hvorunder de trakterede hinanden med haarde Ord, og Mesteren greb Svenden i Brystet og sagde, at saadan en Hal-lunk skulde gaa sin Vej ud af Huset.

Sagen kom for Amtet, hvor den afgjordes med en Bøde af begge Parter og en Erklæring fra Mesteren om, at han ansaa Svenden for en retskaffen Fyr.

Selvom Svendene ellers i deres indbyrdes Liv og i deres Sammenkomster havde ret stor Frihed til at gøre, hvad de vilde, og ogsaa benyttede sig deraf, kunde det dog af og til hænde, at Oldermændene og Mestrene greb ind i deres Bestemmelser og satte Regler for, hvad de maatte gøre.

I 1763 ser vi saaledes, at Mestrene søger at sætte en Grænse for den tilsyneladende noget overdrevne Lyst til at idømme Bøder for rene Ubetydeligheder. Det forbydes dem saaledes at kræve Straf, fordi en lod noget falde i »Kresen« eller undlod at sige »mit Gunst«. Endvidere skulde det være tilladt Svendene uden at ifalde Bøde at møde i deres Forsamlinger med Støvler, at have Pungeparyk og Halstørklæde paa. Derimod paabød Mestrene stedse at gaa med Kaarde, saaledes som det altid havde været Skik.

En stærk Kontrol med Svendenes Møder havde Mestrene allerede deri, at de skulde afholdes i Oldermændens Hus. Da Svendene saaledes havde prøvet at sætte deres Møde paa et Værtshus, blev samtlige Svende idømt Mulkt, som de ogsaa maatte betale.

Mod Svendenes Fordring om, at alle Svende skulde deltage i deres Forsamlinger, selvom de var lovligt forhindrede, skred Mestrene ogsaa ind. Det skete i 1773. En Svend ved Navn Kop var udebleven fra Kvar-tals-samlingen, fordi han var paa sin Mesters Arbejde. »Die günstigen Gesellen« rejste da Spørgsmaal om, hvorvidt det kunde anses for Ret, og besvarede det med Nej. Men heri fik de ikke Medhold fra Mestrene, der udtalte, at det var ingen forstandig Tale og kun Taabelighed, hvor-paa »die günstigen Gesellen« holdt »Abtritt« og fik senere meddelt, at

Mestrenes Beslutning om, at naar en Svend sendte Undskyldning, fordi han var paa sin Mesters Arbejde, skulde han være fri for Straf.

I underordnede Spørgsmaal lod Mestrene ellers Svendene raade, som de vilde. 1779 spurgte de saaledes, om Svendene fremdeles vilde bære Kappe, og da de bejaede det, blev det ogsaa tilladt, dog med Tilføjelse, at ingen Svend maatte lade Kappen bære efter sig, naar han skulde til Møde.

Man kan i det hele godtgøre, at Mestrene i det meste af det 18de Aarhundrede var fuldt saa hengivne til de zünftige Skikke som Svendene.

Da Oldermændene i 1777 gør Svendene bekendt med Forordningen af 22. Septbr. 1762, efter hvilken der intet maatte forlanges af Drengene, naar de blev gjort til Svende, hverken Penge eller Traktement, paastod Svendene, at den Forordning har de aldrig før hørt noget om. Der stod ikke det mindste noteret om den i deres Bøger, og da man var paa det rene med, at det slet ikke kunde gaa an, at gøre en Dreng til Svend uden paa gammel Vis, fordi en saadan Svend aldrig vilde passere for retskaffen, hvor han kom hen, blev Enden paa det, at Mestrene lovede at bidrage med 1 Daler til Drengenes Svendeøl. Naar Svendene hævdede, at der intet stod i deres Bøger om Forordningen af 1762, saa passer det ikke. De var netop bleven gjort bekendt med den i sin Tid, men Oldermændene lovede da at udvirke, at man vedblev med Svendeindvielsen paa den gamle Maade, hvad der ogsaa synes at være sket.

Spørgsmaalet synes at være rejst af en særlig stridbar Mester, der i Aaret 1770 selv havde løsgivet sine Drengene. I det samlede Amt blev de imidlertid erklærede for at være Drengene, indtil de bragte et Bevis for at de var »losgesprochen« for Mestre og Svende.

Endnu 1780 faar en Svend, der havde faaet selvstændigt Lærebrev af sin Mester og af ham havde faaet Besked om, at nu var han Svend, den Underretning af Bøsseskafferen, at ham havde de ikke noget at gøre med, før han var bleven gjort til Svend paa sædvanlig Vis.

Har Mestrene saaledes paa dette Omraade føjet Svendene, rimeligvis fordi de har været paa det rene med, at det gik ikke an andet, saa var de mindre føjelige i en anden Sag, hvor det drejede sig om, i hvilket Lokale Svendeindvielsen skulde ske.

Efter gammel Skik foregik denne Ceremoni hos Oldermændene, der havde Indtægten af Traktementet. I Aaret 1772 skulde der holdes Svendeøl hos Oldermændene, Mester *Lauritz Clausen Schmidt*. Saavidt

man imidlertid kan forstaa, har Mester Schmidt været noget for dyr med sin Regning og f. Eks. i 1770 sat 8 Rdlr. paa for »Salathering« og 8 Rdlr. for sin Ulejlighed. Det har Svendene syntes var for groft og har vedtaget, trods Mestrenes Beslutning, ikke at holde Svendeøl hos ham, fordi de kun vilde indrette det ganske »minoschirlich« med lidt Smørrebrød og en halv Tønde Øl, og det skulde indtages i Pilemarks Have udenfor Øster Port.

Men helt anderledes var Oldermændene sindet. Han udtalte til Svendene, at selvom Amtet var tilfreds med Svendenes Beslutning, saa var han det ikke. Svendene skulde fortære Pengene for de fem Drengene, der var Tale om, i hans, Oldermænd, Mester Schmidts Hus.

Det vilde Svendene dog ikke rette sig efter. De havde nu en Gang taget deres Beslutning om, hvordan de vilde have det, og de Penge, de fik tilovers, vilde de fortære, hvor de selv syntes. Der sammenkaldtes et Amt, og Resultatet blev, at Svendene for denne Gang skulde have deres Vilje, siden de allerede havde gjort Bestilling i Pilemarks Have, men for Fremtiden skulde Svendeindvielserne foregaa i Oldermændens eller en anden Mesters Hus. Saaledes skete det ogsaa. De følgende Indvielser foregik i Mester Schmidts Hus, men Sagen synes dog at have haft det Resultat, at Schmidt for Fremtiden kun beregnede 3 Rdlr. for sin Møje.

Henimod Slutningen af Aarhundredet forandredes Mestrenes Stilling overfor hele det zünftige Væsen i høj Grad. Vi ser saaledes, at Mestrene i 1771 med Hensyn til Svendenes indbyrdes Rang vedtager, at det var ligegyldigt, om en Svend havde rejst eller ej.

Et endnu betydningsfuldere Udfald mod de gamle Skikke foretog Mestrene i 1798 ved en Ansøgning om, at den tyske Tale, som hidtil var bleven holdt ved Svendeindvielsen, for Fremtiden maatte blive holdt paa Dansk. — Hertil gik Kancelliet med ved Skrivelse af 14. Februar 1798, men det var at byde de tyske Svende for meget. Ved det Møde, hvor Kancelliets Resolution blev oplæst, viste de sig i høj Grad trodsige, nægtede at adlyde den og lod indføre i deres Protokol, at ingen tysk Svend vilde vide noget deraf at sige, men alt skulde blive ved det gamle.

Da Svendene derefter blev tilsagt til Lavsmøde den 19. Marts, udeblev de tyske Svende for ikke at være nærverende ved tre Drenges Udskrivning og høre Talen paa Dansk.

Lavet indgav nu Klage til Politiretten over den tyske Oldgesel Lad-

hoff og de andre udeblevne tyske Svende, af hvilke Ladhoff dømtes til en Bøde paa 10 Rdlr. og de andre for Udeblivelse en Bøde paa hver 36 Sk. Denne Dom virkede dog ikke paa de tyske Svende. Ogsaa fra de følgende Lavforsamlinger den 18. og 23. Juni udeblev de, og paa Forsamlingen den 17. December gjorde de en saadan Støj og Larm, at det var umuligt at faa Ørenlyd, og fik yderligere de danske Svende til at gaa med til en Vedtagelse om, at Talen skulde holdes paa Tysk. Lavet saa sig derfor nødsaget til at indgaa til Kongen med et Andragende om, at de tyske Svende maatte faa Ordre til at bøje sig. Fra Kancelliet gik dette Andragende til Politirettens Afgørelse, og denne gav da Lavet Medhold, hvorefter Svendene maatte give efter.

Af det anførte maa man nu ikke lade sig forlede til at tro, at Forholdet mellem Mestre og Svende ikke til daglig skulde have været godt. Det maa sikkert betragtes som hørende til de sjældne Undtagelser, naar det berettes 1769, at Mester Steffen Petersen kom op at slaas med sin Svend August Schultz, hvem han efter Svendebogens Beretning uden Aarsag slog i Ansigtet, saa at Blodet sprøjtede ud af Næse og Mund. Anklaget for Amtet mødte Mesteren ikke, og Sagen henvistes til Politiet. Svendene vedtog, indtil Sagen var afgjort, at ingen maatte understaa sig i at arbejde hos Steffen Petersen.

At Svendene heller ikke altid opførte sig som Engle, kan eksempelvis belyses ved følgende Uddrag af Svendenes Protokol for den 9. Januar 1791:

»Vare vi samtlige Svende forsamlede i Hr. Oldermænd Barclays Hus i Anledning af, at »Gesellschaft« Speckhann skulde afgøre sin Sag med samtlige Svende, og [meddele], hvilken Grund han havde til at kalde os alle for Spitsbuber og Gavtyve. I Begyndelsen vilde han nægte, men da der var saa mange Vidner derpaa, faldt det endelig ud, at han havde sagt det i Fuldskab, og at de tilstedeværende Svende havde animeret ham dertil. — Dette blev erklæret for den største Løgn af dem, der havde været tilstede, idet de hævdede, at de havde forsøgt at holde Fred med det gode og havde anvendt al mulig Flid derpaa. Det var imidlertid ikke til at faa ham rolig, han gik op og ned i Stuen med en tyk Knippel i Haanden, saa at alle var bange for, at han vilde agere Morder, hvad der godt kunde ligne ham, naar han er fuld, noget saadant er intet nyt for ham. — Han klagede ogsaa over, at Svendene havde slaaet ham, hvad der var Usandhed, men de havde smidt ham ud af Døren for at faa Fred og være sikker for hans Morderslag. Alt dette holdt Svendene for en grov og strafbar Fejl, og da der nu blev spurgt ham, om han vilde erkende sig strafskyl-

dig, svarede han nej. Da vi nu vilde bringe Sagen for Mestrene, svarede Hr. Oldermænd Barclay os i Mestrenes Navn, at vi skulde søge ham hos Politiet. Da han hørte det, betænkte han sig, fordi det vilde være os en let Sag at faa ham i Rasphuset, da han havde sagt, at saalænge han var i København, vilde han ikke holde Fred med Svendene, hvad her i Landet anses for Rebelleri og straffes. Da vi Svende nu igen bragte ham frem, fandt han sig i Billighed og har paa Grund af sine Forseelser vedtaget at give 1 Rdlr. til de Fattiges Bøsse. Han klagede over, at vi Svende ikke havde bedt ham med til Svendeøl, men da han havde skældt os for Spitsbuber og Gavtyve, hvad vi ansaa ham selv for at være, indtil Sagen var afgjort, saa kunde saadant ikke passe sig, at vi bad ham med. Desuden havde han haanet Mester Clausen og Mester Simonsen og andre af de Herrer Mestre og sagt, at han vilde skide dem et Stykke, og at de havde ikke noget med ham at gøre. — Dette har de tilstedeværende Herrer Mestre fundet saa grove og uanstændige Talemaader, som kun passede sig daarligt for ham, og har derfor ikendt ham en Straf paa 1 Rdlr., som de dog straks eftergav ham paa den Betingelse, at han for Fremtiden vilde opføre sig som en ærekær Svend mellem Mestre og Svende, da han ellers vilde drage Straffen over sig efter Lands Lov og Ret.«

Selvom den her omhandlede Svend nu ogsaa har hørt til de værre Eksemplarer af Arten, saa giver dog hele Sagen et interessant Kulturbillede af det Niveau, Svendene som Regel færdedes i. Højt var det under alle Omstændigheder ikke, og nogen højere Dannelse var Svendene som Helhed ikke i Besiddelse af. Men heller ikke deres faglige Dygtighed har paa dette Tidspunkt været særlig stor, fordi Faget saa at sige aldrig blev stillet overfor store Opgaver.

Slutningen af det 18de Aarhundrede var i alle Henseender en Nedgangsperiode ikke blot for Glarmesteriet, men for de allerfleste Haandværk.

Rasmus Berg.

Københavns Glarmestersvendes Laugssager.

Af Carl Møller.

DET ÆLDSTE STYKKE mellem disse er »Regimentet«, som hos Glarmestersvendene erstattede Skafferstokken. Denne — Dirigentstav — er 57 cm høj og 2,5 cm i Diameter. Den er lavet i 1686 af Guldsmeden Morten Stilcke paa Købmagergade. Den er behængt med 43 Stykker Sølvmonter og Medaljer, de fleste hjembragte fra Svenderejser i Udlandet og med indgraverede eller »indstukne« Navne. Det er det eneste i sin Art bevarede Stykke her i Landet.

»Velkomsten« er den næste i Alder. Den er i 1899 beskrevet saaledes af Kunsthistorikeren Ch. Been: »Laugspokal af Sølv med drevne Blomster, Blade og Ornamenter, med Laag hvorpaa en fritstaaende Kriger i romersk Rustning, som i venstre Haand holder et flaglignende Skjold, i højre en stor Flagstang. Pokalen er 39 cm høj, Diam. foroven

15 cm, forneden 16 cm. Laag foruden Flagstang 19 cm høj, 15 cm Diam.« Den er lavet i 1715 af Guldsmed Hendrich Reinecke i Løvstræde. Til Pokalen er tidligt anskaffet det t. v. i Billedet viste smukke indlagte og med Ibenholts Springlister forsynede Nøddetræs »Futeral med Messingbeslag«.

Allerede i 1753 var der 59 »Skilte« til Velkomsten, der sammen med denne, »en dansk Crone« og 5 Spiseskeer vejede 7 Pd. 12½ Lod Sølv, saaledes at det er ganske naturligt, at man i 1766 kan skrive i Laugsprotokollen, at der er 36 Skilte paa Pokalen — der kunde ikke være flere paa denne i Futeralet — og 21 Skilte nedlagte i Mesterladen samt »en quiteret Regning for 3de Skildte.« Disse 3 udlaante (?) Skilte kom aldrig senere tilbage. Siden 1753 er der kommet meget faa Skilte paa Pokalen. I 1790 tog man de 21 Skilte, der, sammen med den danske Crone, vejede 44½ Lod og lod dem indgaa som Hovedbestanddel i det Velkomstbæger, som Mestrene i dette Aar lod Guldsmeden Jens Jensen Viol i Borgergade lave til dem selv; — det Bæger, som Glarmestrene i 1848 skænkede til »Krigsfornødenhederne« og som ved sin indsmeltede Metalværdi — det vejede 57 Lod — indbragte 61 Rd. 24 Sk.

Til Pokalens Flagstang er der fire med Sølvtraad broderede Silkefaner; kun om den sidst tilkomne vides, at den i 1807 er skænket — og vel ogsaa broderet — af Oldermænd C. Clausens Datter, Marie Elisabeth Clausen.

Hvornaar Svendelaugets Fane er anskaffet, vides ikke. Den er nu saa gammel og mør, saa den ikke kan taale at komme udenfor Bymuseet.

Ejheller vides det, naar den store Tin-Tekande eller den store Tin-Ølkande er anskaffet. Som det senere fortælles (S. 100), solgte Svendene i 1862 indenfor deres egen Kreds deres 21 med »indstukne« Navne forsynede Tinbægre. Ølkanden og Bægrene hørte sammen paa den Maade, at man i gammel Tid købte, — naar man ikke købte en større eller mindre Tønde Øl —, en Kande Øl og af denne Kande skænkede op i de ikke særlig store Bægre.

I Aaret 1825 anskaffede samtlige Københavns 21 Glarmestersvende det forrest i Billedet staaende Messing Tobaksfad med St. Lukasfiguren paa. Paa Kanten staar alle Navnene indgraverede. Formentlig er en Pibekradser og en Askeskaal — begge af Messing — anskaffede samtidig i denne Kridtpibernes Tid.

Et saakaldet Zeckbrædt (Gældtavle) med malet Inddeling og Dæk-

brædt over denne og med udhulet Plads til et Stykke Kridt afslutter Samlingen.

Den runde cicelerede Sølvplade med Laugsvaabnet anskaffede Svendens Sygekasse i 1884 til at sætte paa en ny Bærerem til den gamle Svendelaugsfane.

Laugssagerne er opstillet og Fotografiet taget af Xylograf F. Henriksen i 1899 i Kunstindustrimuseet, hvor Sagerne paa det Tidspunkt skulde have været deponerede og udstillede, men ikke blev det, grundet paa den optrækkende Retssag om Ejendomsretten til »Velkomsten«, foraarsaget af den Mand, der som Mester og Formand for Sygekassen foreslog og skrev det fra Glarmestersvendenes Sygekasses Protokol refererede paa Siderne 120 og 121.

Et af Glarmestersvendenes
21 Tinbægre.

Glarmesteren, hans Materiale, Værktøj og Arbejde.

Af Carl Møller.

Afhandlingen er skrevet til »Den gamle By«s Aarbog 1932-33, dog blev Slutningen udeladt her, da Museets udstillede Samlinger kun gaar til lidt efter Laugstidens Ophør. Herved glippede det, som jeg gerne vilde have, skulde været den røde Traad i Fortællingen: Glarmesterlærlingens uheldige Stilling gennem Aarhundreder.

I SIT SKUESPIL »DRØMMESPIL« lader August Strindberg Officeren spørge Glarmesteren: »— har De Deres Diamant med?«, og Glarmesteren svarer: »Naturligvis. En Glarmester uden Diamant — hvad er det for noget?«, og Svaret lyder: »Det er ingenting.«

Disse Repliker giver i kort Form en Sammenhæng mellem Glarmester og Diamant, der adskilt gør begge til ingenting. Men der mangler dog det allervigtigste — for hvad er en Glarmester uden Glas?

Lad os derfor begynde med dette.

Længe før der var tænkt paa Glarmestre, blev Glasset opfundet og brugt til mange Ting, sikkert først til Pynt, senere til Nytte.

Opfindelsen ligger formentlig Aartusinder tilbage i Tiden og er muligvis bleven gjort i Ægypten. Man mente at kunne tage og føle paa det ældste Stykke Glas, da man fandt det Stykke, der nu ligger i Museet i Berlin og har tilhørt Amenhotep III, der levede 1830 f. Chr. Dets Størrelse er $40 \times 10 \times 5$ mm.

Men af Glas til det Brug, der interesserer os her, nemlig til luft- og regntæt at adskille et Rum fra det fri uden at tage Lyset fra Rummet, altsaa ved at skabe en Rude, kan man næppe tale før omkring ved vor Tidsregnings Begyndelse. De første Ruder, man kender, er nemlig fundne i Pompeji. Herfra findes i Museet i Neapel bl. a. et Stykke paa 30×40 cm. og et andet, der maaler 33×54 cm. Sammesteds findes

ogsaa en lille Rude, der er funden i Puzzuoli — en lille By ved Neapel, modsat Pompeji, og endelig findes det største Stykke Glas fra Pompeji i British Museum i London: 30 × 60 cm. Ruderne maaler alle ca. 2 mm paa Midten og 5 mm i Kanterne. Det kan konstateres, at de er støbte i de Broncerammer, hvori de fandtes, og at de er støbte paa Sand, de er nemlig gennemskinnelige, men ikke gennemsigtige — egentlig omtrent hvad vi kalder for Raaglas. De maa have været store Sjældenheder, thi under Udgravningerne er der kun fundet faa Skaar af Rudeglas. Det er forøvrigt meget naturligt, at Vinduesruderne ikke har vundet større Udbredelse paa disse Breddegrader. De kunde hverken konkurrere i Pris eller i Skønhed med de allerede da anvendte tynde Alabastplader, og det, som for os er et af Rudens store Fortrin — at den tillader Udsynet — havde de ikke. Vinduesglasset vilde sikkert have haft større Succes, hvis det var kommet frem under nordligere Himmelstrøg, hvor det vilde have afhjulpet et større Savn end sydpaa.

Første Gang, man hører noget om Vinduesglas i Litteraturen, er omkr. Aar 300 hos den romerske Forfatter Lactantius. Dog ved man ikke, om det af ham omtalte Glas var støbt, saaledes som Ruderne i Pompeji, eller blæst. Der er noget, der tyder paa det sidste, og saa skulde det antagelig være det saakaldte Maaneglas, hvis Opfindelse tilskrives Romerne. Navnet hænger sammen med Tilblivelsesmaaden, og baade Navnet og Maaden at fremstille det paa holdt sig lige til Midten af det nittende Aarhundrede. Det lavedes paa den Maade, at Glasblæseren efterhaanden paa sin Pibe fik det fornødne Kvantum Glas op fra det flydende Glas fra Potten i Ovn og af dette blæste en fladtrykt Blære. Denne aabnedes forneden, og efter flere Opvarmninger og ved at dreje Jærnet hurtigt rundt slyngedes Glasset, saaledes som det ses paa Billeder efter gamle Kobberstik, over en Sandbunke (der ogsaa kunde bruges til nødvendig Understøttelse) ud til den cirkelrunde Skive med Knoppen i Midten — den Knop, der paa de forskellige Sprog gaar under Navnene »Kronglas«, »Butzen«, »Gallen« o. s. v.

Nu maa man ikke tro, at de ældste »Maaneglas« var lige saa store som de i 1850 fremstillede — de første var ganske smaa Stykker, den Slags, der paa Tysk hed »Butzenscheiben«, paa populært Dansk »Flaskebunde«, og som vi den Dag i Dag anvender *delvis* i de saakaldte »Butzenfelten«. Men ved den Tid, da denne Fremstillingsmaade hørte op, kunde man fremstille Skiver paa mere end 150 cm i Diameter.

Glarmester Clausens »malede Skive« paa »Den kgl. Skydebane«.
Det fremgaar af denne, at »Kurven« og »Kisten« var Tremmekasser.

Disse store, runde, i Reglen dygtig vindskæve Plader med den store Knop i Midten kunde meget vanskeligt transporteres eller forsendes. Derfor skar man dem i Reglen straks i to Stykker, der hver fik sit Navn. Man skar saa tæt ind til Knoppen som mulig, da denne, der ganske vist var det stærkeste Stykke af Glasset, alligevel var det mindst værdifulde, der kun kunde bruges til Smaaruder i Kælderdøre, til Loftsruder o. l. Det Stykke Glas, hvorpaa Knoppen sad, kaldte man »Skiven«, det andet »Halvmaanen«. De store, nu halvcirkelformede Glas pakkedes saa i »Kurve«. Undertiden skar man dem ogsaa firkantede og pakkede dem i »Kister«, men vindskæve var og blev de, og de var den evige Kilde til Ufred. Thi ogsaa i den Størrelse var de vanskelige at pakke og forsende, og aldrig forstummede de stakkels Glarmestres Jammerklager over, at det ikke var Glasskiver, men Glasskaar, de havde

købt for deres surt sammenskrabede Penge. Og saa var det endda kun den halve Ulykke. Den anden findes i Glassets Historie fra Begyndelsen til op imod vore Dage og bestod i, at Glarmesterens Leverandører aldrig kunne levere ham saa smukt og fejlfrit almindeligt Glas, som han maatte have for at kunne tilfredsstille sine Kunder — det Glas fandtes nemlig ikke tidligere, det kom først omkring 1920.

Allerede omkr. Aar 1200 var nogle Glasmagere i Venezia kommet ind paa at puste Maaneglassets lidt flade Kugle ud i en langagtig Form, saa den blev en Cylinder — egentlig en Slags Flaske med kort Hals. Naar man paa denne aabnede Bunden og bortsprængte Halsen og yderligere fik den til at revne en Gang paa langs (det kunde alt sammen lade sig gøre ved Hjælp af glødende Glastraade eller Jærn), saa kunde man i en dertil indrettet Ovn igen opvarme Cylinderen, udglatte denne og derved faa en større, firkantet Glasplade. Denne Fremgangsmaade besejrede for henved hundrede Aar siden fuldstændig Maaneglasset. Nu er ogsaa det »haandblæste« Cylinderglas en saga blott, og det gamle Ord, der sagde, at først i fjerde Generation fik man en duelig Vinduesglaspuster, gælder ikke nu, da Glasset som et endeløst Bændel kommer ud af en Maskine, en virkelig vidunderlig Maskine, der har gjort en Masse Kunsthaandværkere arbejdsløse og nogle enkelte af dem til Arbejdsmand.

Endelig bør det erindres, at det haandblæste Cylinderglas, i Mod-sætning til maskintrukket Glas, havde en ret og en vrang Side — »blank« og »ru« hed det i Fagsproget. Ved Blæsningen gik alle Uregelmæssigheder udad, og selve Glaspladen beholdt altid noget af sin Fødselsform, Cylinderen, trods Udglatningen i Strækovnen. Engelsk Glas var her det bedste, det var mere plant end baade belgisk, fransk eller tysk Glas. Det var en meget stor Fejl af en Glarmester at sætte Rusiden udefter, det være sig i et Vindue eller for et indrammet Billede. Det var Kassationsgrund for et Svendestykke, og fra Kollegerne haglede Haan og Spot ned over den Svend, der havde begaaet en saadan Fejl. Hans Mester satte ham øjeblikkelig til at vende Glasset, men det saa ogsaa fælt ud — set med Glarmesterøjne.

Det flade Glas, man havde langt op i Tiden — man kan godt sige: gennem mange Aarhundreder — var ikke godt at se igennem, ogsaa fordi det ikke var farveløst. I Begyndelsen var det lettere at faa kulørt Glas, selv om det ikke altid blev den Farve, man havde tænkt sig. Ret hurtigt havde man opdaget, at man ved at tilsætte Glasmassen for-

skellige Metaller kunde faa forskellige Farver, og efter mange og lange Eksperimenter havde man gennem dyrekøbte Erfaringer indvundet en Viden, der inden for Fagets Folk gik i Arv fra det ene Slægtled til det andet og altid bevaredes som de dybeste Hemmeligheder.

Det er inden for Klostrene, vi finder Middelalderens Glarmestre, Munkene, og da de havde erfaret, at Jærn blandet i Glaspulver, kunde give den sorte Indbrændingsfarve til Konturer og Skygger, havde de i Virkeligheden hele »Mechanismen« i Orden til deres Kirkers farvede Vinduer.

Saa kom Tiden, da Adelen til sine Borge og de velhavende Borgere til Byernes Raadhuse og deres egne Boliger ønskede gennemsigtigt eller farveprydet Glas i Muraabningerne. Det er paa den Tid, vi hører om »Byggehytterne«, de omrejsende Smaasamfund af Bygningshaandværkere. I »Dansen paa Koldinghus« præsenterer Drachmann os for en saadan Byggehytte: Mester Strange og hans Svende. Mester Strange var Arkitekten og Murermesteren, unge Strange Maler og Billedhugger, og blandt Svendene maa vi tænke os Murere, Træarbejdere, Smede, Malere og Glasarbejdere.

For Riddernes Vedkommende varede det ikke længe, inden det paa Borgene blev en fast Regel, at man paa de malede Ruder ogsaa fandt de forskellige Slægters adelige Vaaben og Skjoldmærker. — Da Bestillingernes Tal blev stort, udviklede der sig Specialister. Som Malerne udskilte sig fra Munkene som selvstændige Fagarbejdere, saaledes fulgte nu Glarmestrene efter Malerne, og vi sporer Slægtskabet mellem de to Fag i deres Vaaben. Glarmestrene beholdt Malernes tre Skjolde i Halvdelen af deres Vaabenskjold, for de malede jo bestandig, men i den anden Halvdel satte de Ruden og det Værktøj, hvormed de behandlede denne: *Sprængjærnet* og *Krøjselen*.

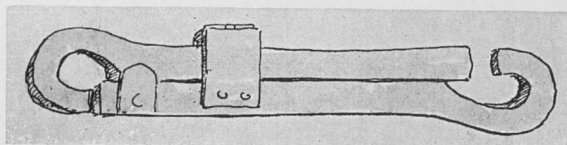

Laugsseglet 1663.

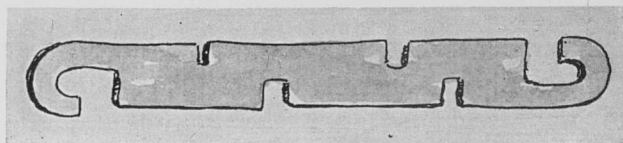
Laugsseglet 1681.

Da det første Rudeglas fremkom, har man sikkert ogsaa haft Remedier til at behandle det med. Værktøjet til Glassets Behandling har til alle Tider ligesom Pottemagerens været af en egen primitiv Art. Glas-piben var et simpelt Jærnrør, og en ligesaa simpel Faareklippesaks samt en Tang fuldendte Samlingen af Redskaber til Behandlingen af det varme Glas. Et Hjul, der kunde bringes til at dreje rundt, og et Par Jærnpinde, der kunde være varme eller kolde, alt efter Øjeblikkets Behov, fuldendte Udstyret til Behandlingen af det kolde Glas.

Krøjsel.

Sprængjærnet og Krøjselen har sikkert derfor allerede været til Stede, da Glasset blev fladt — blev til Rudeglas. Den ene Jærnpind var smedet saaledes, at den havde en tilspidset Klump i den ene Ende, og den anden havde faaet begge Ender bukket sammen, saa man kunde lægge den om Glassets Kant og brække Smaafliser af med den. Indtil omkring Aar 1600 var disse to Stykker Værktøj Glarmesterens fornemste Redskaber.

Krøjsel.

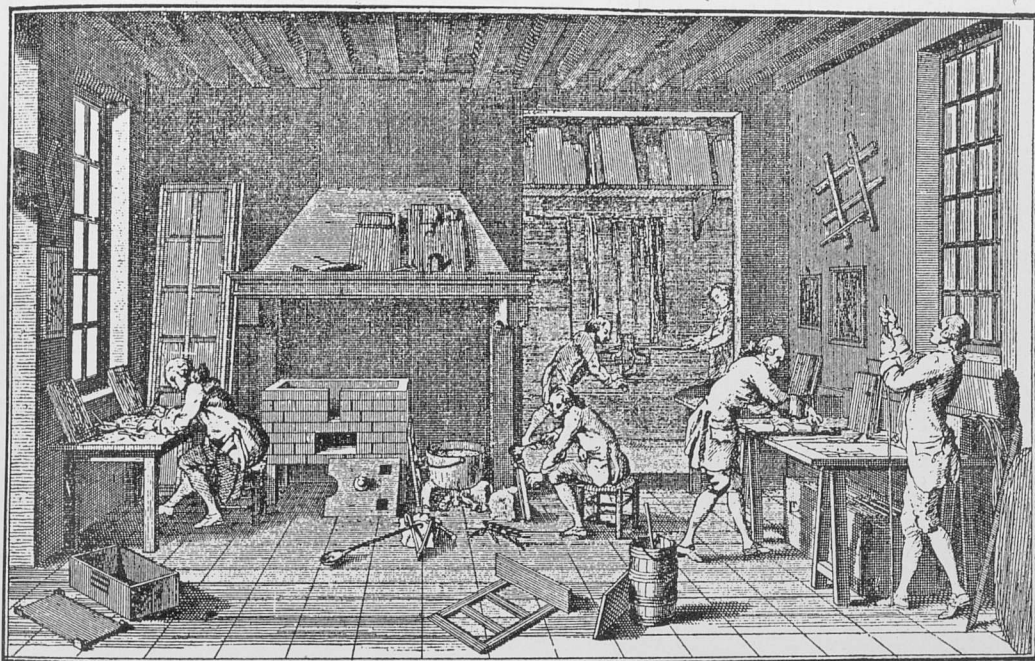
Naar en Rude skulde laves (her tales kun om Arbejde ud over det almindelige Rudearbejde), maatte man selvfølgelig først have en Tegning, og denne udførtes sikkert dengang ligesom nu i 3 Eksemplarer, hvoraf Originalen (Kompositionen) oftest var farvelagt og tillige viste Blysprodserne og deres Bredde. De andre to Tegninger var kun i enkelt Streg, og paa dem afmærkede man hvert enkelt Stykke med et Tegn eller et Tal, hvorefter den ene blev skaaret itu efter alle Linierne, idet man passede paa at skære ca. 1 mm fra begge Sider af Stregen, saa der blev Plads til Blyets Kærne — »Kern« som det hedder den Dag i Dag. Nu havde man altsaa en nøjagtig Skabelon af hvert enkelt Glas-

stykke i Ruden og kunde begynde at udsøge de farvede Glasstykker. Til dette vanskelige Arbejde, hvorunder man henlagde Skabelonerne paa de Glasstykker, der havde den ønskede Farve, krævedes en Kunstners Blik og stor haandværksmæssig Erfaring. Og da indtraadte — og indtræder bestandig — det ærgerlige, at fra den første farvede Rudes Tilblivelse og til den sidstes vil det vedblive at være baade Kunstners og Glarmesters stadige Sorg, at man netop ikke har og ikke kan frem-skaffe den Farve eller Farvetone, der vilde være den eneste saliggørende paa det Sted.

Derpaa begyndte Tildannelsen af hvert enkelt Stykke Glas efter Skabelonen. Efter en gammel Beskrivelse* gik det saaledes til. Man lagde Skabelonen paa det Stykke Glas, man havde fundet passende. Derefter dyppede man en Pensel i hvid Farve, udrørt i Gummivand, og bestrøg Glasset ud over Skabelonen. Naar Farven var tør, opridsede man med en Staalnaal hele Konturen, fugtede Glasset — i Reglen ved at sætte en Finger i Munden og faa Spyt paa den — og vendte det. Med det omtrent glødende Sprængjærn kunde man nu faa Glasset til at springe og derefter med en lille Buksbom- eller Blyhammer slaa de overflødige Stykker bort. Saa fulgte den langsommelige, nøjagtige Afgnaven med Krøjselen, hvor Skabelonen hele Tiden maatte bruges som Kontrol. Dermed var en eneste af de ofte mange Tusind Glasbidder færdig til videre Behandling — alt under Forudsætning af, at der ikke under Operationen var røget en lidt for stor Flis eller et lidt for stort Hjørne af, saa der ikke kunde være Tale om at dække Skavanken med det H-formede Blys Flanger. Af to Grunde gælder det om, at hvert eneste Stykke Glas i en blyindfattet Rude ganske nøjagtigt holder sin Størrelse; dels fordi den færdige Rude nøje maa svare til det opgivne Maal, og dels fordi Vinduets Styrke bestaar deri, at hvert eneste Stykke passer kompakt ind i Helheden.

Inden Glasmaleren paabegyndte sit Arbejde, maatte Glasstykkerne renses med stor Omhu, og først da kunde han tage fat. Han arbejdede med den sorte Jærnfarve omhyggeligt revet og iblandet findelt Glaspulver, og det gjaldt om at bruge det mindst mulige af det Bindemiddel, der anvendtes, og at Farven dækkede uden dog at være bleven smurt for tykt paa. Ofte malede man Glasstykket helt over, hvorefter man rade-rede og skraverede i det sorte og til Slut trak de stærke Konturer op.

* Die Kunst auf Glas zu malen und Glasarbeiten zu verfertigen. Aus dem Französischen des verstorbenen Herrn Peter le Vieil, Kap. VII, pag. 53-57. Nürnberg. 1779.

Et Glarmesterværksted i det 18de Aarhundrede.
Stik af La Gardette.

Imidlertid var man begyndt at opvarme den murede Ovn, der med stor Omtanke var konstrueret saaledes, at der blev ensartet Varme over det hele.

Over ildfaste Lerplader lagde man et Lag tidligere brændt Kalk eller Gibs, og derpaa anbragte man med den største Omhu de maledede Glasstykker. Det er egentlig overflødigt bestandig at komme med Ordene »Omhu« eller »Forsigtighed« her, thi alt, lige fra Begyndelsen til Enden af Arbejdet, det være sig med et almindeligt Blyfelt med fire firkantede Glas og lige op til det pragtfuldeste, kæmpemæssige Glas-maleri, kræver den største Paapasselighed, og uden denne vilde der ikke i Dag være levnet den mindste Rest af Middelalderens skønne Glarmesterarbejder.

Over Glassene dryssede man derpaa igen et Lag Gibs og derefter andre Glasstykker, idet der kunde ligge flere Glaslag paa hver Lerplade. I Ovnens Jærndør var der et Kighul, og nærmest dette var der anbragt en »Vægter« eller to, d. v. s. en smal Glasstrimmel, der med Enderne hvilede paa et Par smaa Jærn- eller Lerklodser. Naar Væg-

teren begyndte at synke paa Midten, var Tiden inde, da Træbaalet forneden i Ovnen hurtigt maatte skræbes ud, og al Træk standses. For mangen Glarmester har det kostet Overvindelse og en søvnløs Nat at vente, til Ovnen var saa afkølet, at han uden Fare for sine dejlige Glasstumper kunde aabne Ovn døren for at se, om Brændingen var lykkedes eller Glassene maaske havde faaet for meget eller for lidt, saa det hele Arbejde maatte begynde forfra.

Men var alt gaaet godt, og hvert Stykke var blevet vasket og efterset, og man derefter paa Tegningen havde fundet Pladsen til det — ofte et helt interessant Puslespil — kom man til Samlingen af det enkelte Felt.

Paa Arbejdsbordet blev der i Retvinkel fastsømmet to »Ladspaaner«, en Slags Linealer, hvis ene Side var affaset baade mod Over- og Underside. Mod disse anbragte man »Omblyet«, og det første Stykke Glas blev lagt ind i den Not, Blyflangerne dannede. Et Stykke Bly føres, efter over Enden at have faaet et blødt Slag af Blyknivens Hæftes Tinklods, ind om Glasstykkets Kant med Kniven og ind i Omblyet. — Det næste Stykke lægges til og maa have et Par »Hovedstifter« eller Søm, omtrent som Skomagerens »Skopinde«, slaet for, og efterhaanden vokser Feltet saaledes, at der er mange Blyender og Søm. Blykniven bruges som et fuldstændigt Universalværktøj — baade Kniv, Skæfte og Sider bruges, kun en lille Hammer hjælper den lidt, naar Blykniven skal lægges under en afskaaret Blyende, der skal have et Slag ovenpaa, saa det næste Bly, der i Forvejen har faaet begge Flanger lagt lidt udefter med en »Oprømmer«, kan lægges ind over det foregaaende. Om Blyprodsernes rigtige Forløb er kun at sige, at enhver *Glarmester* øjeblikkelig ser, naar den løber forkert. — En Blykniv kan have mange Former, men fælles for alle er en lang, tilbagegaaende Æg med en lidt »rund« Spids. Naar en Glarmester faar en Blykniv, skærer han først en lille Rille om Skæftet, 3 cm fra Enden af Skæftet. Fra Rillen skærer han fire lignende op mod Enden, hvorpaa Skæftet omvikles med et Stykke Skabelonpapir. Man trykker saa Knivens Æg ned ned mellem to af Bordets Brædder og hælder flydende Tin i Papiret. Man har derved i Blyknivens Skæft faaet en Hammer, der just har den Haardhed og Blødhed, der er Finessen ved den. En

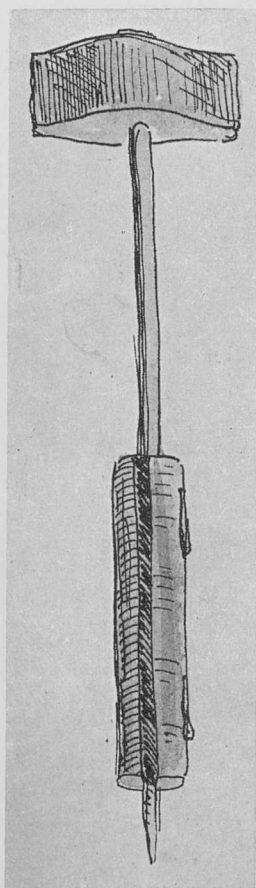

Blykniv.

Blykniv har mange andre gode Egenskaber. Den falder saa godt i Haanden. Man holder Knivsbladets Bagside ind mod Blyet og en Finger over, naar man »strækker« Blykalmen og har Foden paa den Ende, der naar Gulvet. Men først og fremmest er Kniven beregnet til at skære Blyet over saaledes, at Kern'en ikke mister sin Højde. At man med Tinklumpen baade kan slaa alle Søm i og trække dem op igen med Kniven ved at sætte Tommelfingeren mod Sømmet, der bliver taget under Hovedet, er intet imod, at man med Tinklumpen kan tillade sig at slaa haardt paa modvillige Glasstykkers Kant uden at slaa Fliser af dem. Til Slut bruges Kniven ved Afretning af Blylinierne i det samlede Felt, der har faaet baade »Ombly« og »Ladspaaner« paa de to Sider, der vender udad.

Derefter kom man til Lodningen. Som Regel »hæftede« man kun, d. v. s. man loddede kun der, hvor to Stykker Bly mødtes. Under hele Arbejdet havde man passet paa kun at have frisktrukket Bly, og det gjaldt om ikke at berøre dettes Flader med Fingrene. Naar man forlod Arbejdet, maatte man overdække det altsammen for at forhindre, at Blyet anløb, thi derved forøgedes Vanskeligheden ved at lodde. — Man kunde ogsaa »fortinne«, d. v. s. overtrække Blyet helt med Tin, saa man faktisk ikke saa Bly i et Blyfelt. Denne Fremgangsmaade blev imidlertid sjælden brugt i ældre Tider, væsentligst fordi Tinnet var saa dyrt.

Af Loddemidler brugte man i gamle Dage hovedsagelig Tælle. Pulveriseret Harpiks kunde udmærket bruges, men var vanskeligere at rense af Glasset bagefter. Harpiks blev altid brugt sammen med det Tin, der var i »Skurebakken«, hvori Loddebolten maatte renses, før den efter hver Opvarmning blev sat til »Feltet«, efterat man paa en Stump Blyspodse havde forvissat sig om, at den ikke var saa varm, at den »brændte« Blyet. — (I Midten af forrige Aarhundrede blev Tællen fortrængt af Stearinolien, som gamle Glarmestre altid kaldte »Loddefedt«. Det varede længe, før jeg hørte Ordet Stearinolie).

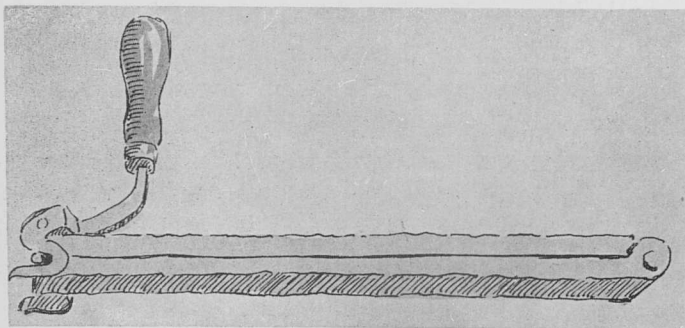

Loddebolt.

En Glarmesters Loddetin skulde være saaledes, at det flød let og trak blankt op. Derfor kunde han kun blande i Forholdet 2 Dele Tin til 1 Del Bly. Og saa skulde han endda prøve Legeringen, naar han havde støbt de første tynde Stænger paa det 30-35 cm lange Brædt, hvori han havde skaaret eller udstukket 5-6 smalle Riller. Med begge Hænder tog han et Stykke Tin tæt op til Øret for at høre om det knagede, naar han bøjede det. Hvis det knagede, kunde han tillade sig at komme endnu en Smule af det billige Bly i det dyre Tin. Men ikke for meget, thi da risikerede han at »brænde« Blyet under Lodningen. Af Sparehensyn brugte — og bruger — Glarmesteren til Iblanding i Tinet bestandig gamle Blyspodser med Loddeklatter fra Felter, der er blevne omforblyede. Derved opnaas, at Glarmesteren har saa meget mindre gammelt Bly med Tinklatter iblandet sit nye, rene Bly, og han er mere sikker paa, at have »blødt« Bly at arbejde med.

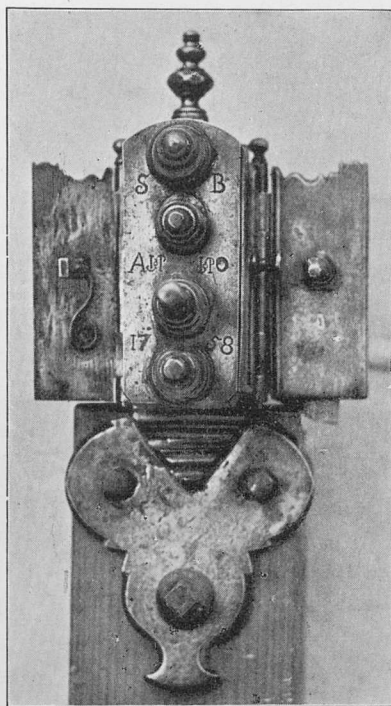
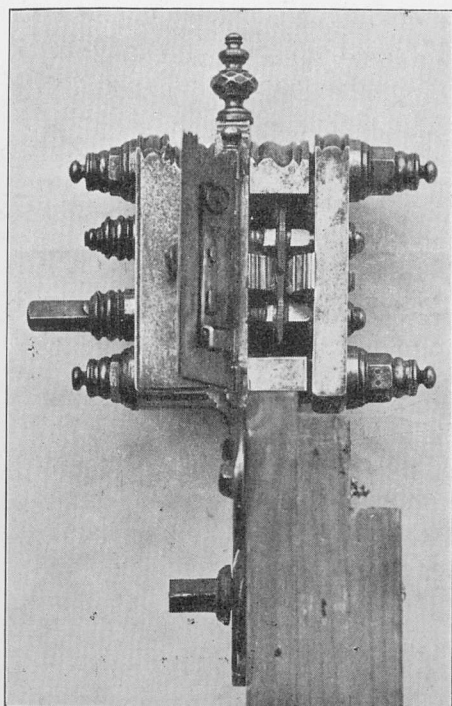
Her kan det vel være passende at sige lidt om Blystøbning.

Første Gang Blyspodser omtales, er i 1066 af Leo af Ostia, men det menes, at de er blevet anvendt noget tidligere. De blev lavet af tykke Plader, der blev skaaret i Strimler, hvori der saa blev høvlet Not. Senere kom, sammen med Blytrækkemaskinen, Støbeformene.

Støbeform.

Naar der skulde støbes Bly, var der forskelligt at iagttage. Man kridtede Støbeformene, for at de skulde slippe bedre, og lagde dem oplukkede til Varme paa Kanten af Støbegryden. Naar Blyet saa havde naaet en passende Smeltegrad, blev der kastet et Stykke Talg i Gryden, og dette blev gentaget, hvis det var nødvendigt. Under Omrøringen med Støbeskeen gik der Ild i det smeltede Fedt, og man kunde da afskumme alle Urenheder. Naar Blyet var saaledes smeltet, at det ligesom frøs til,

Blyvinde, formentlig et Mesterstykke, opbevares i Glarmesterværkstedet i »Den gamle By«, — hvad ogsaa alle de andre her afbildede Værktøjer gør.

naar man rørte hen over Overfladen med Skeen, var det tjenligt til at hælde i Formene.

Det i 45 cm's Længde støbte »Gods« blev rensed for Støbegatter med Blykniven, rettet ved at slaa det mod Bordpladen og var saa færdigt til at gaa igennem Blytrækkemaskinen, *Blyvinden*.

De Eksemplarer, vi kender af den Slags, er alle af tysk Oprindelse. De er fra hundredaarige Specialværksteder, hvor de samme Smedeslægter har fremstillet storartede Blyvinder i en udmærket simpel Grundform, — der sælges endnu nye i den gamle Form over hele Verden, — men Salget kan ikke være stort, thi alle de Blyvinder, der findes rundt om paa Museerne, vil kunne anvendes den Dag i Dag, naar de har gennemgaaet et Eftersyn hos en af de Smede, hvis Forfædre af samme Navn leverede dem som nye for eet eller to Aarhundreder siden.

Blytrækkemaskinerne har omskiftelige »Hjul« og »Bakker«. Det støbte Bly bliver trukket mindst to Gange gennem Vinden. Først bliver det »brokket«, d. v. s. det faar den grove Melleform mellem »Gods«

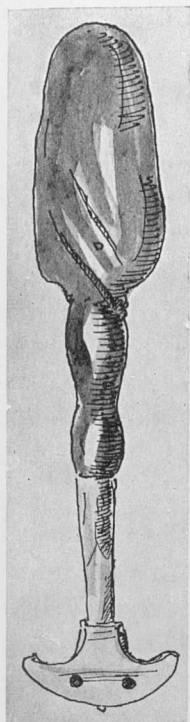
og færdigtrukket »Kalm«. Man har Bakker, der giver færdigt Bly mellem 2 og 20 mm's Bredde, og Hjul, der giver »Kern-Højde« fra 2 til 8 mm. Desuden kan man trække »Hæftebly«, d. v. s. Bly til at lodde paa Feltet og lægge »Vind« eller »Stormjærn« i. En færdigtrukket »Kalm«s Længde varierer mellem 1,25 og 3 m, og Bakkerne kan være til fladt Bly, »Rundbly« eller »Karnisbly« og nogle andre, sjældent brugte Profiler.

Naar alle Felterne nu var »slaaet i Bly« og hæftet paa begge Sider, kom *Kitningen* og *Afpudsningen*, der altid maatte foregaa umiddelbart efter hinanden. Kitten, lavet af Linoliefernis og pulveriseret Kridt, maatte være saa tynd, at den kunde bringes til at gaa ind i alle smaa Fordybninger mellem Bly og Glas ved at paasmøres med en stor Pensel, og Afpudsningen derefter blev udført ved Hjælp af Savsmuld, iblandet lidt Kridt.

Imidlertid var Vindueshullet i Bygningen, hvor Felterne eller Glas-maleriet skulde opsættes, blevet forsynet med de kraftige, indmurede Jærn, Vinduets Skelet, og heri indsattes saa Felterne (der paa dette Tidspunkt havde faaet paaloddet Vindjærnene). Felterne blev fastholdt ved tyndere Jærnskinner, der i ældre Tid fastholdtes med Jærnkiler, senere med Bolte, og i Omkredsen indsat i en Rille eller Fals i Murværket, hvilken blev tilstrøget med Kalkmørtel, som oftest af Glarmestrene. Til Tider maatte man paasætte Vindjærnene efter Opsætningen, og da maatte man bruge »snoede« Hæfter, men disse taalte daarligt Polering af Vinduerne.

Og saa var det store Øjeblik inde, da det skulde vise sig, om hele det store Arbejde tog sig ud her paa det Sted, hvor det ofte skulde sidde i Aarhundreder — det var et spændende Øjeblik!

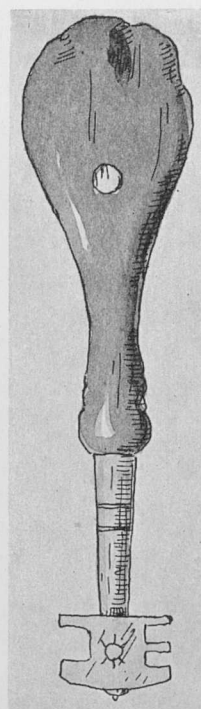
Omkring Aar 1600 havde man opdaget, at *Diamanten* ganske anderledes sikkert end Sprængjærnet formaade at hjælpe til ved Glassets Tildannelse. »Demanten«, som Glarmestrene indtil for ikke saa mange Aar siden benævnedes deres nye, fornemme Værktøj, var en raa Diamantflis, indsat i et Skæft eller Hæfte, saa en af dens Kanter kunde »skære«, og den slog hurtigt Sprængjærnet saa grundigt ud, at næppe et eneste er gemt i noget Museum. — Det eneste Sted, hvor Mindet om det endnu lever, er i Glarmestrenes Vaaben eller Segl, men selv her glemte man, hvad det var, og Sprængjærnet fik i Tidens Løb Skyld for at forestille en Loddebolt.

Diamant,
ældre Type.

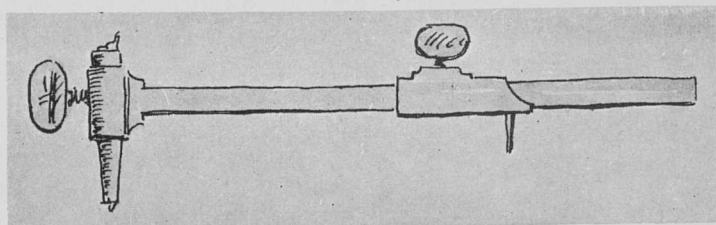
Men Krøjselen kom derimod til Ære og Værdighed. — Den blev sat paa Diamanthæftet, og der sidder den bestandig og tror med sine indfilede Hak, at den er Nøgle til en Bankboks.

En Glarmesterdiamant skal *skære*, ikke *ridse*. Den skal føres let hen over Glasset og frembringer, naar den *kan* skære og en *øvet* Haand fører den, et »Snit«, det vil sige, at naar Glasset tages op og Lyset falder i Snittet, da blinker det, som Kanten af Glasset gør det. En Glarmester *hører* altid, om hans Diamant skærer og det er for ham en egen, frydefuld Lyd, naar hans Diamant gaar hen over Glasset og skærer fint. Ubevidst er han bleven saa vant til, at Øret siger ham, at den skærer fint og sikkert, at han først opdager, at han skærer efter Lyden, naar han skal bruge Diamanten i et Lokale, hvor f. Eks. Maskiner arbejder. — En

Diamant,
yngre Type.

Glarmester laaner nødigt sin bedste Ven og Kollega sin Diamant — han plejer at have lidt vanskeligt ved at finde dens Snit igen, naar en anden har haft den i Haanden. Det hænder, at den taber sit Snit — man paastaar, at den til Tider kan ligge og hvile sig og faa det igen. Hvis det imidlertid er og bliver borte, da kan den omsættes, d. v. s. en ny Skærekant paa Stenen kan sættes frem. Tidligere var mange gamle Glarmestre dygtige til det Arbejde, men nu er der ingen herhjemme, der giver sig af med den Slags.

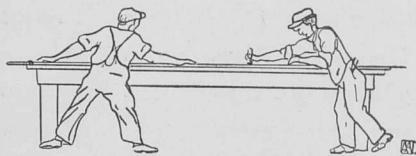

Rundskærer.

En Diamant, der skærer »durch«, d. v. s. hvor Snittet umiddelbart efter Diamanten af sig selv arbejder sig igennem Glasset, er ikke rar. Man risikerer, at Snittet løber løbsk forbi Diamanten, og det koster Ruden.

Glarmesteren brækker altid lige efter at have skaaret, ligemeget om han »flækker« en Rude — faar to mindre ud af en større — eller det blot drejer sig om en Strimmel. Hvis det af en eller anden Grund hænder, at han maa lade Ruden ligge efter at have skaaret, da løber Snittet »dødt«, og saa maa han naturligvis til det igen. Men man kan ikke sætte sin Diamant i det samme Snit, der nu er blevet til en Ridse. Linealen maa flyttes en lille Smule til Siden, eller man maa vende Ruden, thi aldrig kunde det falde en Glarmester ind at sætte sin Diamant i et mislykket Snit eller i en Ridse. Der er dog Ting, en Glarmester ikke kan gøre.

Læg saa Mærke til Glarmesteren, der skærer. Han gør det med hele Kroppen. Først sættes han sine Fødder i en Afstand fra hinanden, der svarer til Rudens Størrelse, saa bøjer han sig langt frem — han vipper maaske helt op paa venstre Fod — og sætter saa Diamanten til Glasset dér længst fremme. Han lytter uvilkaarligt om der er saa stille, at han hører Diamantens rigtige Lyd, idet han begynder, og saa tører han hele Kroppen, hvis eneste Bevægelsespunkt saa at sige ligge i Hoften, tilbage, medens Haandled og Albue hele Tiden holder deres ganske nøjagtige Stilling til Glassets Plan og helt ud til Kanten.

Da Maskinteknik og Metalkemi tog Fart, fik Diamanten en Konkurrent. Man satte et lille, skarpt, hærdet Staalhjul i en Holder, og for rigtigt at demonstrere, at det var et Allemandsværktøj, forsynede man Holderen med en Mængde af Krøjselens Indhak i alle Dimensioner, saa der i Hieroglyfer stod, at lykkedes det ikke at faa Glasset til at gaa i Stykker ved Hjælp af Hjulet, skulde det nok lykkes med Krøjselhakene. Senere udviklede Instrumentet sig til et virkelig brugeligt Værktøj — ogsaa for Glarmestre — med seks fine Staalhjul, der kan sættes frem det ene efter det andet. Men langt ud i en uoverskuelig Frem-

tid vil Diamanten bevare sin Stilling, thi den har ogsaa nydt godt af Nutidens bedre Hjælpemidler til Indfatningen, saa den hverken skal *stikkes* eller *slæbes*, og til Arbejdet ved Tilskæring til en Glasmosaik, et Glasmaleri eller et vanskeligt Udsnit i almindeligt Glas vil den sikkert bevare sin absolut overlegne Stilling som Glarmesterens fornemste Værktøj — saa fornemt, at mit Svar vilde blive akkurat det samme som min gamle Kollegas i »Drømmespil«, da han blev stillet over for Spørgsmaalet: »Hvad er en Glarmester uden en Diamant?« — »Intet!«

I vort lille Land var Forholdene jo altid meget mindre end sydpaa, og ikke for intet stod der allerede i Glarmesterlaugets Artikler af 29. April 1684, at enhver Svend maatte »reyse paa Handvercket i Tre Aar, førend hand i Lauget maatte indtagis«. Men længe før den Tid havde alle danske Glarmestersvende taget allermindst de Aar under de udenlandske, større Forhold. Tillige var de fremmede Svende bestandig her i Landet og stadig skiftede de, saa Pustet fra det fremmede mærkedes hele Tiden i Faget.

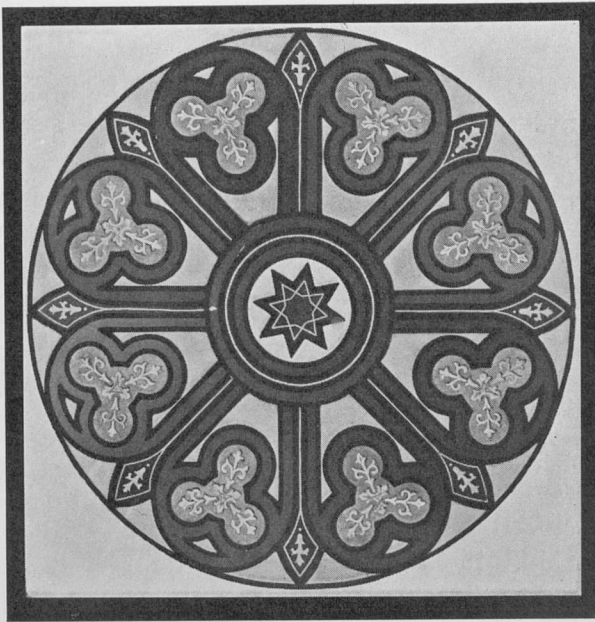
Derfor er der ikke noget mærkeligt i det, som Museumsinspektør Chr. Axel Jensen fortæller os i sin foranstaaende Afhandling, om det af ham fundne Glasmaleri i Bjerreby Kirke, hvor adskiltigt tyder paa, at vi her staar overfor dansk Glarmesterarbejde, og han beviser os, ved Hjælp af det lille Stykke Runeglas fra Give Kirke, at danske Glarmestre har arbejdet her i Landet allerede omkring Aar 1250.

Billedet af Sct. Morten er gengivet her, og jeg beder Læserne lægge Mærke til, hvor rigtig han er i konstruktiv Henseende, set med Glarmesterøjne. Her er intet »Kejsersnit«, indskaarne Vinkler eller andre tossede Krumspring, som en Glarmestersvend, der vilde være Mester, møjsommeligt og i sit Ansigts Sved maatte se at komme igennem lige indtil Aar 1862. Sct. Morten har holdt i 700 Aar og gjort praktisk Tjeneste i sin Kirke, til denne i 1905 nødvendigvis

Sct. Morten. Glasmaleri fra Bjerreby Kirke paa Taasinge.

Nu Nationalmuseet.

Midparti af G. A. Husmanns
Mesterstykke.

maatte nedrives. — G. A. Husmanns Mesterstykke fra 1858, der nu findes i »Den gamle By«, er der aldrig nogen, der har tænkt paa at anvende efter en Rudes naturlige Bestemmelse — Glassene taaler ikke, at man puster paa dem!

Organiserede Haandværkere har der allerede været i Danmark under Erik af Pommeren, der 1422 udstedte sin Forordning angaaende Laugene. Det første Glarmesterlaug, vi ved noget om, var i Flensborg i 1497, hvor Glarmestrene var i Laug sammen med Malerne, Snekkerne og Guldsmedene, og i 1549 har der været et Glarmesterlaug i København, det nævnes i en Vedtægt. Som bekendt ophævede Christian den Fjerde i 1613 alle Haandværkerlaugene, men det københavnske Glarmesterlaug har atter eksisteret i 1622, thi vi kender dets Artikler af 24. Maj nævnte Aar. Derefter ved vi, at Lauget har været med i 1648 ved Hyldningen af Frederik den Tredie og i 1650 ved Valget af den vordende Christian den Femte, begge Gange repræsenteret ved sin Oldemand Giert Hilwartz. I 1660 var Lauget med til efter Enevoldsmagtens Indførelse at vælge den privilegerede »Kongelige frie Rigs- og Residens- samt Stabelstad Kjøbenhavn«s første 32 Mænds Raad.

Allerede tidligere har Faget været langt fremme i Tyskland. Det ser man f. Eks. i Træskæreren Jost Ammans lille Bog med de 150 Bil-

Der Glaszmaler.

Einen Glaszmaler heist man mich/
In die Glässer kan schmelzen ich/
Bildwerck / manch herrliche Person/
Adelich Frauen vnde Mann/
Sampt jren Kindern abgebild/
Vnd ires gschlechts Wappen vnd Schilt/
Das man erkennen kan darbey/
Wann diß Geschlecht herkommen sey.

Der Glasser.

Ein Glasser war ich lange jar/
Gut Trinckgläser hab ich fürwar/
Beyde zu Bier vnd auch zu Wein/
Auch Benedisch glässcheiben rein/
In die Kirchen / vnd schönen Sal/
Auch rautengläser allzumal/
Wer der bedarff / ihu hie einkern/
Der sol von mir gefürdert wern.

Jost Ammans Billeder af Glasmaleren og Glarmestere.

leder, hvortil Nürnberger Skomageren Hans Sachs havde skrevet Versene, og som udkom i 1568. Her er Faget fremstillet i Billeder, der alle viser udmærkede Enkeltheder i Værkstedindretning fra den Tid — det ene har Glarmestrenes kendte Mærke, det omvendte Firtal paa »Brokkassen« under Bordet, et Mærke, hvis Betydning ikke mere er kendt.

Her — fra det ene Værksted af den Slags til det andet — har ogsaa de danske Glarmestersvende vandret og arbejdet. Et Bevis derpaa har vi i vor Odensekollegas Mønsterbog fra 1645 med dens 21 Tegninger til blyindfattede Ruder, Mønstre, hvoraf de fleste kendes fra Tegninger eller Ruder i Udlandet. Det skal siges her, at Faget glæder sig over, at dette Fagminde er havnet i Nationalmuseet.

Allerede under Frederik den Anden var Glarmesterfaget i Vækst i Danmark, men som med alle andre Fag kom der først rigtig Frem-

gang i det under Christian den Fjerde. Nu skulde alle have Vinduer med blyindfattede Ruder, ja, om det saa var »Løgterne«, gav de Faget Arbejde i ikke ringe Grad.

I Begyndelsen, da Blyfelterne afløste Trælemmene i Husene, blev de nye, kostbare Vinduer meget varsomt behandlede. De blev forsigtigt anbragt uden paa den i Muren anbragte Trækarm, og de kostbare Vinduer var naturligvis ikke oplukkelige. Det kom først senere, og da lavede man i Reglen ikke False i Rammerne, men notede Ramstykke og samlede dem uden om Blyfelterne. Denne Konstruktion holdt sig forbavsende længe, ogsaa efter at Fals og Kit var kommen i Brug.

Der er noget i Jost Ammans Billeder, som en Glarmester ikke kan undlade at lægge Mærke til. Det er den Omhyggelighed, hvormed han, saa snart man ser et Vindue paa hans Billeder, passer paa at faa de knækkede Ruder med. Man faar her et levende Indtryk af deres Mangfoldighed. Naturligvis har dette Forhold været ganske tilsvarende hos os. Vel har der været noget at gøre med nyt Arbejde, men ogsaa dengang var det saadan, at Reparationsarbejde var det, der tog Arbejdstiden. Jeg kan ikke undlade at citere Bernhard Olsens Eksempel i hans herlige Artikel fra 1892 om »Glas og Bly i Vinduer«: »Prisen for en Rude og en Firkant i »gement« Glas var 1 Skilling og steg til 4 à 5 Sk. for fransk Glas. Beløbet var overkommeligt, men Mængden af de indsatte Ruder gjorde Billigheden illusorisk. I Køkkenet paa Københavns Slot slog man i 1673 i et halvt Aar 1732 spidse Ruder itu, i Ernst Gynthers Gemak 303, i Prins Jørgens 236, i Kongens Gemak 287 og i Dronningens 229, men samtidig indsattes jævnlig helt nye Vinduer. Helt galt var det efter den halvjaarlige Vinduesvask, Glarmesteren »forbedrede« 87 Glas i Kongens, 132 i Dronningens Vinduer«.

Naar man sammenholder dette med Troels Lunds forskellige Beretninger om Gilderne paa Byernes Raadhuse, hvor den største Fornøjelse for Gæsterne paa et vist Tidspunkt var at slaa Ruderne ud, saa forstaar man, at hele Tidsaanden hjalp med til at skaffe Glarmesteren Arbejde.

Et Blyfelt er ellers en stærk Rude. Allerede i § 4 i Laugsartiklerne af 29. April 1684 var det fastsat, at Mesterstykket foruden »En Bibelske eller anden Historie, Ridset og Brændt paa Glas« skulde bestaa af »it dygtig stærk Vindue« og § 5 lyder saaledes:

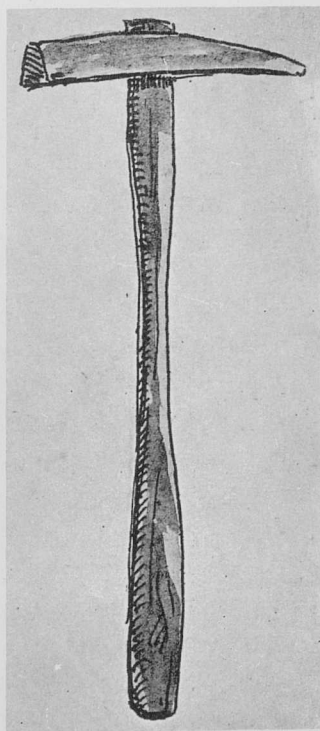
»Ingen Glarmester i Lauget maa nogen med ubillig Arbeyds Løn besverge / men hvis Arbeyd de sig paatager / enten det er af deris eget Glas / eller af dens som Vinduerne lader gjøre / skal de til de foraccor-

derede tider forfærdige / oc være tiltenkt her efter at hafve gode Vin-
 der til Vindues Bly at bruge; Til hvilcken Ende de skal besigtiges førend
 de maa brugis / oc med Stadens Stempel paa Raadhuuset Stemplis / paa
 det at de Vinduer de gjør / kand være af bestandighed / Thi befindis
 det / at de icke hafver giort Vindue-Blyet sterck nock / eller oc icke Lod-
 det det som det sig bør / da maa den som Arbeydet lader gjøre / være
 berettiget til / at afkorte Glarmesteren den Tredie Deel af det hand til
 Arbeyds-Løn hafver betinget / med mindre de i saadan Tilfald / ander-
 ledis med hverandre kunde hafve accorderet.«

Man vil heraf forstaa, at det var en ret farlig Sag ikke at levere or-
 dentligt Arbejde, og dette var sikkert ogsaa godt nok fra nyt af. Men
 naar et Blyfelt først faar blot een knækket eller ituslaaet Rude, og denne
 skal flækkes ind, da er Styrken forsvunden fra Feltet. Man har nemlig
 ingen anden Maade at reparere paa for en firkantet Rudes Vedkom-
 mende end ved med Blykniven at skære Blysprodsen op i to Hjørner
 og derpaa bøje Blysprodsens Flanger til-
 bage paa tre Sider. For saa at faa Flæk-
 glasset ned paa Plads er det nødvendigt, at
 dette skæres mindre end det oprindelige,
 og ved Igentilstrygningen af Blyet er Fel-
 tet ikke blevet stærkere. Hvis der saa er
 gaaet to Glas, ja maaske endda tre ved Si-
 den af hverandre, og Blysprodsen er ble-
 ven bøjet eller maaske slaaet over, saa for-
 staar man, at der »samtidig indsættes jævn-
 lig helt nye Vinduer« paa Københavns Slot.
 Glarmesteren kunde ikke vedblive at »for-
 bedre« dem.

Om Glarmestrene blev velhavende i de
 Tider? Nej, Glarmestrene rettede sig altid
 efter den første Sætning i Laugsartiklerne
 § 5, og det har de gjort til den Dag i Dag
 — der har aldrig været saa meget som en
 Halvmillionær i mit Fag.

Hen imod 1800-Tallet var Glasskiverne
 voksede saaledes i Størrelse, at de fulgte
 udmærket med ind i Empiretiden med dens
 seksrude Vinduesfag, Træsprodserne kom

Glarmesterhammer
 til Værkstedbrug.

ind baade i Vinduer og Døre, og dermed kom *Glarmesterstifterne*, som Glarmesteren selv »huggede« med Pennen af sin Hammer af et Stykke tyndt Jerntraad, samtidig holdt *Kitten* sit Indtog.

Selv om det nu var nødvendigt med et skarpt Jern at stikke ud i Fal-sen paa de nye Vinduesrammer for at faa den store, vindskæve Rude til at ligge saa nogetledes an, før Ruden blev trykket i Kit, saa gav det dog intet Arbejde i Forhold til Vinduerne med de smaa Glasstykker i Blyspodserne. Og der kom en lang Nedgangsperiode i Faget, baade i Henseende til Arbejdets Kvalitet og Antallet af Arbejdstimer.

Men Læredrengen fik et nyt Slæbearbejde i Stedet for at trække Blyet gennem Vinden. Han blev sat til at lave Kit.

Man kunde godt lave Kit ved at lægge nogle Klumper tørt Kridt i et Kar og hælde Fernis over dem og lade dem ligge, til de var bleven helt gennemtrukne af Olien og var blevne saa bløde, at man kunde begynde at banke og ælte. Men det varede ikke længe, før man kunde købe slemmet, d. v. s. vandrevet Kridt. Først maatte Lærlingen, Peter, med en tung Sæk Kridt paa Nakken hen til Bageren og bede fra Mester, om Sækken maatte faa Lov til at blive lagt til Tørring paa Ovn, Naar den saa blev hentet hjem, kom den straks i Karret, og medens lidt af Varmen endnu var i Kridtet, blev dette overhældt med Olie. Derpaa skulde der røres med en tung Jærnstang, og i den følgende Tid atter og atter røres. Saa tog man en Klump op, og i Kitbakken æltede man mere Kridt i, indtil Kitten var saa haard, at den maatte paa Blokken ude i Gaarden og bankes med den store Kitkølle eller Knippel, til man atter igen kunde begynde forfra og ælte mere Kridt i, og atter det hele forfra, thi jo mere Kitten blev æltet og banket, jo »længere« og bedre blev den. Eet Gode fulgte dog med: uden at være Medlem af nogen Sportsforening fik Peter sine Muskler og Lunger udviklede, til han skulde være Svend og ud i Verden »paa Valsen«. Det var netop det, han tænkte paa og glædede sig til, medens han med Haanden — lidt varsomt for ikke at skære sig som i Gaar Aftes — børstede Glasskaarene og de afhuggede, haarde Kitstumper fra Dagens Flækruder ud af sin Seng dernede under Værkstedsbordet. Klokkeren slog netop 10 oppe i Domkirkens Taarn, og Vægterens Sang lød henne fra Rosengade, da han krøb i Sengen, og han sov ind i samme Øjeblik, for han havde allerede været i Arbejde, da den slog 5 i Morges.

Glarmestersvendene hørte til de Haandværkssvende, der fra tidligste Tid havde rejst langt omkring. De var ogsaa mellem dem, der længst

vedblev at rejse. Helt ind i vort Aarhundrede var der forbavsende mange danske Glarmestersvende, der i Aarevis havde været ude, navnlig i Tyskland og Østrig, Belgien og Schweitz. Mange af dem havde i det fremmede været vel ansete og havde ofte nydt den Tillid at blive brugt til »Montagearbejde«, d. v. s. Opsætning af blyindfattede Ruder og Glasmalerier i Kirker og Slotte milevidt fra Værkstedet, fordi de var til at stole paa. De danske Glarmestersvende kom i Reglen hjem igen, stod deres Mestersvendear og lavede saa Mesterstykket, men ofte hændte det, at de fremmede Svende befandt sig saa godt, at de gjorde det samme og blev her. Det ser man af Laugets Protokoller og af de Glarmesternavne, der bestandig lever iblandt os, som f. Eks. Stalknecht, Wentzel, Wriedt o. m. fl.

At Svendene i Glarmesterfaget under disse Forhold holdt »Zünften« og dens Skikke i Ære, var ganske naturligt, og baade Mestre og Svende passede paa, at enhver fremmed Svend altid fik den »Geschenk« m. m., der tilkom ham. Det havde de alle faaet, da de selv var ude paa deres Rejse, der var det store Minde Livet igennem. Hverken Mestre eller Svende gav af deres Overflod. De allerfleste Mestre sad smaat i det, det er givet, og der er heller ikke noget mærkeligt i, at ingen af Københavns 26 Glarmestersvende i 1843 var gifte, naar det samtidig oplyses, at deres Løn, foruden Kost og Logi, varierede fra 9-15 Mark om Ugen, og af disse Penge skulde der saa endda spares sammen til at lave Mesterstykke for.

Samme Aar, 1843, var der i København 39 Mestre og 31 Lærlinge.

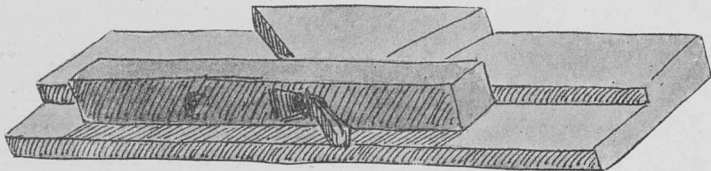
Under den drabelige Strid, som Glarmesterlaugets mest kendte Oldermænd, Andreas Johan Barclay i 1788 udkæmpede i trykte Piecer med Lederen af Glasmagasinet, H. C. Musmann, for at komme Magasinets Monopolhandel til Livs, omtales flere Gange »Glas til Kobberstykker«: »Dets Forbrug er for det meste til Kareet Vinduer, til Glas for Kobberstykker og til Byens Gade-Løgter, og kan omtrent udgjøre en Sum af 900 til 1000 Rigsdaler aarlig«. — »Man har beklaget sig over, at man ei kunde erholde saa fint Tafel-Glas, som man ønskede til at sætte for Kobberstykker. Dette har man i Aar søgt at forekomme ved at indforskrive et lidet Parti af det fineste bøhmiske Tafelglas, der har været at erholde«. — »Magasinet har allene ved denne Indforskrivning haft det Formaal at see Publikums Ønske og i den Deel tilfredsstillet og troet, at Elskere af Kobberstykker hellere vilde betale et Par Skilling mere for Glasset dertil, naar det ikkun var reent, klart og godt«.

Af det citerede fremgaar, at Glarmestrene i 1788 har indsat »Kobberstykker« under Glas. Om Glarmestrene har leveret Rammerne, hvori de er indsatte, er meget tvivlsomt, det er mere sandsynligt, at Rammerne har været lavet af Snedkere, der har poleret nogle af disse, medens andre er blevet forgyldte af Malere.

I 1824 begyndte den senere saa kendte Forgylder P. C. Damborg selvstændig Virksomhed i København. Mesterstykke kunde han ikke fremvise — der var intet Forgylderlaug — men han indsendte en Samling Rammeliste-Prøver til Kunstakademiet og fik dettes Attest for godt Arbejde. En anden, kendt Forgylder, O. B. Scheiltved, nedsatte sig omtrent samtidig i København. Disse og andre Forgyldere — Glarmestrenes Fætre — var efterhaanden kommen mellem dem, der konkurrerede om Indramning.

Omkring 1850 var der saa et Par Snedkere i København, der begyndte at kehle Rammelister paa Maskine. Nogle Aar senere rejste en Glarmestersvend, Chr. Jeppesen, til Tyskland. Faa Aar efter kom han tilbage, fik anskaffet en »Krideremaskine« og kunde hermed overtrække Listerne med »Kridering«, en varm, blød Masse, hovedsagelig fremstillet af Kridt og Lim, som Forgylderne alt længe havde anvendt, ogsaa til deres ophøjede Reliefornamenter. Da disse Lister var forgyldte paa Forkanten og sortlakerede bagtil, behøvede Glarmesteren ikke mere Hjælp fra Snedker eller Forgylder, men kunde selv lave de tusind Hjems Skilderier fra først til sidst, efter at han havde opfundet »Stødeladen«, der er et specielt Glarmesterværktøj. Oprindeligt var Stødeladen en Planke af vellagret, haardt Træ med en Bane, hvorpaa en »Rubank« (Langhøvl) kunde løbe, liggende paa Siden og med en Klods anbragt paa Gæring. For at »støde« Ramstykket, d. v. s. høvle det paa Gæring skaarne Listestykke i begge Ender, maatte det vendes med Undersiden opad efter først at være »stødt« med Retsiden opad.

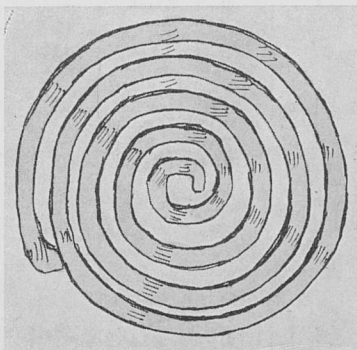
Stødelad.

Senere fik Stødeladen modsatte Klodser, og Langhøvlen fik to skraatsiddende Jærn og Haandtag paa den Side, der vendte opad. Men da var der kommen Rammeliste profiler i Massevis, saa mange, at der nu var noget for enhver Smag, og samtidig blev Glarmestrene dygtigere og dygtigere til Rammearbejdet.

Nu er Stødeladen omtrent helt afløst af Listehuggemaskinen med dens to retvinklet for hinanden siddende Jærn eller Knive, der med eet Hug samtidig overflødigør Sav, Gærkasse og Stødelade.

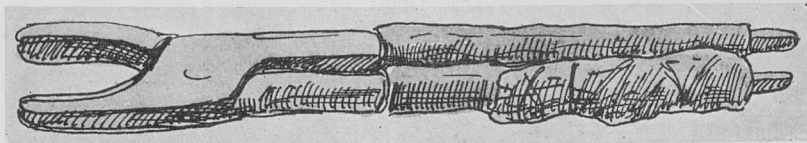
Da Glarmestrene var naaet saa langt, at de kunde levere deres Kunder Rudeglas, man saa nogenlunde kunde se ud ad, var der dem, der nu forlangte, at det skulde være uigen-nemsigtigt.

Glarmesteren, der for længe siden havde gjort den Erfaring, at han maatte holde sit Værkstedsbord rent, hvis han ikke vilde risikere at faa Ridser i sit Glas, var ikke længe om at tilfredsstille Ønsket — han ridsede Glasset over det hele. En Strimmel fladt Jærn fik han trillet op, saa det blev til en Spiral, »Sneglen«, Glaspladen blev anbragt med »Blank« nedad paa et uldent Stykke paa Bordet, vaadt Sand kom i Sneglen, og saa kørtes der rundt. Det vanskeligste var at komme ned i de smaa Fordybninger paa Glassets Ruside. Man klarede dette ved at have en Haandfuld smaa Flintesten til Hjælp.

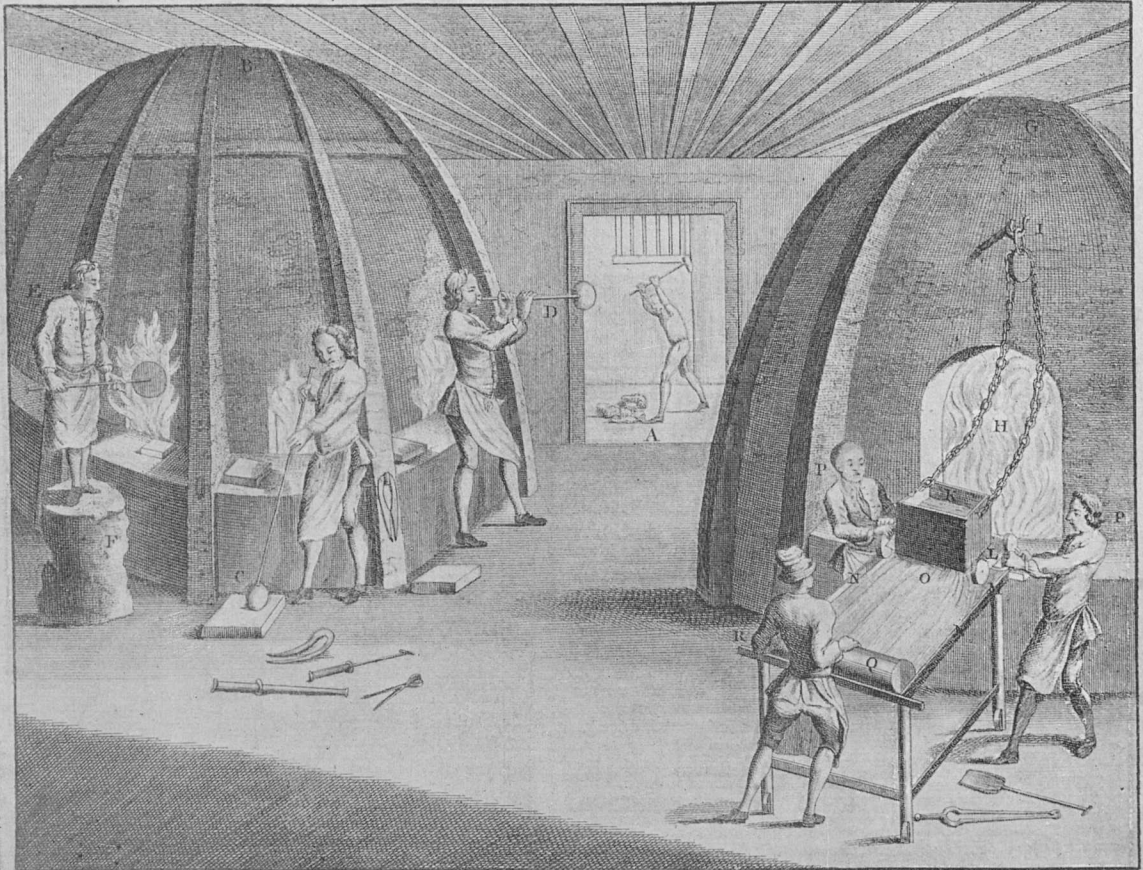

Snegl.

En gammel Kollega har fortalt mig, at han omkring 1880 havde den »Tjans« med Snegl paa Akkord for 20 Øre pr. Stk. at mattere flere Kister 20" × 24". Han kunde i en ti Timers Arbejdsdag tjene 2 Kr. Den nu brugelige Mattering ved Sandblæsning kendtes først her i Landet fra Midten af Firserne.

Spejlglastang.

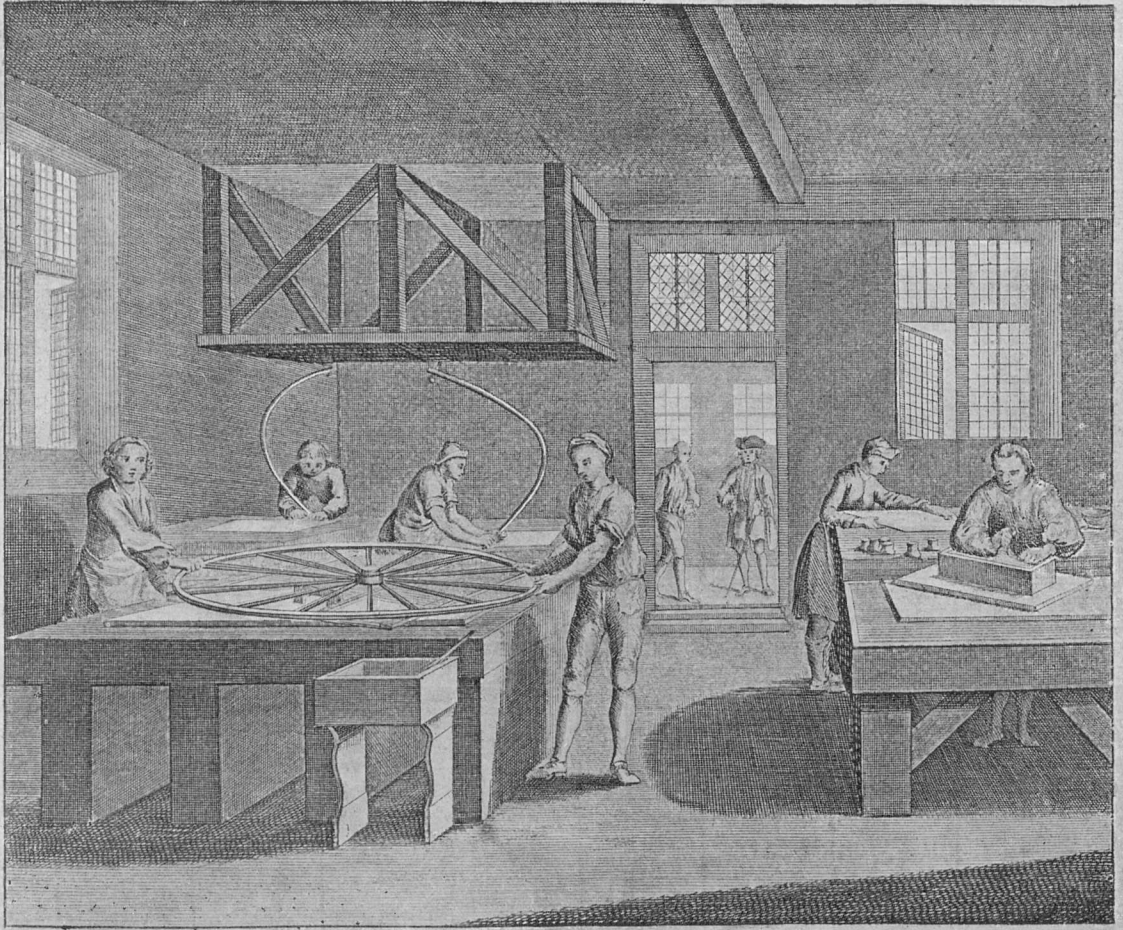

Printed for J. Winton at the Kings Arms in St. Pauls Church Yard London. For the Universal Magazine. November. 1747.

T. v. ses Fremstillingen af »Maaneglasset« el. »Kronglasset« i forskellige Stadier, samt forskelligt Værktøj; Pibe, Saks m. m. — »Pilkington«s Record-Størrelse paa »Crownglas« var senere 152 cm i Diameter. T. h. støbes de raa Spejlglassruder, paa Støbebordet, der paa sine Hjul kan køres lige ind i Køleovnen. Se Spejlglassrudens Størrelse i Forhold til Arbejderne. — Gennem Døraabningen ses Arbejdet med Tilberedelsen af Raamaterialet.

Spejlglasset, det Glas, som Franskmanden Lucas de Nehou i 1688 fandt paa at lave, begyndte omkring Midten af det 19. Aarhundrede at blive indført i Danmarks Byer.

Maaden at støbe det paa, var egentlig som Pompeji-Rudernes. Paa et Jærnbord, der var overstrøet med Sand, udhældtes den flydende Glasmasse. En varm Valse, løbende paa et Par Kantskinner, der bestemte Tykkelsen, gik over og glattede ud, saa Glaspladen blev omtrent ens tyk over det hele, — den var bleven til »Raaglas«. Naar Glaspladen derefter var afkølet, blev den først sleben med groft, vaadt Sand paa begge Sider, indtil den var fuldstændig plan, — det var et Arbejde,

Engraving for the Universal Magazine for 1748, at the Kings Arms in St. Pauls Church Yard London. 1748.

I Forgrunden t. h. Grovslibningen paa det stærke Bord med det tunge Slibeapparat, t. v. Spejlglassets Finslibning. Bagved Poleringen med Filtskiverne under Fjedertrykket fra Bambusstængerne. Og læg saa Mærke til begge Billeders morsomme Perspektiv-Tegnefejl, — der er blevet Plads til 7-8 Loftsbjælker over Døraabningen, og der bliver 2 Ruder mere i Højden, naar Vinduet lukkes op.

der tog sin Tid, da det ofte var den halve Tykkelse, der skulde slibes bort, Derefter blev den sleben med fint Sand, — den var »savonieret«, og tilsidst poleret gennemsigtig og blank med Filtskiver.

Moden forlangte, at en Klædekræmmer, en Hattemager, ja selv en Urtekræmmer eller Spækhøker, der vilde regnes for noget, skulde have Vinduer, der naaede fra Gulv til omtrent Loft af det nye slebne »Kry-stak«-Spejlglas. Hjemme paa Glarmester Quist's Værksted i Store Strandstræde Nr. 97 stod Mester og hans Svend og sleb alle de vandrette Kanter matte paa Ruderne, der skulde indsættes henne i Salomon

Davidssens fine Butik ovre paa Østergade, — de stod lodrette og blev trukne frem og tilbage paa en lang tyk Jærnplade med Sand og Vand paa —, for man kunde alligevel ikke faa det nye dyre Glas, der var mere end en kvart Tomme tykt, større, end at der maatte stilles tre Stykker ovenpaa hinanden for at fylde Vindueshullet; — men det saa flot ud, da de var indsatte, syntes Quist's Lærling, Christian, — navnlig, naar der som henne hos Isenkræmmer Egholm paa Hjørnet af Højbroplads, sad fire Fag paa hver Side af Hjørne-Indgangsdøren.

Glarmesterværksted. Litografi fra Midten af forrige Aarhundrede.

Nogle Dage efter var Christian i Færd med at bakse den store Kitbalje, Kitbakken, Blokken, Køllen og det hele langt til Side nede i Kælderen. Han følte sig saa let og glad, for Mester havde bestemt, at her-efterdags vilde han købe sin Kit færdiglavet hos Holmblad; — selv om Kitten ikke blev saa god, kunde det ikke betale sig med alt det Rod, havde Mester sagt.

Saa kommer Urtekræmmerens Karl over Gaarden og ind i Værkstedet. Han skulde hilse og sige fra *Kolonialhandleren*, at det var bedre, at Mester Quist sendte sin Lærling hen og pudsede de store Ruder hver Lørdag —!

Og det samme gentog sig. Hver Gang, der var sat nye store Ruder

ind, fik Christian et nyt Pudsested; ja, han fik efterhaanden saa mange at passe, at han maatte tage nogle af dem om Fredagen for at naa det hele.

Naar han drog ud, var han udstyret med en Stige med en lang løs Tværstang foroven, en »Kridtstripe« med lidt Vand i, lidt Kridt og en »Sut« — en lille Tot Blaar, som der var lagt lidt Kridt ind i, og desuden to »Visker« Blaar, en til at »rive ind« med og en til at pudse efter med.

Efterhaanden var han slet ikke glad ved det Arbejde, — det hele var ved at blive svært kedsommeligt, og nu var der endda blevet saa meget »Viskeri«, at Svenden maatte hjælpe til; — koldt var det ogsaa begyndt at blive.

En Morgen frøs det saa meget, at det hvide Ottetal, som Christian lavede paa Skomager Jensens nye Ruder, frøs fast.

Svenden, der var med, sagde til Christian: »Spring hjem og faa en Firskilling hos Mester til en Pægl Brændevin, — det brugte vi altid i Tyskland.«

Christian løb hjem og kom tilbage med en Flaske fyldt med det »otte Graders«.

»Hit med den,« sagde Svenden, — han tog Flasken og satte den for Munden og tog en ordentlig Slurk.

»Ja-men, skal det ikke i Strippen?« spurgte Christian.

»Gu' skal det ej, — det vilde være Synd. Nu aander jeg paa Ruden, og saa visker du, saa faar vi alle baade Varme og Gavn af det.«

— men Svenden var ikke fri for at være lidt »kittet«, syntes Christian, da de var færdige.

Christian var efterhaanden bleven helt sløv ved altid at gaa rundt med den Stige og det Pudsetøj, og da hans Arbejde var saa blottet for at kunne fange hans Interesse endte det med, at han ligefrem lavede gale Streger, — f. Eks. blev det en yndet Sport for ham, oppe fra Stigen med »Sutten«, at dryppe Kridt ned i Hatten paa pæne Folk.

Saa en Dag dukkede der en underlig Fremtoning op i hans Bane. Han havde en Slags Uniform paa, — der dæmrede i Christians Hukommelse, at han en Gang havde hørt, at Glarmestersvendene i gamle Dage havde blaa Kappe og Sabel paa, naar de kom til Byen. Han her havde grøn Bluse og et flettet Toug med Beslag i om Livet og en rød Spand med Messingkanter. Og saa havde han en blaa Stige med Vanger, der løb sammen forover til en Spids, saa Trinene blev smallere og

smallere. Christian saa med Forbavselse, at det kun var Vand, han brugte, da han begyndte at tørre Ruderne over henne i den ny Butik paa Hjørnet.

Christian skelede til den nye Vinduespudser, naar de mødtes, og han gjorde det samme til Christian, men de talte aldrig sammen.

Skønt de som sagt ikke vekslede Ord, vænnede de sig alligevel til hverandre. Efterhaanden gik det op for Christian, at det vist var helt godt, at han havde faaet en Hjælper. For der var lidt efter lidt kommet saa mange store Ruder, som endda blev større og større, — ja, helt meningsløst store, at der slet ikke blev Tid for ham at lære at lave ordentligt Glarmesterarbejde, bare for at pudse Vinduer.

Men der var god Grund i Christian, — det viste sig senere, at han i sine unge Aar alligevel havde brugt sine Øjne godt, og fiks paa Fingrene havde han altid været. Han blev baade Svend og Mester i det Fag, hvori han havde været »—mester«, fra den første Dag, han kom i Lære. Han forstod, at ogsaa han kunde efter Evne hjælpe til at højne det Fag, han tilhørte, selv om han havde lært det i en Nedgangstid. Han var med til at arbejde for at skabe taalelige Forhold i sit Fag baade for Lærlinge, Svende og Mestre. Han var med til at lave Fagskole for de Unge, til at hjælpe de Gamle efter sin Evne og til at værne om sit gamle Fags Minder. Og da han døde, var der, i Stedet for de otte yngste tilsagte Mestre i gamle Dage, mange, mange af hans Fagfæller, der frivilligt stod under Laugets Banner ved hans Baare.

Carl Møller.

Glarmestersvendenes Organisationer i 100 Aar.

1. Tiden fra ca. 1843 til ca. 1900.

Af Carl Møller.

SOM DET FREMGIK af den foranstaaende Artikel om »Glarmester Zünft«, er der ikke efterladt noget om Glarmestersvendenes Organisationsforhold i København, siden Protokollen i 1792 blev udskreven, udover det, der mere tilfældigt findes i Mesterlaugets Protokol, f. Eks. denne Indførsel: »Aaret 1821 den 13. August blev, med den høye Magistrats Tilladelse og i Overværelse af S. T. Hrr. Cancelliraad Skibsted, afholdt en Laugsforsamling, hvorved det blev besluttet til Lade Ordrenes Fremme, at det Skriver Embede, som tilforn har fundet Sted mellem Svendene, skulde indgaa og Tidepengene i Overensstemmelse med Placaten af 8. December 1785 tilflyde Svende Bøssen under Opsyn af Oldermændene, Bisiddere og Oldgesellerne. Svende Bøssen blev efterset og dens Beholdning, 309 Rd. 2 Mk. 2 Sk., eftertalt og rigtig befunden. Bøssen blev i Oldermændenes Forvaring og Nøglerne overleverede Oldgesellerne.« Denne Indførsel giver vel nogen Forklaring paa, at Svendene ikke efterlader noget skrevet i den efterfølgende Tid.

Det første, der derefter viser sig at være i Behold, er den i 1845 anskaffede ny Regnskabsprotokol for Glarmestersvendelaugene. Denne Protokol blev anvendt som Regnskabsbog til Næringsloven af 1857's Ikrafttræden ved Nytaar 1862 og den deraf følgende Svendelaugets Ophævelse og gik da over til den i Stedet for oprettede »Glarmestersvendenes Syge- og Begravelsesforening af 1862«, for hvilken den blev Forhandlingsprotokol, til den var udskreven i Maj 1897.

Med denne Protokol som Udgangspunkt, begyndes da denne Afhandling, ca. 50 Aar før den nuværende »Glarmestersvendenes Fagforening af 1893«s Stiftelse.

Der var i 1840 i det københavnske Glarmesterlaug indskreven 38 Mestre, 18 Svende og 34 Læredrenge. I 1850 var de tilsvarende Tal

43, 25 og 29, og i 1860 38 Mestre, 33 Svende og 24 Dreng. Foruden disse var der, til Mestrenes bestandige Ærgrelse, en Del »Frimestre« i Byen, som ikke havde Lov til at beskæftige Svende eller udlære Lærlinge, men kun maatte arbejde »med egne Hænder«, som der stod i deres Bevillinger.

Før 1840 var der allerede fra mange Sider gjort kraftige Angreb paa Laugene og deres Privilegier, og selv om Glarmestersvendene bevarer en stor Del af de gamle Traditioner og bestandig vandrede, — Glarmestersvendene var vel et af de Fag, der længst »gik paa Valsen«, — helt ind i vort Aarhundrede gik de, — var Zünften Aand heller ikke hos dem saa stærk, som den havde været og, mange andre Ting gjorde, at man mærkede, at en ny Tid var i Anmarsch.

For at blive ved Vandringen, saa var det saaledes, at før 1828 rejste en Svend, foruden paa det Frimureri, der var indenfor Zünften, paa det af hans anerkendte Laug udstedte Svendebrev eller hellere et »Kundschaft«, som skulde være et fint Kobberstik med Underskrifter og Laugts Segl, — Glarmesterlauget fik et saadant i 1821. Men saa i 1828 forlangte Regeringen, at han skulde forsynes med en »Vandrebog«. Naar en Svend derefter vilde rejse, maatte han først hos sin Meister have hans Attest for, at han ikke skyldte noget, denne Attest afleveredes til Oldermænden, der i Stedet gav ham et »Rejsepas«, som skaffede ham Politiets Paategning i Vandrebogen. Denne kom derved til at vise hele hans Rejse, og Bogen var endnu i Brug ved Aarhundredskiftet for alle Haandværkssvende.

Lad os se lidt paa nogle andre Forhold indenfor Faget.

I 1840 havde Svendene i deres Kasse 412 Rd. 92 Sk., deraf de 300 Rd. i en 5 % Statsobligation, noget der paa den Tid var ret usædvanligt, — Mestrene havde samtidig en Underbalance paa 46 Rd. Det første, der indføres i Mestrenes nyanskaffede »Copie-Bog« i 1842, er et Cirkulære om, at herefterdags skal Mestrene indeholde i Svendenes Løn Tide- og Sygepenge, da Restancerne var blevne formange. Dette var allerede paalagt Mestrene ved en Plakat af 1785, men Bestemmelsen var aldrig tidligere bleven overholdt, da Svendene »uden synderlige Restancer«, selv havde indbetalt rettidigt. Mestrene var nu ansvarlige for Tidepengenes Indbetaling, — 8 Skilling om Ugen, d. v. s. 4 Rd. 2 Mk. aarligt, — og kunde uden Dikkedarer pantes af Politiet for Beløbet, — i Reglen valgte Oldermænden dog at indstævne Mestrene for Politiretten.

I 1842 kan det ses, at Svendene havde en Kro. Det kan ses paa de

Andragender, som Oldermændene med sin anbefaling indgav til Politidirektøren om, at Svendene maatte flytte Kroen. Det første er om at maatte flytte fra Klareboderne Nr. 101 til Hjørnet af Vognmagergade og Myntergade hos Værtshusholder Møller, »— paa hvilket Sted Kroen forhen har været.« Svendene ser ikke ud til at bo længe paa hvert Sted, for i 1844 flytter de fra store Regnegade 156 til Hjørnet af Slippen og lille Brøndstræde, for i Oktober samme Aar at flytte fra Hyskenstræde 144 til lille Kongensgade 85.

Svendene var saa at sige altid ugifte og alle havde de, ligesom Læredrengene, Kost og Logi hos Mestrene. Dette var vel nok Grunden til, at en syg Svend i Reglen kom paa Hospitalet straks, — Frederiks- eller Almindeligt Hospital i Amaliegade. Kur og Pleje betaltes af Svendelaugets Kasse, samt ydedes der 3 Mk. ugentlig til den Syge i »Tepenge«. Dette var, hævdede man fra Hospitalet, alt for meget, det bragte Uro ind paa Sygestuerne, — man kan selv tænke sig, af hvad Art Uroen var i de daværende brændevinsbillige Tider —, og Overlægerne foreslog Beløbet delt, saaledes at Halvdelen var opsparet til Rekonvalescensen efter Udskrivningen. Men dette Forslag blev aldrig gennemført, — tværtimod forhøjede man Beløbet til 1 Rd. ugentlig. Betalingen for Hospitalsopholdet var ca. 3 Mk. pr. Dag, — paa Frederiks Hospital regner man med et saa mærkeligt Tal som $45\frac{5}{7}$ Skilling pr. Dag.

Enkelte Svende fik bevilget yderligere Hjælp. Et smukt Eksempel mellem flere er Hjælpen til den gifte Svend Bernhard og hans Kone, der fik 25 Rd. under Sygdommen i 1853 og 15 Rd. til Begravelsen, og i de følgende Aar, saalænge Regnskabet kendes, altsaa til Slutningen af 1861, fik Enken 5 Rd. om Aaret.

Begravelseshjælp ydede Svendelaugets Kasse i Almindelighed ikke. Dog ses det, at man i 1852 betalte Svenden Qvists Begravelse med 30 Rd., — men paa det Tidspunkt havde Svendene ogsaa 755 Rd. i Kassen, — det højeste Beløb, de nogensinde ejede. Aaret efter gav man 20 Rd. til Rasmussens Begravelse, og i 1861 gav man, efter at Christensen først havde haft et Hospitalsophold til 41 Rd. 2 Mk., og derunder havde faaet 15 Rd. 3 Mk. i Tepenge, 28 Rd. til hans Begravelse.

»Geschenk« gav baade Mestre og Svende til de rejsende Svende: Mestrene 1 Rd., Svendene 2 Rd. Disse Penge blev i 1846 udbetalt til 27 rejsende Svende og i 1847 til 26, i første Halvdel af 1848 udbetaltes der til 13 Svende, men derefter nedsatte Svendelauget sin Geschenk til

ogsaa at være 1 Rd. I Krigsaarene 1848-50 og i Aarene derefter gik de rejsende Glarmestersvendes Antal ned til fra 2-5, hvad jo var meget naturligt, da de fleste rejsende Svende altid havde været tyske. Men allerede i 1852 stiger Antallet igen til 10 og i 1853 til 25, i 1854 til 28, hvorefter Tallet i de følgende gode Beskæftigelsesaar, hvor alle, der vilde, kunde faa Arbejde, falder til omkring det halve.

I April 1848 kunde Oldermændene skrive i en Indberetning, at der kun var tre ledige Svende i Byen og »at dette Antal er omtrent det samme, som altid paa denne Aarstid.« Han tilføjer, at fire af Laugets Svende er fra Udlandet.

De københavnske Glarmestersvende maa i 1851 være blevne vrede paa de svenske Glarmestersvende, for de vedtog ved deres ordinære Laugssamling den 29. December, umiddelbart før Mestrenes og i disses Overværelse: »— at ingen svensk Svend af dem fremtidig vil kunne erholde Geschænk.« Dette Opræk til Krig med Sverige har Mestrene søgt at forhindre, for de vedtog, da de blev alene, »—at de tyske Svende ikke fremtidig erholdt nogen Geschænk af Mestrene, indtil Svendene bestemte at give de svenske Svende Geschænk.« Dette førte til, at Svendene ved næste Laugssamling den 28. Juni 1852 maa vedtage: »Den af Svendene ved sidste Laugssamling tagne Beslutning, at ingen svensk Svend skulle erholde Geschænk, blev ved Afstemning tilbagekaldt, saaledes at enhver Svend, uden Hensyn til Nation, fremtidig erholder den bestemte 1 Rd. til Fortæring paa Herberget.« Og dermed synes den Historie at være ude af Verden.

Fra gammel Tid havde Svendene Mødepligt til Laugssamlingens første Del, som blev ledet af Oldermændene, og hvor ogsaa Mestrene var tilstede og hvor bl. a. Svendeladens Regnskab blev aflagt og Svendepøverne fremlagt, og hvor den højtidelige Optagelse i Svendelauget efter Ritualet og med Tildrikningen af »Velkomsten« fandt Sted. Svendene maa vel efterhaanden have syntes, at Laugssamlingen ikke var videre interessant, for det førte til, at Mestrene i Juni 1851 vedtog: »I Anledning af, at der af cirka 26 Svende kun mødte 7 til Laugssamling, blev det vedtaget: — at de Udeblevne vil være at mulktere med 1 Rd., naar de ikke bevisligen have lovligt Forfald. — Udebliver Oldgesellen fra Laugssamlingen mulkteres han med 2 Rd.«

I 1857 var det galt igen i samme Anledning. Det ses, at fem Svende, for deres Udeblivelse fra Laugssamlingen, har maattet betale ved et Retsforlig 4 Rd. samt Laugets udlagte Sagsomkostninger: 6 Rd. 2 Mk.

Laugets Udgifter var ved den Lejlighed: 5 Klager til Politiretten à 9 Mk. 8 Sk. samt Udskrift af Forliget: 1 Mk., som Mestrene lod Svendenes Kasse betale.

Den 22. April 1848 afholdt Lauget en ekstraordinær Laugssamling efter Opfordring af nogle af »Interessenterne«. Her blev »— fremført et Forslag om et Bidrag til Fædrelandet, hvor var tilstæde 15 Mestere og 5 Svende, det blev taget under Overvejelse at skænke til dette Øjemed det Lauget tilhørende Sølvtoj, hvorom blev afstemt efter en vidtløftig Discussion, men da der var lige mange Stemmer for og imod denne Gave, blev Spørgsmaalet foreløbig stillet i Bero, derimod vedtog Mesterene at offerere i fornævnte Hensigt det dem særligt tilhørende Bæger og derhos lade udgaa Circulære til Paategning af yderligere Bidrag paa Fædrelandets Alter, ligesom Svendene ogsaa vedtog imellem sig at samle Bidrag til samme Øjemed.«

Paa en Liste, der gik rundt mellem Mestrene i de følgende Dage, tegnedes 166 Rd., og disse blev sammen med Bægeret afleveret til den Komité, der indsamlede frivillige Gaver til Krigsfornødenhederne, idet Oldermændene dog meddelte Komiteen, at saafremt Bægeret ikke udbragtes til mindst 57 Rd., vilde et af Laugets Medlemmer overtage dette for denne Sum. Desværre var Bægerets Sølv 61 Rd. 24 Sk. værd, og det blev smeltet; (se Berl. Tid. 14. Maj og 8. Juni 1848). Bægeret blev anskaffet i 1792. Det vejede $57\frac{1}{4}$ Lod, hvoraf de $44\frac{1}{2}$ Lod fremkom, foruden fra »en dansk Crone«, fra de Skilte — 21 Stk. —, som efterhaanden var samlede i Laden, fordi der ikke var Plads til dem hverken paa »Velkomsten« eller i dens Futeral.

Den 21. Maj refereres i Laugsprotokollen: »— Det blev af de tilstædeværende Svende, som tiltraadtes af Mesterne (vedtaget), at det af Svendene afbenyttede Sølvtoj bliver at indsende som Depositum i Finantserne til vedkommende Commission under de af samme bekendtgjorte Betingelser,« — d. v. s. for at Staten kunde laane paa »Regimentet« og »Velkomsten« i Nationalbanken, under den Betingelse, at det deponerede Sølvtoj kun i »yderste Nødstilfælde« maatte smeltes. Det ses (Berl. Tid. 31. Juli 1848), at »Glargmesterlauget i Kbhv.« har deponeret 339 Lod Sølv, — det forannævnte.

Historien om Glarmesterfagets Sølvtoj er saa lang, at den kan skrives som en Roman for sig. Det foranstaaende er skrevet her, fordi det giver Anledning til nødvendige Rettelser i de Manuskripter om Fagets Historie, som ejes af Glarmesterlauget.

Til Glarmestersvende, der i 1848-50 havde tjent i »Felden«, gav Svendeladen i alt 46 Rd. 4 Mk. og 11 Sk., og baade i 1849 og i 1850 var Svendene med deres Fane med i Fanetog og ved Paradering ved Krigernes Hjemkomst.

Aarene efter de tre Krigsaar maa have været gode Aar for Haandværkerne. Indenfor vort Fag steg baade Mestres, Svendes og Drenges Antal i Aarene fra 1851 til 1859, og det uagtet det var i den Tid, hvor Blyfelterne, det Glarmesterarbejde, der netop havde givet meget Arbejde, totalt forsvandt. Svendeladens Beholdning naaede, som tidligere fortalt, i 1852 sin Kulmination med 755 Rd., men der var ejheller hverken syge eller rejsende Svende under eller i Aarene efter Krigen, saaledes at Svendene fra 1852 og derefter kunde tillade sig at give deres Oldgesel en Aarsløn af 20 Rigsdaler.

Atter i 1859, den 11. Februar, har Svendene været i Fanetog i Anledning af 200 Aars Dagen for Stormen paa København. I dette Tog, der udgik om Formiddagen fra Eksercerhuset i Gothersgade, har baade »Regimentet« og »Velkomsten« været med under Svendenes Fane. Der ligger nemlig en gammel Kvittering, dateret 19. Februar 1859 og underskrevet af Oldgesel C. A. Lintrup, den lyder:

Forfærdiget et Fanebaand	3	Rd.
Et Overtræk af Gummisafian	1	-
Sølvtojets Pudsning og Reparation og Deco- rering med Silkebaand	3	-
2 Avertissementer i Avisen	1	-
		<hr/>
		8 Rd.

Laugstidens sidste Aartier var optaget af en bestandig Kamp for Laugsprivilegiernes Bevarelse, de Rettigheder til at gøre Fagets Arbejde, som efter Loven var forbeholdt dem, der havde gjort Mesterstykke og som efter dette var lige saa tvungne Medlemmer af Lauget som Svendene. Og Svendene, som vidste, at det var dem, der kom til bagefter, støttede Mestrene i deres Kamp for at holde Fuskere og Bønhaser ude. De var saaledes repræsenterede ved »Haandværkermødet« i Juni 1856, hvor man protesterede mod Næringslovens Gennemførelse, det kostede Svende Kassen 7 Rd., og i 1858 har Svendene en Udgift paa 10 Rd. »i Anledning af Næringsagen.« Men efterhaanden blev denne Kamp mere og mere haabløs, og mere og mere tillod arbejdsløse

Svende sig at overtage i Smug mindre Arbejder, — tage en »Tjans«, naar den tilbød sig. I Glarmesterlaugets Papirer er der mange Beretninger om saadanne Smaasager. Lad os se paa et Par enkelte Sider i Protokollen, de er fra November og December 1853. Her ses det, at Glarmestersvend Amort blev idømt 4 Rd. i Bøde for Indgreb i Laugets Rettigheder, 5 Rd. for uberettiget Næringsbrug ved at indsætte Ruder i Snedkermester Kaalunds Nybygning paa Nørrebro Nr. 6 samt Sagens Omkostninger: 9 Mk. og 8 Sk., tilsammen 10 Rd. 3 Mk. 8 Sk. Svenden Rasmussen maatte betale for samme Forseelse andre Steder i Byen 15 Rd. 2 Mk. 12 Sk., medens Kroll og Niels Olsen idømtes hver 11 Rd. 4 Mk. 12 Sk. Senere læses der: »Efter Attest fra Kjøbenhavns Politikammer har Glarmestersvendene Rasmussen og Niels Olsen afsonet deres idømte Mulkter for uberettiget Næringsbrug med respektive 3 og 5 Dages Vand og Brød. Kroll har betalt 6 Rd. 3 Mk., men ikke Sagens Omkostninger, hvorimod Afsoningen af de Amort idømte Bøder paa Grund af Sygdom er udsat indtil hans Helbredelse.« Glarmestersvend Hansen udførte imidlertid Amorts Arbejde paa Snedkermester Kaalunds Bygning, og saa blev Hansen tiltalt; men Amort aflagde i Retten Ed paa, at hverken Hansen eller han skulde have noget for deres Arbejde, og saa maatte Lauget hæve Sagen.

I en Indberetning til Magistraten fra Oldermænd Brion i Slutningen af 1860 findes ogsaa en Del Oplysninger om Svendene i Aarene fra 1855-59, — nogle af Tallene passer dog ikke helt med Politikets General-Tabeller. Svendenes Antal faldt i de første fire Aar fra 42 til 38 og gik i 1859 ned til 32. De var alle ugifte paa een nær (Bernhard?). Lønnen opgives i Gennemsnit at være 15 Mark ugentlig samt Kost og Logi.

Mester Christian Brion, der omkring 1860 var Københavns største Glarmester, blev den Mand, der kom til at gøre Arbejdet for baade Mestre og Svende i vort Fag i den for hele Haandværkerstanden saa vanskelige og sløje Tid før Næringslovens Ikrafttræden.

Oldermændsbestillingen var ikke et frivilligt Æreshverv. I Juni 1859 blev Mester Ambt valgt med 5 Stemmer, medens 3 stemte paa Brion; — i de Aar var der ikke stor Tilstrømning til Laugssamlingerne. Ambt ansøgte straks med vedlagt Lægeattest Magistraten om Fritagelse for Hvervet, og han fik Lov at slippe. I den Anledning var der atter Laugssamling 17 Dage efter. Her fik Brion 7 Stemmer. Der tilføjes i Bogen:

»Hr. Brion reserverede sig, at indgaa med et Andragende til Magistraten, om og hvorvidt han maatte (være) forpligtet at modtage Valget.« Men han slap ikke, og efter Protokollen og iøvrigt, har han, med udmærket Hjælp af Laugsskriveren, Fuldmægtig C. A. Thomsen, udført sin Oldermændsgærning upaaklageligt, baade i stort og smaat, i de tre Aar, han var Indehaver af Værdigheden.

Der staar i Laugsprotokollen:

»Anno 1861 d. 11. Oktober Efterm. Kl. 5 $\frac{1}{2}$ blev i Magistratens Lokale paa Raad- og Domhuset efter een i den Anledning udsendt Circulaire til samtlige Svende, i Overværelse af Oldermænden og Bisidderne, afholdt en Samling af Glarmestersvendene for at foretage Discution og Afstemning over det med Kjøbenhavns Magistrats Skrivelse af 1. dennes fremsendte Udkast til Love for Glarmestersvendenes Syge- og Begravelses Forening, der fra 1ste Januar 1862 agtes dannet istedetfor den nuværende Svendeforbindelse.«

»Af Svendeforeningens 33 Medlemmer var mødt 23.

Oldermænden ledede Forhandlingerne og Discution og Afstemning fandt Sted over hver enkelt §, saaledes som det i det Efterstaaende er paavist.«

Udkastet bestod af 29 Paragrafer, og det hele er smukt indført i Protokollen vedføjet de Ændringer, der blev vedtaget. Disse var hverken mange eller betydningsfulde. Til Slut fik Oldermænden Bemyndigelse til at foretage det videre fornødne, og Protokollen blev underskrevet af Oldermænden, Bisidderne og Ladesvendene F. W. Wentzel og M. S. Jørgensen.

Seks Dage senere afholdt Mestrene, paa samme Sted og i samme Anledning, Møde for at danne deres Forening. Her var, foruden Oldermænden og Bisidderne, kun mødt 9 Medlemmer, der uden Discussion vedtog de af Oldermænd og Bisidderne udarbejdede og forelagte, af 14 Paragrafer bestaaende, Love.

Endelig afholdtes saa den 20. December 1861 baade Mestres og Svendes afsluttende Generalforsamlinger paa Raad- og Domhuset. Ordet »Laugssamling« bruges ikke efter Juni 1860. Lad mig her indskyde, at før 1852 holdtes Laugssamlingerne i Oldermændens Hus. Men paa det Tidspunkt var Mestres og Svendes Tal steget til omkring 80, og Oldermænden kunde ikke huse saa mange. Saa gjorde man, som nogle andre Fag gjorde: lejede Lokale paa Raadhuset for 3 Rd. pr. Gang.

Først afholdtes Svendenes Forsamling, hvor Oldermænden aflagde Svendeladens Regnskab. Der var 336 Rd. 2 Mk. og 8 Sk. i Laden. Hvorefter man bevilgede 5 Rd. til Bernhards Enke, og Glarmestersvendelauget var opløst, og Svendene forlod Lokalet.

Ved Mestrenes derpaa følgende Forsamling viste det sig, at uanset at Glarmestersvend Niels Olsen havde indbetalt 5 Rd. i Mulkt for uberettiget Næringsbrug, var der et Underskud i Kassen paa 9 Rd. 6 Sk.; herefter bevilgede man Laugsskriveren et Ekstrahonorar paa 10 Rd. for hans forøgede Arbejde med de nye Love, for sluttelig at vedtage at optage et Laan paa »Velkomsten«, ligesom man gav Oldermænden Fuldmagt til at realisere de Genstande, som der ikke længere var Brug for. Laanet paa »Velkomsten« høres der aldrig mere om, — formodentlig har Svendene øjeblikkelig protesteret kraftigt herimod.

Glarmestersvendenes Syge- og Begravelsesforening afholdt sin første Generalforsamling i Januar 1862. Der var mødt 30 Medlemmer. Til Formand valgtes Wentzel og til Repræsentanter: Jespersen, O. Hansen, Lintrup og Carl Wriedt. »Endvidere blev det paalagt Bestyrelsen at sørge for, at Sølvsagerne bliver hentede fra Oldermænden.«

Men med Udleveringen af disse, synes det, at have trukket ud, for først den 5. Maj kvitterer Svendenes Bestyrelse i Laugsprotokollen for »Regimentet«, en Tinkande og 21 Tinbægre, en Regnskabsbog samt en Obligation paa 300 Rigsdaler, »som han (Oldermænden) hidindtil har opbevaret for Svendene.«

Den 23. Maj holdt Mestrene ekstra Samling og vedtog, at Svendestykkerne skal udføres som hidtil, samtidig nedsatte man Kontingenten fra 8 til 3 Mark pr. Halvaar.

Paa den paafølgende Laugssamling i Juli 1862 er Underskudet vokset til 21 Rd. 3 Sk. Det blev dog vedtaget, at de rejsende Svende bestandig skulde have, som hidtil, »en Gave« af 1 Rd.; men mærkeligt nok er der i de følgende Aar kun fra een til tre rejsende Svende, og »Geschenken« ses ikke i Laugets Regnskab efter 1868.

Saa skred man til nyt Oldermændsvalg, og her fik Mester C. P. Clausen de fleste Stemmer, »men han tilbød hellere at ville betale den (i de ny Love) fastsatte Kjendelse (10 Rd.) end modtage Valget, hvorefter J. P. Holm blev valgt med 7 Stemmer.«

»Derefter bortauktioneredes flere af Laugets gamle Sager, nemlig:

Kobberpladen til Kundskafterne, 5 Pund 11 Lod

à 3 Mk. 8 Sk. pr. Pund	3	Rd.	0	Mk.	11	Sk.
1 Prøvevindue	1	-	5	-	0	-
5 Rammer (til Mesterstykketegninger)	1	-	2	-	8	-
2 Signeter à 10 Mk. Stykket	3	-	2	-	0	-
1 caseret Mesterstykke	1	-	5	-	8	-
den store casse	1	-	4	-	8	-
	<hr/>					
	Summa	13	Rd.	2	Mk.	3 Sk.

og da denne Sum var indbetalt og Clausens 10 Rd. lagt til, kunde Oldermænd Holm endelig den 22. August 1862 faa Brions Kvittering for, at han havde faaet sit Tilgodehavende.

Et Par Dage efter holdt Svendene atter Generalforsamling. Her meddelte Formanden, at man havde faaet »Regimentet«, men at Laugets Oldermænd tilbageholdt »Velkomsten«. — der blev vedtaget, at Formanden skulde sørge for, at »Velkomsten« kom til Foreningen.«

Ved den næste Generalforsamling i Januar 1863 skete der det, at »Formanden bekendtgjorde for Medlemmerne, at det ikke har været ham muligt, at faa Velkomsten fra Oldermænden.« Derefter holdt man Auktion over de 21 Tinbægre. De indbragte i alt 27 Rd. 3 Mk.

Næste Generalforsamling afholdtes den 10. August, — hvorved de tilstedeværende Medlemmer besluttede samtlige, at Formanden af Rettens Vej skulde søge Velkomsten udleveret og derfor bemyndigedes til at antage en Procurator til at føre Sagen.«

Generalforsamlingen i Februar 1864 valgte Carl Wriedt til Formand i Stedet for Wentzel. Endvidere kunde Bestyrelsen meddele, at Medlemmer, der havde været dette i tre Aar, kunde faa fri Kur og Pleje for deres Koner og Børn paa det kort forinden indviede »Kommunehospitalet«. Hvorefter den ny Bestyrelse fik en Opsigelse fra Værten ledsaget af en Anmodning om at bortflytte Foreningens Sager snarest muligt.

Foreningen flyttede med sine Sager til Kongens Nytorv den 11. Marts 1864, og efter at Værten havde underskrevet en Kontrakt, vedtog man, at fordele til de syv Glarmestersvende, der var udkommanderede som Soldater, 21 Rd. De syv var: Mengel, Bresendorf, Serritslev, Schnohr, Radmer, Petersen og Grønberg.

Derefter kom det Møde mellem Mestrene og Svendenes Bestyrelse, som affødte det Dokument om Ejendomsretten til »Velkomsten«, som

gennem Aarene kostede Faget saa mange Spekulationer, Tid og Penge. Den vedtagne Overenskomst refereres enslydende i baade Mestrenes og Svendenes Protokoller og er saalydende:

»Anno 1864 d. 7. Juli Eftermiddag Kl. 4 $\frac{1}{2}$ (blev) efter udstædt circulaire afholdt en extra Laugssamling, hvor Glarmestersvendenes Syge- og Begravelses Forenings Bestyrelse Mødte for at afgjøre Spørgsmaaet om Velkomsten, der blev taget den Bestemmelse, at Pokalen betragtes som Laugets Ejendom, men at der er Svendene forbeholdt at forlange samme udleverede til deres Forsamlinger eller andre Forlystelser, men at tilbagelevere den til Oldermænden, i hvis Værge den skal blive. Saafremt at Svendenes Syge- og Begravelses Kasse i sin Tid skulde komme i Underbalanse, har vi tilstædeværende Mestere i Laugets Navn givet Svendene Ret til, at Pokalen maa sælges og den hele Indtægt af samme, skal tilfalde Syge- og Begravelses Kassen.«

Der var 9 Mestre, 5 Svende og en Hr. Thygesen, der repræsenterede Magistraten som »Tilsynshavende«, om at lave det Dokument.

Saa fulgte en Række stille Aar, hvor Haandværket og dets Organisationer laa i Dvale efter det Slag, de fik ved Næringslovens Ikrafttræden, og de ny Forhold, som derved var skabt, lod man, som man ikke saa.

Mester J. P. Holm sad — navnlig *sad* — som Oldermænd for Glarmesterlauget. Af og til døde et Medlem, men ny kom ikke til, — for man holdt strengt paa den gamle Bestemmelse: kun at optage den, der havde gjort Mesterstykke, — og dem var der ingen af.

En Del af Svendene var bestandig Medlemmer af Sygekassen, og da man kunde vedblive at være Medlem af denne, ogsaa efter at man havde købt sig et Borgerskab og var begyndt for sig selv, holdt Sygekassen saa nogenlunde sit Medlemstal samtidig med, at disse ny Mestre fik Ledelsen her; — ihvertfald hørtes intet fra Glarmestersvendene; — navnlig de unge ugifte Svende var ikke til at drive ind i Sygekassen.

I 1870 var allerede en stor Del af Svendene fra 1862 blevne Mestre efter den ny Façon, og disse, som havde været med i Svendelaugget, følte vel en Gang imellem Trangen i sig til at være sammen med Fagfæller. Og da Trangen var bleven tilstrækkelig stærk, stiftede man »Glarmesterforeningen af 1870«. For dog at have et Formaal, valgte man at være Begravelsesforening. Det varede dog ikke længe, før man optog

Konkurrencen med Laugets Svendeproveopvisning, og da Medlemmerne var unge, holdt man ogsaa selskabelige Sammenkomster.

I Begyndelsen af 70erne begyndte ny Tanker at dæmre indenfor Arbejderklassen. Under stærk Modstand fra Mestrene stiftedes Fagforeninger i mange Fag. I 1875 naaede Bevægelsen Glarmestersvendene. Mærkeligt nok synes jeg at være den eneste nulevende, der erindrede at have hørt noget om, at der engang i disse Aar skulde have eksisteret en Glarmestersvende Fagforening. Ved et ihærdigt Gennemsyn af Annoncer i »Social-Demokraten«s Aargange fra 1873 til 1877, kan jeg paa Grundlag af »*Glarmestersvendenes Fagforening*«s Annoncer i disse Aar, suppleret med en Skrivelse til Lauget og dettes Svar herpaa, saa noglunde fortælle denne Fagforenings Historie.

Den 16. Oktober 1875 stod denne Annonce i »Soc.-Dem.«:

Glarmestersvendenes Fagforening

afholder Møde i Aften Kl. 7½ hos Nielsen, store Købmagergade 10, 1. Sal. Da Lovene foreligger til Forhandling, bedes Alle om at give Møde.

Efter Bemyndigelse
E. W. Klein.

og den 19. Oktober læses i Bladet under »Foreningsmeddelelser«, vel nok skrevet af samme Klein:

»Glarmestersvendenes Fagforening afholdt et Møde i Lørdags, ved hvilken Lejlighed Centralbestyrelsens Sekretær, Klein, oplæste Lovene, som med enkelte Forandringer vedtoges enstemmig. Derefter valgtes Bestyrelsen, som kom til at bestaa af Marcussen som Formand, L. Elander som Kasserer, Poulsen og Olsen som Repræsentanter. Klein holdt derefter et kort Foredrag om Fagforeningernes Betydning og Nytte og med et Leve for den ny Forening sluttedes Mødet.«

E. W. Klein var paa det Tidspunkt »Soc.-Dem.«s ansvarshavende Redaktør. Senere ragede han rædsomt uklar med Louis Pio og blev af denne betegnet som baade Skvadronør og Forræder m. m. Han var senere Barber ved Nørrevold, hvorefter han døde eller udvandrede.

Derefter følger temmeligt regelmæssigt en Annonce hver 14. Dag om Medlemsmøder. Den 11. Januar 1876 læses:

Samtlige Glarmestersvende i Kjøbenhavn

saavel Medlemmer af Fagforeningen som ikke Medlemmer, anmodes om at give Møde Tirsdag den 11te Januar Aften Kl. 8 i Antonistræde 7 i Stuen for at godkende en af Foreningen udarbejdet Priskurant og for om muligt at opnaa en større Tilslutning af den ældre Forenings Medlemmer.

Eduard Marcussen,
Formand for Fagforeningen.«

»Den ældre Forening« kan ikke være nogen anden end Sygekassen. I det følgende udelades den bestandige Overskrift: Glarmestersvendenes Fagforening. Det hedder den 20. Februar:

»Da de Herrer Mestre ikke kan blive sammenkaldt før i næste Uge, angaaende Priskuranten, udsættes Mødet til nærmere Bekendtgørelse finder Sted.

De Herrer Mestre gøres herved opmærksom paa, at Priskuranten ligger til Eftersyn og Underskrift hos Hr. Glarmester Jørgensen i Laksegade.

Eduard Marcussen.
Formand.«

og den næste Annonce den 16. Marts lyder saaledes:

»Da det ikke har behaget de Herrer Mestre, paa enkelte Undtagelser nær, at imødekomme vore billige Fordringer, saa indkaldes herved alle Svende, som har underskrevet Priskuranten, til et Møde Torsdag den 15de dennes, Kl. 8 Aften i Antoniestræde 7, for at drøfte Spørgsmaalet om, hvorledes vi i dette Tilfælde bør stille os overfor Mestrene.

Den eneste Mester, der viste sig human overfor Svendene, var Hr. J. P. Laurberg, Gl. Kongevej, som uden Indvending underskrev Priskuranten.

Eduard Marcussen.
Formand.«

Men nu synes der at være Uro indenfor Fagforeningen, idet Kassereren den 1. April indkalder til Generalforsamling for at vælge ny Formand og to Bestyrelsesmedlemmer. Og der er bestandig Uro i den følgende Tid, men det ses, at D. Strømberg er blevet Formand, og han averterer den 25. Maj om Møde, for at vælge Delegeret til Centralbestyrelsens forestaaende Kongres.

Annoncen den 30. Maj siger: »D. Herrer Glarmestersvende, der ønsker at deltage i Grundlovsfesten bedes melde sig«, — de kan faa

Billetter og Festtegn hos Formanden Gotersgade 38, 4. Sal, og der tilføjes: »Faneindvielsen vil senere blive bekendtgjort.«

Den næste Bekendtgørelse lyder saaledes:

»Til D.Hrr. Glarmestersvende.

Obs. Faneindvielsen finder Sted i Dag Lørdag den 3die Juni Kl. 9 Aften i Foreningens Samlingslokale Landemærket 19 hos Nielsen. Til Grundlovsfesten faas Billetter i Aften i Samlingslokalet.

Strømberg
Formand.«

Den 5. Juni samledes Glarmestersvendene saa under deres ny Fane sammen med de øvrige organiserede Arbejdere ved Nørrevold, hvorfra man drog til Havnegade for med Dampskib at sejle til Klampenborg, for derfra at marchere gennem Skoven til »den slesvigske Sten«, hvor Talerne blev holdt. Det var første Gang, Arbejdernes Grundlovsfest blev holdt her.

I den følgende Tid er der regelmæssigt averteret om Møder hver

14. Dag, og man forsøger bl. a. at arrangere en Udflugt til Roskilde. I Annoncen den 3. September staar som Slutning:

»— — *N. B.* Da Bestyrelsen i over to Maaneder ikke har været fuldstændig samlet, ser jeg mig nødsaget til særligt at anmode enhver af de ærede Bestyrelsesmedlemmer om at give Møde, da jeg desuden forbeholder mig at fratræde Formandsposten. Da flere vigtige Ting angaaende Foreningens Formaal vil blive drøftet forventes talrigt Møde.

D. Strømberg. p. t. Formand.

Derefter afholdes en Række Møder og ekstra Generalforsamlinger med bl. a. et Punkt paa Dagsordenen om Foreningens Omorganisation. Den 7. November underskriver *I. P. Jensen* sig som Formand, og han skal nu slaa et stort Slag for Fagforeningen, der averteres:

Glarmestersvendenes Fagforening

afholder stort offentligt Møde Torsdag den 30te November Kl. 8½ i Lokalet St. Købmagergade 52, opgang ved den røde Lygte. Hr. L. Pio vil holde Foredrag. Billetter à 25 Øre faas i Fagforeningens Lokale, Jernbanegade 3 i Kælderen, Tirsdag og Onsdag Aften Kl. 8. Indtægten tilfalder Foreningens Fane. Medlemmer fri Adgang.

I. P. Jensen.
Formand.

Ak! den 30. November averterede Fagforeningen: »Paa Grund af Forhindringer *udsættes* Hr. Pios Foredrag i Aften.«

Alt gaar nu sin stille Gang med et Møde hver 14de Dag. Til Mødet den 20de Februar 1877 indbyder man samtlige Glarmestersvende »uanset om de er Medlemmer eller ej, da en Sag af Vigtighed for Faget foreligger.« De følgende Møder har ogsaa vigtige Sager paa Dagsordenen, og det ses, at Fagforeningen atter har skiftet Formand, det er nu *P. Larsen*. Maaske er een af dem denne »vigtige« Skrivelse, fundet i Laugets Papirer. Den gengives her fuldstændigt, dels for Ordlydens Skyld og dels fordi samtlige den Tids Svendename er under den, den lyder:

Ærbødigt Andragende.

Vi undertegnede Glarmestersvende her i Staden tillader os herved ærbødigt at anmode Glarmestrenes højtærede Oldermann, Hr. *I. P. Holm*, om velvilligst at ville fremlægge for samtlige Herrer Glarmestere efterfølgende ærbødige Anmodning, som vi bede om godhedsfuldt at støtte med Deres bedste Anbefaling.

D. Herr. Glarmestre i København bedes herved af os Underskrevne, om velvilligt og af forskjellige Billighedshensyn, fremtidig, at ville have alt Søndagsarbejde, idetmindste for Svendenes Vedkommende, (afskaffet), dels for at Dagen for os i Sandhed kan faa sin virkelige Betydning som Hviledag og dels for, at vi ikke, som nu er Tilfældet, flere Steder maa arbejde den halve Dag uden særskilt Vederlag. Idet vi haabe velvillig Imødekommen fra D. Hrr. Mestres Side, som sikkert ikke vil blive til Skade for disse, men blive til aandelig og legemlig Gavn og Velvære for Svendene, bede vi om Opfyldelse af vort billige og ærbødige Ønske.

Kjøbenhavn, i April 1877.

*I. P. Jensen. H. P. Larsen. P. Hansen. C. Olsen. I. I. Winge.
Fritz Rostock. P. Nielsen. F. Ostermann. S. M. Gellin. A. V. Lohmann.
A. N. Linck. D. Strömberg. S. A. Bresendorff. O. Haagensen. Poul Ströh.
S. Poulsen. W. T. Reich. F. W. Thide. M. I. Wedell. E. I. Lodberg.
Wiggo Petersen. I. Schultz. L. Jensen. L. A. Elander. Johan Bartrøff.
E. Carstens. T. S. Thomsen.*

Til

Oldermanden for og samtlige Interessenter i Glarmesterlauget
i København.

Denne i Stilen pragtfulde Skrivelse førte til, at Lauget holdt en ekstra Samling den 30. April 1877, — den eneste »ekstra« i 20 Aar foruden den med »Velkomsten« i 1864. »De tilstædeværende Mestre (der var fem ialt) blev enige om at svare Svendene, at de ansaa dette for en Sag, som hver enkelt Svend, ved at tage arbejde hos en Mester, med denne maatte blive enig om, da noget bindende for alle Mestrene ikke lod sig opnaa.« Lauget anerkendte selv sin Betydningsløshed.

Men det var ikke meget bedre hos Svendene. Den 1. Juni var der Møde i Fagforeningen om eventuel Deltagelse i Grundlovsfesten, og her var Glarmesterfagets eneste røde Fane ude for anden og sidste Gang; — dog, Fanen var maaske ude een Gang til. Der er nemlig endnu en Annonce i »Soc.-Dem.« den 9. Juni 1877, den lyder:

Alle Glarmestersvende

bedes give Møde i Aften Lørdagen den 9de Juni Kl. 8½ Ny Østergade 11 i Kælderen hos Johansen, da Beslutning skal tages om, at lade Fagets Fane følge den store Frihedsven og Demokrat, Folketingemand I. A. Hansen til Graven.

Bestyrelsen for Glarmestersvendenes Fagforening.

og hermed er Historien om »Glarmestersvendenes Fagforening af 1875« ude, de eneste Erindringer om den er disse Annoncer og dens Fane.

Den næste er »*Glarmestersvendenes Forening af 13. Juni 1882*«.

Sidst i Juli det Aar døde Oldermænd I. P. Holm, efter at have siddet som saadan i 20 Aar. Ved hans Død havde Lauget 13 Medlemmer, og Kassebeholdningen var 2 Kr. og 7 Øre. Ved den ekstraordinære Laugssamling, som derefter blev afholdt, blev G. A. Husmann valgt til Oldermænd.

Den 13. September modtog Oldermænden en Skrivelse fra »13. Juni«s Formand, Glarmestersvend W. Reich, hvori denne anmodede om, at Mestrene vilde henvende sig i Svendenes Forening om Svende, i Stedet for at de arbejdsløse eller rejsende Svende skulde gaa rundt paa Værkstederne og søge Arbejde; — der vilde i »13. Juni« være en Protokol over arbejdsløse Svende, og denne var tilgængelig for baade Mestre og Svende. Oldermænden svarede, at da der jo eksisterede en Forening (Sygekassen), maatte han bede om at se Foreningens Love, inden Sagen kunde blive forelagt Lauget, idet han tilføjede, at der ved Lauget allerede fandtes en Protokol, hvori tilrejsende Svende kunde indskrive deres Navne og Adresser. Hr. Reich fremsendte Lovene, og af disse fremgaar det, at Foreningens Formaal er »ved gensidig Hjælp at tilvejebringe Oplysninger og andet til Gavn for Foreningen og Faget.« Ethvert Medlem skulde have aflagt Duelighedsprøve eller fremlægge Bevis fra en agtet Læremester. Der betaltes 1 Kr. i Indskud og et Kontingent af 50 Øre maanedligt. Udover dette har egentlig kun § 8 Interesse. Den lyder: »At et Medlem overgaar i selvstændig Stilling betinger ikke hans Udslettelse af Foreningen, saafremt han ikke indtræder i Mesterforeningen.«

I et Brev af 3. Januar 1883 meddeler Oldermænden, at Laugssamlingen den 28. December har afslaaet »13. Juni«s Andragende.

Udover disse Breve og de trykte Love, som ligger i Laugets Papirer, foreligger kun Resterne af en Regnskabsbog, der kun viser Udgifter, og »13. Juni«s Fane, Resten er Julius Jørgensens og mine Erindringer,

Reich kan ikke have været Formand ret længe. Han afløstes snart af Frederik Viggo Thide, der var Formand til 1894. Naturligvis var det Glarmestersvendenes Trang til at være sammen, der fremkaldte Foreningen, og da man havde faaet Foreningen, maatte man ogsaa have et Samlingspunkt: en Fane.

Kontingentet lader til i første Omgang at være gaaet til Anskaffelsen af denne. Allerede i Marts 1884 var den færdig til Indvielse. Selve Dugen og Monteringens kostede 52 Kr., Malingen af Dugen 40 Kr., og Kvaster, Hylster og et Flor 23 Kr. eller ialt 115 Kr. Fane-stangen og Spydet fik man ved at sprætte den røde Dug af Fanen fra 1876. Ved Faneindvielsen var der et Underskud paa 19 Kr. 92 Øre.

To Gange i de første to Aar holdt man Bal; det ene gav Overskud, det andet Underskud. Men man kunde dog i 1884 give en Understøttelse paa ialt 16 Kr. til otte Svende. I 1885 fik ni Svende 18 Kr. En anden, for vor Tid bemærkelsesværdig Udgift, er denne: »23 halve Bajere 2 Kr. 30 Øre.«

Foreningen havde paa det Tidspunkt faaet et Æresmedlem: Andreas Olsen. Denne havde været Svend hos M. I. Meyer. Under sit Arbejde havde han faaet en Kasse Glas over Brystet og gik derefter i mange Aar som en Slags Forvalter hos M. I. Meyer, indtil denne, paa Resterne af sit Garmesterarbejde, fik gjort ham til Mester i Skindergade.

I Januar 1885 holdt »13. Juni« sin første Maskerade i »Aften-

stjernen« i Lille Regnegade. Den gav et Overskud paa 49 Kr. Een af Udgifterne forstod jeg ikke, den lød: »6 Vulkaner. 60 Øre.«; men Julius Jørgensen forklarede mig, at det var seks Snapse til dem, der havde den kolde Post ved Indgangen. Den aarlige Maskerade blev Tradition, men Afholdelsen af denne gik straks i 1893 ved Fagforeningens Stiftelse over til denne, hvor den fortsatte langt ind i vort Aarhundrede, oftest med Overskud, til Tider det modsatte.

I 1885 vedog man, at Formanden skulde have 10 Kr. for sit Arbejde for Foreningen, »som Thide derefter skænkede til 7 ledige Colleger i Faget.« I December 1885 fik man efter megen Møje og Besvær lavet et stort Fotografi af Medlemmerne; d. v. s. af en Del af dem, for Resten var ikke til at drive op hos Fotograf Sonne i Gothersgade. Det blev indrammet og skænket Formanden, — Rammen kostede 12 Kr. 66 Øre. Det blev overrakt ved en Højtidelighed i Foreningens Lokale i Kælderen paa Hjørnet af Nørrevold og Gothersgade. Ved den Lejlighed er der en karakteristisk Udgift: »Ituslaaede Glas i Lokalet. 2 Kr.«.

Af Udgifter i 1886 kan nævnes: 1 Foreningsskab. 38 Kr. Kollegerne fik 44 Gange 2 Kr. samt fik »en Collega« et Laan paa 30 Kr. Det ses ogsaa, at Kassererens Løn var 5 % af Kontingentet, det vil sige 11-12 Kr. om Aaret.

»13. Juni« udviklede sig efterhaanden til en veritabel Arbejdsløshedskasse. Til at begynde med nævnes Navnene paa dem, der faar mere end 2 Kr. i Arbejdsløsheds Understøttelse, og blandt disse Navne kommer Fritz Rostock ind som en flot Nr. 1. Skønt alle de Kolleger, jeg i Aarenes Løb har talt med om ham, alle som een giver ham et meget slet Skudsmaal, opnaaede han, i Løbet af to Aar, at faa 88 Kr. af Kassen, foruden et Laan paa 15 Kr., som han aldrig tilbagebetalte. I Aarene 1891-93 udbetaltes i Understøttelser fra 3-7 Kr. ugentlig henholdsvis 110, 150 og 103 Kr.

Det var Skik og Brug, naar man havde opvist sit Svendestykke i »Glarimesterforeningen af 1870«, at man da indmeldte sig i »13. Juni«, hvor man saa gav en Bolle Punch og blev gratuleret. Jeg læser i Bogen, — paa et af de faa Indtægtsblade —, Navnene paa dem, der i Februar 1893 betalte 1 Kr. 50 Øre for Indskud og Emblem, der staar: »J. Jensen d. v. s. Johannes Strand, C. Nielsen d. v. s. Carl Øgaard og C. Møller« — det var den Gang, vi gav vor Punch —, Reminiscensen fra den gamle Svende »Igang« —, i »Ulfeldt« paa Hjørnet af Graabrødretorv og Klosterstræde.

Saa blev Glarmestersvendenes Fagforening stiftet i 1893 og »13. Juni« tabte i de følgende Aar baade sin Betydning og sine Medlemmer. Det sidste, der høres om den, er paa Fagforeningens Generalforsamling den 22. Februar 1896. Her fremlægges et skriftligt Tilbud fra »13. Juni«s sidste seks Medlemmer, hvorimellem Julius Jørgensen, Johan Lund og Oscar Larsen, om, at ville skænke deres Forenings Kassebeholdning, 100 Kr., og øvrige Ejendele: 1 Skab, indeholdende 1 Damspil, 1 Dominospil og en Træflaske med Tærninger, samt en Gris og en Fanedug, — det maa være den røde fra 1876 —, og noget mere, som alt skal sælges for 30 Kr., man vil skænke det hele til den Fane, som Fagforeningen sparer sammen til. Men der er Betingelser og disse er: at »13. Juni«s Fane skænkes til Fagforeningen og med denne skal Fagforeningen altid møde sammen med sin egen Fane, der nu kan anskaffes, og man betinger sig samtidig, at Fagforeningen vælger tre Medlemmer, der sammen med to af Giverne, bestemmer hvorledes den ny Fane skal se ud.

Fagforeningen sagde enstemmig: Ja, til baade Tilbudet og Betingelserne, — *som altsaa er gældende den Dag i Dag.*

Fra Medlemsmødet den 6. Maj 1896 refereres: »— Olesen og Schiøt paatog sig, at give en Stang med Knop til den røde Fane.« Det kan ses paa Billedet, at Stangen er der, men Knoppen mangler; — det kan ligne Valdemar Schiøt ikke at have holdt sit Løfte.

Glarmestersvendene omkring 1890 var ellers et særegent Folkefærd. I 1922 tegnede Carl Hesselberg i faa Ord en Del »Skitser« af nogle af dem. Jeg, der har kendt dem alle ni, garanterer for at de ligner og jeg synes, at de fortjener at bevares. Her er de:

— — —
Jeg mindes ham som en halvgammel, skaldet og graasprængt Svend; trofast og paalidelig ved sit Arbejde. Han var første Mand hos »Kongen« i St. Kongensgade. Kom selv meget ved Hove paa Amalienborg, naar Ruderne skulde »blankes«. Vistnok ikke nogen Kunstner i sit Fag, men som sagt paalidelig. — I Aaringer var han vor rolige og besindige »Høvding« i Foreningen, som den Gang havde Tilhold i Lille Kongensgade. Kun Kammerater fra 80erne kendte gamle *Thide*.

— — —
Lille, forpjusket, sky og beskidt; saaledes saa han ud baade Hellig og Søgn.

Paa Arbejdspladsen var han helst ene. Vilde vi have ham med i Byen, vægrede han sig. Han holdt mest af at være ene med sig selv og sin bedrøvelige Tilværelse.

Han var en af Datidens tarveligste Svende, der egentlig kun kunde benyttes til »Flæk« og Pudsning, — og daarligt nok til det. For han havde to slemme Vaner: »Kleptomani« og »Brændevin«. Begge Dele var kroniske Svagheder.

Hans gode, gamle Mestre i Laxegade bar over med hans Svagheder Gang paa Gang.

Gamle *Strøh* endte paa Ladegaarden.

Stor, bred og mægtig. Altid pæn i Tøjet, som Regel uden Arbejde. Dog var han en af Datidens bedste Svende, naar det gjaldt en »Bygningstjans«.

For os unge Svende var han en Fare, for han yndede os i Selskabelighed under Arbejdstiden. Han var nemlig Selskabsmand, veltalende med et kønt Organ og en god Sangstemme, som han ikke sparede paa, naar vi unge blot betalte Traktementet.

Kunde han faa os i Totterne paa hinanden, nød han Situationen, og naar vi sent paa Natten skiltes, var det altid med en »Fjer i Hatten« til Minde om Samværet med *Fritz Rostock*.

Usoigneret, opkæftet og løs paa Næven, naar der var Sjov i Gaden. Som Regel i 3. Klasses Marskandisersnit. Aldrig i fast Arbejde og ikke lidt af en Gris med det tilfældige Arbejde, han fik.

Altid svømmende ovenpaa som en halvraadden Pære. Altid første Mand ved Bægeret og vor Overmester paa Billardet.

Aldrig i Forlegenhed for Penge. Tjansede med Flækkassen paa Nakken og var kendt i hver eneste Bondegaard i hele Oplandet.

En sjov Fætter, altid i godt Humør, djærv og slagfærdig, saaledes mindes jeg »*Søren Mangepenge*«.

Han boede langt ude paa Nørrebro, men, enten det sneede eller regnede, var han første Mand paa Pletten i »Peter Vitten«.

Naar vi andre gik til Arbejdet, var han forlængst gaaet i Gang med Vinduespuksningen paa Købmagergade, — han pudsede meget.

Som Kammerat var han trofast og solid, han var rolig og docerende overfor os yngre Svende. Men fik vi ham Lørdag Aften med ned i »Det

hvide Lam« paa Kulturvet, kunde han tøj op og blive en kaad Spasmager med ægte Dyrehavsbakketemperament.

Blev der Ballade i Bimsen, var han altid den besindige og mæglende og naar Aftenens Sold var forbi, slentrede *Carl Olsen* roligt hjem.

— — —
I den Tid, jeg kendte ham, var han ikke meget bevendt.

Han var en høj Mand, med et markeret og koloreret Ansigt, hvis Midtpunkt var en herlig blaarød Næse af velvoksen Dimension.

Paa Værkstedet havde han en »Lærke« staaende i hver en Krog, med hvilken han i Dagens Løb havde mange og indgaaende Samtaler.

Han havde været selvstændig med Brions fine og gode Værksted, men hans ulyksalige Mani for at være i Selskab med »fine Folk« fra baade »det kgl.« og »Casino«, førte ham hurtigt og sikkert fra Selvstyret. Minderne fra Mestertiden var hans Kæphest. Dér, hvor jeg arbejdede, var han nærmest Karl, — udi egen Indbildning en Slags »Inspektør«. Vi kaldte ham altid »*Gnistberg*«.

Petersen, Brions Eftf., døde paa Ladegaarden.

— — —
Lang, ranglet, og mager, klatøjet og snottet, — ja, for det var han altid.

Indolent i al sin Færd. Upaalidelig i sin Gerning, ellers et godt og sikkert Skrog, — derfor beholdt G. A. Lundh ham ogsaa i flere Aar.

Søndag og Sogn i samme nussede Kluns, altid ranglende rundt, smaapimpende, saa vi alle havde Lugten af Spiritus om os.

Karakterløs og let at lokke paa en »Peter«, saadan mindes vi *Oluf Jepsen*.

— — —
Brotvende, storsnudet og vigtig, — Guderne maa vide af hvad, for en daarliger oplært Svend, skulde man lede længe efter. Ganske vist kunde han »svine« en Del fra sig, men ingensinde noget virkeligt fint Arbejde.

I Kammeraternes Kreds var han den stortalende og fremtrædende. Han var altid blandt de første, naar der skulde laves Sjøv i Gaden, men en »Løjser«, naar Krigsomkostningerne skulde udredes.

Blankpoleret Cylinderhat, lapset og vikset forloren Elegance, det var »*Baronen's* Kendetegn.

— — —
Han var min Ven gennem mange Aar, — vi traf hinanden i 88 og blev Venner for Livet. Rastløs, hurtig i Vendingen, flittig, som en Bi

og tillige en fin og god Arbejder. Kom vi paa »Isen«, var han ingen »Per Tot« og tit slog vi Slag sammen, som hørtes viden om.

Han var altid nobel og proper i Antrækket. Altid parat til at yde en hjælpende Haand, hvor en saadan tiltrængtes. Som en sjælden god Kammerat mindes jeg *Ehrenfried Guhle*.

— — —
Til sidst et Selvportræt af *Carl Hesselberg* fra samme Tid:

Julen nærmede sig. Jeg havde været arbejdsløs i en Maanedstid. Uhr og Overfrakke var forlængst bragt til »Onkel«. — Hele min rørlige Formue var 4 Kr. 50 Øre.

Noget maatte der gøres for at forbedre Status og jeg besluttede mig da til at laane »Søren Mangepenge«s Flækkasse, til en »Tjans« paa Landet.

— Tidlig om Morgenen Juleaftensdag vandrede jeg ind til Holm i Kompagnistræde og fik for min hele Kapital 10 Stk. 20 × 24. Med disse i Kassen sjokkede jeg ud ad Roskilde Landevej Klokken 9 om Morgenen.

Det smaaregnede og sneede og Vejen var opkørt og sjappet. Selv var jeg i tynd Habitus og tyndsaaledede Fjedersko, men i ypperligt Humør og med store Forhaabninger om et godt Resultat.

Fra Landevejen drejede jeg ind over Markerne mod Husum, aflagde Visit i hver en Gaard og hvert et Hus baade ved Vejen og inde paa Marken. Overalt var der Travlhed med Forberedelser til Julefesten. Ingen kerede sig om Glarmesteren og ingen tænkte paa, om han muligen var sulten. Uden Resultat naaede jeg Landsbyen Vridsløselille, og da jeg allerede var dygtig træt, tiltraadte jeg Tilbagetoget, direkte ad Roskilde Landevej, besøgende hvert eneste Hus.

Endelig i Glostrup var der »Tjans«. Hos Smeden indsatte jeg én Rude til 65 Øre. Da var Klokken fem og det var ravende mørkt.

Da jeg ingen Mad havde faaet den ganske Dag, gik jeg ind i Damhuskroen, nød en Kop Kaffe og et belagt Surbrød, og da der endnu var en 10 Øre tilbage, nappede jeg en halv Pægl Brændevin til at stramme mig op med.

Min tunge Byrde kunde jeg ikke bære længere og fik Tilladelse til at lade Kassen og Glasset staa i Kroen til senere Tider.

Værktøjet pillede jeg op, stak det i Lommen og drev atter ud i Mørket og Vejret. Øm i alle Lemmer traskede jeg videre, indtil jeg endelig ved 9-Tiden havnede paa mit kolde Kvistkammer.

Oven paa denne Tur laa jeg tre Dage i Sengen med Forkølelse og Feber og følte mig som det fattigste og mest forladte Menneske i Verden.

Julen 1892 glemmer jeg aldrig.

Flækkassen med Glasset staar kanske endnu i Kroen. Selv har jeg ikke været der siden.

Glarmestersvendenes Fagforening.

Stiftet den 4. Juli 1893

til

Bestyrelse blev valgt:

Johan Lund. Formand.

Carl Christiansen. Kasserer.

Julius Jørgensen.

Harald Jensen.

Valdemar Nielsen.

Carl Hørup.

Vilhelm Larsen.

} *Repræsentanter.*

} *Revisorer.*

staar der paa den første Side i Fagforeningens første Forhandlingsprotokol, en lille Bog i kvart Format paa 128 Sider. Oppe i Bindets Hjørne staar: 75 Øre.

Paa anden Side refereres med Johan Lunds Haandskrift det første Bestyrelsesmøde den 27. Juli. Der staar: »Det blev vedtaget og udarbejde en Priscurant for alt nyt Arbejde, og i lige Maade en fast Bestemmelse for den daglige Løn. i løse overkast blev der drøfted flere metoder og lave denne Prisliste paa, men ingen blev heldige for os den Aften.«

Den 10. September er man kommet til det Resultat, at man vil søge, at faa Mestrene med til at udarbejde Prislisten, men Glarmesterforeningen af 1870's Formand, Engstrøm, svarer, at Svendene maa hellere indsende et færdigt Forslag, og Bestyrelsen maatte arbejde videre alene. Efter adskilligt Hovedbrud er man naaet saavidt, at man den 3. Januar kan indsende et Forslag til Prisliste til »1870«, og herfra faar man den 23. Januar det Svar, at Mestrene har nedsat et Udvalg til

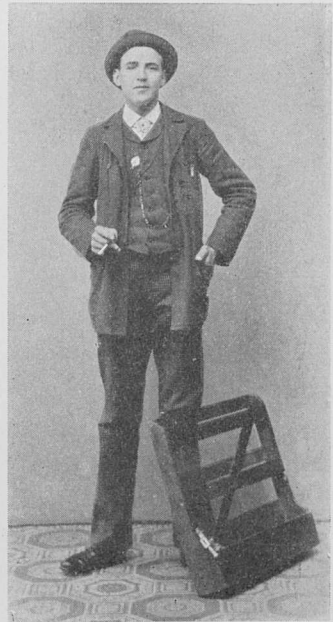
at gennemse Svendenes Udkast og som derefter vil forhandle med Svendene, hvorfor disse ogsaa paa deres Generalforsamling den 10. Februar 1894 nedsætter et Udvalg, der kommer til at bestaa af Johan Lund, Julius Jørgensen, Oluf Olesen og Valdemar Nielsen.

Paa den samme Generalforsamling vælges Julius Jørgensen til Kasserer i Stedet for Carl Christiansen, der har købt Røllings Værksted i St. Kongensgade 95 og derfor udtræder af Fagforeningen.

Den 25. Februar holdes det første Møde af Mestrenes og Svendenes Udvalg og »vi kom ganske godt overens om Priserne — med en Del Rettelser baade fra vor Side og fra Mestrenes.«

Fagforeningen maa paa dette Tidspunkt have indmeldt sig under »De samvirkende Fagforeninger«, for fra disse foreligger der i April en Meddelelse om, at det faste Kontingent hertil var 10 Øre pr. Medlem, — vistnok om Maanedes.

Paa Generalforsamlingen den 25. Juli var Oscar Larsen og jeg bleven valgt til Suppleanter; men sidst i November staar der i Protokollen, at »Møller blev vred, fordi han følte sig forbigaaet og meldte sig ud.« Jeg husker, at jeg var valgt med højest Stemmetal, men desuagtet tog Bestyrelsen, da der blev Brug for en Suppleant, Oscar Larsen ind, — muligvis paa Grund af mit dreungeagtige Udseende i Forbindelse med, at jeg hverken røg eller drak og saaledes ikke var nogen rigtig Svend; — naar jeg ser paa det hosstaaende Billede fra det Aar, er jeg lige ved at indrømme det berettigede i Bestyrelsens Handlemaade, — Oscar Larsen var dog fire Aar ældre end jeg og havde desuden Overskæg.

Efter yderligere et Par Møder ses det, at Fagforeningen den 21. August kunde vedtage Priskuranten og den 21. September 1894 underskrev Mestres og Svendes Udvalg den første Overenskomst om Dagløn og Akkordpriser for Glarmestersvendenes Arbejde. Samtidig vedtoges det, at Priskuranten skulde træde i Kraft den 1. Januar 1895.

Mærkeligt nok er jeg vistnok den eneste, der er i Besiddelse af et

Eksemplar af denne første Prislister. Den er trykt paa et Stykke daarligt Papir 17×21 cm. Den har ti Paragrafer. Den første optager den ene Side og har Indsætningspriser for 149 forskellige Maal, varierende mellem 10×12 Tommer, der koster 4 Øre og 24×46 til 20 Øre. Derefter følger paa den anden Side, i otte Paragrafer, Tillægene for de forskellige Glassorter, — dog er mat og musselin Glas glemte —, for Træ- og Jærnarbejde, for blank Afpudsning og for Glasloftsarbejde. Og til Slutning i Paragraf 10: »Dagløn for fast Arbejde 3 Kr. pr. Dag. Hjælpe Arbejde 4 Kr. pr. Dag.«

Der synes i den følgende Tid at have været almindelig Tilfredshed blandt Svendene med at have faaet en Overenskomst med Mestrene; men der er noget Vrøvl med nogle Mestres, som har lidt vanskeligt ved at forstaa dette ny: ikke selv at skulle akkordere med Svenden om Lønnen; — navnlig hos Lillelund er det galt adskillige Gange.

Fagforeningen holdt regelmæssigt Møde hver 14. Dag, og her tales der nu, da det vigtige er overstaaet, om alle mulige Smaasager, og hver af de Tilstedeværende har sin Mening. Georg Matzen er navnlig fremtrædende, og man ønsker, naar man læser i Bogen, at Johan Lund vilde huske sin Udtalelse om, at i Fagforeningen bør den stærkeste være Formand og gøre Alvor af, at han var det og bremse Georg Matzen.

Ved et Møde fremsatte Valdemar Andersen den Tanke, at man skulde søge, at faa Ugelønnen udbetalt om Fredagen. »Dette blev imidlertid modarbejdet af flere Kolleger, idet man mente, at man let kom ind paa en Glidebane, som ikke blev til Fordel for hverken Mestres eller Svende, idet Lørdagen nemt kunde blive en »Kitdag« istedet for en Arbejdsdag.« I Prislister fra 1908 ses det, at man har vovet sig ind paa »Glidebanen« med Fredagsudbetalingen.

Efter at Fagforeningen i sin første Tid holdt til i »Skrædderkroen« paa Gammel Mønt Nr. 39, — hvor det af og til var gaaet lidt livligt til —, fik man i April 1895 et nyt Mødelokale i »Stærekassen« i Kælderen paa Hjørnet af Rømersgade og Vendersgade.

Paa Generalforsamlingen her den 13. Juli 1895 blev Georg Matzen valgt til Formand, da Johan Lund ikke vilde mere, — han begyndte kort efter for sig selv.

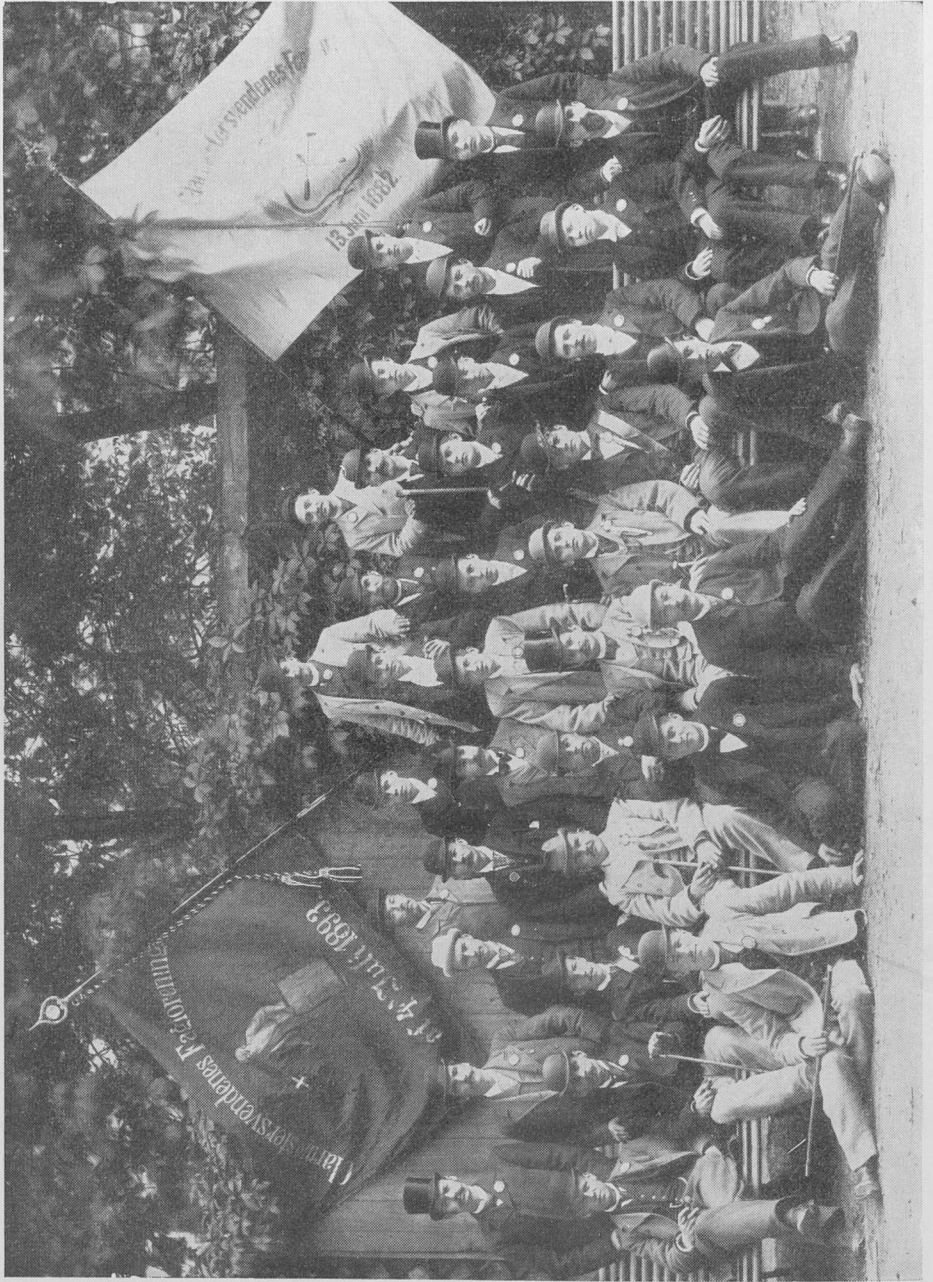
Samme Aften blev Kontingenter fastsat til 20 Øre ugentlig, hvoraf Halvdelen skulde henlægges i en Strejkekasse.

Det oplyses senere, at Formanden og Kassereren hver oppebærer 5 % i Løn af det indbetalte Kontingenter, samt at de er kontingentfri.

Allerede i Marts 1896 havde man, stærkt hjulpet af »13. Juni«, som tidligere fortalt, hele Beløbet til Fagforeningens Fane indsamlet og Udvalget havde antaget et Tilbud paa Leveringen af denne for 240 Kr. Den 2. Maj holdtes Indvielsesfest i Witmacks Lokale, hvor Socialdemokratisk Forbunds Formand, Peter Knudsen, holdt Talen og en Sang af Jens Nielsen blev sunget. Derefter var der Bal til Kl. 4.

Paa et Medlemsmøde i September indledede Nehmzow en Diskussion om Oprettelsen af et Arbejdsanvisningskontor og Beslutningen om Oprettelsen af dette blev vedtaget paa Generalforsamlingen den 18. November og herefter skulde al Omløben paa Værkstederne af Arbejdsøgende være forbi. Kontoret aabnedes den 4. December 1895 i »Stærkassen« og Kontortiden fastsattes til hver Aften fra Kl. 8-9.

Glarimestersvendenes Fagforening i September 1896.

Fra venstre ses øverst: Oluf Olesen (M). Vald. Madsen †.

2den Række: Jens Nielsen. Andreas Jensen †. Harald Hansen (M). Marquart (tysk) †. Ferd. Lorentzen (M) †.
Carl Øgaard Nielsen (M) †. Holger Stangby (M) †.

3die Række: Johs. Carlsen (M). Søren Mortensen †. Oscar Johansen (M). Oscar Lundquist (M) †. Carl Hørup (M) †.
Otto Jacobsen. Carl Larsen Ferrini (M). Vald. Kigstad (M) †. A. C. Jørgensen (M).
Oscar Larsen (M). Rud. Surland (M) †.

4de Række: Tingedal. Oluf Jensen †. Vilh. Larsen (M) †. Julius Jørgensen (M). Georg Matzen (M) †.
H. O. Larsen (M). Otto Rasmussen. Lauritz Larsen (M) †. Marius Jensen †. Peter Bruun †.

5te Række: Gustav Hemmingsen (M) †. Vald. Andersen †. Will. Jensen †. Peter Petersen †.

Dette Billede er taget Søndag den 13. September 1896 ved en festlig Sammenkomst, som Glarimestersvendenes Fagforening i København afholdt paa »Store Ravnborg«. Dette Forlystelsestablissement, der med sin ret store Have, laa, hvor Nørrebros Teater og de tilstødende Ejendomme nu ligger i Ravnborggade, — selve den nuværende Scene og Paakledningsrummene findes bestandig indesluttede af den gamle Sals Ydermure. Haven var endnu omkring Aarhusdredskiftet saa stor, at man holdt baade Cycle- og Fodløb deri.

I 1896 var Georg Matzen Formand; — hans repræsentative høje Hat, fortalte Rud. Surland, er tvangslaant hos Lauritz Jensen, der, skønt han var med i Selskabet, ikke

maatte komme med paa Billedet, fordi han lige var blevet Mester. — Det faste Punkt i Fagforeningen var Kassereren, vor gamle Ven Julius Jørgensen.

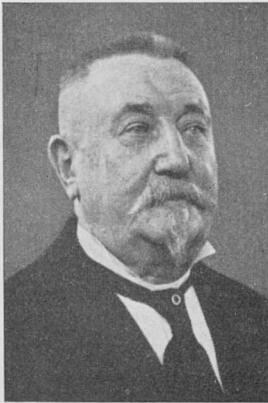
Begrundelsen for Sammenkomsten var, at Glarimestersvendene ønskede at blive forevige sammen med den kort forinden indviede nye Fane, der i Følge de ved Anskaffelsen indgaaede Forpligtelser, altid skulde ledsages af »13. Juni«s Fane (se S. 110).

— — — — —

Af de 35 københavnske Glarimestersvende paa Billedet lever endnu højst 13. 20 af dem blev Mestre, efter deres Navne er tilføjet et M.

Carl Møller.

Paa et Medlemsmøde i Februar 1896 oplyste *Olesen*, at der kun var mødt 5-6 Svende paa den nylig i Glarmestersvendenes Syge- og Begravelsesforening afholdte Generalforsamling. Han syntes, at det var ganske meningsløst, at Mestrene var i stort Flertal i Svendenes Sygekasse og derfor opfordrede han indtrængende Svendene til at indmelde sig i Fagets Sygekasse, da der ellers var stor Sandsynlighed for, at den gik op i Lauget. Vilhelm Larsen mindede Svendene om de Værdisager, der tilhørte Sygekassen og alene for disses Skyld burde Svendene indmelde sig. Derefter meldte der sig otte til Optagelse.

Oluf Olesen.

Lad os gaa tilbage og se lidt paa Svendenes Sygekasse. Den havde ført en meget stille Tilværelse, saa stille, at den kun behøvede to Sider i sin Protokol for at referere ti Generalforsamlinger, de fleste paa tre Linjer. Den blusser lidt op, da August Duvier i 1884 bliver Formand og som saadan naar at komme med til Laugets

200 Aars Fest den 29. April, hvortil Sygekassen udlaante sin Fane og Laugssagerne. Kort Tid forinden havde Glarmesterlauget brudt med sit Princip: ikke at optage Glarmestre, der ikke havde lavet Mesterstykke

I Maj vedtager Sygekassens Bestyrelse at indbyde Medlemmerne til at deltage i Højres Grundlovstog under Foreningens Fane. Men dette havde tilfølg, at der fra 17 Medlemmer kommer et Andragende om at erholde Fanen til Afbenyttelse i Socialdemokratiets Grundlovstog. Og Bestyrelsen ombestemmer sig og vedtager i et Møde den 4. Juni, med tre Stemmer mod to, at lade de 17 gaa den modsatte Vej med Fanen.

Paa den følgende Generalforsamling stiller Duvier Forslag »om selv at opbevare »Velkomsten« i Foreningens Jernpengeskab, i Stedet for at lade den henstaa hos Oldermændene«, og det vedtages, at »Det overlades Bestyrelsen, at ordne Sagen angaaende Velkomsten, som den selv fandt det rigtigst, dog at søge at skaffe den til Foreningen paa bedste Maade.«

Paa det følgende Bestyrelsesmøde skrev man til Oldermændene, at »da man nu selv er i Besiddelse af et Brand- og Dirkefrit Pengeskab og altsaa ikke behøver at gøre Hrr. Oldermændene Ulejlighed«, saa anmodede man om at faa »Velkomsten«.

Oldermanden svarede, at naar Sygekassen dokumenterede sin Ejendomsret, vilde »Velkomsten« blive udleveret gennem Magistraten og Duvier svarede igen, ved at sende Afskrift paa tysk af Svendenes Protokol ved »Velkomsten« Anskaffelse i Marts 1715 og meddelte videre, at det bevidnedes af Carl Wriedt, at det i 1864 kun var vedtaget, at lade Lauget opbevare Pokalen, fordi Sygekassen paa det Tidspunkt ikke havde noget Sted at opbevare den. Denne Skrivelse er refereret den 8. Juni 1885 og er Duviers sidste Indførsel i Sygekassens Protokol.

I Referatet fra Generalforsamlingen i Januar 1886 ses det, at Wriedt er bleven Formand og foreslaar, at Sygekassen holder Fest paa sin 25 Aars Stiftelsesdag i Januar 1887. Dette blev gjort, men derefter synker Kassen atter tilbage i Ubemærketheden, medens flere og flere af dens Medlemmer bliver Mestre, uden at der kommer Svende ind i Stedet.

I 1889 er der atter Spørgsmaal om Fanens Deltagelse i Grundlovsfest. Formanden, P. Lander, mente, at »da Fanen havde været med til Venstres Grundlovsfest, mente han ogsaa den kunde gaa med til Højres (N. B.) naar den kunde slutte sig til Mestrene.« Den øvrige Bestyrelse syntes dog, at det var bedst at høre Stemningen blandt Medlemmerne, men det oplyses ikke senere, hvad disse mente.

I 1891 foretager Bestyrelsen for Sygekassen en Henvendelse til Mestrene, for at formaa disse til at faa Svendene til at indmelde sig i Sygekassen. Men intet hjalp, det var ikke muligt at faa unge lystige og raske Svende til at indmelde sig i en Kasse for syge; — kun de mest stabile gik ind i Sygekassen og de blev hurtigt Mestre, betalte deres Kontingent, — og var ikke syge. Senere, da de blev ældre og mere økonomisk modstandsdygtige men mere legemligt skrøbelige, var det dem en Æressag ikke at modtage Hjælp af Kassen, og paa den Maade samlede Sygekassen i sin Slummer en Del Penge i sin Kasse. En Gang imellem talte man lidt om, hvad Sygekasseloven egentlig var for en, men man naaede ikke længere i Undersøgelserne, end til at blive enige om, at det vistnok var nogle Uvedkommende, der vilde blande sig i og føre Kontrol med ens egne Sager og at der skulde skaffes Attest for, at den enkelte var fattig; — og saa opdagede man heldigvis, at man var for faa til overhovedet at blive statsanerkendt Sygekasse og sov beroliget videre.

I Fagforeningen gik det saa som saa. Et vanskeligt Problem var Anvisningskontoret, navnlig fordi det var saa svært, at faa en Mand, til for en lav Betaling, — 5 à 6 Kr. maanedlig —, at sidde i en Bevært-

ningskælder en Time hver Aften. Naar man endelig troede, at nu havde man faaet en stabil Mand paa Pladsen, saa meldte han sig ide- lig fra.

Det er ikke Umagen værd, at fortælle om alle de ligegyldige Smaa- ting, som omtales i Referaterne af alle de Møder, der kunde vare til Kl. 4 om Morgenen og hvor mange af de Sager, der snakkedes om med Lidenskab, kunde være baade komiske og tragikomiske, f. Eks. denne Indførsel fra Juli 1896: »O. Rasmussen oplyste, at Værten lurede ved Døren og var villig til at fremføre Vidner, og foreslog at give Værten en Reprimande. Værten blev kaldt ind, men nægtede at have luret. Sagen henlagdes til næste Møde.«

Allerede i Maj 1896 begyndte et Udvalg Arbejdet paa at lave en ny Priskurant og i Oktober sendtes Forslaget til Wald. Stallknecht, For- manden for Mestrenes Udvalg. Paragrafantallet er steget til 25, for en stor Del omfattende en yderligere Specificering af Arbejdet, samt For- klaringer og almindelige Bestemmelser. Akkordpriserne er forhøjede en Smule, men Hovedpunktet i det hele er, at Svendene forlanger Dag- lønnen forhøjet fra 3 Kr. til 3,50.

Den 1. December ses det, at Mestrene har tilsendt Fagforeningen deres Ændringer til Forslaget. De vil bl. a. ikke gaa ind paa nogen Dag- lønsforhøjelse, ejheller, at der skal være noget, der hedder Hjælpear- bejde. Ligeledes forlangte Mestrene, at den foreslaaede Voldgiftsret skal bestaa af Mestrenes nyoprettede saakaldte Forretningsudvalg, som be- staar af fem Mestre, der saa skulde suppleres med to Svende og, hvis disse syv ikke kunde blive enige om Afgørelsen, skulde derefter yder- ligere tilkaldes to Svende. Forslaget om denne mærkelige Domstol synes allerede paa et tidligt Tidspunkt, at være tiltraadt af Svendene. Det ses nemlig, at paa Mødet i Fagforeningen foreslog en Svend, Carl Han- sen, at Voldgiftsretten skulde have lige stort Antal Mestre og Svende og at disse i Mangel af Enighed, skulde tilkalde en Mand udenfor Fa- get til Opmand. Men det forkastedes straks, »da en ikke Fagmand ikke kunde bedømme Sagen rigtig«.

Den 31. Januar 1897 indvarslede Fagforeningen til et Fællesmøde af Mestre og Svende i Haandværkerforeningen, hvor jeg nød den Ære at være Dirigent. Hvad Mødet skulde være godt for, kan ikke ses; men adskillige Mestre og Svende talte og en Resolution, som der er gjort Plads til, ikke er indført i Protokollen, blev enstemmigt vedtaget, hvor- efter »Dirigenten takkede for god Ro og Orden«. Jeg husker, at Duvier

efter bedste Evne forsøgte, at få mig til at forløbe mig, men det lykkedes ham ikke.

Den 8. Februar var der atter Generalforsamling i Fagforeningen. Det ses i Referatet, at bl. a. jeg har været meget ivrig for, at man fastholdt Kravet om, at Ugelønnen skulde sættes op til 20 Kr., — og det forstaar jeg godt, for jeg var ved at stifte Hjem og de to Kroner mere om Ugen betød for mig Halvdelen af Huslejen. Generalforsamlingen endte med, at Bestyrelsen fik Bemyndigelse til at erklære Strejke.

Den 23. Februar fik Formanden, Georg Matzen, en Skrivelse fra Stallknecht, hvoraf det fremgaar, at de eneste Stridspunkter, der er Mestre og Svende imellem, er Daglønnen og Hjelpearbejdet.

Lørdag den 7. Marts 1897 blev Strejken iværksat. Søndag Formiddag holdtes der Møde i »Stærekassen«, medens Formanden sad ude i Beværtningslokalet og var fuld. Der var 62 Svende tilstede. Det oplystes, at 40 Mestre havde underskrevet paa, at ville betale efter den dem af Fagforeningen forelagte Priskurant; — men de fleste af dem, var dem, der ikke holdt Svende. Et Lyspunkt var, at Nielsen i St. Kongensgade, der ikke kunde blive Medlem af »1870«, fordi han ikke havde lavet Svendestykke, havde underskrevet og han havde fire Svende. Referatet slutter: »Mødet forløb glimrende og sluttede med et kraftigt Hurra for et godt Resultat.«

En Uge efter meddeltes det, at Mestrene ikke vilde forhandle med det gamle Udvalg og der blev valgt et nyt.

Den 6. April kunde det oplyses, at 15 Svende, for en stor Del med Laan fra Fagforeningens Kasse, havde indmeldt sig i Sygekassen og dér, sammen med de øvrige Svendemedlemmer, havde forlangt Generalforsamling med Forslag om, at laane til Fagforeningen mod Rente 600 Kr. Dette Spørgsmaal var bleven behandlet paa en stormende Generalforsamling i Sygekassen Aftenen før, hvor Mestrene mødte med en Overretssagfører i Følge. Det er naturligt, at Mestermedlemmerne gjorde alt muligt for, at Fagforeningen ikke skulde få den Støtte, som de 600 Kr. vilde være for den. Det lykkedes Sagføreren, at bringe Forvirring ind i Svendenes Rækker og Mestrene vilde have Spørgsmaalet om de nyindmeldte Medlemmers Stemmeret for Retten og det hele endte med, at alle protesterede mod alt muligt. Olesen, som baade var Formand for Sygekassen og for Svendenes Udvalg, vidste hverken ud eller ind og valgte, at blive borte fra Udvalgets Møder. Den 20. April søgte Udvalget Forhandling med Mestrene, men der kom intet ud af det.

Ugerne gik og det kneb med at samle Understøttelsen til de Strejkende sammen. »1870« tilbød Nielsen i St. Kongensgade, at blive Medlem og den Ære kunde han ikke staa for, han afskedigede sine fire Svende, og nu skulde ogsaa disse, der før havde understøttet, understøttes. Bestyrelsen søgte at faa Hjælp hos andre Fagforeninger og alle de Strejkende samlede ind paa »Kuponbøger«. I Løbet af de otte Uger, Strejken varede, fik man ad disse Veje ialt 1168 Kr., og naar det Beløb, som blev indbetalt af de Svende, der arbejdede hos de Mestre, som var gaaet ind paa Fagforeningens Krav, lagdes hertil samt Kassebeholdningen, blev hele det Beløb, som ialt udbetaltes, 1626 Kr. Beløbet, som den enkelte havde faaet efter de første Ugers intet, varierede mellem 4 og 8 Kr. ugentlig.

Da Strejken havde varet i syv Uger, var begge Parter naaet saa langt, at man enedes om at lade en Voldgift afgøre, hvorledes Daglønnen skulde være i Faget. Svendene valgte Georg Matzen, Ferd. Lorentzen og mig, medens Mestrene valgte Engstrøm, Aug. Duvier og Stallknecht, og vi valgte Murerlaugets Oldermænd, Vilh. Køhler, til Opmand. Paa hans Kontor i Ryesgade 25 fik vi saa Lejlighed til, efter hvers Ævne, at udfolde vor Veltalenhed. Jeg husker, at Murermester Køhler uden Foranledning, da han havde siddet og læst i Priskuranten, sagde: »Ja, vi skal jo kun tale om de Punkter, som De ikke er enige om, for jeg synes, at den Paragraf, om Voldgiftsrettens Sammensætning, er en underlig een.« »Ja,« kunde jeg ikke dy mig for at sige, »det er en af dem, som der ved Lejlighed kan blive Revolution ud af.« Baade Lorentzen og Matzen bebrejdede mig paa Hjemvejen min Udtalelse, men jeg har aldrig fortrudt den.

I Mødet den 9. Maj kunde Lorentzen oplæse Opmandens Afgørelse. Den lød paa, at Ugelønnen skulde være 20 Kr., dog at Ungsvendene i det første Aar skulde nøjes med 18 Kr. og Hjælpearbejde skulde der ikke være noget, der hed.

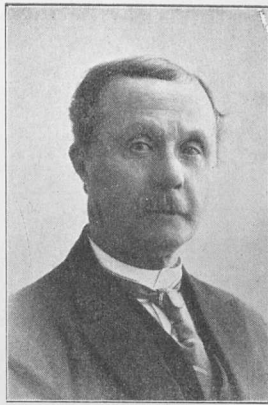
Saa kom atter en Del Møder, hvor forskelligt debatteres vidt og bredt, men Forholdene er saaledes, at det hele kan betegnes som Træthed efter Kampen.

Formanden, Georg Matzen, havde efterhaanden paa forskellig Maade gjort sig selv umulig og derfor valgtes Rud. Surland til hans Efterfølger paa Generalforsamlingen den 9. August 1897.

Ud fra den Tanke gerne at ville vise Mestrene, at Svendene ogsaa havde Interesser for andet end Lønnen, stillede jeg paa samme Gene-

Rud. Surland.

Julius Jørgensen.

Vilhelm Larsen.

ralforsamling Forslag om, af den slunkne Kasse, at give 15 Kr. til Fagskolen. Mit Forslag blev vedtaget og derefter mig overdraget af Kassereren, at aflevere Beløbet til Oldemand Duvier. Han sagde i Stedet for Tak: »Det var ikke meget,« og jeg turde ikke fortælle det Svar i Fagforeningen.

Paa Generalforsamlingen den 22. Februar 1898 fratraadte Julius Jørgensen sin Post som Kasserer; — han var Svendenes gode og stabile Kasserer, — det faste Punkt i Svendenes Rækker —, i vel femten Aar.

Den 31. Maj 1898 skænkede Vilhelm Larsen den af ham udførte blyindfattede Medlemstavle, der endnu smykker Fagforeningens Kontor.

Paa den ordinære Generalforsamling den 26. Juli 1898 ønskede Bestyrelsen, grundet paa, at den var stærkt kritiseret, at se, om den havde Medlemmernes Tillid og nedlagde derfor sine Mandater.

Noget overraskende for mig, blev jeg foreslaaet som Surlands Modkandidat. Jeg gjorde det i Fagforeningen usædvanlige, at holde en Valgtale, hvori jeg bl. a. meddelte Medlemmerne, at hvis jeg blev valgt, »vilde der blive kørt i stramme Tøjler«, hvorfor jeg fraraadede alle dem, der paa saa mange Maader gennem Aarene, ved deres Opførsel baade i og udenfor Fagforeningen, havde gjort deres til, at skade og vanskeliggøre Fagforeningens Ledelse dens Arbejde for alle Svendes Vel, alle dem vilde jeg fraraade at stemme paa mig.

Vilhelm Larsen kom farende hen til mig og udstødte iltert: »Din Idiot! — du bliver aldrig valgt efter den Tale.« Jeg svarede: »Det har jeg heller ikke tænkt mig, — jeg vil bare se, hvormange, der efter den, har Mod til at stemme paa mig.« Surland fik 21 Stemmer, jeg 15.

Et Øjeblik efter blev jeg indvalgt i Bestyrelsen og senere af denne valgt til Næstformand.

Derefter skulde der vælges to Medlemmer til Voldgiftsretten, men der var ingen, der ønskede at blive Medlem af den Karikatur; — og i den Tid den eksisterede i den Sammensætning, var der ingen Svende, der lod sig vælge til den.

Samme Aften blev der stillet 150 Kr. til Raadighed til Starten af et Glarmestersvendenes Forbund.

Ligeledes blev Betalingen til den, der passede Arbejdsanvisningskontoret, forhøjet til 50 Øre pr. Aften. Lauritz Christensen overtog Pladsen og i hans Tid gik det upaaklageligt.

Den 16. September afholder Bestyrelsen Møde i Anledning af en Klage fra Mester Fogh i Larsbjørnstræde, hvori han meddeler, at Surland uden Varsel er udeblevet fra sit Arbejde hos ham. Endvidere oplyses det, at Surland, efter samme Aften at have meldt sig arbejdsløs, gennem Anvisningskontoret er anvist Arbejde hos Meyers Enke, men heller ikke er kommet dér, men derimod arbejder hos G. A. Lundh. Surland erklærede, at han ikke var pligtig at meddele sin Mester, naar han gik, og Arbejdet hos Lundh tog han, »fordi det var bedre«, end det hos Meyers Enke. Saa vedtog Bestyrelsen at indkalde ekstraordinær Generalforsamling om den Sag til den 20. September.

Her foreslog Bestyrelsen et Mistillidsvotum til Surland. Den første Del af dette, der misbilligede Formandens Opførsel, blev efter en hidsig Debat vedtaget med 22 Stemmer mod 10. Den anden Del, der forlangte hans Tilbagetræden som Formand, fik 18 Stemmer for og 18 imod. Paa sine Tilhængeres Opfordring, — disse var enige om, at det ikke var et Tillidsvotum, han havde faaet, nedlagde han saa sit Hverv og lod sig genopstille. Og nu blev jeg for Alvor hans Modkandidat, og det kan nok være, at den med de stramme Tøjler blev brugt imod mig. Den øvrige Bestyrelse erklærede, at saafremt jeg ikke blev valgt, gik den. Det endte med, at jeg blev valgt med 20 Stemmer, Surland fik 14.

Og saa begyndte der et Aar, hvor der var noget at gøre for Formanden.

Da jeg blev Indehaver af Værdigheden, var jeg 25 Aar og er vist bestandig den yngste Formand, Glarmestersvendene nogensinde har haft. I det følgende vil jeg sikkert have endnu vanskeligere ved at holde mine egne Erindringer og Oplevelser ude fra Fagforeningens Historie.

Begyndelsen var, at Surland gjorde det saa vanskeligt, som han

kunde, for sine Efterfølgere, idet han bl. a. nægtede at udlevere Fagfor-
eningens Papirer m. m.; men dette ordnedes dog forholdsvis hurtigt. Det
næste var, at han fik 32 Medlemmer til at forlange ekstra General-
samling. Denne afholdtes den 10. December i Rømersgade 22. Her var
mødt meget faa af Surlands Tilhængere, hvorfor han, da det blev
oplyst, at de sad ovre i »Stærkassen«, foreslog at udsætte Begyndelsen
til Kl. 10, hvilket dog blev forkastet. Da de saa senere ankom, viste det
sig, at Humøret var saa højt, saa det var ganske umuligt at faa Øre-
lyd, — ogsaa for Surland —, og Generalforsamlingen maatte hæves.

En anden Sag vakte lidt senere nogen Uro i Fagforeningen. Social-
demokratiets Folketingsmand for den berømmelige 5te Kreds, Borger-
repræsentationens Næstformand, Skræddermester Peter Holm, som jeg
fra min Barndom havde lært at se op til og flere Gange havde været
med til at raabe Hurra for, efter hans Valg i »Femte« paa Rosenborg
Eksercerplads, viste sig pludselig at have benyttet sin Stilling til store
Grundspekulationer mod Kommunen. Han flygtede ud af Landet, men
blev arresteret i Hamburg og døde nogen Tid efter i Fængslet her. Nu
var Spørgsmaalet om vor Fane skulde med til hans Begravelse. Jeg
mente i min Skuffelse Nej, og Bestyrelsen fulgte mig. Medlemmerne
mukkede, men jeg fastholdt Bestyrelsens Standpunkt, idet jeg tilbød
at indkalde ekstra Generalforsamling øjeblikkelig, hvis jeg fik Anmod-
ning derom fra det fastsatte Antal; men saa meget kunde Modstanden
ikke samle sig sammen til.

Senere viste det sig, at der var engageret to Musikkorps til at spille
ved Maskaraden, fordi vi ikke havde faaet noget at vide om tidligere
Dispositioner. Det blev dog ordnet, og Maskeraden forløb til alles Til-
fredshed, — se dog min Erindring: »Da jeg sad den a' —«.

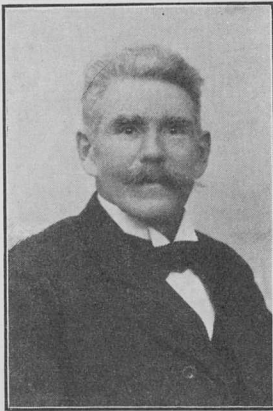
Paa den følgende ordinære Generalforsamling den 30. Januar 1899
kunde Formanden i sin Beretning bl. a. meddele, at Svendene i det for-
løbne halve Aar havde haft 683 arbejdsløse Dage; naar man regnede
Svendenes Antal til 100, havde hver Svend i Løbet af Aaret haft ca.
14 arbejdsløse Dage. 130 Svende var anvist Arbejde i Løbet af Halv-
aaret. Kassebeholdningen var i samme Tid steget med ca. 200 Kr. og
var nu 620 Kr.

Ved det derpaa foretagne Formandsvalg blev Surland atter opstillet
som min Modkandidat. Men jeg blev valgt med 24 Stemmer, han fik
10. Ved Valgene til Bestyrelsen kom Surland ind i denne; men da han
ikke af Bestyrelsen blev valgt til Næstformand, nedlagde han sin Be-

styrelsespost igen, og det gik ind i en noget roligere Periode indenfor Fagforeningen.

Ellers var der nok at bestille. Olaf C. Madsen og Lillelund gav idelig Anledning til meget Arbejde og Vrøvl, — den sidste mest. Helt naturligt var Lillelunds Værksted altid Samlingsstedet for Fagets sløjeste og upaalideligste Svende, — de gode Arbejdere hverken kunde eller vilde arbejde dér, fordi Lillelund kun egnede sig til at have daarlige, og dette sammenholdt med hans bestandige Forsøg paa at knibe udenom indgaaede Aftaler, gjorde, at jeg Gang paa Gang maatte hen i Peder Hvitfeldtsstræde. Det begyndte altid fra hans Side med et kraftigt Angreb paa Socialisterne og alt hvad deres var og langt udenom. Der var ikke andet at gøre, end at vente til han var færdig og gik i Staa; — jeg mindes en Gang, hvor jeg sammen med Valdemar Andersen var i den Situation. Vi naaede omsider Punktet, hvor Lillelund kørte træt. Saa sagde Valdemar Andersen stiltfærdigt: »Undskyld, Hr. Lillelund, — maa jeg faa Lov at gøre Dem opmærksom paa, at jeg er Medlem af Højres Arbejder- og Vælgerforening.« Jeg, der ikke anede noget om det, havde Mas med ikke at le højt, men Lillelund saa bare uforstaaende paa ham og sagde saa: »Hva', — naa,« og gik videre i Teksten. Det var ikke underligt, at Lillelunds godmodige Formand, Carl Olsen, af og til græd over sine vanartede Omgivelser.

Da den ny Lov om Ulykkesforsikring viste sig ikke at omfatte Ulykker foraarsaget ved Vinduespolering; — foraarsaget ved dette Arbejde havde Faget paa det Tidspunkt tre Invalider, gav Forsøget paa at faa dette Forhold ændret ogsaa Arbejde; desværre med negativt Resultat.

Ferdinand Lorentzen.

Under det mislykkede Forsøg paa under Strejken at laane 600 Kr. af Sygekassens Penge, var der, som fortalt, indmeldt en Del Svende i Sygekassen. Ferd. Lorentzen var bleven dens Formand og den var bleven statsanerkendt. Nu blev der ogsaa fra Fagforeningens Side gjort et stort Arbejde for at skaffe ny Medlemmer ind i denne. I Marts 1899 afholdtes et Fællesmøde af Fagforeningen og Sygekassen og med Blikkenslager A. Gustavsens som Taler. Dette skaffede adskillige ny Medlemmer. Forskellige andre Ting gjorde, at Sygekassen fik Medvind f.

Eks. at den var ret velhavende og at der, ved Kost og Logis Afskaffelse, var bleven flere gifte Glarmestersvende, ligesom at den havde Traditionen i sig, ved at være Ejer af Svendelaugets gamle Sager, — og ikke mindst ved, at den havde faaet en Formand, Ferdinand Lorentzen, for hvem dens Trivsel blev en Livssag.

I nogle Aar havde Tanken om et Landsforbund af Glarmestersvende spøget.

Allerede den 28. Juli 1896 staar der i Forhandlingsprotokollen: »Til Formanden var der indløbet et Brev fra Aalborg om, at der var dannet en Forening og at de derværende Glarmestersvende agtede at nedlægge Arbejdet. Matzen foreslog, at Bestyrelsen skulde have Fuldmagt til at sende et Beløb til de Strejkende. Enstemmigt vedtaget.« Den 26. August refereres: »Formanden havde faaet Brev fra Svendene i Aalborg, at de havde faaet Forholdene ordnet til fælles Tilfredshed, saa de ikke havde Brug for Understøttelse denne Gang.« Den 9. September staar der i Bogen: »Det foresloges, at danne en Centralforening for Danmark. Et Udvalg bestaaende af 3 Medlemmer blev valgt til at udarbejde Love. Valgt blev: G. Matzen, O. Jensen og C. Nielsen.« Udvalget lavede i den følgende Tid et Forslag til Love og opnaaede endog at faa disse trykte, men der synes ikke at have været rigtig Gang i Arbejdet i den følgende Tid.

Imedens var der foruden i Aalborg, stiftet Glarmestersvende Fagforeninger i baade Aarhus og Odense.

Saa kom der en Strejke i Odense i August. Den varede i fire Uger. Fra København sendtes ialt 60 Kr. til Hjælp, og den endte med, at Svendene fik deres Fordring om Afskaffelse af Kost og Logi og 18 Kr. om Ugen gennemført.

En Søndag først i December 1898 maatte jeg efter Anmodning af Glarmestersvendene i Roskilde, — fem i Tallet —, rejse dertil. Det lykkedes i Løbet af Dagen, maaske allermest, fordi de tre Mestres i Byen var mere Konkurrenter end Kolleger, at faa gennemført det samme, som Odense Svendene havde været fire Uger om at opnaa.

Efter fornyede Opfordringer fra Aarhus og Aalborg, maatte der gøres Alvor af at lave et nyt Forslag til Love; — det tidligere var bleven kasseret af »De samvirkende —.«

Endelig Paaske Lørdag den 1. April 1899 kunde vi, Valdemar Andersen og jeg, efter en streng Arbejdsdag, begive os ud paa vort Livs

længste Rejse: til Delegeretmødet i Aarhus. Det er fristende at fortælle om Rejsen, Mødet og om vort Ophold, hvor vore elskværdige Aarhus-kolleger og deres Hustruer imponerede os i flere Retninger, saa vi aldrig siden glemte det, men det faar vente til en anden Gang. Resultatet var, at Glarmestersvendenes Forbund i Danmark blev stiftet den 2. April 1899 med Afdelinger i København, Aarhus, Aalborg, Odense, Horsens, Vejle, Silkeborg og Roskilde — og jeg havde faaet Titel af Forretningsfører.

Men det blev ikke her mit største Arbejde indenfor Glarmestersvendenes Organisation kom til at ligge.

I Slutningen af Maj kom den saakaldte »store Lock-out«. Skønt vort Fag ikke hørte med blandt de udelukkede, virkede denne hurtigt saaledes, at en Masse af Fagets Svende blev arbejdsløse. Fra »de samvirkende« blev der paalignet alle arbejdende et ekstra Kontingent af 2 Kr. ugentlig; medens Faget selv maatte beholde, hvad det paalagde sine Medlemmer udover de 2 Kr. Til Gengæld regnedes saa Fagets arbejdsløse som ligeberettigede ved Delingen af det fra alle Sider indkomne.

Fagforeningen paalagde sine Medlemmer at betale, foruden de 20 Øre ugentlig, de gifte 10 %, de ugifte 15 % af Ugelønnen. Det viste sig, at det fra »de samvirkende« modtagne Beløb udgjorde i de første Uger 7 Kr. pr. Arbejdsløs, saaledes at Fagforeningen, der havde fastsat Understøttelsen til 6 Kr., kunde forhøje denne til 8 Kr. om Ugen. Senere, da der blev færre arbejdende og flere arbejdsløse, maatte de ugifte nøjes med 6 Kr.

Det kostede Arbejde at faa det hele til at glide. De fleste af dem, der skulde betale, var heldigvis de stabile Svende, som deres Mestre gjorde alt for at beholde i Arbejde, de kom troligt hver Lørdag efter Fyraften og betalte paa Værkstedet paa Nørregade 26, hvor jeg var Bestyreren. Om Søndagen stillede vi saa tre Mand og arbejdede til hen paa Eftermiddagen. Først gjorde vi Regnskabet op. Dernæst skulde dette skrives med Skønskrift med Hektografblæk og hektograferes. Det oplyste ubarmhjertigt, hvem der ikke havde betalt Lørdag Aften. Mandag Formiddag blev den hektograferede fordelt mellem de arbejdsløse, der mødte til Kontrol i Stærekassen, og af dem uddelt til de arbejdende rundt om i Byen. Om Onsdagen indbetalte jeg det Beløb, der tilkom »de samvirkende« fra os, og modtog samtidig vore Penge derfra, som

saa blev udbetalt af mig om Fredagen. Det tjener til mine Kollegers Ros, at de ikke vilde staa nævnt paa den hektograferede.

Grundet paa Forholdene havde jeg overtaget Lock-out Regnskabet, medens Kassereren, Valdemar Andersen, havde en dejlig Tid. For naturligvis kunde ingen Understøttelser udbetales før Kontingent-Restancer og Beløb for modtagne Maskerade-Billetter var trukket fra; — Kassereren saa pludselig, at alle hans allervanskeligste Debitorer var gældfri.

For mig var det en interessant og udviklende Tid, den jeg tilbragte adskillige Gange — baade Dage og Nætter — ved de store Møder i Rømersgade. Ogsaa her optraadte ganske vist alle de ligegyldige og trættende Mennesker, der absolut skal snakke med, naar de ser en Talerstol; men Jens Jensen, Martin Olsen, Peter Knudsen og Lyngsie var baade gode Talere og Førere at være Soldat under, og de havde Evnen til at sætte ind paa de rigtige Steder og faa bremsset Vrøvlet, som dominerede ogsaa andre Steder end der, hvor jeg kom fra.

Og hvor husker jeg dog Dagen, Natten og Morgenen, da vi, Skorstensfejernes og Hattemagerens Formænd og jeg, der vel grundet paa vore Fags Lidenhed, plejede at holde sammen, vi sad nu i Morgenlyset paa Jærntrappen mod Rømersgade og trak frisk Luft og ventede paa Afstemningsresultatet om Septemberforliget, — om det blev vedtaget eller forkastet? Vi havde været til Møde fra den foregaaende Dags Formiddag Kl. 10, og nu var den lige ved 6 Morgen, og vi trængte saadan til Morgenkaffen. Saa gik vi op igen i Salen, og lidt efter kom Resultatet: Vedtaget! — og en vild Tømrer, bistaet af en Murer, sprang op paa en Bænk og raabte: »Nu sprængtes de samvirkende!« — og jeg skyndte mig hen paa Nørregade og tog Pudsetøjet, for Bageren skulde have pudset indvendig.

Min sidste Aften i Glarmestersvendenes Fagforening var ved Generalforsamlingen den 26. September 1899, hvor jeg aflagde Beretning og Lock-out Regnskabet. Det viste sig, at Fagforeningen fra »de samvirkende« havde modtaget 300 Kr. mere, end den havde indbetalt.

Ved Valget af min Efterfølger maatte jeg anbefale Surland, som saa mange Gange i Aarets Løb havde forsøgt at spænde Ben for mig; — der var ingen bedre.

Til Slut rejste Forsamlingen sig til min Ære og raabte Leve for mig; — den Ære var ikke vist nogen af de tidligere Formænd.

Carl Møller.

En Efterskrift om Glarmestersvendenes 5te Fane.

I det foregaaende er fortalt om de fire Faner, som Glarmestersvendene har samledes under i hundrede Aar.

Men den femte, — der ganske vist er et Banner, synes jeg, har fortjent at være med i Omtalen, for den er det smukkeste Samlingsmærke, vort Fag ejer. Og da jeg har haft ikke saa lidt at gøre med baade Anskaffelsen og Udseendet af Banneret, saa kan jeg ikke lade være at benytte Lejligheden til her at fortælle lidt om Anskaffelsen og Udførelsen af det.

Samtidig med, at Glarmestersvendenes Syge- og Begravelseskasse i 1911 nærmede sig 50 Aars Dagen for sin Tilblivelse i 1862, opdagede Kassens Bestyrelse, at Glarmestersvendenes gamle Fane var bleven saa medtaget af Tidens Tand, at den ikke længe kunde taale at komme ud i hverken Regn eller Blæst.

Paa det Tidspunkt stod Sygekassens baade Medlemstal og Pengesager saa godt, som de aldrig tidligere havde gjort. Efter Sygekassedirektoratets Statistik var Kassen den tredje rigeste af de statsanerkendte Sygekasser, naar man regnede efter Kassebeholdningen pr. Medlem.

Dette Faktum var vel Grunden til, at Sygekassens Bestyrelse ikke tog i Betænkning at foreslaa Medlemmerne og derefter at andrage Sygekasseinspektøren om Tilladelse til at bruge 1000 Kr. til en Jubilæumsfest og 500 Kr. til en ny Fane, — som altsaa blev til et Banner — der kostede mere end 100 Kr. over det bevilgede. Begge Dele blev bevilget, og Banneret skulde naturligvis indvies ved Festen.

Alt gik programmæssigt. Festen blev holdt i Witmarcks Lokale den 6te Januar 1912 og varede fra Kl. 6 Aften til omtrent 6 Morgen, og de, der endnu lever, vil erindre den, som den smukkeste Fest, der nogensinde er holdt indenfor vort Fag — og det afslørede Banner er bestandig det skønneste, vort Fag ejer og et Stykke Kunsthaandværk af høj Rang.

Banneret er grøn Silke helt igennem, baade Dug, Fryndser, Kvaster og Snore. Bogstaverne er broderede med gul Silke. Begge Sider er ens, og den store Mærkelighed er, at Midterpartiet er transparent og leder, naar Banneret kommer ud i Lyset, Tanken hen paa en Glasmosaik. I Kransen er Vindruerne i blaaviolette Farver, Bladene i brunlige Toner. Paa den røde Bund fremtræder Fagets Vaaben, Løven og Skjoldets Omkreds gyldent, medens selve Felterne i Skjoldet er, som de skal være, i hvidt og blaat. Alle de lyse, graa, brede Silkestikninger, der sammenholder alle de mange smaa Stykker Silketøj, giver morsomt Blylinjerne. Stængernes Spyd og Knopper og øvrige Beslag er forgyldt.

Frk. Ernestine Nyrop har komponeret Banneret og modelleret Metaldelene, medens Smedemester Johs. Ørnbaaks afdøde Hustru udførte det store smukke Broderiarbejde.

Glarmestersvendenes tre ældste Faner opbevares sammen med alle Laugsagerne paa Københavns Bymuseum, medens Banneret for Tiden befinder sig under Sygekassen »Activ«s Værge, der, da Glarmestersvendenes Sygekasse i 1934 samlet indgik under »Activ«, paatog sig Forpligtelsen til at møde med Banneret til hvert enkelt Medlems Begravelse, hvis det ønskedes. Disses Antal er for Tiden 93 mandlige og 50 kvindelige.

Vilde der ikke være nogen Mening i, at »Activ« snart slap fri for den Forpligtelse, saaledes at Glarmestersvendenes Banner kom sammen med sine For-gængere under Bymuseets Værge?

Carl Møller.

II. Tiden fra ca. 1900 til ca. 1930.

Af M. C. Jensen.

DEN 4. JULI er en Mærkedag for Glarmesterfaget og især for Fagets Svende. Paa denne Dag blev Fagforeningen stiftet i 1893, og selvom Foreningen i sig selv kun er et Led i den samlede Arbejderbevægelse, danner den, i sin Egenskab af den ældste Forening for Glarmestersvende i Danmark, det grundlæggende for den faglige Organisation. Efter denne Forenings Oprettelse fulgte Oprettelse af Foreninger i de større Provinser, og derfor bliver Dagen en Mærkedag for hele Fagets Lønarbejderstab, og ikke alene de københavnske Glarmestersvende, men samtlige Lønarbejdere i Faget hele Landet over, vil denne Dag have Anledning til at kaste Blikket tilbage og vil benytte Lejligheden til at ofre nogle Tanker paa de Resultater, som er opnaaet igennem de forløbne 50 Aar, først naturligvis til Fordel for Fagets Lønarbejdere, men i Virkeligheden til stor Gavn for hele Faget.

50 Aar er egentlig ikke nogen høj Alder for en Forening, men dog for høj til, at nogen af Foreningens Stiftere kan tælles iblandt dens nuværende Medlemmer. Foreningen stiftedes med ialt 20 Medlemmer, men alle har forladt Foreningen paa ret tidlige Tidspunkter, nogle for at blive selvstændige Mestre i Faget, og som saadanne har vi i mange Aar kendt en Del af dem, andre forlod Faget eller rejste fra Byen, og paa Stiftelsesdagen maa vi derfor nøjes med at mindes deres banebrydende Arbejde med Taknemmelighed. Den Gerning, som de udøvede i 1893, nemlig at forberede Lønarbejdernes Ret til at være medbestemmende om Lønningsforhold og Arbejdsforhold i Faget i alle kommende Aar, var en Gerning, som Eftertidens Fagfæller ikke kan yde for megen Anerkendelse for.

Organisationsvirksomheden i dansk Arbejderbevægelse begyndte umiddelbart efter Laugstidens Ophævelse, hvorom der gøres nærmere

Rede i et andet Afsnit i dette Skrift. Oprettelse af faglige Organisationer foregik i de enkelte Fag især i Tiden omkring 1871-1875, og, som det var Tilfældet i alle andre Fag, har der ogsaa i vort Fag været en faglig Bevægelse i disse Aar. Det er da ogsaa lykkedes at faa oprettet en Fagforening i 1875, men denne er atter ophævet efter kun 2 Aars Virksomhed.

Der ses senere oprettet en Forening for Glarmestersvende den 13. Juni 1882, men i Lighed med, hvad Tilfældet var i mange andre Fag, har ogsaa denne Forening betragtet det som sin og dens Medlemmers særlige Formaal at vise Hjælpsomhed overfor Kolleger, som var daarligere stillet end Svendene i Almindelighed. At dette Formaal har haft sin Berettigelse, er hævet over al Tvivl. Den ugentlige Arbejdsindtægt har næppe overstegyet 5 til 6 Kroner for mindst 60 Timers Beskæftigelse, saa enhver Lønarbejder har sikkert haft Grund til at betragte sig som daarligt stillet. At de, som var stillet endnu daarligere, har tiltrængt Hjælp, kan der saaledes ikke være Tvivl om.

Det som har kunnet ske ved Gennemførelse af dette Formaal er, at de fattige har delt med dem, som var endnu fattigere.

Iøvrigt har Foreningen af 1882 især virket som selskabelig Forening. Man har vel betragtet det som en betydende Nødvendighed og ment, at Sammenholdet blev bedst styrket paa den Maade. Samtidig har man dog erkendt en dybere Betydning i Virksomheden, nemlig Nødvendigheden af Oprettelsen af en fast Understøttelsesvirksomhed, dog især overfor de Kolleger, som til forskellige Tider som »rejsende Svende« besøgte Byen og maaske arbejdede i en kort Periode for derefter igen at fortsætte deres Rejse. Saadanne Kolleger havde hidtil været hjulpet paa Rejsen med en fri Geschænk, som ydedes dem af hver enkelt Kollega efter hans egen Evne, men senere overtoges af Foreningen, som derefter ydede Hjælpen med et fast Beløb.

Foreningens Understøttelsesvirksomhed har ogsaa efterhaanden antaget en fastere Form, saaledes at ikke alene fremmede tilrejsende Kolleger, men ogsaa Foreningens egne Medlemmer har været bevilgede en fast Hjælp i arbejdsløse Perioder. En saadan fast Arbejdsløshedsunderstøttelse er vedtaget i 1887 og har omfattet et Beløb paa 2 Kroner pr. Uge, som dog senere er forhøjet til 5 Kroner pr. Uge.

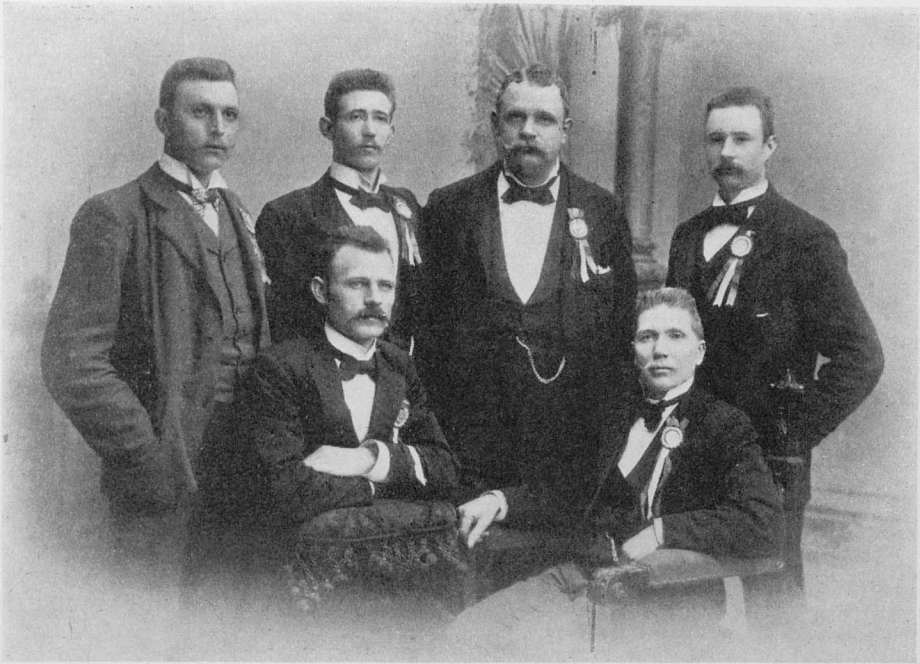
Derimod ses det ikke, at Foreningen har betragtet det som hørende til Formaalet at indblande sig i Fagets almindelige Løn- og Arbejdsforhold. At der her laa et betydeligt Arbejdsfelt, er dog gaaet op for

enkelte Kolleger, og disse har forsøgt at faa lagt Foreningens Virksomhed om, uden at det dog kan paavises, at de har haft Held til at opnaa noget særligt ved deres Opposition, men alene Fremsættelsen af Kravet om, at Foreningen skulde virke i en anden Retning, er et Bevis for, at der paa det Tidspunkt har været en voksende Forstaaelse af den faglige Organisations Betydning.

Der har sikkert manglet meget i, at alle Byens Glarmestersvende har været Medlemmer i Foreningen af 1882, og det er muligt, at det er denne Grund, der har bidraget til, at Foreningen har afholdt sig fra en ydre Virksomhed og har indskrænket sin Virksomhed til den indre Hjælpevirksomhed overfor sine egne Medlemmer. Man har set Nødvendigheden i at faa Tilgang til Foreningen fra de udenfor staaende Kolleger, og i 1890 er det da lykkedes at faa gennemført et Forslag, som gik ud paa, at der foretoges en Agitation iblandt Glarmestersvendene, som i et Opraab blev opfordrede til at indmelde sig i Foreningen, »for at man kunde danne en Fagforening«. Om Opraabet har givet Udslag i forøget Tilslutning, er uvist, men en Kendsgerning er det, at Ønsket om Fagforeningens Dannelse først blev opfyldt den 4. Juli 1893.

Der var maaske ikke noget mærkeligt i, at Glarmesterfaget kom noget bagefter, da Organisationstrangen gav sig Udslag i Dannelse af Fagforeninger i de fleste andre Fag. Beskæftigelsesforholdet i vort Fag er endnu væsentligt forskellige i Forhold til de samme Forhold i de fleste andre Fag og byder langt ringere Muligheder for organisationsmæssig Aktivitet, maaske ogsaa betydeligt mindre Begrundelse for en saadan Aktivitet, end Tilfældet er i andre Fag. Saaledes er Forholdet endnu, men var det sikkert i meget højere Grad forhen.

Ser man blot hen til, at det forholdsvis ringe Antal Lønarbejdere i Faget er beskæftigede i omtrent lige saa mange Virksomheder, har man her straks en antagelig Begrundelse for, at organisationsmæssig Virksomhed er vanskeligere i vort Fag end i de fleste andre, og en rimelig Forklaring paa, at Fagets Lønarbejdere ganske mangler Forudsætninger for at indtage Plads i Forgrunden, naar Talen er om at forberede noget Nyt. Den stærkt spredte Beskæftigelse i Fagets mange Enkeltvirksomheder medfører et personligt præget Forhold imellem den enkelte Arbejder og hans Arbejdsgiver, medens et saadant Forhold er utænkeligt i Virksomheder, der beskæftiger mange Arbejdere, og hvor Modsætningerne derfor oftest bliver mere udprægede. Der er

Bestyrelsen 1902.

Oluf Hansen. Alfred Jensen. Christian Hansen. Oskar Johansen.
Nicolaj Rathjen. Rudolf Surland.

Af Billedets Personer har 4 været Foreningens Formand. Rudolf Surland i tre Perioder fra 9. August 1897 til 20. September 1898, fra 26. September 1899 til 5. Februar 1901 og fra 11. Juli 1901 til 20. Januar 1902. Alfred Jensen fra 5. Februar 1901 til 11. Juli 1901. Christian Hansen fra 20. Januar 1902 til 7. November 1903. Oskar Johansen fra 20. Februar 1904 til 10. Juli 1909. Nicolaj Rathjen var Medlem af Bestyrelsen i flere Perioder indenfor samme Aar og Oluf Hansen Kasserer fra 1904 til 1908.

næppe Tvivl om, at det er denne Beskæftigelse af en enkelt Mand i en Virksomhed, der har gjort det vanskeligt for Foreningen af 1882 at faa alle med og har gjort den særlige Agitation i 1890 nødvendig.

Der maa ved en saadan Bedømmelse ligeledes tages med i Betragtning, at et Fag med Glarmesterfagets Struktur altid vil indeholde et stort Antal imellem sine Udøvere, hvis organisationsmæssige Interesse ikke helt er analoge med Arbejdernes i Almindelighed.

Mange Virksomheder i vort Fag er gaaet i Arv fra Fader til Søn i flere Slægtled, og det er forstaaeligt, at en Mesterson, som forbereder sig til at skulle overtage Faderens Forretning, ikke maaler sine Interesser med samme Maalebaand som andre Lønarbejdere. I denne Hen-

seende er Forholdene nu væsentligt anderledes, end de var dengang, da Talen var om at oprette en Organisation, hvis eneste Opgave maatte være en ensidig Kamp for Forbedring af Lønarbejderens Kaar. Organisationens Arbejde nu er i væsentlig Grad indstillet paa Bevarelse af og videre Udbygning af det, som er opnaaet igennem Aarene, og de Forandringer, som nu gennemføres, har ikke mere den helt ensidige Karakter, som Tilfældet var for 50 Aar siden. Medlemsskabet i en Fagforening er nu anerkendt som en næsten obligatorisk Pligt for enhver Lønarbejder, og en Mestersøn kan nu deltage i Fagforeningens Arbejde uden nogen Følelse af, at dette Arbejde paa nogen Maade kolliderer med hans personlige Interesser.

De mange Vanskeligheder har dog ikke kuet de Svende, som virkede for Fagforeningen i Aarene fra 1890 til 1893, da deres Bestræbelser endelig resulterede i Fagforeningens Dannelse.

Havde ikke alle Byens Svende følt sig forpligtede til at være Medlem i Foreningen af 1882, saa var dette endnu langt mindre Tilfældet i Foreningen af 1893. Der maatte blive en meget væsentlig Forskel i de to Foreningers Virksomhed, fordi den første i særlig Grad virkede som selskabelig Forening, med en Tilføjelse af Hjælpe- og Understøttelsesvirksomhed, medens den andens Formaal var et klassebevidst Arbejde for Forbedring af Løn- og Arbejdsvilkaar.

De Kolleger, som havde holdt sig borte fra Foreningen af 1882 fordi deres personlige Forhold var saadanne, at de fandt deres Interesser truede af en faglig Bevægelse, eller i alt Fald ikke kunde indse, at de havde Interesser, som kunde varetages af en saadan, maatte have endnu stærkere Grunde for at holde sig fra den nystiftede Forening, fordi dens Virksomhed, som var rettet direkte imod de Besiddende, i langt højere Grad end den første Forening maatte antages at true Fagets Arbejdsgiveres Interesser. Saaledes var jo Opfattelsen af Fagforeningsbevægelsen dengang iblandt det højere Borgerskab, som i denne Bevægelse kun kunde se en Fare for den bestaaende Samfundsorden og ikke kunde tænke, at denne kunde reformeres til Gavn for Underklassen uden at gøre særlig Skade for de andre Samfundsklasser. Denne Misforstaaelse deltes af næsten alle udenfor Fagbevægelsen og gik dybt ned i selve Arbejderklassen.

Det var da ogsaa kun et ringe Medlemsantal den nye Forening kunde starte med, idet kun 20 Svende havde fulgt Opfordringen til at deltage i det stiftende Møde.

Man maa tro, at de energiske Agitatorer for Dannelse af en Organisation i Faget maa have følt sig meget trøstesløse overfor dette Resultat af tre Aars Agitation, men de har dog ikke tabt Modet af den Grund.

Tværtimod ses det af Referater fra Foreningens Bestyrelsesmøder, at man ved Omtale af uorganiserede Svende har været enige i, at man maatte tilrettelægge Agitationsarbejdet overfor de enkelte Værksteder, altsaa Mestrene, i højere Grad end overfor de uorganiserede Svende selv. Man har dog samtidigt fortsat Agitationen paa samme Maade som hidtil, for at formaa Svendene til at tilslutte sig Foreningen, og der kan da ogsaa stadig meldes om et forøget Medlemsantal.

Paa samme Tid har Foreningens Bestyrelse kastet sig over forskellige andre Opgaver. En af de første Handlinger, den nye Forening har foretaget sig, er saaledes, at man har nedsat et Udvalg, som havde til Opgave at udarbejde et Forslag til en Overenskomst, og en saadan er da ogsaa gennemført fra den 1. Januar 1895. Ved denne Overenskomst er der opnaaet en ret kraftig Forhøjelse paa Ugelønnen, som ved denne Lejlighed er ansat til 18 Kroner, medens den hidtil havde andraget et Beløb, som den enkelte Svend har kunnet aftale med sin Mester, hvilket antageligt reelt skulde forstaas saaledes, at Svenden som oftest gik for den Betaling, som Mesteren vilde give. — Ugelønninger paa fra 6 Kroner til 8 Kroner hørte paa de Tider ikke til Sjældenhederne.

Derfor var Forhøjelsen til de 18 Kroner, og ikke mindst den faste Aftale om denne Løn, en betydelig Forbedring, selvom den næppe har repræsenteret ret meget mere end det nødvendige til Livets Behov.

For Fagforeningens Ledelse og især for de Medlemmer, som havde været virksomme for Foreningens Oprettelse, har Gennemførelsen af den første Overenskomst maattet virke som en særlig Tilfredsstillelse. Fagforeningen havde ved denne Overenskomsts Gennemførelse erhvervet den modstaaende Arbejdsgiverorganisations Anerkendelse for Retten til at varetage sine Medlemmers Interesser paa Arbejdspladsen.

Overenskomsten af 1. Januar 1895, som var den første Overenskomst om Løn- og Arbejdsvilkaar i Glarmesterfaget i Danmark, indeholdt en meget detailleret Tarif for Nybygningsarbejde, som udføres for Akkordløn. Overenskomsten omtales meget udførligt i et andet Afsnit i dette Skrift. Det synes somom den har vakt almindelig Tilfredshed iblandt Svendene, hvorimod Fagets Mestre næppe har omfattet den med særlig Kærlighed. Det var i alt Fald kun med store Anstrengelser

og, efter at man havde maattet etablere en Strejke i et Omfang af 8 Uger, at man opnaaede nogle mindre Forbedringer i Overenskomsten i 1897.

I Lockouten i 1899 var vort Fag ikke direkte medvirkende. Grunden hertil var rimeligvis, at Glarmesterlauget ikke var tilsluttet Arbejdsgiverforeningen, men det kunde ikke undgaas, at Lockouten fik en meget betydelig Indflydelse paa Beskæftigelsen i Faget. Fagforeningen deltog i Indbetalingerne til Understøttelse til de lockoutede Arbejdere, men da det efterhaanden kom til at knibe med Midlerne til Understøttelse af Foreningens egne ledige Medlemmer, fordi Antallet af Ledige steg fra Uge til Uge, lod De samvirkende Fagforeninger vore Medlemmer indgaa i lige Ret til Understøttelse med de lockoutede.

Dermed var Problemet løst foreløbigt, men da Understøttelsesspørgsmaalet ret naturligt altid havde været et af Hovedproblemerne siden Fagforeningen blev oprettet, maatte dette Spørgsmaal ogsaa blive staaende i Forgrunden og afvente sin endelige Løsning.

Fagforeningen havde fortsat den samme Understøttelsesvirksomhed, som havde været ført af Foreningen af 13. Juni 1882 og anvendte de samme Retningslinier, som ogsaa havde været anvendt af denne Forening, men i det lange Løb kunde det ikke tilfredsstille Medlemmerne, som i de fleste Tilfælde fik tildelt en knapt tilmaalt Understøttelse, som blev fastsat af Bestyrelsen efter Skøn i hvert enkelt Tilfælde.

Man var ved et saadant Skøn i alt for høj Grad nødt til at vise Hensyn overfor Fagforeningens Pengemidler, som jo aldrig havde Mulighed for at blive særligt rigelige. Fagforeningens betydeligste Indtægter indkom kun igennem Medlemmernes Kontingenter, men da disse kun udgjorde 20 Øre pr. Medlem pr. Uge, rummede denne Indtægt kun meget ringe Muligheder for Opsparing. Meget ofte ses det endog, at Kassereren beklager sig over, at Medlemmerne glemmer at betale Kontingent, medens de er beskæftigede, og alligevel forventer en vis Understøttelse, naar de bliver ledige.

Krav om en bestemt fastsat Form for en berettiget Understøttelse er ofte fremsat i disse første Aar af Foreningens Levetid, men et klart formuleret og gennemtænkt Forslag om en Understøttelsesordning er dog først fremsat af Oskar Johansen, nemlig paa en Generalforsamling den 13. Februar 1904.

Der findes ganske vist ikke nogen detailleret Fremstilling af dette Forslag, men af Referatet fremgaar, at Johansen har hævdet Nødven-

digheden af, at der blev oprettet en speciel Understøttelseskasse, som baade skulde yde stedlig Understøttelse til fastboende Medlemmer og Rejsnehjælp, saavel til rejsende Kolleger som til Kolleger, der vilde forlade Byen for at søge Arbejde i Provinsen eller i Udlandet. Johansen har endvidere paastaet, at denne Kasse maatte oprettes og Kontingent indbetales til den mindst eet Aar førend den kunde paabegynde sin Udbetalingsvirksomhed, idet det var nødvendigt, at den havde eet Aars Kontingentindtægt i Behold, førend den udbetalte Understøttelse.

Oskar Johansen, som blev valgt til Foreningens Formand paa denne Generalforsamling, fik ikke gennemført sit Forslag, men opnaede, at et Udvalg blev bemyndiget til at arbejde videre med Tanken. Efter ca. 1 Aars Forløb aflagde Udvalget en Beretning om sin Virksomhed og fremlagde et færdigt Udkast til Love for Understøttelseskassen. Forslaget var forelagt i et Bestyrelsesmøde, og da det fik Bestyrelsens Tilslutning, blev det straks bestemt at fremsætte Forslag om Oprettelse af en Understøttelseskasse for en ekstraordinær Generalforsamling den 12. Juli 1905.

Generalforsamlingen vedtog meget hurtigt, at Kassen skulde oprettes, hvorimod der synes at have hersket stærkt delte Meninger om de forskellige Betingelser for Understøttelsesret, som var indeholdte i det forelagte Lovudkast. De samtidige Referater er temmelig uklare, men det kan dog ses, at man er enedes om, at Kassen skulde yde Understøttelse til arbejdsløse og syge Medlemmer i et Tidsrum af indtil 8 Uger om Aaret. Det blev endvidere fastsat, at Medlemmerne skulde være fritaget for at betaale Kontingent i Understøttelsesperioden. Fagforeningen skulde forstrække Understøttelseskassen med Startkapital, og hertil blev straks bevilget 100 Kroner, som skulde tildeles Understøttelseskassen som Laan, men ikke kræves tilbagebetalt.

En Form for Understøttelse, som man dengang har anset som meget betydelig, var Rejsnehjælpen. Man har været temmelig enige i, at et større Beløb vilde animere til at søge bort fra Byen, og man har betragtet det som meget vigtigt at animere Rejselysten. Der foreligger her et Forhold, som Nutidens Svende vil have noget svært ved at forstaa, men i de Tider var det en uskrevet Regel, at alle Svende skulde have været »paa Valsen« for at kunne tilkomme Betegnelsen som »rigtige Svende«. Den Svend, som ikke havde været ude at rejse, var ikke en rigtig Svend, men derimod en »Hjemmefødning«, som ikke kunde tale

med, naar rigtige Svende drøftede faglige Forhold. Det tjener til Forsvar for Nutidens Svende, at Forholdene i Europa siden 1914 har forhindret det frie Rejseliv. Havde Mulighederne for at kunne rejse været tilstede i de senere Aar, saa havde Begrebet »beregnet Haandværker« sikkert ogsaa været meget almindeligt nu, men det har ikke været Tilfældet, og derfor er Begrebet nu mere sjældent.

Understøttelseskassen blev altsaa dannet og begyndte at virke. Den blev direkte Forløber for den statsanerkendte Arbejdsløshedskasse, som stadig eksisterer og har udviklet sig til den vigtigste Faktor i Glarmestersvendenes Organisation.

Lige siden Stiftelsen i 1893 havde Understøttelsesspørgsmaalet været et af de største Problemer for Foreningens Bestyrelse, og dette Spørgsmaal havde nu fundet sin Løsning.

Som allerede bemærket bestod en meget væsentlig Del af Fagforeningens Virksomhed i at agitere for Tilgang fra de Fagfæller, som endnu ikke havde fundet deres Plads i Organisationen. Sent kom Glarmestersvendene med, og meget langsomt gik det op for de fleste, at jo flere af Fagets Lønarbejdere, der var med, des stærkere stod Fagforeningen i Forholdet overfor Fagets Arbejdsgivere.

Efter faa Aars energisk Agitationsvirksomhed følte Medlemmerne dog Fagforeningen stærk nok til, at man kunde vedtage, at man ikke vilde arbejde sammen med ikke-Medlemmer, ligesom man drøftede Betydeligheden af at offentliggøre Navnene paa uorganiserede ved Annoncer i Social-Demokraten. Man enedes dog om at udsætte dette og først forsøge at komme i Forbindelse med de uorganiserede Svende ved at indbyde disse til at deltage i et offentligt Agitationsmøde, hvortil Indkaldelse skete dels ved Annonce i Social-Demokraten, dels ved personlig Skrivelse til Medlemmerne samt til alle ikke-Medlemmer, hvis Adresse man kendte.

De uorganiserede var som oftest beskæftigede paa ganske enkelte Værksteder og blev i høj Grad foretrukne paa disse, hvis Indehavere saa deres Fordel ved at undgaa Fagforeningens Medlemmer og i mange Tilfælde rent ud nægtede at beskæftige organiserede Svende.

Da Fagforeningens Medlemmer vedtog, at man ikke vilde arbejde sammen med de uorganiserede, maatte en saadan Vedtagelse betyde, at der etableredes Blokade overfor saadanne Mestre, som fortrinsvis beskæftigede de uorganiserede. Et Par Virksomheder, nemlig H. P. Lillelund, Peder Hvidtfeldtsstræde, og Olaf C. Madsen, Badstuestræde,

var saaledes blokeret for Tilgang af Fagforeningens Medlemmer i mere end tre Aar. For det sidste Forhold blev Fagforeningens Formand, Chr. Hansen, som var Formand i Tiden fra den 20. Januar 1902 til den 14. Februar 1903, senere idømt en større Bøde, som han maatte afsonse paa Vestre Fængsel.

Den hensynsfulde Imødekommenhed, som vistes de uorganiserede fra nogle af de mere betydende Mestre og som endog en Tid ledsagedes af en kraftig Støtte fra Glarmesterlauget, som opfordrede sine Medlemmer til, saa vidt muligt, ikke at benytte Fagforeningens Medlemmer, fik det helt naturlige Udslag, at de uorganiserede indtog en agresiv Holdning overfor de organiserede. Det gik endog saa vidt, at de stiftede deres egen Forening, nemlig Glarmestersvendenes Forening af 1905, en Foreteelse, som ganske vist aldrig var andet end et sygt Barn, og som allerede døde i 1906, men dog i sin Levevis har formaaet at lægge megen Beslag paa den Tid, som kunde have været betydeligt bedre anvendt, saafremt dens Medlemmer i Tide havde fundet deres rette Plads i den bestaaende Fagforening.

Laugets Bestyrelse med Oldermænden, August Duvier, i Spidsen, har hurtigt forstaaet at benytte sig af den oprettede Splittelsesforening.

Fagforeningen raadførte sig med de samvirkende Fagforeninger og søgte derefter Forbindelse med Foreningen af 1905, for at formaa denne til at gaa samlet ind i Fagforeningen. Man var ganske vist ikke interesseret i at faa alle dens Medlemmer, fordi en Del af dem var tidligere Medlemmer, som man havde maattet slette for Restancer, medens en anden Del var tidligere Skruebrækkere, dels fra Strejken i 1897, dels efter deres Beskæftigelse udenfor Faget, ved Beskæftigelse i Virksomheder, der deltog i Lockouten i 1899.

Man ansaa dog Samling af alle Fagets Udøvere som mere vigtigt, end at holde disse ude og foreslog derfor, at de, som ikke tidligere havde været Medlemmer, kunde indtræde med fuld Berettigelse straks, medens de, som var slettede, skulde betale et Indskud samt 10 Ugers Kontingent til fuld Afvikling af deres Gæld, medens Skruebrækkerne skulde betale en Bøde, hvis Størrelse skulde fastsættes af Bestyrelsen.

Sikker som Foreningen af 1905 var paa Laugets Bevaagenhed, blev Svaret herpaa kun Haan. Man oplyste Fagforeningen om, at man nok selv skulde bestemme Betingelserne og var endda i Stand til at oplyse, at Lauget havde anerkendt Foreningen af 1905 som berettiget til at forhandle om Løn- og Arbejdsforhold, medens Lauget havde lovet For-

eningen, at Krav om Forhandling fra Fagforeningens Side vilde blive afvist.

Fagforeningen indbød efter Opfordring fra de samvirkende Fagforbund Foreningen af 1905 til et Fællesmøde, hvor Sekretær, senere Formand for de samvirkende Fagforbund, Carl F. Madsen, mødte som Taler og forsøgte at overbevise om Styrken i Sammenholdet.

Resultatet af Mødet blev, at begge Foreninger nedsatte et Udvalg paa tre Medlemmer, som derefter i Fællesskab skulde søge et Grundlag for Sammenslutning, men Forhandlingerne maatte briste, da de tre Medlemmer fra Foreningen af 1905 stillede Betingelser, som vilde betyde Fagforeningens Indtræden i den nye Forening. Blandt andet krævede de, at man i Fremtiden skulde kalde Foreningen for »Glar-mestersvendenes Fagforening af 1905«. Desuden maatte Foreningen ikke være Medlem af de samvirkende Fagforbund, og de tidligere slettede Medlemmer skulde opnaa fulde Rettigheder, imod at betale Kontingent for 6 Uger.

Man besluttede nu at lade Splittelsesforeningen upaaagtet i sikker Tillid til, at de Medlemmer, som havde ladet sig slette af Fagforeningen, heller ikke i det lange Løb vilde være solide Medlemmer af den nye Forening. Denne, som oprindeligt var oprettet med 36 Medlemmer, talte nu ialt kun 25 Medlemmer og havde derfor ikke Raad til at miste nogen, men kunde heller ikke undvære Kontingentindbetalingen fra dem og selv et lille Frafald vilde Foreningen vanskeligt kunne overkomme.

Der var saaledes alle Grunde til at vente dens Hensygnen, men flere af Fagforeningens Medlemmer trængte paa for at faa fremkaldt en Afgørelse, og især var man interesseret i, at de løbende Blokader blev afsluttede, hvilket ikke kunde lade sig gøre, fordi Splittelsesforeningens Medlemmer for den største Parts Vedkommende var beskæftiget paa disse Værksteder, hvor de tilmed blev aflønnede efter den Overenskomst, som var indgaaet imellem Fagforeningen og Lauget.

Da der jo her var Tale om Medlemmer af en anden Forening, maatte Fagforeningen betragte sin Overenskomst som misbrugt af Folk, som ikke havde medvirket til Indgaaelse af Overenskomsten, og man besluttede at henvende sig til Lauget i den Anledning. Man blev imidlertid bekendt med, at der var aftalt Forhandling imellem Lauget og Foreningen af 1905 og søgte derfor først en Sammenkomst med denne Forenings Bestyrelse. Der førtes herefter igen nogle Forhand-

linger imellem de to Foreninger, hvilket forøvrigt nær havde ført til Splittelse i Splittelsesforeningen, idet nogle Medlemmer følte sig i saa høj Grad forpligtede overfor Lauget, at de krævede Forhandlingerne med Fagforeningen afbrudt, medens andre mente, at de indre Forhold maatte blive Lauget uvedkommende og derfor vilde fortsætte Forhandlingerne med begge Parter.

I November Maaned 1905 maa den nye Forening have mærket, at dens Stilling var uholdbar. Foreningens Bestyrelse er nu blevet forhandlingsvenlig og vil nu gerne gaa med til en Sammenslutning af de to Foreninger, men Fagforeningen benytter Lejligheden til at indtage et bestemt og fast Standpunkt, idet man kort foreslaar, at Foreningen af 1905 gaar ind under Fagforeningen med alle nuværende Midler, Medlemmer og Ejendele, imod at Medlemmerne opnaar Ret til at nyde alle Rettigheder lige med Fagforeningens øvrige Medlemmer.

Man fortsatte Forhandlingerne til Midten af December Maaned, men nu havde de uorganiserede genvundet deres gamle Kraft og mistet Villien til at medvirke til en Ordning. Som Grund hertil angav de selv, at de havde modtaget Laugets Tilsagn om, at Lauget nu kun vilde forhandle med Foreningen af 1905, og at de nu, efter Samraad med Laugets Oldermænd, vilde fastholde deres gamle Krav om, at Foreningen skulde hedde »af 1905«.

Dermed var lukket af for Forhandlingernes Fortsættelse, og Fagforeningens Bestyrelse søgte nu Forhandling med Lauget og angav som Grundlag for Forhandlingen, at der var fremkommet nogle nye Glassorter, som ikke var omtalte i Overenskomsten, og et nyt Ovenlyspatent, for hvilket man ønskede fastsat en Betaling.

Efter at Laugets Bestyrelse havde afvist de angivne Grundlag, idet man udtalte, at de anførte Glassorter kunde beregnes lige med andre Glassorter af samme Tykkelse, medens Tagpatentet forekom i saa sjældne Tilfælde, saa de kunde henvises til Forhandling imellem de paa-gældende Mestre og Svende, hvilken Afvisning kun ansporede Fagforeningen til at fastholde sit Krav om regulære Forhandlinger, meddelte Lauget, at man gerne ønskede en personlig Sammenkomst med Formanden alene.

Fagforeningens Bestyrelse tilsluttede sig, at Formanden alene mødtes med Laugets Bestyrelse, og det berammede Møde blev afholdt den 23. Marts 1906. Det viste sig, at ogsaa Formanden for Foreningen af 1905 deltog i Mødet. Oldermænd August Duvier indledede med en Tale,

hvori han udtalte Laugets Ønske om, at Fagforeningen skulde opgive sit Arbejdsanvisningskontor, hvorefter al Arbejdsanvisning skulde henvises til det offentlige Arbejdsanvisningskontor. Han krævede derefter, at Fagforeningen skulde ophæve alle løbende Blokader, og endelig fandt han det uheldigt, at Fagforeningen var Medlem af de samvirkende Fagforbund, medens Lauget jo ikke var Medlem af Arbejdsgiverforeningen.

Formanden for Foreningen af 1905 fandt det belejligt at kræve Undskyldninger for nogle Offentliggørelser, som Fagforeningen havde foretaget i Social-Demokraten og nogle Opraab, som var uddelt blandt Havnearbejdere.

Oldermand Duviers Krav havde Formanden besvaret med, at Fagforeningen var meget godt tilfreds med Arbejdsanvisningskontoret, som havde vist gode Resultater og nu blev meget brugt af baade Mestre og Svende. Han erindrede om, at Kontoret egentlig var oprettet efter Aftale med Lauget, som havde lovet at ville betale en Del af dets Administration, men ikke opfyldt sit Løfte, hvorfor Kontorets Drift nu blev betalt af Fagforeningen alene.

Fagforeningen saa sin Fordel i at være Medlem af de samvirkende Fagforbund og paatænkte ikke nogen Udmeldelse, hvilket Spørgsmaal dog kun kunde bestemmes af Fagforeningens Generalforsamling.

De løbende Blokader havde han intet imod at ophæve, især da de Mænd, der havde bestemt Blokaderne, ikke mere er Medlemmer af Fagforeningen, men ogsaa dette Spørgsmaal maatte afgøres af en Generalforsamling.

Med Formanden for Foreningen af 1905 havde han ikke indladt sig i Diskussion og havde slet ikke besvaret dennes Henvendelser.

Efter at Formanden havde meddelt Bestyrelsen om Mødets Forløb, besluttede Bestyrelsen at der nu ikke mere skulde søges nogen Forhandling med Foreningen af 1905. At denne Forening udelukkende gik Laugsbestyrelsens Ærinde, var nu ganske aabenbart, og man bestemte sig til at bekæmpe Foreningen med alle Midler.

Det varede imidlertid ogsaa kun faa Dage, inden Foreningen af 1905 selv henvendte sig for at komme i Forbindelse med Fagforeningen. Uden at det egentlig stod nogen klart, hvad denne Forening havde at klage over, havde den anlagt Søgsmal imod Fagforeningens Formand, men erklærede sig nu villig til at trække Sagsanlægget tilbage for at komme i Forhandling om Sammenslutning.

Der afholdtes derefter igen et Fællesmøde imellem begge Forenin-

gers Bestyrelser og for første Gang med en tilsyneladende ærlig Villie til Forhandling fra Foreningen af 1905's Side. Al Tale om, at Foreningen af 1905 skulde nævnes i Fagforeningens Navn, var nu bortfaldet, og det eneste Krav fra den Side gik nu ud paa, at der skulde indtræde tre af Foreningens Medlemmer i den samlede Bestyrelse. Man fandt, at Fagforeningen ikke burde modsætte sig dette Krav, men erklærede, at Valget af en ny Bestyrelse vilde blive foretaget paa den Generalforsamling, hvor Sammenslutningen blev effektiv.

Nogen egentlig Sammenslutning blev der dog aldrig. Foreningen af 1905 ophørte ganske stille at eksistere, og en Del af dens Medlemmer indmeldte sig som nye Medlemmer i Fagforeningen, andre forsøgte endnu en Tid at fortsætte deres Liv som uorganiserede, men de af dem, som forblev som Lønarbejdere i Faget, fandt efterhaanden deres Plads i de organiseredes Rækker.

En meget vanskelig Epoke i Fagforeningens Historie var forbi. Den var ført til en hæderlig Sejr for Fagforeningens Bestyrelse og især for dens Formand, Oskar Johansen, som var Formand fra den 20. Februar 1904 til den 10. Juli 1909. Han havde maattet ofre mange Timers Arbejde paa denne Sag, men fik endnu Lejlighed til at beskæftige sig med mange andre og ikke ubetydelige Sager i Fagforeningens Tjeneste, deriblandt Understøttelseskassens Reorganisation til statsanerkendt Arbejdsløshedskasse.

Oskar Johansen.
Formand fra 20. Februar
1904 til 10. Juli 1909.

Som allerede omtalt blev Understøttelseskassen stiftet den 13. Juli 1905, og dens Understøttelsesvirksomhed paabegyndtes Aarsdagen derefter. I den mellemliggende Periode var Medlemmerne henvist til at søge Hjælp i Fagforeningen, og denne ydede dem paa samme Maade, som havde været Regel fra Fagforeningens Stiftelse, nemlig med Beløb efter Bestyrelsens Skøn, som fastsattes for hvert enkelt Tilfælde og især under Hensyn til den, næsten altid, slunkne Kasses Ydeevne. Beløbene ydedes ofte som Laan med bestemt Tidsfrist for Tilbagebetaling, men i mange Tilfælde blev disse Frister ikke overholdt, og i nogle Tilfælde blev Laanene aldrig tilbagebetalt.

Dette Forhold blev naturligtvis betydeligt bedre, da Understøttelses-

kassens Virksomhed blev effektiv. Man havde nu en Kasse, som var beregnet til dette Formaal, og Medlemmerne kunde nyde en Ret, hvor de før havde maattet bede om Hjælp. Men man havde overvurderet Kassens Ydeevne, og det viste sig hurtigt, at dens Indtægter var for ringe til, at den kunde opfylde sit Formaal. I denne Henseende dannede Glarmestersvendenes Understøttelseskasse ikke nogen Undtagelse, men delte Vilkaar med de fleste andre Fags Understøttelseskasser, og der havde da ogsaa gennem længere Tid været fremsat Krav overfor Rigsdagen om, at Staten burde yde Støtte til Kassernes Understøttelsesvirksomhed. Dette Krav førte til, at et fremsat Forslag om Oprettelse af statsanerkendte Arbejdsløshedskasser blev ophøjet til Lov den 9. April 1907, og hermed var gennemført et Led i Statens sociale Lovgivning, som igennem alle de Aar, der er forløbet siden, har virket til Gavn for de organiserede Arbejdere. At Arbejderne havde den rette Forstaaelse af denne Lovs Betydning, viste sig da ogsaa hurtigt deri, at de fleste Fag umiddelbart efter Lovens Gennemførelse søgte Statsanerkendelse for deres Kasser.

Paa et Omraade var vor Understøttelseskasse endnu ringere stillet end andre Fags Kasser, idet den jo kun virkede som rent lokal Kasse, der ligesom Fagforeningen kun havde sit Virksomhedsomraade i København, medens andre Fag paa dette Tidspunkt allerede var organiserede i landsomfattende Sammenslutninger — Fagforbund — hvoraf fulgte, at ogsaa deres Understøttelseskasser havde samme Virksomhedsomraade.

For en Forening med et ganske lille Antal Medlemmer, vilde Indtægten kun med et stort Kontingent i de gode Beskæftigelsestider kunne opsamle den fornødne Kapital til Imødegaaelse af de Krav om Understøttelse, som man vidste maatte komme i de mindre gode Arbejdsperioder. At vor Kasse ikke var saaledes stillet, fremgaar blandt andet deraf, at Kassereren har oplyst en Generalforsamling om, at Kassen paa et givet Tidspunkt har været nødt til at indstille sin Udbetalingsvirksomhed som Følge af Pengemangel, men at alle Medlemmer dog forud havde modtaget, hvad de var berettigede til, idet de manglende Penge var blevet udlagt af Fagforeningens Kasse, hvortil de dog skulde tilbagebetales. Som Grund for, at Kassen var kommet i en saa uheldig Tilstand, oplystes, at Faget havde haft en meget stor Ledighed som Følge af en Strejke i Snedkerfaget.

Loven om statsanerkendte Arbejdsløshedskasser var derfor en vel-

set Foranstaltning, og det er ganske naturligt, at man straks optog Tanken om at søge Statsanerkendelsen. Forslaget herom fremkom som et almindeligt Ønske baade fra Ledelsen og fra mange Medlemmer. Medlemmernes Interesse for Spørgsmaalet var endog saa stærkt, at man ikke forlangte nærmere Kendskab til Lovens Betingelser, men straks vedtog at nedsætte et Udvalg, hvis Opgave var at udarbejde nye Love for Understøttelseskassen, saaledes at disse var overensstemmende med Arbejdsløshedsloven.

Da man ikke kunde opfylde Lovens Betingelse om en Kapital paa 200 Kroner, erklærede Medlemmerne sig villige til at indbetale et ekstra Kontingent paa 10 Kroner pr. Medlem. For at bibeholde det lavest mulige Kontingent til Arbejdsløsheds-kassen, tilsluttede Medlemmerne sig ligeledes, at der fastsattes en Karenstid, Ventetid forud for Understøttelsesret i hver enkelt Ledighedsperiode, paa 4 Ugers Arbejdsløshed. Det var saaledes ikke helt smaa Ofre, Medlemmerne var rede til at bringe.

Det nedsatte Udvalgs Forslag om at søge Statsanerkendelse og det af Udvalget samtidig fremsatte Udkast til Love for Kassen, blev vedtaget af en Generalforsamling den 27. September 1907. Samtidig vedtoges, at Kontingentet til Arbejdsløsheds-kassen skulde ansættes til 40 Øre pr. Uge, som skulde betales fra den Uge, hvori Statsanerkendelsen traadte i Kraft.

Arbejdsløshedsloven forudsatte naturligvis, at de statsanerkendte Arbejdsløsheds-kasser skulde have landsomfattende Virksomhedsomraade, men da Glarmestersvendenes Arbejdsløsheds-kasse var en direkte Fortsættelse af Understøttelsesforeningen, der jo kun havde virket i København, var det naturligt, at Arbejdsløsheds-kassen maatte tilrettelægges paa det samme hidtidige Grundlag. Heri blev det dog nødvendigt at foretage en Ændring allerede førend Statsanerkendelsen var traadt i Kraft, idet Svendene i Roskilde havde fremsat Ønsker om Medlemsskab. Et saadant Ønske kunde man ikke nægte, fordi Lovens Forudsætning ikke kunde negligeres, da det vilde faa til Følge, at Svendene i Provinsen vilde blive forhindrede i at opnaa de samme Fordele som Svendene i København havde opnaaet, idet man kun kunde forvente Statsanerkendelse til een Arbejdsløsheds-kasse i hvert Fag.

Kassen fik derfor allerede ved sin Start Navnet »Glarmestersvendenes Arbejdsløsheds-kasse for Sjælland«, og allerede i 1911 udvidede den sin Virksomhed til at omfatte hele Landet.

I Understøttelseskassen havde Medlemsskabet været obligatorisk for Fagforeningens Medlemmer, hvorved forstaas, at ingen kunde være Medlem af den ene Kasse eller Forening uden samtidig at være Medlem af den begge, og dette Forhold blev ret naturligt bevaret ved Oprettelsen af den statsanerkendte Arbejdsløshedskasse. Dette Forhold blev dog ikke mødt med udelt Sympati, og i Begyndelsen af 1908 fremsattes paa et Bestyrelsesmøde, »paa flere Medlemmers Vegne«, et Ønske om, at den obligatoriske Forpligtelse blev ophævet, saaledes at Medlemsskabet i Arbejdsløshedskassen blev gjort frit for hvert enkelt Medlem.

Bestyrelsen modsatte sig dog enhver Reform paa dette Omraade, og da der ikke var indbragt noget Forslag, medens man ikke havde undgaaet at bemærke, at Spørgsmaalet i høj Grad beskæftigede et Antal Medlemmer, bragte Bestyrelsen selv Sagen frem ved en Generalforsamling, hvor man, med Sekretæren, Thorvald Knøfler, som Ordfører, stærkt fremhævede Nødvendigheden af at bevare Medlemmernes obligatoriske Pligt til at være Medlem af baade Fagforeningen og Arbejdsløshedskassen samtidig.

Enkelte Medlemmer har udtalt Ønsker om en Adskillelse af de to Kasser, men et stort Flertal af Medlemmerne har tilsluttet sig Bestyrelsens Standpunkt, og Generalforsamlingen vedtog derefter, at Medlemsskabet fortsat skulde være obligatorisk og begge Kasser administreres i Fællesskab.

Det viste sig imidlertid, at den udtalte Frygt for Splid som Følge af den obligatoriske Forpligtelse, ikke var ubegrundet.

Da Kassen modtog sin Statsanerkendelse den 1. December 1908, havde den ialt 85 Medlemmer, men allerede ved Afslutningen af det andet Aarsregnskab var Medlemstallet dalet til 56, og først i Regnskabsaaret 1911-1912 havde man igen naaet det Antal Medlemmer, som Kassen havde søgt Statsanerkendelse paa.

Spørgsmaalet om at udvide Arbejdsløshedskassens Virksomhed til at være landsomfattende, som allerede havde været drøftet i Forbindelse med Forhandlingerne om at søge Statsanerkendelse, men som egentlig var ment paa den Maade, at man ganske simpelt skulde optage Medlemmer fra Provinsen i Kassen i København og altsaa uden at det skulde være nødvendigt at oprette særlige Afdelinger for disse Medlemmer, fik mere Aktualitet først ved den uventede Tilslutning fra Svendene i Roskilde, senere ved Oprettelse af Fagforeninger i Nykø-

bing F. og Odense, hvis Medlemmer ogsaa havde ytret Ønsker om at blive arbejdsløshedsforsikrede, og endeligt da saadanne Ønsker ogsaa fremkom fra forskellige Steder i Jylland.

Fagforeningen indbød derfor de Afdelinger, som var oprettede paa det Tidspunkt, til at samles i en Kongres, som afholdtes den 21. April 1908.

Skønt det egentlig ikke havde været paatænkt, at Kongressen skulde beskæftige sig med Tanken om Oprettelse af en faglig Landsorganisation, idet det kun havde været Hensigten at drøfte Mulighederne for at gøre Arbejdsløhedskassen landsomfattende, viser de samtidige Referater, at man i høj Grad netop var inde paa Spørgsmaalet om at samle alle Glarmestersvende i en Landsorganisation.

Kun Afdelingerne i København, Roskilde og Randers var repræsenterede paa Kongressen, og da det oplystes, at der var sendt Indbydelse til Afdelingerne i Aarhus og Aalborg, men at ingen af disse havde besvaret Indbydelsen, oplyste Repræsentanten fra Randers, at alle Fagforeninger i Jylland var indbudt til et Fællesmøde i Aarhus, samt at dette Møde skulde have til Formaal at faa oprettet en Arbejdsløshedskasse for Jylland.

Noget saadant vilde ikke kunne lade sig gøre paa Grundlag af den vedtagne Lovs Bestemmelser om »een Arbejdsløshedskasse i hvert Fag«, og en Bestemmelse om et mindste Antal Medlemmer i en Kasse, som var sat som Betingelse for at kunne blive statsanerkendt, og Kongressen vedtog at tilskrive de to Afdelinger, for at advare dem imod at foretage en Handling, som vil hindre dem selv i at faa Statsunderstøttelse.

Det vedtoges ligeledes at tilskrive Fagforeningen i Aarhus med Anmodning om, at Foreningen i København skulde repræsenteres ved to Medlemmer ved Mødet i Aarhus, hvor disse vilde kunne give nærmere Oplysninger om Arbejdsløhedskassen og dens fremtidige Virksomhed. Dette Ønske blev dog ikke gennemført, fordi Aarhus Afdeling, som alene var Indbyder til Mødet, kun ønskede, at det skulde omfatte Afdelinger i Jylland.

Da Afdelingen i Randers meddelte, at Medlemmerne ikke mente at kunne betale et paakrævet Indskud for at kunne indtræde som berettigede Medlemmer i Arbejdsløhedskassen, ligesom de ikke kunde tiltræde det fastsatte Kontingent paa 40 Øre om Ugen til denne Kasse, foruden det Kontingent, de allerede betalte til deres Forening, maatte Afdelingen give Afkald paa Indmeldelse i Arbejdsløhedskassen. Denne

havde saaledes kun Tilslutning fra Afdelingen i Roskilde, og Følgen heraf blev, at dens Virksomhedsomraade kun kunde omfatte Sjælland.

Men det vigtigste var dog, at Kassen var blevet statsanerkendt, og de forløbne Aar har bevist Betydningen heraf. Den har siden sin Oprettelse gennemgaaet en Udvikling, som dens Stiftere næppe havde tænkt sig, men deres Arbejde for Kassens udvidede Virksomhed viser tilfulde, at de havde vurderet Betydningen af, at Kassen blev statsanerkendt, helt rigtigt.

Det for Fagforeningen saa betydelige Problem, den Form, hvorunder Foreningen skulde opfylde sin Pligt til at yde økonomisk Støtte til sine arbejdsløse Medlemmer, som blev løst paa en saa ideel Maade, havde igennem Aarene siden Fagforeningens Oprettelse lagt meget Beslag paa den Tid, Bestyrelsen kunde afse til Foreningens Ledelse. Det var jo desuden ikke det eneste Spørgsmaal, man skulde beskæftige sig med. Fagforeningen havde mange andre betydelige Formaal, som ogsaa ventede paa en Løsning, og samtidigt optoges Sindene i nogen Grad af forskellige Værkstedforhold.

Fagets Organisation var endnu saa ny, og det var endnu ikke gaaet op for dens Medlemmer, at Arbejdsforholdene maatte være nogenlunde ens hos alle Mestre, for at Arbejdsbetingelserne kunde blive ændrede i samme Retning overalt.

Det var derfor ofte paakrævet, at Bestyrelsen eller dens enkelte Medlemmer maatte paatale forskellige Forhold, enten ved Besøg paa Værksteder eller Arbejdspladser eller ved, at samtlige Svende fra et eller flere Værksteder blev indkaldt til Fremmøde for Bestyrelsen. Det var maaske kun Bagateller, der gav Anledningen, men det var i alle Tilfælde Forhold, som maatte afklares, hvis Fagforeningens fremtidige Stilling, som Varetager af dens Medlemmers Interesser, ikke skulde sættes paa Spil.

I Begyndelsen af Aaret 1907 har Medlemmerne gentagne Gange opfordret Bestyrelsen til at udarbejde Forslag til Ændringer i Overenskomsten.

Bestyrelsens Forsøg paa at opnaa Forbedringer paa dette Omraade, var i den Tid, medens Foreningen af 1905 eksisterede, stadig stødt paa Modstand. Laugsbestyrelsens Sympati for Splittelsesforeningen, som jo var udviklet i saa høj Grad, at man endog havde givet denne Forening et Tilsagn om, at man kun vilde forhandle med den, medens

man fuldstændigt skulde afvise Fagforeningen, medførte, at man med alle Midler søgte at undgaa Sammenkomster ved Fællesmøder, hvilket Fagforeningen gentagne Gange havde anmodet om.

Man var naturligvis ganske klar over, at det omtalte Tilsagn kunde skabe Vanskeligheder for Lauget selv. Imellem Lauget og Fagforeningen bestod en Overenskomst, som man ikke kunde frigøre sig for uden ved at opsigte den. En Opsigelse vilde dog i alle Tilfælde forudsætte nye Forhandlinger, og det havde man ved Løfte bundet sig til at undlade, men man kunde ikke frigøre sig for Opfyldelse af Svendenes Forhandlingsret ved en Paastand om, at Foreningen af 1905 repræsenterede Svendene, idet denne Forening paa dette Tidspunkt kun omfattede 25 Medlemmer imod Fagforeningens 80 Medlemmer. Laugets Bestyrelses Standpunkter overfor de to Foreninger vilde derfor sikkert i det lange Løb have vist sig at være uholdbart, og der vil ikke være noget urimeligt i, at baade Fagforeningen og Laugets Bestyrelse følte det som en Befrielse, at Splittelsesforeningen ophørte at eksistere.

Fagforeningen var nu igen alene om at repræsentere Fagets Lønarbejdere, og længe varede det ikke, førend Spørgsmaalet om at søge Løn- og Arbejdsforholdene forbedrede, blev optaget til Drøftelse.

Paa en Generalforsamling den 3. Marts 1907 vedtog Foreningen at opsigte Overenskomsten og nedsatte samtidigt et Udvalg, som skulde udarbejde Forslag til ny Overenskomst. Forslaget skulde dog forelægges en ny Generalforsamling, førend Forhandlingerne med Lauget kunde paabegyndes.

Medens Meningerne ved denne Generalforsamling var udelte, idet Forslaget om Opsigelse var vedtaget aldeles eenstemmigt, var det samme ikke Tilfældet i et Bestyrelsesmøde nogle Dage senere. Kassereren, Oluf Hansen, fremsatte nogle økonomiske Betragtninger vedrørende Fagforeningens Muligheder for at kunne yde sine Medlemmer berettiget Hjælp, i det Tilfælde, at man kom ud i en Konflikt, og krævede, at man først sørgede for at skabe en tilstrækkelig stor Kassebeholdning, hvilket der dog ikke var nogen Sandsynlighed for, at man kunde skabe, fordi alle hans Anstrengelser for at indkassere de ugentlige Kontingenter, havde vist sig forgæves. Paa en direkte Forespørgsel herom svarede Kassereren, at Foreningen kun vilde have imellem 10 og 20 Medlemmer, saafremt kun de, som havde betalt deres Kontingenter, skulde medregnes.

Flere Medlemmer af Bestyrelsen og ligeledes nogle Medlemmer af det nedsatte Overenskomstudvalg, som var anmodet om at deltage i Mødet, hævdede, at Overenskomsten skulde opsiges, uanset den fremsatte Indvending, fordi dette var vedtaget af Generalforsamlingen, som maatte betragtes som Foreningens øverste Myndighed. Man henviste endvidere til, at der jo skulde forløbe tre Maaneder imellem Overenskomstens Opsigelse og dens reelle Udløb. I denne Tid maatte det paa-talte Forhold kunne rettes, og Fagforeningen vilde derved være i Besid-delse af en Kassebeholdning.

Formanden, Oskar Johansen, fandt dog, at Generalforsamlingen ikke havde været bekendt med de omhandlede Forhold, hvorfor han ønskede, at man indkaldte en ny Generalforsamling, som kunde tage et Standpunkt, naar den havde faaet rigtige Oplysninger om Forholdene.

Generalforsamlingen, som blev afholdt den 8. April 1907, vedtog, at Opsigelsen skulde indsendes den 1. Juni og være gældende fra den 1. September. Samtidig vedtoges at indbetale et Ekstrakontingent inden 1. Juni og at al Restance skulde være indbtalt inden denne Dag, samt at der ikke skulde tages noget Hensyn til Medlemmer, som var i Re-stance for mere end 6 Uger.

Overenskomstudvalget var allerede den 7. Maj i Stand til at fore-lægge et udarbejdet Forslag til Ændringer i Overenskomsten, og dette blev da forelagt i en ekstraordinær Generalforsamling, hvor dets enkelte Punkter blev drøftede og det endelige Forslag, som skulde tilsendes Lauget, blev vedtaget.

Ved en Skrivelse af 13. Maj 1907 indhentedes de samvirkende Fag-forbunds Sanktion til Overenskomstens Opsigelse, og Opsigelsen til-sendes Glarmesterlauget i en Skrivelse dateret den 30. Maj.

Den Spænding, som havde været imellem Laugets Bestyrelse og Fag-foreningen i de sidste Aar, og især Oldermænd Duviers Protektion af den ophævede Splittelsesforening, bidrog i høj Grad til at gøre Situa-tionen interessant. Den Korrespondance, som førtes imellem Lauget og Fagforeningen forud for Forhandlingerne, giver god Grund for For-undring over, at Situationen ikke førte til en aaben Konflikt, men giver ogsaa Anledning til at formene, at Oldermændens Standpunkt var per-sonligt og ikke deltes af Glarmesterlaugets Medlemmer.

Fagforeningens Skrivelse angaaende Opsigelsen havde følgende Ordlyd:

»Glarimestersvendenes Fagforening af 1893 meddeler herved det ærede Forretningsudvalg, ifølge Generalforsamlings Beslutning, Opsigelse af den gældende Priscurant, fra den 1ste Juni 1907 at regne med 3 Maaneders Varsel, altsaa 1ste September 1907.

Ifølge ovenstaaende Skrivelse ønskes en Sammenkomst snarest muligt med det ærede Forretningsudvalg, for at drøfte Forslag til ny Priscurant.

Deres ærede Svar forventes snarest.«

sign. *O. Johansen,* sign. *J. C. Hansen,*
Formand. p. T. Sekretær.

Herpaa kvitterede Lauget med følgende Svar, som ikke røber særlig Forhandlingsvillie. Skrivelsen er dateret den 5. Juni 1907.

»Idet Forretningsudvalget anerkender Modtagelsen af den ærede Forenings Skrivelse af 30. f. M., i hvilken De opsiges Priscouranten for Arbejds løn af 1ste Juni 1907, skal man samtidig meddele at Forretningsudvalget ikke ønsker at behandle dette Spørgsmaal før efter Afholdelsen af den forestaaende Laugsforsamling.«

sign. *P. F. U. V.*
Aug. Duvier,
Oldermand.

Som en Art Fortsættelse af denne Skrivelse modtoges en ny Skrivelse af følgende Indhold, dateret den 6. August 1907:

»I Anledning af Deres Opsigelse af Priscouranten for Arbejds løn i Glarimesterfaget skal jeg herved meddele Dem, at Laugets 1ste Afdeling, ved Laugsforsamlingen den 27. f. M. har vedtaget at anbefale Dem at sende Deres Delegerede til det kombinerede Forretningsudvalg for at udarbejde Forslag til en ny Priscurant dog saaledes, at den nuværende bliver gældende i Aar endnu, for at man kan have tilstrækkelig Tid til at udarbejde en ny.

De bedes meddele Navn og Adresse paa de af Deres Forening valgte Medlemmer til Forretningsudvalget.«

sign. *P. L. V.*
Aug. Duvier,
Oldermand.

At dette Brev ikke blev modtaget med Glæde er en Selvfølge, og man kan ikke undres over, at Svaret, som er afsendt den 9. August, har været alt andet end imødekommende. Svaret lød som følger:

»Som Svar paa Deres ærede Skrivelse af 6. ds. kan jeg paa Udvalgets Vegne meddele Dem, at vi aldeles ikke kan gaa med til, at Forhandlingerne skulde

vare i 1 Aar, men vi ere villige til, paa første Møde med det ærede Forretningsudvalg at fremlægge og forhandle Forslag desangaaende.

Vi forventer det ærede Forretningsudvalgs Svar om Tid og Sted naar Mødet kan afholdes.«

sign. P. U. V.
Oskar Johansen,
Formand.

Paa en Generalforsamling i Fagforeningen den 16. August 1907, har man dog drøftet Muligheden for at vise Lauget noget mere Imødekommenhed med Hensyn til Laugets Ønske om en Udsættelse af Tidspunktet for Overenskomstens Udløb, og man er efter en længere Diskussion enedes om, at den gamle Overenskomst maa være gældende indtil Forhandlingerne om en ny Overenskomst er afsluttet, men det er samtidigt tilskrevet Lauget, at man ønsker, at Forhandlingerne skal være optaget inden den 1. September.

Generalforsamlingens Standpunkt er dog først meddelt Lauget, efter at man har modtaget endnu en Skrivelse af følgende Indhold fra Lauget:

»I Besvarelse af Deres ærede Skrivelse af 9. ds., skal Forretningsudvalget herved meddele Dem, at vi kun har Laugsforsamlingens Bemyndigelse til at indlede Forhandlinger om en ny Priscourant for Arbejds løn i Glarmesterfaget, paa Betingelse af, at den nuværende Priscourant forbliver gyldig endnu et Aar, og at man derfor ikke finder Anledning til at indvarsle til det, i Deres Skrivelse, omhandlede Møde.«

sign. P. F. U. V.
Aug. Duvier,
Oldermand.

Herpaa meddeltes Lauget om Generalforsamlingens Udtalelse i følgende Skrivelse, som afsendtes den 22. August.

»Da Tidspunktet for den nugældende Priscourants Ophør er nær forestaaende og da det vil være vanskeligt at faa tilendebragt en Forhandling om en ny Priscourant inden den 1. September, tillader vi os at foreslaa, at den nuværende forbliver gældende indtil 1. December d. A., paa Betingelse af, at der paabegyndes Forhandling inden førstkommende 1. September.

Førvventer det ærede Forretningsudvalgs Svar.«

sign. *Oskar Johansen,*
Formand.

Selv den Imødekommenhed, som her var vist fra Fagforeningens Side, kunde ikke formaa Lauget til at vise Tegn paa Forhandlingsvillie. Ganske vist viser man i det næste Brev, at man ikke helt tør afvise Forhandling, men endnu er Laugets Bestyrelse ikke naaet længere end til, at man vil forelægge Sagen for en ekstra Laugsforsamling. Standpunktet er især mærkeligt, naar man ser hen til, at Oldermændene Aaret før, uden at henvise til nogen Laugsforsamlings Beslutning, kunde tilsige Foreningen af 1905 Anerkendelse som den eneste Organisation for Lønarbejdere, man vilde forhandle med. Som Svar paa Skrivelserne af 22. August modtog Fagforeningen følgende:

»I Besvarelse af Deres ærede af 22. ds. skal jeg paa Forretningsudvalgets Vegne meddele Dem, at man er villige til at forelægge Deres Forslag til Beslutning ved en extra Laugsforsamling. Dog ville man anse det for heldigst at rette Gyldighedsfristen til 1. Januar 1908, for lettede at opnaa en Overenskomst.«

sign. P. F. U. V.

Aug. Duvier,
Oldermand.

Herpaa har Fagforeningen svaret i en Skrivelse af 28. August, i hvilken man har fastholdt Generalforsamlingens Udtalelse og paany har opfordret til Indkaldelse af Møde, og Svaret har formaaet Oldermændene til et nyt Indlæg, hvori han lover at »indkalde en særlig Laugsforsamling i nærmeste Tid«, men erklærer, at der kan ikke forhandles forinden.

Det er forstaaeligt, at Fagforeningens Taalmodighed er bragt til Bristepunktet. Skønt der er talt iblandt Medlemmerne om Betimeligheden af at etablere Strejke fra den 1. September, paa hvilken Dag Overenskomstens Gyldighed er udløbet, idet der er forløbet tre Maaneder siden den blev lovformeligt opsagt, enes man dog endnu engang om at vise Imødekommenhed, selvom det denne Gang sker noget mere reserveret, end Tilfældet har været hidtil. Den 1. September tilskrev man Lauget saalydende:

»Modtaget Deres ærede Skrivelse af 31. August, hvori vi ser, at De ikke kan indkalde til Forhandling om Arbejdsløn i Glarmesterfaget før den særlige Laugsforsamling har været afholdt, skal vi herved meddele Dem, at Glarmestersvendenes Generalforsamling har Dags Dato vedtaget, at vi venter paa at faa

en Forhandling i Gang inden den 22. September 1907, og vi forventer at De vil foranledige at der bliver Forhandling inden nævnte Dato.

Forventer Deres ærede Svar.«

sign. P. U. V.

O. Johansen,
Formand.

Der forløb tre Uger, inden dette Brev blev besvaret, men da det kom, varslede det om en Løsning paa Spørgsmaalet om en ny Overenskomst.

Lauget havde i denne Periode været forsamlet og havde givet Oldermændene de Direktiver, som han skulde handle efter. Dette meddeltes Fagforeningen i følgende Skrivelse, dateret den 21. September 1907:

»I Tilslutning til vor Skrivelse af 31. August og Deres ærede af 1. ds., skal jeg herved meddele Dem, at der ved Laugforsamlingsbeslutning af G. D. er givet Forretningsudvalget Bemyndigelse til, sammen med Deres Repræsentanter i Forretningsudvalget, at indlede Forhandling om Affattelse af en ny Priscourant for Arbejds løn i Glarmesterfaget, saaledes at disse om muligt kunne være tilendebragt inden den 1. December, under alle Omstændigheder dog inden den 1. Januar 1908.

De bedes derfor opgive mig Navn og Adresse paa Deres Forenings Delegerede, helst omgaaende, for at der kan blive udsendt Tilsigelse til Afholdelse af Møde i Begyndelsen af kommende Uge.

I Haab om et godt Resultat af de forestaaende Forhandlinger tegner,

Med Højagtelse«.

sign. P. L. V.

Aug. Duvier,
Oldermænd.

Herpaa svarede straks, ved Indsendelse af de ønskede Adresser, samt Fagforeningens Tilbud om, at dens Repræsentanter vilde deltage i Møde med Dags Varsel.

Repræsentanterne for de to Organisationer forhandlede nu i en Del Møder og opnaaede at blive enige om den største Del af de foreslaaede Ændringer.

Paa to væsentlige Punkter kunde man dog ikke blive enige, nemlig vedrørende Ugelønnen, som Fagforeningen krævede ansat til 26 Kroner, medens Lauget tilbød 24 Kr., og vedrørende Arbejdstiden,

som hidtil havde omfattet 10 Timer dagligt, hvilket fastholdtes af Lauget, medens Fagforeningen krævede den afkortet med $\frac{1}{2}$ Time.

Desuden havde Fagforeningen fremsat et Krav om, at enkelte Dages Beskæftigelse skulde betales med en Dagløn paa 5 Kroner, medens Lauget ikke vilde yde særlig Løn for Hjælpearbejde.

Parterne var nu enedes om at forelægge saavel de opnaaede Resultater som de enkelte Punkter, hvorom der ikke var opnaaet Enighed, for de respektive Forsamlinger, og efter at en Generalforsamling i Fagforeningen den 28. November 1907 havde besluttet, at man vilde fastholde Kravet om en Ugeløn paa 26 Kroner, samt en Arbejdstid paa $9\frac{1}{2}$ Time, genoptoges Forhandlingerne den 5. December.

Man har imidlertid næppe haft stor Tiltro til Opnaaelse af et tilfredsstillende Resultat. I alt Fald har man samme Dag, som Generalforsamlingen blev afholdt og tog sit Standpunkt, anmodet de samvirkende Fagforbund om Sanktion til Strejke.

Sanktion er dog ikke opnaaet, men de samvirkende Fagforbund har paalagt Fagforeningen, at den ikke maa afslutte Forhandlingerne med et ringere Resultat end det, som indeholdes i Fagforeningens Krav vedrørende Ugelønnen. Saafremt denne Ugeløn ikke kunde opnaas ved Fagforeningens egen Forhandling med Lauget, vilde de samvirkende Fagforbund forsøge en Forhandling med Lauget, som paa dette Tidspunkt endnu ikke var indtraadt i Arbejdsgiverforeningen.

Paa en Generalforsamling den 5. December 1907 oplyste Formanden, at der havde været Forhandling om den ny Overenskomst samme Dag, og at man var enedes med Lauget om, at Lønnen blev ansat som Dagløn, med 4,33 Kroner pr. Dag, men at Lauget ikke vilde indgaa paa en Afkortning af Arbejdstiden, ligesom man ikke vilde medvirke til Gennemførelse af en særlig Løn for enkelte Dage.

Kravet om Lønansættelsen var saaledes gennemført, selvom det var noget forandret ved Ansættelsen som Dagløn i Stedet for Ugeløn.

Udvalget anbefalede Godkendelse af Overenskomsten, idet man maatte frafalde Kravet om en halv Times Afkortning i Arbejdstiden, og efter en Del Diskussion vedtoges Godkendelsen med 52 Stemmer imod 21 Stemmer.

Resultatet blev meddelt Lauget samme Dag, men da man endnu den 20. December ikke var gjort bekendt med Laugets Standpunkt til den ny Overenskomst, maatte man for at sikre sig imod en eventuel Forkastelse, aflyse enhver Tilgang af Glarmestersvende til Byen.

Samtidig rettede Fagforeningen en Henvendelse til Lauget for at faa en Afgørelse af Sagen, men hertil svarede Oldermænden, at den sidst afholdte Laugsforsamling ikke havde været beslutningsdygtig, men der vilde i den nærmeste Tid blive indkaldt en ny Laugsforsamling, og denne vilde være beslutningsdygtig uanset Antallet af fremmødte Medlemmer.

Lauget havde tilsyneladende ikke travlt med at faa Forholdene i Orden, hvad man dog ellers havde haft Grund til at forvente, fordi der i lang Tid havde bestaaet et spændt Forhold, som nu maatte anses for løst paa en forholdsvis fredelig Maade.

Det er naturligt, at denne Ligegyldighed fra Laugets Side maatte virke irriterende paa Svendene, og man er ikke forbavset over, at Fagforeningen foretog visse Forholdsregler, som blandt andet gav sig Udslag i, at man tog bestemt Standpunkt imod Overarbejde og Søndagsarbejde. Da en af Byens mere betydende Mestre anmodede sine Svende om at udføre Arbejdet paa et Ovenlys paa Islands Brygge om Søndagen, meddelte Fagforeningen ham, at dette ikke kunde lade sig gøre som Følge af, at Lauget stadig ikke bidrog til Overenskomstsituationsens Afklaring.

Paa en Generalforsamling den 23. Januar 1908 kunde Formanden endelig oplyse, at Lauget havde meddelt sit Standpunkt.

Den ny Overenskomst var blevet tiltraadt, omend ikke helt i Overensstemmelse med de trufne Aftaler, idet Laugsforsamlingen havde foretaget Ændring i Ugelønftalen, hvor man i Stedet for de aftalte to Lønsatser, nemlig en for Ungsvende paa 20 Kroner ugentlig og en for Svende med mere end eet Aars Udlære paa 26 Kroner, havde anført fire Lønsatser, hvorefter Svende i første Aar skulde lønnes med Kr. 3,33 pr. Dag, Svende i andet Aar skulde lønnes med Kr. 3,66 pr. Dag, Svende i tredje Aar skulde lønnes med Kr. 4,00 pr. Dag, og først derefter skulde Lønnen andrage Kr. 4,33 pr. Dag.

Desuden havde man tilføjet en ny Bestemmelse, som forpligtede Fagforeningens Medlemmer til at arbejde sammen med uorganiserede Svende.

Et Tilsagn om at Lauget vilde anerkende Fagforeningens Arbejdsanvisningskontor, var antageligt tilføjet for i nogen Grad at afbøde de foretagne Føringelser.

Det var naturligvis ikke at forvente, at Forsamlingen skulde modtage Meddelelsen om Laugets Handling med Glæde, og egentlig let

forstaaeligt, at flere Medlemmer udtalte sig for, at man modsatte sig de foretagne Foringelser og tog de deraf følgende Konsekvenser. Der er dog opnaaet et Flertal for Godkendelsen, men dette har maaske kun været en Følge af, at de fleste Medlemmer har været trætte af den langvarige Krisetilstand.

Ved de foretagne Afstemninger godkendtes Lønspørgsmaalet med 28 Stemmer imod 22 Stemmer, medens 5 Medlemmer undlod at afgive Stemme.

Derimod blev det med alle Stemmer afslaaet at arbejde sammen med uorganiserede Svende, og dette Krav maatte Lauget ogsaa frafalde, men ved et Møde i det samlede Overenskomstudvalg, som afholdtes den 28. Januar 1908, enedes Lauget og Fagforeningen om en Udtalelse, som indførtes i begge Organisationers Forhandlingsprotokol. Denne Udtalelse, hvis Værdi er vanskelig at forstaa for vor Tid, fordi den tager Sigte paa at sikre Arbejdsroen, som jo imidlertid maatte være tilstrækkelig sikret gennem en vedtaget Overenskomst, især da de tidligere omtalte Blokader overfor enkelte Værksteder ikke mere var løbende, havde følgende Indhold i et ordret Referat af det omtalte Møde:

Priskurantudvalget afholdt Møde den 28. Januar 1908.

Tilstede: Oldemand, Aug. Duvier. Bisidderne H. P. Lillelund, Charl. V. Sørensen. Medlemmer af Forretningsudvalget O. Engstrøm og Olaf C. Madsen, samt af Svendene O. Johansen, N. Rathjen, M. Jensen og Th. Knøfler.

Oldemanden meddelte, at der fra Svendenes Generalforsamling var meddelt, at man enstemmigt havde vedtaget ikke at kunne gaa med til den ved Laugsforsamlingen af 20. Jan. 1908 vedtagne obligatoriske Bestemmelse om Beskæftigelse af uorganiserede Svende, men at Priskurant for Arbejds løn i Glarmesterfaget i alt øvrigt var vedtaget med bindende Virkning.

Oldemanden betonedede det for Lauget nødvendige i, at Laugsmestrene var sikrede imod Uregelmæssigheder paa Arbejdsstederne.

Der udspandt sig en meget indgaaende Diskussion om dette Spørgsmaal, og der fremsattes bl. a. et Forslag fra »De samvirkende Fagforbund« om Strejkevarsel. Efter meget indgaaende Forhandlinger vedtages det at fastslaa Priskuranten som den forelaa, saaledes at ovennævnte Bestemmelser om Beskæftigelse af uorganiserede Svende udelades, og at Priskuranten for Arbejds løn træder i Kraft 1. Februar 1908 paa Betingelse af, at følgende Bestemmelser, for hvis Overholdelse Undertegnede paa vore respektive Foreningers Vegne indestaar i alle dets Ord og Punkter.

Det bemærkes udtrykkeligt, at denne Priskurant er vedtaget ved Laugsfors-

samlingsbeslutning af 20. Januar 1908 og ved Generalforsamlingsbeslutning i Glarmestersvendenes Fagforening den 23. Januar 1908.

Der tilføjes i § 21 efter Bestemmelsen om Lønnen for Værkførere og Mestersvende, at det staar disse frit for, om de ville være Medlemmer af Fagforeningen eller ikke.

Endvidere faar Begyndelsen af den gamle § 23 om Voldgift følgende Begyndelse: Uoverensstemmelse mellem Mestre og Svende maa ikke medføre Arbejdsstandsning eller Blokade, men skal henvises til Afgørelse ved Voldgift ved Glarmestrenes Forretningsudvalg — iøvrigt som den tidligere Affattelse.

Endvidere skulle følgende Bestemmelser fremtidigt nøje overholdes af begge Organisationer og Brud paa disse vil være at betragte som Brud paa Laugsforsamlings- og Generalforsamlingsbeslutninger af de mellem Foreningerne med bindende Virkning oprettede Overenskomster.

1) De Laugsmestre hos hvem der arbejder Svende som for Tiden ikke er Medlemmer af Fagforeningen maa ikke af den Grund blokeres af Fagforeningen eller dens Medlemmer, ligesom der ejheller maa finde Forfølgelse Sted af disse Svende fra Fagforeningens Side.

2) Strejke, Blokade, Lockout eller anden Arbejdsstandsning i Anledning af Priskurant for Arbejds løn i Glarmesterfaget eller Misligholdelse af indgaaede Overenskomster, maa ikke finde Sted forinden der ved Møder i Forretningsudvalget har været forsøgt Mægling i Sagen efter de for Voldgift (se Priskuranten) gældende Regler.

Saa fremt en saadan Mægling ikke fører til Overenskomst, skal Modparten give Strejkevarsel eller Lockoutvarsel i anbefalet Brev med en Maanedes Varsel.

Undertegnede Formand og Befuldmægtigede for Glarmestersvendenes Fagforening forpligter os til ved næste Møde at medbringe Glarmestersvendenes Fagforenings Protokol for, at Ordlyden af nærværende Forpligtelse og Vedtagelser kan blive indført i samme og paategnet.

København, den 28. Januar 1908.

Til Bekræftelse have vi undertegnede ved vore Underskrifter paa vore Organisationers Vegne forpligter disse.«

(Underskrevet af samtlige Mødedeltagere).

Forhandlingerne om den ny Overenskomst var nu bragt til Afslutning, og selvom det maa erkendes, at Lauget havde opnaaet en Del af sine Ønsker, især ved de Aftaler, som var trufne ved det afsluttende Møde, hvorved Fagforeningens Handlekraft i nogen Grad var hæmmet, idet man var sat ude af Stand til at hindre, at en uorganiseret Svend blev holdt i Arbejde og kunde forblive uorganiseret ved, at hans Mester udnævnte ham til Mestersvend, er det dog uomtvisteligt, at

alene Gennemførelsen af en Overenskomst har betydet en Sejr for Fagforeningen.

En Del Medlemmer har især opponeret over, at man ikke har opnaaet en Forkortelse af Arbejdstiden og benytter enhver Lejlighed til at paatale Nødvendigheden af en betydelig Nedsættelse, som dog maa opnaas uden en tilsvarende Forringelse af Lønningerne. Man paapeger ligeledes det uheldige i, at man har faaet ansat fire forskellige Lønsatser og hævder allerede faa Maaneder efter Godkendelsen af den gennemførte Overenskomst, at denne snarest muligt maa ændres paa disse Punkter.

En Paastand, som imidlertid kun kan formodes at have været fremsat af et mindre Antal Medlemmer, og som gik ud paa, at man skulde søge bort fra Akkordaflønningssystemet, har tilsyneladende ikke haft Medlemmernes Sympati. Det turde ogsaa være tvivlsomt, om dette havde betalt sig.

Tiderne var imidlertid optaget af Gennemførelse af Vedtagelser, som skulde medvirke til at gøre Arbejdsforholdene paa de enkelte Virksomheder indenfor Faget saa ensartede som muligt.

Da det kunde paavises, at nogle Mestre foretrak Svende, som kunde møde paa Arbejdspladserne med egen Cykle og undgik at antage Svende, som ikke var i Besiddelse af en Cykle, blev det bestemt ved en Generalforsamlingsbeslutning, at ingen Svend maatte anvende sin egen Cykle i nogen Mesters Interesse. Denne Bestemmelse har været gældende til de seneste Tider, men efterhaanden som Besiddelsen af en Cykle blev almindelig, gled Bestemmelsens Effektivitet mere i Baggrunden. Vor Tids Vanskelighed ved Fremskaffelsen af Cykler og især af Dæk og Slanger til disse, har dog paany gjort Spørgsmaalet aktuelt, omend det i den første Tid antageligt vil løse sig selv, idet Cyklekørsel snart vil være lige saa stort Særsyn, som det var i Begyndelsen af dette Aarhundrede.

Paa flere andre Omraader søgte Fagforeningen at ændre i de almindelige Arbejdsforhold, og igennem hele Foreningens Virksomhed spores, at det er Ledelsens Ønske at gøre Forholdene ensartede. Ethvert utilfredsstillende Forhold, som kommer til Bestyrelsens Kundskab, bliver paatalet overfor rette Vedkommende. Det er i denne Forbindelse ligegyldigt, om der er Tale om en Mester, som trækker Afregning for en afsluttet Akkord for længe ud, eller om det er en Svend, som har udført Nybygningsarbejde for Dagløn eller har forlænget Ar-

bejdstiden ved at pakke Værktøjet for sent om Aftenen. Endnu mindre Forseelser paatales. Som Eksempel skal anføres, at en Svend er anmeldt for at have solgt sin Cykle til den Mester, som den paagældende er i Beskæftigelse hos, efter at Fagforeningens Forbud imod Cyklens Anvendelse i Mesterens Interesse er vedtaget. Det paaklagede Forhold betegnes som en Omgaaelse af Fagforeningens Vedtagelse, især fordi det oplyses, at Mesteren agter at anvende Cyklen som Værkstedscykle, hvorved den fremtidigt vil blive anvendt af sin tidligere Ejer. For vor Tid maa det forekomme unødvendigt strengt, at denne Cyklehandel betegnes som ukollegial Handling, men det har uden Tvivl været nødvendigt at fastholde de trufne Afgørelser med et vist Maal af Strenghed.

Var Mestrene i den Tid uforstaaende overfor Svendenes Krav, deltes den manglende Forstaaelse ogsaa af mange Svende. Det gamle Ordprog, »som Mesteren er, saa følger Svenden«, maatte sandes i mange Tilfælde.

Bestyrelsen maatte samtidig være streng i sine Bedømmelser af de indbragte Klager, fordi det jo først og fremmest var dens Opgave at søge at fremskaffe ensartede Forhold og alligevel være forsigtig for ikke at støde Medlemmerne fra Foreningen. Trods ikke faa gode Resultater, som allerede paa dette Tidspunkt kunde regnes Fagforeningen tilgode, stod Foreningen dog paa ret svage Fødder, hvilket bedst bevises ved det store Medlemstab, som fulgte efter Vedtagelsen af obligatorisk Medlemsskab i den statsanerkendte Arbejdsløshedskasse. Dette Frafald havde dog ikke formaaet at virke nedbrydende paa Interessen hos de tilbageblevne, og det er ikke et Øjeblik faldet disse ind, at man burde imødekomme de utilfredse ved at ophæve Vedtagelsen. Foreningen havde ogsaa større og vigtigere Formaal at arbejde for, og man var sikker paa, at de frafaldne nok skulde komme igen, naar de fik Brug for Understøttelse fra Kassen. Denne Betragtning vil altid vise sig at holde Stik, og i dette Forhold viste det sig ved en stadig Tilgang i Medlemstallet i de følgende Aar.

Det kneb for Foreningens Ledelse at holde Forbindelsen med Provinsens vedlige. En stærkt medvirkende Aarsag hertil var det selvfølgelig, at Foreningen i Aarhus, under Th. Justesens Ledelse, havde indtaget et fuldstændigt afvisende Standpunkt overfor den københavnske Bestyrelses Ønske om at kunne deltage i Mødet i Aarhus i 1908, ved hvilken Lejlighed Forbundet for Jylland var blevet stiftet.

Justesens Ønsker havde været at faa oprettet en statsanerkendt Arbejdsløshedskasse for Jylland alene, og han havde ikke villet lade sig overbevise om, at et saadant Ønske ikke kunde realiseres. Selv da han blev gjort fuldstændig klar over, at han maatte opgive sine Ønsker, var han dog ikke tilbøjelig til at underordne sig denne Kendsgerning, og han modsatte sig med egoistisk Stædighed enhver Antydning om Samarbejde med Foreninger udenfor Jylland.

Som Tiderne gik, kunde han dog ikke i det lange Løb modsætte sig Medlemmernes Krav om en Ordning af Understøttelsesspørgsmaalet, især nu, da Medlemmerne kunde henvise til, at Spørgsmaalet var ordnet paa en saa ideel Maade i København, og tilmed, da det kunde oplyses, at Svendene paa Sjælland og Fyn var i stærk Bevægelse for at faa dannet den landsomfattende Sammenslutning.

Oskar Johansen var den 10. Juli 1909 blevet afløst som Formand af O. G. Ohlson, og der blev nu i særlig Grad lagt an paa at udvide Arbejdsløshedskassens Virksomhedsomraade. I det følgende Aar blev oprettet Afdelinger i flere Byer paa Sjælland, og Initiativet hertil blev i alle Tilfælde taget af Fagforeningen i København, som i den Anledning havde sat sig i Forbindelse med de lokale Fællesorganisationer i flere Byer.

Da den nyoprettede Fagforening i Odense ligeledes sluttede sig til den københavnske Sammenslutning, var Glarmestersvendenes Forbundermed en fuldbyrdet Kendsgerning, selvom Forbundets Virksomhedsomraade endnu kun omfattede Sjælland og Fyn, medens det jyske Forbund stadig bestod uden nogen Tilslutning til den statsanerkendte Arbejdsløshedskasse.

Forbundet for Øerne afholdt sin første Kongres i København den 27. November 1910, og Kongressen valgte O. G. Ohlson til Formand og Ludvig Rasmussen til Hovedkasserer. Desuden bestod Hovedbestyrelsen af følgende: Albert Møller, København, Henrik Jensen, København, S. J. Christiansen, Nykøbing F., Chr. Petersen, Næstved, og August Madsen, Odense.

De københavnske Medlemmer af Hovedbestyrelsen dannede Forretningsudvalget, og desuden fungerede de to førstnævnte ogsaa som henholdsvis Formand og Kasserer i den københavnske Afdeling. Saa-vel Hovedbestyrelsen som Bestyrelsen for Fagforeningen var dog allerede paa dette Tidspunkt klare over, at der maatte ændres i dette Forhold og at i alt Fald Pladsen som Kasserer maatte adskilles, og paa

en Generalforsamling den 14. Oktober 1911 valgte Fagforeningen Albert Møller til Kasserer.

Efter Henstilling af Kongressen fortsatte Fagforeningen, som dog nu fik kraftig Støtte af Forbundets Provinsafdelinger, sit Arbejde for en Samling af alle Glarmestersvende i hele Landet i een Organisation,

Albert Møller.

og der førtes i den Anledning en livlig Korrespondance imellem de nu eksisterende to Forbund. Jyllands Forbund var stadig under Ledelse af Th. Justesen, og denne vilde absolut ikke medvirke til den samlede Organisation for hele Landet, men dog nok medvirke til, at Medlemmerne i Jylland blev berettigede Medlemmer i Arbejdsløsheds-kassen.

Man forstaar bedre, at Hovedbestyrelsen for Arbejdsløsheds-kassen og Forbundet paa Øerne ikke var stemt for en Afgørelse i denne Retning, naar man ved, at Arbejdsløshedsinspektoratet, som var Statens Til-

syn med Arbejdsløshedsforsikringen, havde bestemt, at der højst maatte anvendes 10 % af Kassernes Indtægter ved Medlemskontingent til samlet Administrationsudgift for Kassen. Det Beløb, som kunde anvendes i denne Forbindelse, var egentligt urimeligt lille i en Kasse med saa faa Medlemmer, som Tilfældet var med vor Kasse, men kunde maaske strække til Administrationen, naar samtlige Medlemmer samtidigt var organiserede i det tilsluttede Forbund, som var i Administrationsfællesskab med Kassen, men af de Medlemmer, man kunde vente fra Jylland, kunde man kun paaregne Kontingent til Arbejdsløsheds-kassen alene, medens Administrationen for disse Medlemmer vilde udgøre et uforholdsmæssigt stort Beløb, som ikke nær kunde dækkes af de normale 10 % og derfor vilde kræve sig selv dækket af det Forbund, som administrerede Arbejdsløsheds-kassen.

Deri findes Grunden til, at man ikke var meget tilbøjelig til at mod-

tage Medlemmer af et andet Forbund, som Medlemmer af vor Arbejdsløshedskasse, men Fællesskabsfølelsen var dog stærk nok til at ophæve denne Ulyst, da Jyllands Forbund i 1911 meddelte, at man havde vedtaget obligatorisk Medlemskab i Arbejdsløshedskassen for samtlige Medlemmer i Forbundet.

De store Anstrengelser fra den københavnske Fagforenings Side for at skabe den samlede Landsorganisation var foreløbigt resulteret i, at Fagets Arbejdsløshedskasse var blevet landsomfattende. Der skulde hængaa Aar førend Skridtet kunde tages fuldtud, og først i 1916 lykkedes det at gennemføre Forbundet som Landsorganisation.

I denne Stilling bestod Forbundet dog kun til 1923, da Afdelingen i København udmeldte sig og derefter bestod som selvstændig Fagforening til 1938, medens Forbundet fortsatte som samlet Organisation for alle Afdelinger udenfor København. Men dette tilhører et senere Afsnit i Fagforeningens Historie,

Da Arbejdsløshedskassen modtog sin Statsanerkendelse i 1908, blev der samtidig fra Arbejdsløshedsinspektoret fremsat en Betingelse om Fremskaffelse af en Kapital, som man ikke havde været i Stand til at henlægge af Fagforeningens Kontingentindtægt.

Bestyrelsens gentagne Gange fremsatte Forslag om Udskrivning af Ekstrakontingent til dette Formaal blev lige saa ofte stemt ned af Medlemmerne, og man tog endeligt det Standpunkt at ville søge Beløbet fremskaffet ved Laan, hvilket ogsaa lykkedes, idet man efter mange Forhandlinger opnaaede et Laan paa 500 Kroner i Glarmestersvendenes Syge- og Begravelseskasse. Arbejdsløshedskassens Tilladelse til at paabegynde sin Udbetalingsvirksomhed var derefter anerkendt, men det opnaaede Laan blev først tilbagetalt i Januar Maaned 1912.

Tanken om Kontrol med forskellige Forhold og Udbygning af allerede anvendte Kontrolforanstaltninger var til enhver Tid levende hos Foreningens Ledelse. Saaledes bestemte man i Maj Maaned 1914, at man skulde anvende Mærkesystem ved Indbetaling af Kontingent, idet man erkendte, at det hidtil anvendte Stempelsystem ikke kunde være nogen betryggende Garanti for det indbetalte Kontingent.

Allerede i Fagforeningens første Aar havde Ledelsen forstaaet, at Foreningen kunde yde sine Medlemmer en særlig god Støtte ved at oprette et Arbejdsanvisningskontor, og et saadant oprettedes den 20. Januar 1906.

Nødvendigheden bød, at Arbejdsanvisningen maatte foregaa paa

et Tidspunkt paa Dagen, hvor den Tillidsmand, som var antaget som Anvisningsfører, havde fri for Arbejde, og ansattes derfor til Tiden imellem Kl. 8 og 9 Aften. Senere ændredes Tidspunktet til Kl. 6 til 7 Aften.

Arbejdsanvisningen foregik dengang paa forskellige Værtshuse, blandt andet havde man i flere Aar til Huse i Kommunekælderen i Gothersgade, indtil Foreningen i 1914 oprettede sit eget Kontor i et lejet Lokale i Forsamlingsbygningen i Rømersgade.

Kontrollen med Medlemmernes Ledighed om Aftenen opfyldte imidlertid ikke Arbejdsløshedslovens Forudsætninger for Kontrol, idet denne skulde foregaa paa et Tidspunkt indenfor den overenskomstmæssige Arbejdstid i Faget. Da et lignende Forhold maatte skønnes at være tilstede i en Række andre Fag, nemlig i alle de Fag, hvis Medlemstal var for ringe til, at den paagældende Organisation kunde beskæftige en fast ansat Mand, tog Fagforeningen Initiativet til, at Fællesorganisationen i København samlede Repræsentanter fra alle saadanne Fag til et Møde til Drøftelse af dette Spørgsmaal, som maatte antages at have fælles Interesse.

Ved dette Møde, som afholdtes den 30. Maj 1910 i Forsamlingsbygningen paa Jagtvej, og som var repræsenteret for 12 Fag, indledede Fagforeningens Formand, O. G. Ohlson, med en Redegørelse for Kontrol og Arbejdsanvisning i vort Fag og udtalte Formodningen om, at Forholdene i de andre repræsenterede Fag maatte være ens med vore, hvorefter han sluttede med at henstille til Fællesorganisationen at tage Initiativet til Oprettelse af et Kontrollkontor, som tillige skulde anviser Arbejde under fælles Ledelse for alle de Fag, som ønskede at tilslutte sig dette Kontor.

Repræsentanter for flere af de tilstedeværende Fag oplyste, at de havde gennemført Kontrol i Hjemmet hos en Tillidsmand, som man havde forsynet med en Telefon, hvorfor Arbejdsanvisning ogsaa kunde udføres herfra, og en saadan Ordning erklærede Arbejdsløshedsinspektoratets tilstedeværende Repræsentant, Svend Trier, sig tilfreds med, saafremt man ikke kunde opnaa Enighed om Oprettelse af et Fælleskontor, som Trier fandt var den mest ideelle Ordning. Svend Trier paapegede, at Kontrol og Arbejdsanvisning muligvis kunde adskilles saaledes, at Kontrollen kunde udøves paa et Fælleskontor, medens Arbejdsanvisningen kunde ordnes paa den Maade, som den enkelte Organisation fandt sig bedst tilfredsstillet ved.

Anvisningskontoret var iøvrigt igennem mange Aar et staaende Diskussionsemne paa alle Generalforsamlinger. Det var dog ikke saaledes, at noget Medlem har ønsket Kontoret ophævet. Der har derimod til alle Tider hersket en rørende Enighed om, at Kontoret havde stor Betydning i beskæftigelsesmæssig Henseende, men Bestyrelsen modtog stadige Klager over Maaden, hvorpaa Kontoret blev ledet. Snart havde et Medlem nægtet at tage Arbejde hos en eller anden Mester, snart havde en Mester reageret overfor at skulle beskæftige netop den Svend, som var anvist til ham, og ikke sjældent gik Klagerne ud paa, at en Svend var udeblevet fra det Arbejde, hvortil han var anvist.

De mange Klager maa antageligt ses paa Baggrund af, at et stort Antal Mestre stod daarligt anskrevet iblandt Svendene i Aarene omkring 1910 til 1915, hvor disse Forhold i særlig Grad omtales.

Bestyrelsen har ikke undladt ved enhver Lejlighed at paatale de paaklagede Forhold og har især behandlet saadanne Tilfælde, hvor en foretaget Anvisning ikke er blevet opfyldt, med ret følelige Konsekvenser for det Medlem, som har overtraadt Reglerne. Almindeligvis straffedes en Undladelse af at paabegynde anvist Arbejde med fire Ugers Udelukkelse fra ny Anvisning og undtagelsesvis ogsaa med Tab af Understøttelsesret i en nærmere fastsat Periode. I mildere Tilfælde medførte Overtrædelse, at Medlemmet førtes nederst paa Listen over arbejdssøgende.

Det hændte dog ogsaa, at de arbejdsløse Medlemmer klagede over Anvisningsføreren, og da en meget graverende Klage blev indbragt i November Maaned 1912, besluttede Bestyrelsen, at der fremtidigt maatte ansættes een bestemt Mand til at lede Kontoret, som hidtil havde været ledet af Bestyrelsens Medlemmer eller et ledigt Medlem. Man besluttede nu at lade Formanden passe Anvisningskontoret og opnaaede derved, at Medlemmerne ikke behøvede at søge Formanden forgæves, idet han nu var beskæftiget for Foreningen hver Aften fra Kl. 6 til Kl. 7.

Det Forhold, som fremkaldte en saa gavnlig Reform bestod i, at de arbejdsløse Medlemmer ikke var blevet afkontrolleret i fem Aftener i Løbet af Oktober Maaned, fordi Anvisningsføreren ikke havde haft Tid til at lukke Kontoret op.

Imellem alle de alvorlige Forhold, som var mest almindelige i Foreningens Virksomhed igennem Aarene, kunde man ogsaa komme ud for nogle Situationer, som i nogen Grad nærmede sig de pudsige for

ikke at betegne dem som komiske. En saadan Situation kom man ud for i April Maaned 1912, idet der paa en Generalforsamling blev rettet en ret kraftig og paagaende Kritik imod Formanden, O. G. Ohlson, som samtidig var Formand for Forbundet. Kritiken gik ud paa, at Ohlson havde arbejdet sammen med nogle uorganiserede Kolleger paa et Par Bygninger, hvilket Ohlson vedstod, men samtidig undskyldte ved en Henviisning til den tidligere omtalte Aftale om en Protokolltilføjelse i 1908, som blandt andet forpligtede Svendene til Samarbejde med uorganiserede Svende under visse Forhold, som formodentlig maa have været tilstede ved disse Lejligheder.

Som en Konsekvens af den rejste Kritik, som dog ikke kan siges at være gaaet Ohlson imod, idet Generalforsamlingen har godkendt hans Motiveringer, krævede Ohlson et eenstemmigt Tillidsvotum, og da dette ikke kunde opnaas, fordi to Medlemmer nægtede at stemme herfor, nedlagde han sit Mandat som Formand for Fagforeningen. Ved den efterfølgende Forhandling viste det sig dog umuligt at vælge en anden Formand, hvorfor man maatte konstituere Næstformanden, Carl Hansen (Kolding Hansen) som Formand, dog foreløbigt til en ekstra Generalforsamling var indkaldt.

Valget kom dog først paa Dagsordenen til Generalforsamlingen den 15. Juni 1912. Der rettedes nu af flere Medlemmer stærke Opfordringer til Ohlson om at genoptage Mandatet, men han vægrede sig standhaftigt og henviste blandt andet til, at hans Hverv som Formand for Forbundet tog meget af hans Tid. Denne Paastand har sikkert ikke kun været en »Udflugt«, men han har haft Ret i, at den dobbelte Stilling som Formand for Forbundet og for Fagforeningen samtidigt i høj Grad har lagt Beslag paa den knappe Tid, som har været til hans Raadighed efter 10 Timers Arbejde.

Han er da blevet opfordret til at nedlægge Hvervet som Formand for Forbundet for alene at være Formand for Fagforeningen, men erklærede sig derefter pludselig villig til at beklæde begge Hverv, saafremt han kan blive valgt til Formand for Fagforeningen med total Eenstemmighed.

Herefter foretoges en Afstemning, men nu viste det sig, at to Medlemmer ikke vilde stemme for hans Valg, og da Ohlsons Betingelse derfor ikke kunde gennemføres, saa lidt som nogen anden vilde lade sig vælge, maatte Generalforsamlingen paany konstituere Carl Hansen som Formand, denne Gang med et halvt Aars Funktionstid.

Det skal tilføjes, at Ohlson blev valgt til Formand med Akklamation af Generalforsamlingen den 19. Oktober 1912, men Fagforeningen havde faktisk været uden valgt Formand i 6 Maaneder.

Den omtalte Carl Hansen, som endnu vil være kendt af de fleste Medlemmer, havde i Begyndelsen af 1912 lovet Foreningen en Fane, som var beregnet til Ophængning i Foreningens Mødelokale i Kommunekælderen, hvor det var lykkedes at erhverve et »Stambord«, som kun maatte benyttes af Glarmestersvende i de Tider, Foreningen havde Møder eller Kontorbeskæftigelse.

Fanen havde man dog aldrig faaet, men Carl Hansen havde saavidt holdt sit Løfte, idet han havde foræret Foreningen en lille rund Blyrude, som i flere Aar havde sin Plads i det bageste Hjørne til højre i Lokalet, hvor ogsaa Stambordet stod. Da Fagforeningen flyttede til Rømersgade 22, den 30. Juni 1914, glemte man imidlertid at faa Skiltet med, hvilket i høj Grad fortørnede Hansen, som dog selv havde deltaget i Flytningen. Den 1. September 1914 meddelte Hansen i en Skrivelse, at han nu selv havde faaet Skiltet og tilbød Bestyrelsen, at den kunde hente det i hans Bopæl, hvortil Bestyrelsen svarede, at Hansen selv maatte beholde det, hvis han ikke vilde tage det med til Kontoret.

I Maj Maaned 1912 begyndte der at fremkomme Ønsker om Oprettelse af et Fagblad, og efter et intensivt Arbejde lykkedes det at gennemføre Ønsket saaledes, at Bladets Nr. 1 kunde udsendes den 15. Oktober 1912.

Man havde dog ikke kunnet gennemføre denne nyttige Reform uden at maatte paalægge Medlemmerne at betale den. Bladet var budgetteret til at koste 15 til 16 Øre pr. Eksemplar og betaltes af Medlemmerne i Form af et ekstra Kontingent paa 15 Øre hver fjerde Uge.

Gyldigheden af den i 1908 indgaaede Overenskomst var, i Henhold til den trufne Aftale, udløbet den 1. Januar 1913, og selv om de forløbne 4 Aar maaske i sig selv ikke havde givet Anledning til særlige Krav om Forbedringer i de almindelige Arbejdsforhold, maatte alene den naturlige Udvikling kræve, at en Overenskomst blev taget op til Revision efter fire Aars Forløb.

Overenskomstens Ordlyd fastslog, at Overenskomsten skulde opsiges tidligst den 1. Januar 1913, eller en derefter følgende 1. Juli eller 1. Januar, og iblandt Medlemmerne var ingen Tvivl om, at Opsigelsen burde ske ved Overenskomstens Udløbsdato. Ved forskellige Møder i Aaret

1912 havde flere Medlemmer fremsat Ønsker om, at man ved første Lejlighed skulde søge Arbejdstiden nedsat. Den omfattede endnu paa dette Tidspunkt 10 Timer dagligt, og Kravet om en 8 Timers Arbejdsdag var levende i alle Fag og beskæftigede næsten alle Arbejderes Tanker.

Saa tidligt som den 1. Juli 1912 havde Fagforeningen nedsat et Udvalg, som havde til Opgave at opsætte Forslag til en ny Overenskomst. Dette Forslag skulde dog først behandles paa en Generalforsamling i Fagforeningen og derefter indsendes til Glarmesterlauget sammen med eller i umiddelbar Tilslutning til Opsigelsen.

Da Fagforeningens Bestyrelse og Forbundets Hovedledelse i det væsentligste bestod af de samme Medlemmer, voldte det ingen Vanskelighed at opnaa Forbundets Sanktion til Opsigelsen, og da denne ligeledes blev tiltraadt af de samvirkende Fagforbund, som meddelte Sanktion i en Skrivelse den 17. November 1912, blev Opsigelsen tilsendt Lauget den 31. December 1912, hvorefter den endnu skulde være gældende til 1. Juli 1913.

Det var ikke ventet, at denne Overenskomstopsigelse skulde give sig Udslag i en Konflikt. Det Forslag til Overenskomst, som var udarbejdet af det nedsatte Udvalg, omfattede kun meget minimale og tilsyneladende rimelige Krav, derunder naturligvis Kravet om Arbejdstidsnedsættelse. Forslaget blev ved Generalforsamlingens Behandling yderligere reduceret, og det skulde synes meget let at opnaa Enighed paa det Grundlag, som var tilrettelagt af Fagforeningen. Men alligevel skulde det ikke lykkes at opnaa en ny Overenskomst ved forstaaende Forhandlinger, og det blev endog nødvendigt at udstede Strejkevarsel for idet hele taget at komme til en Forhandling med Lauget.

Som Forholdet var i 1908 viste det sig ogsaa i 1913, at Laugets Forhandlingsvillie helt blev bestemt af Oldermænd Aug. Duvier, som ogsaa i 1908 havde vist sig som en Mester i Kunsten, at forhale enhver Forhandling. Det skal dog bemærkes, at Lauget paa dette Tidspunkt ikke var ene om at repræsentere Mestrene, idet en stor Del Mestre havde dannet en egen Forening, som under Navnet »Centralforeningen af Glarmestre« var tilknyttet Arbejdsgiverforeningen, hvorefter Lauget ikke var Medlem.

Glarmesterlauget var dog Hovedorganet med hvem Fagforeningen indgik Aftaler, som derefter ogsaa blev praktiseret overfor Centralforeningens Medlemmer, og derfor henvendte man sig ogsaa kun til

Lauget i første Omgang ved denne Lejlighed, men Laugets Behandling i den foreliggende Sag gjorde, at Fagforeningen i dette Tilfælde maatte omlægge sin hidtidige Praksis.

Til Trods for at Opsigelsen, som jo var tilsendt Lauget den 31. December, var ledsaget af et fuldt udarbejdet Forslag til en ny Overenskomst, hvilket Oldermændene havde kvitteret for og samtidigt lovet at indkalde til Fællesmøde i Løbet af kort Tid, maatte Fagforeningen saa sent som den 7. Marts 1913 erindre Lauget om det indsendte Forslag, som endnu ikke var behandlet paa et eneste Møde, og paavise Nødvendigheden af, at man hurtigst muligt maatte paabegynde Forhandlingerne. Alligevel blev Forhandlingerne først paabegyndt i Slutningen af April Maaned ved et Par Møder, som dog nærmest havde Karakter af Diskussionsmøder. Derefter syntes Lauget at have glemt Sagen, som først blev genoptaget efter at Forbundets Hovedledelse havde tilsendt Glarmesterlauget første Strejkevarsel den 25. Maj 1913.

Denne Handling synes at have opvakt Laugets Bevidsthed om, at den modtagne Opsigelse var alvorligt ment. Vel optog man ikke Fagforeningens Forslag til Behandling, men i Løbet af faa Dage modtog Fagforeningen et Forslag til en ny Overenskomst, som var udarbejdet af Lauget.

Skønt Fagforeningens Ledelse var klar over, at det modtagne Forslag ikke var egnet til at kunne tilfredsstille Svendene, ligesom man kun betragtede det som fremsat for at give Lauget endnu en Chance for Forhaling, forelagde man alligevel Forslaget ved en Generalforsamling, som afholdtes den 3. Juni 1913. Generalforsamlingen var indkaldt uden særligt Varsel, men alligevel havde 63 Medlemmer givet Møde og disse afviste uden Betænkning det modtagne Forslag, som ikke engang blev godkendt som egnet Forhandlingsgrundlag. Det bemærkes at Fagforeningens Medlemstal paa dette Tidspunkt udgjorde ialt 92, og den trufne Beslutning maa fuldtud erkendes som et Udtryk for Foreningens Synspunkt.

Da Forhandlingerne med Glarmesterlauget nu maatte være bristet stod det klart, at Situationens Udvikling til en aaben Konflikt næsten maatte betragtes som uundgaelig.

Arbejdsgiverforeningen, som jo repræsenterede en Del Mestre, havde stadig bemærket det vanskelige i Situationen og var klar over, at en Konflikt ogsaa vilde berøre en Del af dennes Medlemmer, anmodede nu Fagforeningen om en Forhandling paa Centralforeningens

Vegne, og denne Forhandling, som blev gennemført med de samvirkende Fagforbunds Bistand, førte til Enighed om det Forslag, som var tilsendt Lauget i December Maaned.

Ved en Generalforsamling den 18. Juni 1913 anbefalede Bestyrelsen, at man indgik Overenskomst med Centralforeningen paa Fagforeningens eget Grundlag, og da Forsamlingen eenstemmigt sluttede sig hertil blev Overenskomsten underskrevet og Arbejdsforholdet var ordnet for en Del Virksomheders Vedkommende. Man tilsendte Lauget Meddelelse om den trufne Aftale med Centralforeningen, men Lauget reagerede ikke, endskønt dette dog maatte bevirke en vis Indflydelse paa det almindelige Forhold imellem Mestrene.

Den delvise Ordning vakte ikke ubetinget Tilfredshed iblandt Svendene. Enkelte Medlemmer saa en stor Fare i, at en Del Svende kunde fortsætte Arbejdet efter at Strejken var etableret, men Bestyrelsen saa ingen Skade i, at nogle Medlemmer blev i Stand til at yde økonomisk Støtte til de strejkende og maatte iøvrigt holde for, at der ikke kunde eableres Konflikt overfor Virksomheder, som havde de overenskomstmæssige Forhold i Orden. Bestyrelsens Standpunkt fik Tilslutning fra et stort Flertal og kunde endog udvides til, at uorganiserede Mestre, som vilde underskrive Overenskomsten, kunde faa alle de Svende de ønskede.

Som særlige Bestemmelser, der skulde være gældende i Strejkeperioden, blev nu bestemt, at Strejken skulde ledes af Bestyrelsen, hvis Formand, O. G. Ohlson, skulde være den egentlige Leder og udstyres med visse Bemyndigelser og i den Anledning blev ansat med en fast Løn paa 30 Kr. pr. Uge, hvorfra dog gik det fastsatte Strejkebidrag, som for alle Svende, der var holdt udenfor aktiv Deltagelse i Strejken, blev ansat til 15 % af den indtjente Løn.

De strejkende Medlemmer skulde møde til Kontrol hver Dag imellem Kl. 9 og Kl. 11. Kontrollen udøvedes i et Lokale, som Værten i Kommunekælderen havde stillet til Foreningens Raadighed. I dette Lokale skulde Formanden udøve Kontrollen, men skulde kunne disponere over de øvrige Bestyrelsesmedlemmer i de anførte to Timer. Formanden selv skulde være til Foreningens Disposition i 7 Timer daglig, nemlig i Tiden fra Kl. 9 til Kl. 12 og fra Kl. 2 til Kl. 6.

Bestyrelsen fastsatte paa et Møde i Strejkens anden Uge, at man skulde udbetale 14 Kr. pr. Uge til gifte og 10 Kr. pr. Uge til ugifte Deltagere i Strejken. Formanden meddelte ved denne Lejlighed, at han havde truffet Aftale med andre Organisationer om økonomisk For-

strækning saafremt dette blev nødvendigt og tilsagt disse Gensidighed, og paa denne Maade var der søgt at skaffe økonomisk Basis for Konfliktperioden.

Det kunde desværre ikke undgaas, at Laugsmestrene modtog Hjælp fra enkelte arbejdsvillige, men det skal bemærkes til Anerkendelse for de Strejkende, at Hjælpen kun i et eneste Tilfælde kom fra en af dem. Som Regel bestod Hjælpen kun deri, at enkelte mindre Mestre paatog sig Arbejde, som deres bedrestillede Kolleger maatte give Afkald paa.

Kun et enkelt tragisk Tilfælde, som forekom i Strejkens første Uger, var af en saa graverende Art, at Bestyrelsen fandt Anledning til at statuere et Eksempel ved at anmode Forbundets Hovedledelse om at foretage Eksklusion af det paagældende Medlem.

Det blev oplyst for Bestyrelsen, at et Medlem, Arvid Hultmann, sammen med to Laugsmestre havde indbudt nogle af Foreningens yngre Medlemmer til en Sammenkomst i en Restauration, »Den blaa Kælder«, paa Grønttorvet. Han havde her først forklaret de fremmødte Medlemmer, at de ikke kunde være tjente med den ringe Understøttelse, som Foreningen bød dem, men senere forelagt dem en Erklæring, som derefter skulde tilsendes Fagforeningens Bestyrelse som Resolution. I Erklæringen var fremhævet, at de fleste Medlemmer stod i Fare for at miste de faste Arbejdspladser, som de var i ved Strejkens Begyndelse, ligesom man maatte regne med at tabe Berettigelsen til noget Bygningsarbejde, som der var antaget Folk til før Strejkens Begyndelse. Erklæringen indeholdt derefter forskellige »Begrundelser« for, at man hurtigst muligt maatte søge Strejken likvideret og sluttede med, at man maatte regne med Underskrivernes Frafald og Udmeldelse af Fagforeningen, saafremt man ikke inden en nærmere bestemt, ganske kort Tidsfrist, havde indledet Forhandlinger med Glarmesterlauget.

For Indbyderen til denne Sammenkomst maa det have været en Skuffelse, at ingen af de fremmødte vilde underskrive den fremlagte Erklæring, men at de endda bebrejdede ham hans Forsøg paa Splittelse og derefter meddelte Fagforeningen om den Agitation, de havde været udsat for.

Hultmann blev derefter udelukket fra Fagforeningens Møder og senere ekskluderet — dog først efter at Sagen havde været forelagt en Generalforsamling, den 2. August 1913, hvor Hultmann var indrømmet Lejlighed til Forsvar, men naturligvis ikke kunde retfærdiggøre sig.

Ved samme Møde oplyste Bestyrelsen, at Foreningen havde 136

Medlemmer, hvoraf 65 var direkte Deltagere i Strejken, medens 55 Medlemmer var i fast og 16 Medlemmer i løs Beskæftigelse hos Mestre, som havde underskrevet Overenskomsten eller var Medlemmer af Centralforeningen.

I Begyndelsen af September Maaned, da Strejken havde været løbende i 10 Uger, tilbød Overretssagførerne L. Jessen og F. Ortmann, som i Egenskab af Administratorer for Arbejdernes kooperative Byggeselskab var interesserede i at faa indsat Ruder i nogle Byggeforetagender, at ville medvirke som Mæglere og indlede Forhandlinger imellem Parterne.

Samtidig modtog man et Forslag til Overenskomst fra Glarmesterlauget, og da dette omtrent var enslydende med Fagforeningens Forslag af 31. December 1912, forelagde Bestyrelsen det for en Generalforsamling den 10. September, idet man dog tilraadde, at Forslaget kun blev tiltraadt naar det var gjort ens med den gældende Overenskomst imellem Fagforeningen og Centralforeningen, som jo var tiltraadt af Hovedorganisationerne. Generalforsamlingen opfordrede Bestyrelsen til at forhandle paa dette Grundlag, men tilføjede, at der maatte skabes Garanti for, at nogle Personer, som havde udført Svendenes Arbejde under Strejken, maatte fjernes samt, at man maatte sikre sig, at Lønninger, som ved de enkelte Medlemmers eget Initiativ var højere, end den overenskomstmæssige Løn vilde blive efter Strejkens Ophør, ikke kunde ned sættes som Følge af den nye Overenskomst.

De saaledes fremsatte nye Krav maatte Lauget bøje sig for, og derefter blev Arbejdet genoptaget den 24. September 1913. Strejken havde paa dette Tidspunkt været i 74 Dage.

Fagforeningen havde i hele Strejkeperioden holdt Offentligheden bekendt med Situationen ved Artikler i Dagspressen. I Socialdemokratien alene havde været optaget 55 Artikler, og flere af disse var tillige optaget i den tilsluttede Provinspresse.

Igennem hele Perioden havde Medlemmerne vist et maalbevidst Sammenhold og en eksemplarisk Opførsel. Paa de mange Møder og Generalforsamlinger, som havde været en nødvendig Følge af Situationen, havde der kun været en Mening og en Villie. Man skulde fortsætte, indtil man havde faaet gennemført sine Krav.

Der blev i Løbet af Strejkeperioden udbetalt ialt 8797 Kr. til de strejkende Medlemmer. Pengene var dels fremskaffet ved Anvendelse af Forbundets og Fagforeningens Beholdninger, men især indbetalt af

de arbejdende Medlemmer baade i København og Provinserne, som alle uden Indvendinger havde betalt de fastsatte 15 % af deres Arbejdsindtægt.

Intet Under at den langvarige Konflikt kunde afsluttes i den samme gode Stemning, som havde hersket saalænge Strejken varede. Alle var jo tilfredse med, at man havde opnaaet det tilsigtede Resultat, og ingen kunde være ked af, at Strejken var sluttet og Adgangen til Beskæftigelse igen stod aaben.

Fagforeningen gik naturligvis økonomisk svækket, men til Gengæld i høj Grad moralsk styrket ud af Konflikten. Medlemmernes Tillid til Foreningens Kraft og deres Forstaaelse af Sammenholdets Betydning var blevet betydeligt styrket i de forløbne Uger.

Den nærmest følgende Tid efter Konfliktens Afslutning blev anvendt til Opgør med visse Personer, som havde været beskæftiget hos Medlemmer af Lauget og som nu saa deres største Interesse i at søge Tilknytning til Fagforeningen. I disse Forhold skar man igennem ved ikke ligefremt at afvise disse Personer. Man besluttede at ville bedømme de enkelte Tilfælde for sig, under særligt Hensyn til Omfanget af den ydede Hjælp og især det Tidspunkt under Strejken, hvor denne Hjælp var ydet, men man fastsatte dog en Retningslinie, hvorefter ingen, som havde medvirket ved Brud paa Strejken, kunde optages i Fagforeningen uden imod Betaling af en Bod, som mindst skulde udgøre 100 Kr, og i enkelte Tilfælde ses Boden at være ansat til indtil 300 Kr. Reelt fik disse Kendelser næppe stor Betydning, idet de fleste af disse Personer, hvis Antal iøvrigt var ganske ringe, enten forlod Byen eller søgte deres Erhverv paa andre Felter.

Tanken om at indføre et specielt Emblem for de organiserede Glarmestersvende havde lejlighedsvis været berørt igennem Aarene indtil 1913, da et formuleret Forslag herom blev indgivet af Carlo Johansen. Spørgsmaalet maatte dog hvile saalænge Strejken lagde Beslag paa alles Interesse, men efter Strejkens Afslutning tog Bestyrelsen selv Tanken op, og den 3. December 1913 blev det overdraget Carlo Johansen og Albert Møller i Fællesskab at fremskaffe Udkast til det ønskede Emblem.

Ved Generalforsamlingen den 26. April 1914 fremlagde Udvalget Forslag i Form af en Tegning, som de havde formaaet at fremskaffe igennem Skolen for Kunsthaandværk, som havde ladet Tegningen udføre som en Elevopgave. Generalforsamlingen tilsluttede sig, at der ud-

førtes et Mærke efter den fremlagte Tegning og vedtog, at dette Mærke fremtidigt skulde anerkendes som officielt Emblem.

Emblemet blev anvendt første Gang ved en Kongres i Odense i 1915, men ved en Generalforsamling den 28. Februar 1916 rejste et Par Medlemmer en energisk Kritik over, at man havde svigtet Fagets

hidtidige Skytshelgen, Skt. Lucas, som de paagældende betegnede som det internationale Samlingsmærke for alt, hvad der har med Glarmesterfaget at gøre.

Kritiken blev afvist, men det vedtoges dog, at Skt. Lucas skal bruges som Cliche paa Foreningens Papirer og ved Avertissementer.

Foreningens
Emblem.

Skt. Lucas.

I Begyndelsen af 1914 trak det op til en Konflikt imellem de organiserede Vinduespolerere og deres Arbejdsgivere, og i Erindring om den Optræden som Vinduespolererne havde udvist Aaret før, da de havde nægtet at tage Arbejde hos Glarmesterlaugets Medlemmer, vedtoges det at Fagforeningen skulde holde sine Medlemmer fra Arbejde paa saadanne Steder, hvor der tidligere havde været været beskæftiget en Vinduespolerer. Man maatte dog i dette Tilfælde tage Forbehold for saadanne Virksomheder, som tilhørte Glarmesterfaget og hvor der ogsaa hidtil havde været beskæftiget Svende.

Paa et ret tidligt Tidspunkt har Fagforeningen søgt sin naturlige Tilgang ved at formaa de helt unge Svende til at indmelde sig. Dette bød dog visse Vanskeligheder, fordi man ikke altid kunde være kendt med de Værksteder, hvorfra Lærlinge skulde udlæres, saafremt man da ikke havde Medlemmer beskæftiget paa samme Steder.

Igennem flere Aar blev Udlærlinge, hvis Adresser man kunde opspørge, tilskrevet med Indbydelse til Møde, men man fik dog sjældent alle med ved denne Fremgangsmaade.

Man havde naturligvis været klare over, at man maatte byde de unge Svende noget i Forbindelse med deres Indmeldelse, og i denne Forbindelse var man hjulpet ved en Bestemmelse i Loven om statsanerkendte Arbejdsløshedskasser som tillod, at der ydedes Lærlinge, som havde indmeldt sig i Kassen i deres sidste Læreaar, en begrænset Understøttelse efter en kort Medlemstid, som i vor Kasse blev ansat til 2 Maaned. Man benyttede enhver Lejlighed til at publicere denne Bestem-

melse, som ogsaa blev anvendt af mange Lærlinge, men alligevel følte man sig ikke helt tilfreds med Resultatet.

Dette Spørgsmaal løste dog sig selv efterhaanden som Fagforeningen kom til at omfatte et større Antal Svende og Kendskabet til Foreningens Virksomhed bredte sig til de forskellige Værksteder.

Et andet Spørgsmaal havde ogsaa i flere Aar beskæftiget mange Medlemmer, nemlig Utilfredsheden ved at have Kontor og Kontrollokale i et Værtshus. Selvom der maaske ikke kunde paavises noget Pres fra det paagældende Sted havde mange alligevel den Opfattelse, at dette Forhold kun kunde opretholdes fordi det forudsattes, at Medlemmerne skulde bruge nogle Penge paa Stedet. Paastanden om, at dette let kunde gaa for haardt ud over den i Forvejen lille Understøttelse — et Medlem kunde paa det Tidspunkt højest opnaa Kr. 7,50 om Ugen — kunde vanskeligt afvises, og det maa da ogsaa indrømmes, at det kunde blive dyrt at komme paa »Kontoret« for at betale Kontingent.

Paa denne Foranledning var det besluttet, at man skulde søge Kontor et andet Sted, og da der blev et lille Lokale ledigt i Forsamlingsbygningen i Rømersgade 22, som kunde overtages omkring den 1. Juli 1914, vedtog man at leje dette.

Flytningen til det nye Kontor foregik Tirsdag den 30. Juni Kl. 7½, og ved dette Tidspunkt havde en stor Del af Foreningens Medlemmer indfundet sig i Kommunekælderen for at deltage i Flytningen, som efter Beregningen formede sig som en større Højtidelighed.

Efter at Formanden havde bragt Værten Foreningens Tak for Husly i saa mange Aar og erklæret, at Flytningen kun var besluttet fordi den var paakrævet af Foreningens udvidede Virksomhed, inviterede Værten paa en Afskedsgenstand og erklærede sig indforstaaet med, at man skiltes i bedste Forstaaelse og forsikrede, at hans Lokaler altid vilde staa til Raadighed for Foreningen.

De tilstedeværende Medlemmer fordelte nu alle Foreningens Ejen dele imellem sig, hvorefter man, med Medlemstavlen baaret af to Medlemmer i Spidsen, i et fornøjeligt Optog gik ad Ruten Gothersgade, Farimagsgade, forbi Socialdemokratens Redaktion, over Grønttorvet til Rømersgade og ad denne Gade til Nr. 22, hvor man straks tog det nye Lokale i Besiddelse.

Optoget vakte megen Opmærksomhed, hvilket ogsaa var Hensigten, og flere af Byens Blade bragte Dagen efter saavel Omtale som Billedreportage af denne Fagforeningsflytning.

Ved Ankomsten til det nye Kontor, som dog var for lille til at huse alle de fremmødte Medlemmer, hvorfor man maatte tage den tilstødende Sal til Hjælp, bød Foreningen paa en Forfriskning og Formanden bød Medlemmerne velkommen i deres nye Samlingssted, samt udtalte Haabet om, at dette vilde virke sporende for kommende Aars Virksomhed.

Sekretær P. Hedebo fra de samvirkende Fagforbund holdt derefter den egentlige Indvielsestale, hvori han priste Foreningens ivrige Virksomhed, ønskede Held med det nye Kontor og erindrede om den nyligt overstaaede og vundne Strejke, som maatte virke paa Foreningens Medlemmer som det bedste Bevis for Organisationen om, at dens Styrke var betinget af et ubrydeligt Sammenhold.

Foreningen var dermed installeret i sit eget Kontor og, om ikke andet var opnaaet derved, var der dog sikret Foreningens Tillidsmænd noget bedre Arbejdsvilkaar, end Tilfældet havde kunnet være i det offentlige Lokale, som man havde maattet nøjes med i mere end ti Aar.

Overenskomsten af 1913 var vedtaget med Gyldighed til 1. Februar 1916 og en ansat Opsigelsesfrist paa $\frac{1}{2}$ Aar.

Spørgsmaalet om Opsigelse skulde saaledes afgøres inden den 1. August 1915 og blev behandlet af Fagforeningens Bestyrelse allerede i Juni Maaned, men det blev besluttet, at man vilde raade Medlemmerne til at udsætte Opsigelsen til et senere Tidspunkt, idet man gik ud fra, at Følgerne af den udbrudte Verdenskrig maatte vise sig i Form af Stigning paa Varepriserne, som paa et givet Tidspunkt vil gøre Krav om Løntillæg mere begrundet og en Opsigelse af bestaaende Overenskomster mere aktuel.

Medlemmerne, som fik forelagt Bestyrelsens Standpunkt ved en Generalforsamling den 13. Juli, fulgte ikke Bestyrelsen, men besluttede, med 21 Stemmer imod 16 Stemmer, at Overenskomsten skulde opsiges. Denne Beslutning medførte en vis Uoverensstemmelse iblandt Bestyrelsens Medlemmer, hvoraf en Del holdt for, at Medlemmerne herefter selv burde udpege Tillidsmænd til at forhandle med Mestrene, medens andre hævdede Bestyrelsens Pligt til at forhandle. Det besluttedes, at ogsaa dette Spørgsmaal skulde afgøres af en Generalforsamling, som i den Anledning indkaldtes til den 30. Juli 1915.

Da der ved Generalforsamlingen viste sig Stemning for et særligt Udvalg foreslog Ludvig Rasmussen, at dette kom til at bestaa af Medlemmer, som havde været virksomme for at faa Overenskomsten opsagt.

Ved den paafølgende Afstemning kom Udvalget til at bestaa af Harald Jensen, Michael Fastrup, Magnus Poulsen og Emilius Thomsen, som derefter udarbejdede et Forslag til ny Overenskomst og fremlagde dette ved Generalforsamlingen den 24. September 1915. Da der imidlertid ikke var Tilfredshed med det udarbejdede Forslag, paalagde Generalforsamlingen Udvalget at søge Samarbejde med Bestyrelsen om det endelige Forslag, som skulde tilsendes Mestrene.

Ved Generalforsamlingen den 22. Januar 1916 meddelte Formanden, at Laugets Oldemand, C. L. Christiansen, efter at have modtaget Forslaget havde henstillet, at man ikke forhandlede om dette, men derimod forlængede den gældende Overenskomst for et Aar imod en Forhøjelse i Form af et Dyrtidstillæg, hvilket Udvalget dog havde afslaaet under Henvisning til, at en saadan Ordning næppe vilde tilfredsstille Svendene.

Samtidig oplyste Formanden, at Forbundet havde tilsendt Lauget første Varsel om Strejke, men derefter af Oldemanden var anmodet om at tilbageholde andet Varsel, ligesom Oldemanden havde opfordret ham til at deltage i Forhandlingerne i Egenskab af Formand for Forbundet. Disse Opfordringer var tiltraadt af Forbundets Ledelse og fik nu ogsaa Generalforsamlingens Tilslutning.

Ved Generalforsamling den 31. Januar 1916 forelagde Udvalget det Udkast til ny Overenskomst, hvorom der var opnaaet Enighed. Udvalgets Formand, Harald Jensen, anbefalede Udkastet til Godkendelse og beregnede de deri opnaaede Forbedringer til et Gennemsnit af 10-12 %.

Forslaget blev ved Afstemning godkendt med 76 Stemmer imod 6, men der raadede megen Utilfredshed med, at man ikke havde opnaaet en Nedsættelse af Arbejdstiden, som endnu omfattede 9½ Time dagligt.

Spørgsmaalet om Sammenslutning af de to Forbund til en Landsammenslutning havde i mere end ti Aar beskæftiget de skiftende Bestyrelser i Fagforeningen i København.

Haabet om, at Arbejdsløshedskassens Udvidelse til landsomfattende Virksomhed skulde bringe en Afklaring i dette Problem, var ganske vist ikke gaaet i Opfyldelse, fordi Svendene i Jylland, under Th. Justsens Ledelse, stadig havde modsat sig det, men et Samarbejde havde dog bestaaet igennem alle Aarene og Spørgsmaalet havde været Genstand for en ret livlig Korrespondance imellem Organisationerne. Desuden kom Tillidsmænd fra begge Sider jævnlige sammen, idet de jyske

Afdelinger selvfølgelig havde Repræsentanter i Arbejdsløshedskassens Hovedledelse.

Da Forbundet for Øerne i Forbindelse med Arbejdsløshedskassen var samlet til Kongres i Odense i 1915, mødte Repræsentanterne for Jylland med Mandat til at forhandle om Betingelser for en Sammenlutning af de to Forbund og i den Anledning nedsatte Kongressen, straks efter at være konstitueret, et Udvalg, som i Forbindelse med de jyske Repræsentanter skulde udarbejde et Grundlag, som derefter skulde forelægges Kongressen og, saafremt det blev tiltraadt, derefter skulde forelægges Forbundet for Jylland.

Det kombinerede Udvalg forelagde Dagen efter et Forslag, som var sammenfattet i 5 Punkter. Forslaget gik ud paa, at der skulde foretages Urafstemning blandt begge Forbunds Medlemmer om en Sammenslutning af de to Forbund i en Landsorganisation, som skulde have Hovedsæde i København. Det nye Forbund skulde ledes af en Hovedbestyrelse, bestaaende af de samme Medlemmer, som blev valgt til Hovedbestyrelse for Arbejdsløshedskassen, og denne skulde fremtidigt administreres i Fællesskab med Forbundet. Det økonomiske Grundlag for Sammenslutningen skulde være, at det Forbund hvis Formue var mindst paa det Tidspunkt, hvor Sammenslutningen vilde blive effektiv, skulde indbetale hele sin Formue til den fælles Kasse, medens det andet Forbund skulde indbetale saa stor Del af sin Formue, at begge de indbetalte Beløb kom til at udgøre en lige stor Part beregnet pr. Medlem.

Saafremt Sammenslutning blev vedtaget ved denne Urafstemning skulde der senere foretages en ny Urafstemning, som skulde være bestemmende for Forbundets fortsatte Tilslutning til de samvirkende Fagforbund.

Umiddelbart efter Kongressens Afslutning blev den aftalte Urafstemning foretaget og Sammenslutningen blev vedtaget, af Øernes Forbund med 91 Stemmer og ingen imod, medens Afstemningen for Jyllands Forbunds Vedkommende ikke var lige saa tilfredsstillende, idet Vedtagelsen her skete med 34 Stemmer imod 33 Stemmer. Sammenslutningen var nu besluttet og man enedes om, at den skulde være gældende fra den 1. April 1916.

Det blev Øernes Forbund, der maatte indbetale hele sin Formue, medens Jyllands Forbund indbetalte et forholdsmæssigt Beløb og oprettede et Syge- og Hjælpefond, som endnu eksisterer under Administration af Aarhus Afdeling, af Resten af sin Formue.

Der skulde nu udarbejdes Love for Forbundet og dette blev overdraget til det Udvalg, som havde udarbejdet Grundlaget for Sammenlutningen, og man havde besluttet, at Udvalgets Forslag skulde forelægges en ekstraordinær Kongres, men heri foretoges senere en Ændring, idet man overlod til Udvalget i Forbindelse med Forretningsudvalget at udarbejde Love, som med Hovedbestyrelsens Godkendelse skulde have Gyldighed til den ordinære Kongres i 1918.

Naar saadanne Ændringer allerede maatte foretages var det en Følge af, at Overenskomsterne for alle Afdelinger paa Øerne var blevet opsagte og man havde afgivet første Strejkevarsel for København, ligesom man var forberedt paa kommende Opsigelser ogsaa vedrørende Afdelingerne i Jylland, hvis Overenskomster havde Udløbstid den 1. April 1917.

Det havde under disse Forventninger ikke været vanskeligt at opnaa Majoritet for Forbundets Forbliven i de samvirkende Fagforbund, og det skal erkendes, at en Udtræden ikke havde været stemmende med Bestyrelsens Ønsker. Ganske vist kunde Medlemsskabet i de samvirkende Fagforbund, hvis Sanktion var paakrævet til ethvert Forsøg paa Lønhævning, virke hæmmende paa Friheden til at handle efter egen Vurdering af Chancerne, men da en Sanktion endnu aldrig havde været vanskelig at opnaa vilde denne Hæmning i Realiteten kun betyde, at Tilslutningen hindrede »den direkte Aktion«. Det maa dog bemærkes, at Forbundet ogsaa uden denne Tilslutning havde været bundet af »Septemberforliget« og dermed bundet til de aftalte Forhandlingsregler.

Man vil heraf forstaa, at Initiativet til Forbundenes Sammenslutning helt igennem var taget af Fagforeningen i København, og da den umiddelbare Følge af den nye Forbunds dannelse var, at Forhandlinger med Lauget, efter Afslutningen af Overenskomstsituationen i 1915, som endte med Gennemførelse af Overenskomsten af 1. Februar 1916, hvortil Fagforeningen selv havde udpeget sine Tillidsmænd, nu skulde føres af Forbundets Hovedbestyrelse, havde Fagforeningen faktisk reduceret sig selv til »Forbundets Afdeling i København«.

Den gennemførte Organisationsform blev desværre kun opretholdt i 7 Aar, idet den københavnske Afdeling udmeldte sig af Forbundet i 1923, efter at Formanden for Afdelingen, Bløndahl Nielsen, havde udøvet en meget energisk Opposition imod Forbundet, uden at det dog var lykkedes ham at hidføre en Splittelse.

Et ulykkeligt Tilfælde kom ham til Hjælp, idet Arbejdsdirektoratets Revisorer konstaterede en større Kasseangel ved et Eftersyn hos O. G. Ohlson, som var blevet ansat som Forretningsfører af Kongressen i Aalborg i 1920. Opdagelsen medførte naturligvis straks Ohlsons Fjernelse fra Pladsen og han blev senere idømt Straf for Forholdet, men dette blev den indirekte Aarsag til, at Forbundet, som var dannet i 1916, atter blev adskilt i 1923.

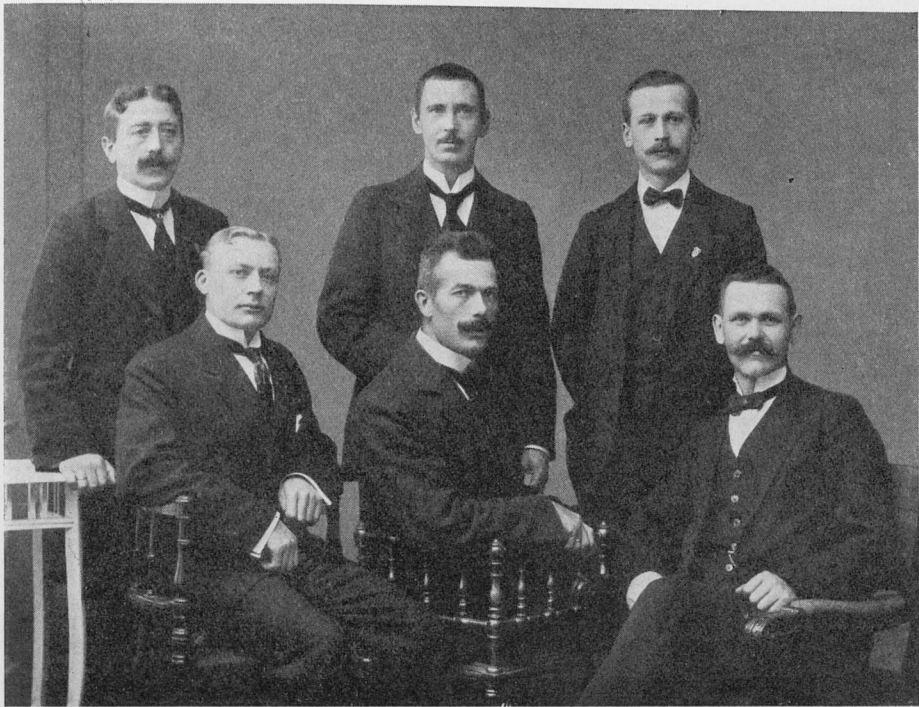
Bløndahl Nielsen benyttede det skete i sin Opposition og udviste en saboterende Optræden paa Kongressen, endskønt denne tydeligt viste ham, at man ikke sympatiserede med hans Fremfærd, som endog flere af den københavnske Afdelings Repræsentanter tog Afstand fra.

Som Formand for Afdelingen fremsatte han straks efter sin Hjemkomst fra Kongressen et Forslag om Afdelingens Udmeldelse af Forbundet, og det lykkedes ham at faa dette Forslag vedtaget paa to paa hinanden følgende Generalforsamlinger. Afstemningsresultatet var ganske vist ikke noget overbevisende Udtryk for Fagforeningens Synspunkt, idet Vedtagelsen paa den første Generalforsamling skete med 44 Stemmer imod 43 og paa den anden kun var forrykket saaledes, at Udmeldelsen her vedtoges med 46 Stemmer imod 44 Stemmer, men imod Vedtagelsen kunde intet andet indvendes, end at de fraværende havde vist deres Ligeegyldighed, og der skulde herefter hengaa et Tidsrum af 15 Aar, inden Fagets Lønarbejdere igen var forenede i en Landsorganisation.

For Hovedledelsen blev den nærmeste Tid efter Sammenslutningen i 1916 en travl Tid. Verdenskrigen var nu gaaet ind i sit andet Aar og Vareprisernes Stigning var begyndt at virke føleligt paa de smaa Indtægter, og med Dyrtiden maatte Kravene om forøgede Lønninger følge.

Gentagne Henvendelser til Laugets Ledelse frugtede ikke, men mødtes med bestemte Afslag. Man fandt det ikke nødvendigt at forhandle om noget Dyrtidstillæg, men henviste til, at Svendene i København havde faaet en Lønforhøjelse den 1. Februar 1916 og mente nu, at videre Forhandling ikke kunde ske førend Overenskomstens normale Udløbstid i 1918.

Hovedorganisationerne havde dog været i Forhandling og havde i Fællesskab tilsendt Organisationerne et Cirkulære, hvori man tilraadede at søge en Ordning om Ydelse af særlige Dyrtidstillæg gennemført i de enkelte Fag. Dette Cirkulære havde dog vist forskellig Virkning i Laugets tre Afdelinger, idet første Afdeling, København, var bekendt med

Fagforeningens Bestyrelse i 1918.

Martin Hansen. Louis Preuthun, Kasserer. I. A. Jørgensen.
 Carlo Johansen. Hans Hansen. O. G. Ohlson, Formand.

det, men nægtede at forhandle, medens anden Afdeling, Jylland, ikke kendte Cirkulæret og tredie Afdeling, Øerne, baade var kendt med Cirkulæret og erklærede sig villig til at forhandle. Paa Grundlag af tredie Afdelings Standpunkt lykkedes det, med Bistand fra de samvirkende Fagforbund, at faa et lignende Tilsagn fra Laugets første Afdeling, men da Forhandlingerne paa denne Maade var trukket ud til Foraaret 1917, uden andet Resultat end en Henviſning til, at Forholdet burde ordnes imellem de enkelte Svende og deres respektive Mestre, foretrak Hovedledelsen at opsigte Overenskomsten til dens Udløbstid, den 1. Februar 1918.

Det lykkedes dog forinden at komme til en Ordning, hvorved der ydedes et Dyrtidstillæg til alle Lønninger paa 33 % fra den 1. December 1917, og dette Dyrtidstillæg forhøjedes til 40 % fra den 1. Februar 1918.

Varepriserne steg imidlertid næsten fra Dag til Dag og Dyrtiden blev, trods de allerede gældende Tillæg, stadig mere følelig og medførte

derfor ligesaa stadigt forøgede Krav om yderligere Tillæg. Det var Skruen uden Ende. Prisstigningerne trak Lønnen op og Lønstigning medførte nye Prisstigninger. Disse Forhold bragte i 1919 Fagforeningen ud for en Situation, som man ikke tidligere havde været udsat for.

De absolut berettigede Krav om Tillæg til Lønningerne var, ved en Aftale mellem Hovedorganisationerne, som tidligere omtalt, henviste til Afgørelse af hvert enkelt Fags Arbejdsgiver- og Arbejderorganisation.

Man skulde synes, at denne Ordning var den ideelle, men det viste sig hurtigt, at en generel Ordning havde været at foretrække. Som Forholdet var, var Spørgsmaalet gjort afhængig af den enkelte Arbejdsgiverorganisations mere eller mindre udviklede Forstaaelse af Lønarbejdernes vanskelige Kaar, og Glarmestersvendene blev snart klare over, at Laugets Forstaaelse hørte til de mindre udviklede.

Selv da Hovedorganisationerne i August Maaned 1918, i Arbejdsgiverforeningens Erkendelse af, at et Tillæg til Lønningerne var nødvendigt saafremt Arbejdsfreden skulde bevares, aftalte et Tillæg paa 12 Øre i Timen til alle Lønninger, var det ikke saa nær alle Glarmestre som forstod, at denne Aftale ogsaa vedrørte vort Fag. De blev vel efterhaanden bibragt den rette Forstaaelse, men for Hovedledelsen forelaa ingen Tvivl om, at Overenskomsten maatte opsiges til 1. Februar 1919, for at mere bindende Aftale kunde træffes imellem Fagets Organisationer.

Lauget viste ikke særlig Begejstring for at komme i Forhandling og undslog sig indtil Midten af Januar Maaned, da det endelig maatte bøje sig for det berettigede Krav, og efter 3 Dages Forhandling lykkedes det ogsaa det nedsatte Fællesudvalg at komme til Enighed om, at Timelønnen skulde ansættes til Kr. 1,15 i København og Kr. 1,10 i Provinsen. Aftalen var dog afhængig af Medlemmernes Godkendelse og den blev forkastet i København med 134 Stemmer imod 26 Stemmer, hvorimod den blev vedtaget i Provinserne med 81 Stemmer imod 28 Stemmer.

Det var første Gang man havde forhandlet for København og Provinsen under et, og Forbundets Ledelse, som havde haabet paa et bedre Resultat for København, forsøgte at hævde, at Godkendelsen i Provinserne skulde være gældende, men heroverfor paastod Laugets Ledelse, at man havde ønsket en Landsoverenskomst, hvorfor Stemmetallene for hele Landet maatte lægges sammen og være afgørende for Gennemførelsen. Derved blev Situationen prekær, idet det samlede Resultat jo

udviste Forkastelse med 162 Stemmer imod 107 og bedre blev det selvfølgelig ikke ved, at de samvirkende Fagforbund nægtede Sanktion til Strejke og henviste til, at flere andre Forhandlinger var blevet afsluttede med endnu ringere Resultater.

Det kan muligvis have haft Indflydelse paa Afstemningen i København, at et Par Mestre, som havde deltaget i Forhandlingerne, havde antydnet, at man maaske kunde strække sig med endnu 5 Øre i Timen, saafremt Repræsentanterne for Fagforeningen mødte med Mandat til at afslutte Overenskomst, men da Fagforeningen forlangte ethvert Resultat forelagt til Godkendelse, hvilket Afdelingen havde erklæret ved en Afstemning herom, som udviste 39 Stemmer for at give Udvalget Sanktion, men 92 Stemmer herimod, var enhver Tanke om denne Løsning forud afvist.

Hovedledelsen drøftede Sagen ved en Række Møder og henstillede til Afdelingen i København at ændre sit Standpunkt, men dette blev afslaaet, og da alle andre Muligheder syntes udelukkede, blev en ekstra Kongres indkaldt til Afholdelse i København den 23. Februar 1919. Efter en grundig Drøftelse af hele Situationen godkendte Kongressen den nye Overenskomst med 18 Stemmer imod 7 Stemmer. Situationen skulde hermed være afklaret og den københavnske Afdelings Medlemmer bøjede sig ogsaa loyalt for Kongressens Afgørelse, men den saaledes godkendte Overenskomst havde ingen Muligheder for at kunne tilfredsstille Medlemmerne.

Overenskomsten blev iøvrigt allerede forbedret i Juli Maaned 1919, idet man opnaaede at aftale et nyt Dyrtidstillæg paa 20 Øre pr. Time, men ved denne Lejlighed indeholdt Aftalen en meget uheldig Bestemmelse, idet der intet Tillæg skulde ydes til Akkordarbejde, og dermed var Grundlaget lagt for nogle urolige Arbejdsforhold. De akkordlønnede Medlemmer fremsatte Krav om, at Akkordlønningerne skulde forhøjes med 50 %, og da dette ikke kunde gennemføres, nedlagde de Arbejdet paa 5 Arbejdspladser, hvilket selvfølgelig straks medførte Laugets Protest overfor Forbundet, og da Forholdet ikke kunde rettes, fordi de paagældende Medlemmer havde taget Arbejde udenfor Faget, ligesom der ikke fandtes ledige Medlemmer, som kunde anvises til det nedlagte Arbejde, anmeldte Lauget Sagen til Arbejdsgiverforeningen og den blev derfra omgaaende indanket for den faste Voldgiftsret. Hovedledelsen maatte naturligvis erkende, at Arbejdsnedlæggelsen var ulovlig, men gjorde samtidig Lauget medansvarlig, fordi

man havde indtaget et saa absolut Standpunkt ved at modsætte sig, at der blev ydet Tillæg til Akkorderne i Juli Maaned.

Tanken om at iværksætte en samlet Aktion for at danne en Modvægt til Laugets stadige Uvillie overfor enhver Forhandling om Dyr-tidstillæg var ikke Hovedledelsen fjern. I Slutningen af August Maa-ned foranledigede man saaledes Spørgsmaalet om en Strejke behandlet i samtlige Afdelinger. Det blev dog udtrykkeligt meddelt, at en Strejke ikke vilde blive sanktioneret af de samvirkende Fagforbund og derfor heller ikke kunde blive økonomisk støttet af Forbundet. Det viste sig dog, at de fleste af Afdelingerne foretrak at afvente Resultatet af For-handlingerne, som var igang imellem Hovedorganisaionerne, og man vilde eventuelt afvente Tidspunktet for Overenskomstens normale Udløb.

De omtalte Forhandlinger omhandlede blandt andet Arbejdstidens Nedsættelse til 8 Timer, som blev gennemført ved denne Lejlighed.

Den første September 1919 nedlagde Ludvig Rasmussen sit Man-dat som Hovedkasserer, idet han meddelte, at han skulde indtræde i sin Mesters Forretning, hvilket han oplyste egentlig skulde være sket i November, men var blevet fremmet af særlige Grunde og nu skulde ske omgaaende.

Spørgsmaalet om den samlede Aktion var blevet opgivet, men kort Tid efter klagede Lauget over, at nogle Svende i Fredericia, Aarhus og Aalborg havde nedlagt Arbejdet, og den 12. September vedtog en Generalforsamling i København, at man vilde nedlægge Arbejdet fra den paafølgende Morgen.

Hovedledelsen tog Afstand fra de ulovlige Strejker og paabød, at de straks skulde afblæses og Arbejdet genoptages, men dette Paabud blev kun efterkommet i et stærkt begrænset Omfang.

Den 27. September erklærede Lauget sig villig til at forhandle under Hovedorganisationernes Medvirken og paa Betingelse af, at de ulovlige Strejker blev ophævede og Arbejdet genoptaget, førend For-handlingerne paabegyndtes.

Ved et Fællesmøde i Arbejdsgiverforeningen den 7. Oktober 1919 opnaede man ogsaa et Resultat, som ved god Villie udvist fra Lau-gets Side nogle faa Maaneder tidligere, sikkert vilde have skaanet Fa-get for urolige Arbejdsforhold igennem en lang Periode. Aftalen bød paa en Forhøjelse af Akkordsatserne paa 30 % og et ekstraordinært Dyr-tidstillæg af 25 Øre pr. Time, udover de allerede ydede 20 Øre.

Forhandlingsvillien kom imidlertid for sent. Man havde stillet et højere Krav og vilde nu ikke nøjes med dette Tilbud, som blev enstemmigt forkastet af Fagforeningens Generalforsamling.

Der blev dog bevaret en vis Føling imellem Forbundets Ledelse og Laugets Bestyrelse og det lykkedes at aftale et Møde med nogle Medlemmer af Laugets Bestyrelse, hvor man enedes om følgende Forslag til en Ordning:

Der gives et yderligere Tillæg til det allerede ydede ekstraordinære Tillæg (20 Øre) af 34 Øre i Timen, saa at det ekstraordinære Dyrtdstillæg ialt bliver 54 Øre i Timen. Til Akkordprislstens Satses ydes et Tillæg af 38 %.

Ordningen gælder fra Dags Dato at regne, men er betinget af, at den af Arbejdsgiverforeningen til den faste Voldgiftsret indgivne Klages Behandling udsættes og Sagen tages endeligt tilbage naar nærværende Ordning, som er indgaaet under Forbehold af Approbation af saavel Mestrenes som Svendenes Generalforsamling, er traadt i Kraft.

København, den 15. Oktober 1919.

For Glarmesterlaugets 1. Afdeling. Glarmestersvendenes Forbund.

sign. *C. L. Christiansen.* sign. *O. G. Ohlsen.*
sign. *Vilh. E. Hansen.*

For Fagforeningen i København.

sign. *M. Fastrup.*
sign. *Bløndahl Nielsen.*

Ved en Afstemning paa Generalforsamling i Fagforeningen den 17. Oktober 1919 vedtoges Forslaget med 78 Stemmer imod 57 Stemmer.

Ved den ulovlige Strejke i København havde Ohlson set sig foranlediget til at fratræde Stillingen som Formand. Han havde i alt Fald ikke kunnet bevare denne Stilling i Forbindelse med sin Fortsættelse som Formand for Forbundet, idet Forbundets Ledelse havde været nødt til at tage Standpunkt imod Strejken.

Afdelingen havde dog ikke valgt nogen ny Formand, men foreløbigt besat Pladsen ved Konstitution af Bløndahl Nielsen, som blev valgt til Formand af Generalforsamlingen i Oktober Maaned 1919.

Afdelingen i København havde haabet at kunne bevare Ohlson og det var imod disse Beregninger, at Hovedbestyrelsen ved et Møde den 8. Oktober havde ansat Ohlson som Forretningsfører, efterat Hovedkassereren havde udmeldt sig af Organisationen. For Ohlson selv har

der næppe været Tvivl om, at han maatte bevare Stillingen i Forbundet. Han maatte se sin Opgave i at bevare Forbundet som den samlende Organisation og Forbundets Eksistens havde i de forløbne Aar gentagne Gange været truet, ikke mindst fra en Del oppositionelle Medlemmer i København.

Til trods for at Initiativet til Oprettelse af en Landsorganisation var kommet fra Fagforeningen i København, var der dog stærkt delt Mening om denne Organisationsforms Betydning. En Del af Afdelingens Medlemmer var tilsluttet en ny opduklet Organisation, som var præget af syndikalistisk Tankegang og som, under Navnet »Fagoppositionens Sammenslutning«, udøvede en saboterende Virksomhed i saa godt som alle faglige Organisationer. Denne ytrede sig blandt andet deri, at Fagforeningen i København maatte behandle et indbragt Forslag om Udmeldelse af Forbundet.

Det lykkedes virkelig Oppositionen at faa Forslaget vedtaget paa en Generalforsamling, men da en Udmeldelse skulde vedtages paa to paa hinanden følgende Generalforsamlinger for at være lovlig, forblev Afdelingen i Forbundet fordi den anden Generalforsamling forkastede Forslaget. Oppositionens Anslag imod Organisationen var afslaaet denne Gang.

Det vil ikke undre, at Ohlsons Standpunkt til Forbundets Bevarelse, af de oppositionelle Medlemmer, blev udlagt som personlig Interesse, der skulde tjene til det Formaal at skaffe ham en Livsstilling i Organisationen.

Han havde ganske vist selv, paa et langt tidligere Tidspunkt, fremsat Tanken om Ansættelse af en fast Funktionær, som fælles Leder for Forbundet og Arbejdsløhedskassen og han havde antageligt heller ikke været fremmed for den Tanke, at han selv kunde overtage denne Stilling, men hans altid energiske Arbejde for Organisationen igennem mange Aar modsiger dog den Paastand, at hans Initiativ skulde være bestemt af egoistiske Grunde.

Han havde sikkert ikke kunnet gøre saa stort Gavn for Foreningen paa dette Tidspunkt, som Leder af en ulovlig Strejke, som det blev ham muligt i hans Egenskab af Forbundsformand. I denne Stilling blev han i Stand til at virke som Mægler imellem de stridende Parter, og heri har man sikkert Grunden til, at Konflikten kunde afsluttes uden at medføre de Konsekvenser, som en ulovlig Arbejdsnedlæggelse almindeligvis maatte forudsættes at medføre.

De stadig spændte Arbejdsforhold medførte, at Truslen om en aaben Konflikt maatte ses i Forbindelse med enhver Forhandling om Ændring i Lønningerne. Fagforeningen havde imidlertid aldrig været i Stand til at opsamle tilstrækkelig Kapital, dertil havde Kontingenterne altid været for smaa og andre Indtægter kunde Fagforeningen ikke regne med. Heraf fulgte en Frygt for, at man ikke skulde være i Stand til at udbetale en tilstrækkelig stor Understøttelse til Medlemmerne, saafremt man skulde blive nødt til at erklære Strejke.

Bestyrelsen var altsaa ikke i Tvivl om, at Fagforeningen maatte konsolideres og fremsatte derfor ved Generalforsamlingen i April Maaned 1919 et Forslag om, at Fagforeningen skulde oprette et særligt Strejkefond, hvortil Midlerne skulde fremskaffes ved Indbetaling af et ekstra Kontingent. Forslaget blev vedtaget og det blev bestemt, at Fondet ikke maatte anvendes til noget andet Formaal end Understøttelse til Medlemmer af Fagforeningen i København, naar disse deltog i en Strejke eller Lockout, som omfattede Fagforeningen i København.

Efter 1 $\frac{1}{4}$ Aars Forløb havde dette Fond opsamlet ca. 4000 Kroner og desværre havde man Medlemmer, som ikke kunde taale at være vidende herom.

Efter en ihærdig Agitation opnaaede disse at samle Underskrift fra 73 Medlemmer, som begærede indkaldt en ekstra Generalforsamling med Strejkefondets Deling blandt Medlemmerne paa Dagsordenen.

Generalforsamlingen blev afholdt i Juli Maaned 1920 og var besøgt af 44 Medlemmer. Ordføreren for Forslagsstillerne fremhævede det unødvendige i at have et særligt Strejkefond, idet han paastod, at nu kom der aldrig Strejker mere og de opsamlede Penge vilde gøre mere Gavn ved Fordeling, uden at han dog var særligt overbevisende i Argumentationen.

Dette var da heller ikke nødvendigt. Spørgsmaalet var afgjort inden Generalforsamlingen, og ved Afstemningen blev Forslaget vedtaget med 42 Stemmer imod 2 Stemmer — og Strejkefondet eksisterede ikke mere.

Men da var man ogsaa naaet hen i 1920 og Krigstidens Virkninger var ved at ophæves.

Det havde ikke været en let Tid for Fagforeningens skiftende Bestyrelser at komme igennem. De

J. Klüver Jensen,
Foreningens Kasserer
1920-1924.
Senere Medlem af Bestyrelsen i flere Perioder.

havde ikke alene haft Laugets Modstand overfor Kravene om forøgede Lønninger at kæmpe imod, men ogsaa i nogen Grad Foreningens egne Medlemmers Vanskelighed ved at forstaa, at de fremsatte Krav kunde møde Modstand. Medlemmerne ansaa Kravene som saa afgørende berettigede, at de ogsaa ubetinget maatte anerkendes og kunde ikke altid forstaa, at Bestyrelsen ikke kunde fremme Spørgsmaalene.

Den tidligere paaviste organiserede Opposition, som jo ikke alene virkede i vort Fag, saa sin Opgave i at gennemføre saa megen Uro som muligt og mange Medlemmer viste sig let fængelige overfor Utilfredshed med de herskende Tilstande.

Ved de mange Generalforsamlinger, som blev afholdt i disse Aar, gik Bølgerne ofte højt, naar Medlemmerne lod deres Lidenskaber faa frit Afløb. Ved flere Generalforsamlinger udartede Diskussionerne og mange Medlemmer blev ved saadanne Lejligheder erindrede om tidligere smaa og store Fortidssynder, hvilket selvfølgelig krævede Gensvar og Modangreb.

Undertiden kunde det ikke undgaas, at saadanne Forhold udartede til Haandgribeligheder, og det gik i nogen Grad ud over Mødelokalets Inventar.

Følgen heraf blev, at Foreningen i disse Aar havde ret vanskeligt ved at leje Lokaler til sine Møder og derfor jævnligen maatte søge et nyt Lokale, efter blot et enkelt Møde, og det traf ogsaa, at man modtog en Regning for ituslaet Inventar.

En mere uheldig Følge var det dog, at Mødedeltagelsen stadig blev forringet. De mere besindige Medlemmer afholdt sig fra at deltage i Foreningens Møder, men opnaaede derved naturligvis kun, at Bestemmelsesretten blev overgivet til det Mindretal, som netop repræsenterede den Opposition, der var Aarsag til Uroen. Generalforsamlingen var beslutningsdygtig uanset det mødte Antal Medlemmer og kunde derfor ikke beskyldes for Misbrug, men der opnaaedes næsten aldrig Flertal for nogen Beslutning, fordi Deltagerne var optaget af personlige Opførelser og i de fleste Tilfælde sluttede Generalforsamlingerne med Oplysning om, at Forretningen skulde lukke og Generalforsamlingen derfor vilde blive indkaldt til Fortsættelse en anden Dag.

Det var dog heller ikke ved Generalforsamlingerne Foreningens bedste Arbejde blev udført. Det var stadig Bestyrelsen, der maatte trække Læsset og bagefter fortælle Generalforsamlingen, hvad man havde foretaget sig.

Bestyrelsen var imidlertid ikke selv tilfreds med de opnaaede Forbedringer. Den maatte stadig erkende, at den havde opnaaet mest muligt, men aldrig det tilfredsstillende Resultat. Misforholdet mellem Fagets Lønninger og Priserne paa Livsfornødenheder var stadig tilstede.

At Kravene om Lønforhøjelse til Imødegaelse af Dyrtiden var berettigede, er utvivlsomt, og dette erkendtes da ogsaa fra alle Sider, da det endeligt var lykkedes at komme i Realitetsforhandling derom. At de Dyrtidstillæg, man kunde forhandle sig tilrette om, ikke stod i det rette Forhold til Prisstigningerne, er et andet Spørgsmaal og en Kendsgerning er det jo, at Tillægene altid kom lang Tid efter Vareprisernes Forhøjelser.

Det er saaledes allerede paavist, at det første Dyrtidstillæg blev opnaaet i Krigstidens andet Aar.

Naar Foreningens Medlemmer i disse Aar ofte fremsatte den Paa-stand, at der bestod et mindre godt Forhold imellem det almindelige Leveniveau og vort Fags Lønninger, maa der sikkert gives Medlemmerne Ret heri. Vel havde Fagets Lønforhold gennemgaaet en Udvikling i Aarene siden Fagforeningens Stiftelse, men dermed er ikke sagt, at denne Udvikling havde været tidssvarende. Paa et bestemt Omraade havde den ikke været det, idet Akkordlønningerne ikke nær havde fulgt den samme Opgang som Timelønningerne.

Lønnen, som i 1908 androg 20 Kroner pr. Uge for en 60 Timers Arbejdsuge, hvilket vil svare til ca. 33 Øre pr. Arbejdstime, var indtil 1924 forhøjet til 1,46 Kroner pr. Time, men for akkordlønnet Arbejde var en tilsvarende Forhøjelse ikke opnaaet.

En bestemt Rudestørrelse, som i 1908 blev betalt med 5½ Øre pr. Stk., stod i Overenskomsten for 1924 anført til 10½ Øre pr. Stk. Man vil heraf se, at der i 1924 skulde præsteres dobbelt saa meget Arbejde for at indtjene en Timeløn, end Tilfældet havde været i 1908.

Dette Misforhold mærkedes kun af de akkordlønnede Svende, og det er da intet Under, at Utilfredsheden som oftest blev fremført af disse, og da det desuden altid var lettere at opnaa Lønudligning for timelønnede Arbejdere end for akkordlønnede Arbejdere, er det ikke underligt, at disse benyttede enhver Mulighed for at udnytte Overenskomstens almindelige Bestemmelser mest muligt.

Man har antageligt heri Grunden til, at den faglige Voldgiftsret var i næsten uafbrudt Virksomhed i Aarene efter Krigens Afslutning, men Voldgiftsrettens Kendelser var ikke altid i Svendenes Favør, og

de mindre tilfredsstillende Resultater gav ofte Anledning til urolige Generalforsamlinger.

Den faglige Voldgift som Middel til Afgørelse af Stridigheder imellem Fagets Organisationer, især vedrørende Tvivl om Forstaaelse af de overenskomstmæssige Aftaler, var indført allerede i Fagforeningens tidligste Aar, omend i en noget ejendommelig Form, idet Myndigheden oprindeligt helt var overladt Glarmestrenes Forretningsudvalg. Kun saafremt Forretningsudvalgets Afgørelse ikke tilfredsstillede Svendene kunde Fagforeningen lade sig repræsentere med 4 Medlemmer i Forretningsudvalget ved Sagens fortsatte Behandling, men den Afgørelse som det saaledes kombinerede Forretningsudvalg havde truffet, skulde forelægges og endeligt afgøres af Glarmestrenes Forretningsudvalg.

Det siger sig selv, at denne Parodi af en faglig Voldgiftsret savnede enhver Forudsætning for at opnaa Svendenes Tillid, og det fremgaar af samtidige Beretninger, at Fagforeningen til Tider havde vanskeligt ved at vælge de 4 Medlemmer. Ingen ønskede at deltage i de Skinforhandlinger, som maatte blive Følgen af en saadan Sammensætning, hvor Sagens ene Part var den anden fuldkommen overlegen.

Heri er allerede sket Ændring i 1908, idet det er blevet aftalt, at Stridsspørgsmaal skulde afgøres i et Udvalg bestaaende af 4 Medlemmer af Glarmestrenes Forretningsudvalg suppleret med 4 Medlemmer af Fagforeningen, under Ledelse af Laugets Oldemand, som dog ikke havde Stemmeret, hvorimod de 8 Medlemmer kunde udpege en Opmand, saafremt Enighed ikke kunde opnaas. Det var en betydelig Forbedring, idet Indflydelsen nu var blevet ligelig, og denne Ordning var herefter gældende indtil 1913, da man aftalte, at den af Hovedorganisationerne aftalte Norm for Behandling af faglig Strid skulde være gældende i Faget.

Denne Ordning har siden været bibeholdt, idet der kun er tilføjet, at den gældende Regel altid skal være den af Hovedorganisationerne senest vedtagne Norm.

Det maa dog bemærkes, at Anvendelsen af faglig Voldgift kun i Aarene fra 1918 til 1923, har været af et nævneværdigt Omfang. Baade før og efter denne Periode har de skiftende Bestyrelser foretrukket at ordne de forekommende Uoverensstemmelser ved direkte Forhandling med de paagældende Mestre og kun naar dette har vist sig ugørligt, har man anvendt Voldgiftsretten.

Denne Maade at ordne Sager paa var dog for fredelig for Bløndahl Nielsen, som jo selv i høj Grad havde bidraget til at fremkalde Medlemmernes Utilfredshed og i nogle Aar havde ført en energisk Opposition imod enhver fredelig Ordning. Da han nu var blevet Formand, maatte han vel forsøge at bevise sine tidligere Teorier og herunder hørte ogsaa en betydelig stærkere Anvendelse af den faglige Voldgift.

Enhver Uoverensstemmelse, som Medlemmerne gav Bestyrelsen Oplysning om, blev omgaaende indanket til Voldgift, selvom Sagens særlige Karakter gav nok saa ringe Udsigt til en Afgørelse til Svendenes Fordel. Et meget anvendt Argument for, at Sager med et tvivlsomt Indhold blev indanket, var, at naar Retten alligevel skulde samles og bedømme rimelige Anker, kunde man tage alt med. At der kunde afledes mere Skade af en tabt Sag, end det vilde have forvoldt om Bestyrelsen havde afvist denne, vilde Bløndahl Nielsen ikke forstaa.

Paa en Generalforsamling oplystes, at Voldgiftsretten i Løbet af et Halvaar havde afsagt Kendelse i 18 Sager, hvoraf 11 var vundet.

Skylden for den stærke Anvendelse af Voldgift ligger dog ikke udelukkende hos Fagforeningen, men maa deles med enkelte Mestre. Det kan vel ikke blot være en Tilfældighed, at Flertallet af Voldgiftssager førtes imod ganske enkelte Mestre. Af en Beretning fremgaar, at af 7 indbragte Sager var de 5 indbragt imod een Mester, som dog havde tabt 4 af disse. Samtidigt blev oplyst, at imod den paagældende Mester havde været indbragt 11 Sager i Løbet af 1 Aar.

En udmærket Foranstaltning fik Bløndahl Nielsen indført, da han, i Forbindelse med Arbejdernes Brændselsforretning, arrangerede Fællesindkøb af Brændsel til Fagforeningens Medlemmer. Fremgangsmaaden ved dette Indkøb var, at Brændselsforretningen leverede det bestilte Brændsel til de enkelte Medlemmers Bopæl imod Fagforeningens Kaution. Medlemmerne betalte derefter Brændslet i bestemte Rater til Fagforeningen, og denne afregnede derefter med Brændselsforretningen.

Ordningen kunde være blevet til stort Gavn for Medlemmerne, men den blev desværre ikke administreret i Overensstemmelse med de Aftaler, som forud var truffet med Brændselsforretningen, og da denne krævede en Opgørelse, viste det sig, at man ikke havde fastholdt Medlemmernes Pligt til de bestemte Ratebetalinger og endda i flere Tilfælde havde ladet Foreningen kautionere for ny Leverance inden det forudgaaende Aars Forbrug var betalt. Den naturlige Følge af dette blev, at Fagforeningen maatte betale de forfaldne Rater.

— Dette og flere andre lignende Forhold bevirkede, at Antallet af Medlemmer, som indsaa, at Fagforeningen maatte foretage en Kursændring, stadig blev større, og paa Generalforsamlingen i Oktober Maaned 1923 rettedes mange alvorlige Angreb paa Bestyrelsen og især mod Formanden, som rent ud beskyldtes for Svindel med Foreningens Pengemidler.

— Generalforsamlingen valgte derefter Knud Knudsen til Formand og paalagde den nye Bestyrelse, at den skulde undersøge alle Foreningens forskellige Funktioner og foretage Udrensning, hvor dette viste sig nødvendigt.

— Det var ikke saa ganske lidt, Fagforeningen havde opnaaet i Løbet af de ca. 4 Aar, Fagoppositionen havde siddet ved dens Ror.

— Foreningen havde vundet sin saa højt loypriste Selvstændighed, først ved Forbundets Udmeldelse af de samvirkende Fagforbund, som vel var vedtaget af Kongressen i 1920, men først og fremmest var fremkaldt af den københavnske Delegation, dernæst ved Fagforeningens Udmeldelse af Forbundet i 1923.

— Fagbladet var først ophørt med regelmæssig Udsendelse, og ved Udmeldelsen af Forbundet blev det helt inddraget for Københavns Vedkommende.

— Foreningens Pengekasse var tom, og Foreningen havde tilmed paa draget sig en stor Gæld.

— At der bestod et meget spændt Forhold imellem Fagforeningen og Glarmesterlauget, vil næppe forbavse, og det er vel heller ikke underligt, at Fagforeningens egne Medlemmers Tillid til Foreningen var ret begrænset.

— Den nye Bestyrelse overtog en Arv, som bestod i Fagforeningens Selvstændighed, dens Fattigdom og dens store Gæld og modtog hertil desuden Generalforsamlingens Paabud om Undersøgelse og Udrensning, og den gik til Sagen med Villie til at oprette det, som var for sømt i de forløbne Aar.

— Undersøgelsen vedrørende Brændselssalget førte til det foreløbige Resultat, at man kunde opgøre Fagforeningens Gæld til ca. 3000 Kroner, hvoraf dog ca. 1400 Kroner var inddrevet af det Medlem, som ledede denne Virksomhed under Likvidationen, medens Resten endnu maatte betragtes som udestaaende iblandt Medlemmerne. Bestyrelsen paabegyndte derfor en systematisk Indkaldelse af de Medlemmer, som kunde tænkes at staa i Gæld for Brændsel og blev i den Anledning

iblandt Medlemmerne betegnet som »Dommervagten«. Ved denne Fremgangsmaade opnaaede man imidlertid kun at konstatere, at langt de fleste Medlemmer kunde fremlægge Bevis for, at de havde betalt de Beløb, som de skulde skyldte ifølge Bøgerne. En Del Penge kom dog ind paa denne Maade, men Bestyrelsen maatte dog foreslaa en følgende Generalforsamling, at Fagforeningen skulde betale Brændselsforretningen ca. 1000 Kroner, som endnu henstod som Restgæld. Da dette var besluttet, var Fagforeningens Virksomhed som Kautionist for Brændselsleverance samtidigt likvideret.

Ved Lønforhandlingerne i 1922 var man enedes om Lønreguleringer i Forhold til de offentliggjorte Pristal i Februar Maaned. Lønnen skulde stige i den efterfølgende August Maaned med 2 Øre pr. Time for hver 3 Points, som Pristallet i August var højere end Pristallet i Februar, eller falde med 2 Øre pr. Time, saafremt Pristallet var gaaet nedad.

Den tilsvarende Forhøjelse eller Nedgang for Akkordlønninger skulde andrage 1 % i Forhold til 3 Points. Ved Forhandlingerne i 1925 blev dette Forhold ændret saaledes, at Forhøjelse eller Nedgang skulde andrage 1 % for hver Procent, som Pristallet viste i Udsving i Forhold til det nærmest forudgaaende Pristal.

I 1925 indbragte nogle Medlemmer gentagne Gange Forslag om, at Fagforeningen skulde oprette en kooperativ Glarmesterforretning og blev derfor konstitueret som Udvalg med den Opgave at forberede og tilrettelægge Oprettelsen. Udvalget fremsatte overfor Bestyrelsen et Forslag, hvorefter Forretningen skulde kunne oprettes som et Aktieselskab, hvori de enkelte Medlemmer kunde tegne Aktier, medens den egentlige Startkapital skulde udlægges af Fagforeningen.

Sagen døde som Følge af manglende Forstaaelse, idet der efter at Indbydelse til Aktietegning havde været fremlagt i omtrent et Aar, kun

K. H. Knudsen.
Formand fra 1923.

var tegnet ganske faa Aktier og der til et Møde, hvortil interesserede Medlemmer var indbudt, kun var fremmødt 13 Medlemmer, hvoraf endda flere havde talt for Spørgsmaalets Henlæggelse.

I 1926 oprettede Fagforeningen en Begravelseskasse med obligatorisk Medlemspligt for samtlige Medlemmer.

Der havde allerede i flere Aar været knyttet en Hjælpekasse til Fagforeningen, men Medlemsskab i denne var frit for Foreningens Medlemmer, og Hjælpekassens Opgaver, som blandt andet omfattede Hjælp i Tilfælde af Sygdom og Dødsfald, blev for store for Kassen, hvorfor Fagforeningen, som ikke kunde yde den fornøden økonomisk Støtte, besluttede at likvidere Hjælpekassen. Dette medførte, at nogle Medlemmer, som i særlig Grad havde interesseret sig for denne specielle Gren af Virksomheden, fremsatte Forslag om, at Kassen kun delvis skulde likvideres, men at man skulde bibeholde en af dens Opgaver, nemlig Hjælpen ved et Medlems eller hans Hustrus Dødsfald.

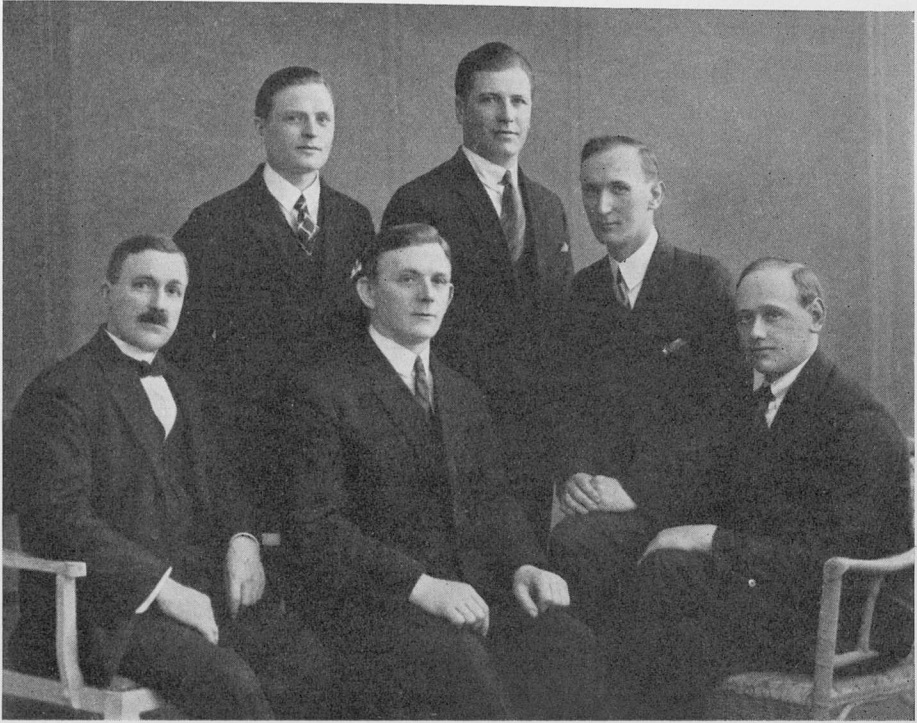
Fagforeningens Medlemmer tilsluttede sig dette, og der blev udarbejdet bestemte Regler for Ydelsen af denne Hjælp. Herved blev bestemt, at Hjælpen skulde ydes i Form af et kontant Beløb, svarende til Foreningens Medlemstal med 1 Krone pr. Medlem. Medlemsskabet i Begravelseskassen skulde være obligatorisk for Fagforeningens Medlemmer. Medlemmernes Indbetaling til Begravelseskassen skal holdes adskilt fra Fagforeningens Midler og indsættes paa Begravelseskassens egen Sparekonto, ligesom Indbetalingen markeres ved et særligt Mærke i Medlemsbogen.

Begravelseskassen virker saaledes helt for egne Midler, og Fagforeningen har hverken Indtægt eller Udgift af den, men den ledes helt i Forbindelse med Fagforeningen, og Fagforeningens Kasserer er Kassens Administrator. Reglerne, som vedtoges i 1926, er gældende i ganske samme Form endnu. Kassen har i de forløbne Aar ydet Hjælp ved 40 Dødsfald.

Beløbene, som er ydet som Hjælp ved de enkelte Dødsfald, har været af forskellig Størrelse, idet de jo er ansat som svarende til Fagforeningens Medlemstal, som i de forløbne Aar har været stærkt svingende. De androg i 1926 ca. 175 Kroner og andrager nu, i 1943, ca. 235 Kroner.

Ialt har Begravelseskassens samlede Udbetaling i de forløbne Aar andraget ca. 8000 Kroner.

Den 28. Oktober 1926 vedtog Generalforsamlingen at opsigte Over-

Foreningens Bestyrelse i 1927.

Svend Hansen.	Harly Petersen.	Th. Heiberg.
Harald Jensen.	K. N. Knudsen.	Axel Johansen.
	Formand.	Kasserer.

enskomsten til Udløbstid den 1. Februar 1927, og der nedsattes et Udvalg paa 5 Medlemmer, som skulde udarbejde Forslag til Ændringer og derefter deltage i Forhandlingerne. Akkordernes Grundprissatser blev ved denne Lejlighed meget forenklede, idet de blev bragt ned fra 21 til 13 Poster, men samtidig meget forbedret saaledes, at Prisen for den mindste Rude forhøjedes fra $6\frac{1}{4}$ Øre til 8 Øre og Prisen for den største Rude, fra 4501 til 5000 cm², blev forhøjet fra $17\frac{1}{4}$ Øre til 24 Øre. Desuden blev alle Grundpriser ansat med hele Tal i Ører, ligesom man opnaede flere Forbedringer i Overenskomstens almindelige Bestemmelser. Overenskomsten blev dog kun vedtaget med Uopsigelig-hed i et Aar.

Spørgsmaalet om Fagforeningens Tilslutning til Forbundet, som siden 1923 havde fortsat sin Virksomhed med Tilslutning fra samtlige

Afdelinger udenfor København, havde været optaget som Forslag fra en Del Medlemmer i disse Aar, men var stadig blevet afvist. I 1927 fremkom en almindelig Opfordring til alle Fag, som ikke var tilsluttet de samvirkende Fagforbund, om at tilslutte sig disse. Henvendelsen blev dog afvist i vor Forening, og der blev fra Forbundstilhængeres Side hævded, at en Tilknytning udadtil ikke burde foregaa, førend vi igen var samlede med vore egne Kolleger i Provinsen.

Derimod blev det ved Eenstemmighed besluttet, at Fagforeningen skulde tilslutte sig Byggefagernes Sammenslutning, som paa dette Tidspunkt repræsenterede samtlige københavnske Byggefag, der næsten alle stod udenfor de samvirkende Fagforbund.

I 1928 indlededes nogle Forhandlinger med Glarmesterlauget om Fagets Lærlingeforhold. Forhandlingerne drejede sig om Ønskeligheden af, at der hidførtes bedre og mere betryggende Uddannelse af Fagets Lærlinge, hvilket antoges at kunne gennemføres ved Anvendelse af Lærlingekontrakter, som specielt var udarbejdede for vort Fag. Man var ikke uenig med Lauget i, at Kontrakterne maatte indeholde Forpligtelse til, at Læreforholdet i alle Tilfælde skulde afsluttes med Aflæggelse af en Svendep prøve, men da Lauget ikke vilde give Tilsagn til, at Laugsmedlemmer kun vilde beskæftige organiserede Svende, maatte Fagforeningen fravige et allerede givet Tilsagn om, at man vilde nægte saadanne Udlærlinge, som enten ikke havde været fremstillet til Svendep prøve eller ikke havde bestaaet Prøven, Medlemsret i Fagforeningen.

Fra Fagforeningens Side lagde man ikke Skjul paa, at man i særlig Grad interesserede sig for dette Spørgsmaal som et Led i Ønsket om, at begrænse Tilgangen af Lærlinge til Faget. Denne Begrænsning ønskede man dog særligt anvendt overfor enkelte Værksteder og Mestre, som hidtil havde vist stor Interesse for at uddanne Lærlinge, men ikke samtidig beskæftigede Svende, og i mange Tilfælde havde givet Lærlingene en meget mangelfuld Uddannelse. Lauget mente dog ikke, at en Begrænsning af Antallet af Lærlinge i den enkelte Virksomhed var gennemførlig, men mente, at den enkelte Mesters Interesse for at uddanne Lærlinge vilde ophøre, naar nye Lærlingekontraktens strengere Bestemmelser havde virket en Tid og maaske havde medført nogle Bøder eller Erstatningsudbetalinger for den mangelfulde Uddannelse.

Den 3. Oktober 1929 afholdtes paa Laugets Foranledning et fælles Bestyrelsesmøde, hvor det havde været Hensigten, at der skulde udarbejdes et Forslag til fælles Henvendelse til Indenrigsministeren om

de særlige Kontrakter, som skulde indeholde Bestemmelsen om obligatorisk Svendeproeve. Man opnaede dog ikke Enighed paa Mødet, som derfor resulterede i, at Organisationerne nedsatte et Fællesudvalg, bestaaende af to Mestre og to Svende, som senere skulde indkalde til et nyt Møde eller forelægge en ensartet Indstilling til begge Organisationer.

Et Forslag om dette Forhold blev behandlet af Generalforsamlingen den 24. Juli 1930, men da Forslaget, som var udarbejdet af det nedsatte Fællesudvalg, ikke indeholdt nogen Bestemmelse om Begrænsning i Tilgang af Lærlinge eller i Mestrenes Ret til et samtidigt Antal Lærlinge, blev det vedtaget at foreslaa Lauget at fortsætte Forhandlingerne, indtil man havde fundet et Grundlag, som kunde tilfredsstillende begge Sagens Parter.

Begge Fagets Organisationer var enige i, at dette Spørgsmaal havde stor Interesse for Faget, og det blev da ogsaa drøftet gentagne Gange i de følgende Aar, men fandt først sin Løsning, da Rigsdagen vedtog en ny Lærlingelov i 1937. Paa Grundlag af denne udarbejdede et Fællesudvalg for Lauget og Fagforeningen et Regulativ for Svendeproeve i Glarmesterfaget. Regulativet blev ganske vist først godkendt af Handelsministeren i Begyndelsen af 1943, men det blev anvendt ved enhver Svendeproeve efter Udarbejdelsen.

Heller ikke i dette Regulativ indeholdes nogen Bestemmelse om Begrænsning af Antal Lærlinge i den enkelte Virksomhed, men den fungerende Svendeproevekommission bestaar af et ligeligt Antal Mestre og Svende, ligesom de aflagte Svendeproeve skal bedømmes af et ligeligt Antal Mestre og Svende, og hertil kommer, at Lovens Bestemmelser om Erstatningsansvar og andre Konsekvenser for Læremesteren ved en mangelfuld Uddannelse rummer stor Sandsynlighed for, at den enkelte Mester selv vil foretage denne Begrænsning, eller være mere omhyggelig ved Uddannelsen.

I de forløbne Aar, siden omkring 1920, har forskellige andre Fag og Enkeltvirksomheder paataget sig Indsættelse af Glas i Ovenlys, og Fagforeningen har i alle disse Aar staaet alene i Forsvaret for vort Fags beskæftigelsesmæssige Interesse paa dette Omraade, men Foreningens Tillidsmænd har heller aldrig ladet sig afskrække af nogen Anstrenge for at bevare dette Arbejde indenfor vort faglige Omraade.

Det skal nævnes, at Firmaet Unmack i Emdrup havde indført et helt nyt System for kitfri Tage og forsøgte at lade dette Arbejde ud-

føre af Tømrersvende. Dette Forhold ordnedes dog forholdsvis let, idet Tømrersvendenes Fagforening saa med Forstaaelse paa Forholdet og indrømmede Urigtigheden i Fagenes Indgreb i andre Fags Omraader, hvorfor man enedes om at samarbejde, hvor det var nødvendigt, at Svende fra begge Fag var beskæftigede paa samme Ovenlys.

Paa lignende Maade ordnedes Forholdene med Blikkenslagernes Fagforening ved andre Ovenlyssystemer, men vanskeligere viste det sig ved de Foretagender, som omfattedes af Enkeltvirksomheder og hvor man ikke havde en anden faglig Organisation at forhandle med.

Dette gjaldt saaledes Firmaet A. Tvede i Helsingør, som repræsenterede en tysk Fabrik og paatog sig Færdigfabrikation af et særligt Ovenlyssystem. Firmaet havde været bestemt for at lade Arbejdet udføre ved Hjælp af tyske Arbejdere, men da det blev Fagforeningens Ledelse bekendt, at Firmaet havde ansøgt om Indrejsetilladelse for disse, protesterede Arbejdsløshedskassens Formand, M. C. Jensen, overfor Arbejdsdirektoratet og henviste til, at den fornødne Arbejdskraft til paagældende Arbejde let kunde anvises iblandt Fagets Arbejdere, og da Arbejdsdirektoratet videresendte Protesten; nægtede Statspolitiet at udstede Arbejdstilladelse, hvorefter Firmaet opgav den paatænkte Import af fremmed Arbejdskraft og i Stedet søgte Forbindelse med Fagforeningen.

Der førtes derefter en Forhandling med Firmaet i nogle Møder, hvor ogsaa Forbundet var repræsenteret, og disse resulterede i, at der afsluttedes en Overenskomst den 18. Marts 1929, hvorved Firmaet indvilligede i, at alt Glasarbejdet i Tagene skulde udføres af organiserede Glarmestersvende, idet man dog forbeholdt sig, at Arbejdet skulde kunne udføres uden Anvendelse af nogen Mester som Mellemed imellem Firmaet og Svendene. Arbejdet skulde almindeligvis udføres i Time-løn for Kr. 1,25 pr. Time, hvortil dog skulde betaales 50 % i Akkord-afsavnstillæg.

Den aftalte Overenskomst skulde dog ikke udelukke, at Arbejdet kunde betaales i Akkord, saafremt saadant i de enkelte Tilfælde blev aftalt mellem Firmaet og Svendene, og i saadanne Tilfælde skulde Arbejdet betaales efter den til enhver Tid gældende Overenskomst med Lauget.

Overenskomsten fik dog ikke nogen lang Levetid. Allerede den 4. Juni samme Aar meddelte Firmaet, at man maatte opsiges den til

Udløbstid den 1. Februar 1930, fordi Arbejdsgiverforeningen havde nægtet Sanktion til en Særoverenskomst.

Fagforeningen maatte derefter opgive at ordne disse Forhold ad den overenskomstmæssige Vej og var derefter henvist til at søge en Ordning for hvert enkelt Tilfælde for sig. Man besluttede sig til at gribe ind i hvert eneste Tilfælde, hvor der ikke blev antaget Glarmestersvende straks ved Arbejdets Paabegyndelse, ligesom man fastholdt, at alt forekommende Arbejde af denne Art skulde aflønnes i Akkord til de Priser, som var fastsat i Overenskomsten med Lauget.

Disse Indgreb lykkedes i Regel uden særlige Vanskeligheder. En Undtagelse dannede dog Arbejdet ved Ovenlysene i en ny Fabriksbygning, som opførtes for Firmaet F. L. Schmidt i Valby, hvor der først opnaaedes en tilfredsstillende Ordning, efter at Fagforeningen havde erklæret Blokade overfor Arbejdet, som i dette Tilfælde var tænkt udført af Fabrikens egne Arbejdere.

Fagforeningens Interesse for dette Arbejde gjaldt udelukkende Ønsket om at bevare Tagarbejdet for Faget, og man opfordrede som Regel de paagældende Virksomheder til at lade Arbejdet overgaa til en Mester, men dette blev næsten altid afslaaet. Det var da ganske naturligt, at man maatte overlade til Virksomhederne at antage Glarmestersvende, idet de udførte Anstrengelser ellers maatte have været forgæves, og samtidig maatte man desuden anse det for Fagforeningens første og vigtigste Opgave i disse Forhold at sikre Fagets Lønarbejdere Beskæftigelse ved det paagældende Arbejde. Man havde endeligt ikke de bedste Erfaringer fra de enkelte Tilfælde, hvor det var lykkedes at faa Arbejdet overdraget til en Mester. I et bestemt Tilfælde kunde det paavises, at et Arbejde, som havde været beregnet til Udførelse af Folk uden Tilknytning til Faget, men som ved Fagforeningens Indgreb var blevet overdraget til en Mester, bagefter blev udført af paagældende Mester ved Hjælp af to andre Mestre, men uden Anvendelse af Hjælp fra nogen Svend. Saadanne Resultater var man ikke særligt ude efter at opnaa.

Glarmesterlauget havde imidlertid bemærket, at Tagarbejdet vel blev udført af Fagets Svende, men var utilfreds med, at Mestrenes Del heri var temmelig ringe, og den 29. Oktober 1929 kunde Fagforeningens Formand meddele, at Lauget havde opsagt Overenskomsten, som havde Udløbstid den 1. Februar 1930.

Formanden foreslog samtidig, at Fagforeningen skulde nedsætte et Udvalg til at forberede de kommende Forhandlinger, idet han raadede til, at man selv mødte med Forslag til Ændringer og ikke nøjedes med at afvente det Forslag, som selvfølgelig maatte komme fra den Part, som havde sendt Opsigelsen og derved fremkaldt Situationen.

I Begyndelsen af Januar Maaned 1930 udveksledes Udkastene til en ny Overenskomst imellem Organisationerne, og den 17. Januar mødtes Parternes Repræsentanter til Forhandling.

Fagforeningens Udvalg fremsatte Krav om en ret betydelig Forhøjelse af Timelønningerne, medens man havde ønsket at opnaa enkelte Forandringer for Akkordarbejdets Vedkommende.

Lauget havde kun fremsat Krav om Ændringer i Betalingen af Tagarbejde, men paa dette Omraade ønskede man til Gengæld Priserne temmeligt stærkt reducerede.

Oldermand Chr. Andersen udtalte, at det kun var for at faa fastsat de rigtige Priser paa dette Arbejde, at Overenskomsten var sagt op fra Laugets Side, og han bebrejdede Fagforeningen, at den havde været villig til at indgaa Overenskomst med Virksomheder udenfor Glarmesterfaget, som paatager sig Udførelse af Glarmesterarbejde uden at anvende nogen Glarmester til dette Arbejde.

Fra Fagforeningens Repræsentanters Side blev Lauget henvist til at rette Bebrejdelserne imod Arbejdsgiverforeningen, som havde erklæret, at Glarmesterlauget ikke skulde tages med paa Raad ved Forhandlinger med Enkeltvirksomheder, men Oldermænd fastholdt Laugets Standpunkt.

Prisen paa Tagarbejde skulde reduceres. Oldermænd kunde ikke se, at dette Arbejde paa anden Maade kunde bevares for Faget.

Da Lauget iøvrigt ikke var uvillig til at medvirke til rimelige Forbedringer paa andre Omraader, indvilligede Fagforeningens Udvalg i at ville forelægge Udkastet til Behandling paa en Generalforsamling, idet man dog fremhævede en stærk Tvivl om, at den stærke Reduktion, som dog var noget mildnet ved Forhandlingerne, men især var omfattende for det Tagarbejde, som ikke skulde færdigmonteres af Svendene, vilde blive godkendt af Medlemmerne.

Generalforsamlingen, som blev afholdt den 30. Januar 1930, vedtog efter en lang Debat den nye Overenskomst med 52 Stemmer imod 8 Stemmer.

De kommende Aar viste, at Udvalgets Modstand imod denne Ned-

sættelse af Lønningerne for Tagarbejde havde været i høj Grad berettiget. Vor ofte gentagne Paastand om, at det vilde være til Skade for Faget at indføre en særlig Pris for Tage, som ikke skulde færdigmonteres, blev bekræftet derved, at andre Fag paatog sig Montagen, under Henviſning til, at vor Overenskomsts Ordlyd paa dette Omraade erkendte, at Montagearbejdet ikke var decideret Glarmesterarbejde.

Fagforeningen var svækket i sine Bestræbelser for det paagældende Arbejdes Bevaring for Faget, og Anstrengelserne maatte i nogen Grad indstilles, men vi maatte være endnu mere paa Vagt overfor Indgreb, som snart udvidedes til, at de, som paatog sig Montagen, fandt, at det var ganske unødvendigt at anvende Glarmestre ved Arbejdet. Ruderne kunde ogsaa lægges i af dem, som foretog Montagen.

Fagforeningens Tillidsmænd forsømte aldrig at fremhæve dette overfor Lauget, og der blev i de følgende Aar gentagne Gange forsøgt at paavirke Laugets Ledelse til at medvirke til en Ændring af Forholdet, men alligevel skulde hengaa mange Aar, og først i 1941 lykkedes det at overbevise Lauget om, at Montage af Tage maatte generhverves for Faget ved at Aflønning for Tagarbejde blev ens, uanset om Tagene skulde monteres eller Glasset blot skulde lægges i Lysene. Saa opnaaede vi endeligt, at den famøse Bestemmelse udgik af Overenskomsten.

I det foregaaende har jeg forsøgt at redegøre for Fagforeningens Virksomhed indtil omkring Aar 1930.

Jeg er Fagforeningens Bestyrelse taknemlig for, at den har anmodet mig om at berette om Virksomheden, og jeg kan kun haabe paa, at mit Arbejde er lykkedes og at jeg har formaaet at skildre denne Virksomhed, som jeg selv har deltaget i og vel ogsaa i nogen Grad har haft Indflydelse paa, i en Del af de Aar, Beretningen omfatter.

Som Oplysningskilder har jeg især anvendt Fagforeningens Forhandlingsprotokoller, som dog ikke altid er ført saaledes, at de virker oplysende paa en klar Maade. Til yderligere Hjælp for mig har jeg anvendt de gamle Overenskomster, Fagblade, Forhandlingsprotokoller for Glarmestersvendenes Forbund, Arbejdsløshedskassens Protokoller og i høj Grad desuden min egen Hukommelse. Det har dog undertiden voldet Vanskelighed at tidsfæste bestemte Begivenheder, og tillige har det ikke altid været let at begrænse Stoffet, som vi forud har været enige, i at det maatte.

Nogle af mine Kolleger, som læser dette Skrift, vil maaske mene,

at jeg har været karrig med Hensyn til at nævne Navne. Denne tilsyneladende Mangel har jeg dog gennemført med Villie. Dels har jeg ment, at det betydende ved dette Skrift er, at det oplyser om, hvad *Fagforeningen* har været for Faget og især for Fagets Lønarbejdere, medens Navnet paa det, eller de Medlemmer, som har øvet Indsatsen i de enkelte Tilfælde, i denne Forbindelse har forekommet mig mere underordnet. Dels maa jeg desuden ogsaa fremhæve, at saa mange Medlemmer har i Tidens Løb ydet en Indsats, som nok kunde fortjene Anerkendelse, at Skriftets Omfang vilde blive af alt for stort Format, saafremt hver enkelt af disse skulde have sin særlige Fortjeneste omtalt.

Mine egne Erfaringer igennem 24 Aars Deltagelse i denne Virksomhed er, at i de Perioder, hvor der har hersket en god Forstaaelse imellem Medlemmerne og et godt Samarbejde imellem disse og Fagforeningens Bestyrelse, har Foreningen opnaaet sine bedste Resultater af sit Arbejde, medens Vanskelighederne og de mindre gode Resultater næsten altid kan henføres til Tider, hvor Meningerne har været stærkt delte.

M. C. Jensen.

III. Tiden fra 1930 til 1943.

Af Sv. Aagesen.

FAGFORENINGEN gennemlever nu en forholdsvis rolig Periode, der sker ingen større Sensationer, men som en Morsomhed kan nævnes, at Helsingør Glasværk, der blev oprettet i 1929, og som havde rekvireret en halv Snes Svende fra Fagforeningen som Tilskærere, sender i Marts 1930 en Beklagelse til Fagforeningen over, at vore Kolleger paa Værket misrekommanderer Værkets Glas. Bestyrelsen tager Skrivelsen til Efterretning, uden iøvrigt at foretage sig noget i Sagen. Forholdet var ogsaa det, at ihvert Fald en stor Del af Værkets første Produktion var af en saadan Kvalitet, at Diamanterne ødelagdes af at skære Glasset.

I Juni 1930 foreligger der igen et Forslag fra Lauget om Indførelse af tvungne Svendepøver i Faget. Forslaget blev behandlet paa en Ekstrageneralforsamling, men blev forkastet med den Motivering, at man kun havde Interesse for et saadant Forslag, hvis det samtidig virkede Lærlingebegrænsende.

I Marts 1931 er der Forhandling med Lauget om Priser paa Jernarbejde med Lister og Skruer, hvilket Arbejde paa dette Tidspunkt er helt nyt og ukendt. Prisen sættes til et Tillæg paa 125 %. Samtidig opstaar der en Sag med en Glarmester i Holbæk om Drivhusarbejde, idet Mesteren ikke vilde betale Højdetillæg, Stillads m. m., som Svendene ifølge Priskuranten var berettiget til. Sagen medførte Voldgift, der blev vundet af Fagforeningen. Dette viste sig dog senere at være en »Pyrrhos Sejr«, idet Svendelønnen paa dette Arbejde var saa stor, at Glarmestersvendene slet ikke kom til at udføre det. Der blev mindre og mindre af dette Arbejde, og senere gik man ved en Forhandling med til at nedsætte Prisen paa Arbejdet.

I Juni 1931 udbryder der Konflikt i Skotøjsarbejderfaget. Bestyrelsen bevilger 200 Kr. i Støtte til Skotøjsarbejderne, og en Ekstragene-

ralforsamling vedtager at betale et ugentlig Ekstrakontingent til samme Formaal, saalænge Konflikten varer. Paa samme Generalforsamling forelægges Resultatet af et Udvalg for Indmeldelse i Forbundet, der var nedsat af en Generalforsamling nogle Maaneder forinden. Generalforsamlingen kunde ikke godkende Forbundets Betingelser, og forkastede Forslaget, og Sæmmenslutningen blev igen udskudt paa ubestemt Tid.

Gennem en længere Periode førte et enkelt Medlem en skaanselsløs Opposition, specielt mod Formanden K. H. Knudsen. Denne Opposition prægede mange Generalforsamlinger, og efter at der under »National-Scala«s Ombygning i September 1931 var udført Over- og Nat-arbejde, hvor Formanden ogsaa var beskæftiget, fik man indkaldt en Ekstrageneralforsamling, der fik et stormende Forløb, og sluttede med Vedtagelsen af et Mistillidsvotum til Bestyrelsen. Da man stod umiddelbart foran den ordinære Generalforsamling, fungerede Bestyrelsen dog videre. Ved denne, der foregik i Oktober Maaned, gik Bølgerne stadig højt, og Resultatet blev, at der valgtes en delvis ny Bestyrelse. Til Formand valgtes Th. Thorvil, og til Sekretær Sv. Aagesen.

Den nye Bestyrelse vedtager at indkalde en Ekstrageneralforsamling med Spørgsmaalet Fagblad og Diskussionsklub paa Dagsordenen. Tanken om et Fagblad havde allerede nogen Tid i Forvejen været drøftet i den tidligere Bestyrelse. Ekstrageneralforsamlingen, der afholdtes den 28. December 1931, vedtog begge Forslag. Til Redaktører af Fagbladet valgtes Thorvil og A. Johansen. Fagbladet fik Titlen »Gfarmestersvenden«.

Nogen Tid efter indvarsledes til det første Møde i Diskussionsklubben. Formanden skulde tale om Emnet »Vore indre Forhold«. Mødet blev dog ikke afholdt, idet Formanden blev syg. Sygdommen, en Lungebetændelse, udviklede sig hurtigt og medførte Døden den 22. Februar 1932.

Under en meget stor Deltagelse af Kollegerne blev Th. Thorvil begravet Søndag den 28. Februar paa Vestre Kirkegaard. Det blev kun en kort Tid, Thorvil kom til at virke i Fagforeningens Tjeneste, men dog nok til at bevise, at han var en god Kollega

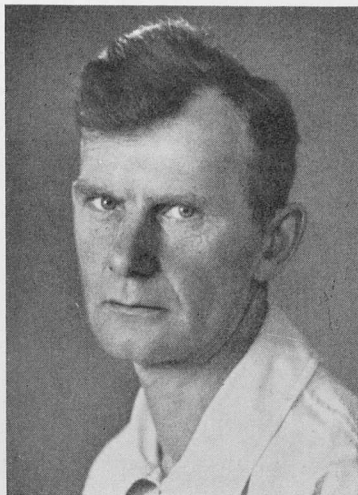
Th. Thorvil.

og Kammerat, der kun vilde sine Kollegers bedste, og hans Minde vil altid blive holdt højt i Ære.

K. Preuthun, der af Bestyrelsen var valgt til Næstformand, fungerede som Formand til den ordinære Generalforsamling i April, hvor han valgtes til Formand. Samme Generalforsamling vedtog nye Love for Fagforeningen.

Preuthuns Formandstid blev en omstridt og bevæget Tid. I August Maaned 1932 forelagde Formanden Bestyrelsen et Forslag om at købe Villaejendommen H. C. Ørstedesvej 55, som Jord- og Betonarbejdernes Fagforening ønskede at afhænde for ca. 40.000 Kr. Ejendommen havde mange udmærkede Lokaler og var godt egnet til vort Brug, men der kunde ikke opnaas Enighed i Bestyrelsen for Købet, da nogle mente, den var for dyr i Drift. Spørgsmaalet blev forelagt en Ekstrageneralforsamling den 13. September, hvor det, sikkert væsentlig fordi en Ejendomshandler havde fremstillet Sagen paa en overoptimistisk Maade, blev vedtaget at bemyndige Bestyrelsen til at købe Huset, dog kun med 1 Stemmes Majoritet. Efter endnu nogen Kamp i Bestyrelsen om Sagen blev Dokumenterne dog undertegnet, og Fagforeningen var nu Husejer. Da Sagen var afgjort, gik Modstanderne af Købet naturligvis ind i et Samarbejde for at faa det bedst mulige ud deraf. Søndag den 20. November overtog Fagforeningen officielt Ejendommen, og Dagen markeredes, Traditionen tro, ved at en stor Del af Medlemmerne gik i Procession, bærende vore Faner og den blyndfattede Medlemstavle fra vort hidtidige Lokale i Rømersgade 22 til vor nyerhvervede Ejendom. Her blev Processionen modtaget af Jord- og Betonarbejdernes Formand, der overrakte vor Formand Husets Nøgler. Derefter fulgte en lille Indvielseshøjtidelighed i Mødeværelset, hvor bl. a. Laugets daværende Oldemand, Hr. Chr. Andersen, ønskede Fagforeningen Tillykke med Huset. Bagefter fulgte en Festlighed i »Columbus«, hvor man i nogle Timers kammeratligt Samvær fejrede Begivenheden.

Men efter den søde Kløe kom den sure Svie. Det viste sig ret hurtigt, at Udgifterne paa Ejendommen var saa store, at de var ved at

Kaj Preuthun.

sprænge Fagforeningens Budget, og allerede 4-5 Maaneder efter, paa den ordinære Generalforsamling i April, nedsættes et Udvalg til at undersøge, hvad der kan gøres. Paa samme Generalforsamling oprettes Fagforeningens Hjælpefond med et ugentligt Kontingent af 15 Øre.

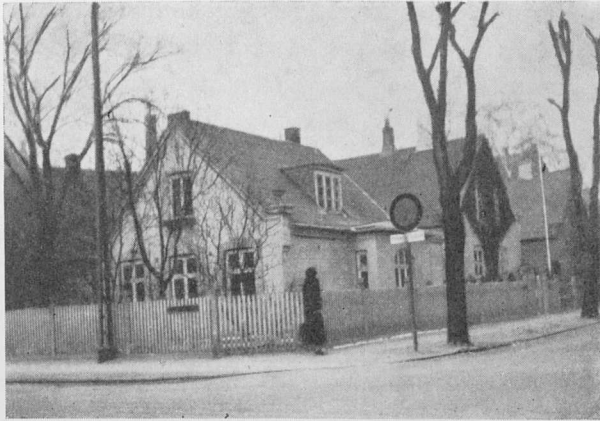
Den 4. Juli 1933 havde Fagforeningen 40 Aars Jubilæum. Allerede Aprilgeneralforsamlingen viste, at der var ingen Stemning for at afholde Fest i denne Anledning, vel væsentlig paa Grund af de bevægede Forhold, men Bestyrelsen indbød alligevel til en Festlighed i »Columbus« Søndag den 8. Juli. Der mødte dog ikke ret mange Medlemmer, saa det blev en meget stilfærdig 40 Aars Fest.

Paa den ordinære Generalforsamling i Oktober Maaned valgtes K. H. Knudsen igen til Formand med stor Majoritet.

I Februar 1934 er der igen Forhandlinger om den nye Overenskomst. Forhandlingerne er langvarige og besværlige, men afsluttes dog med et gunstigt Resultat, idet der opnaas en Forhøjelse af Grundpriserne i Priskuranten. I samme Maaned er Voldgiftssag om, hvorvidt Specialglas i Tykkelse 3,8-4,2 mm skal betales som Spejlglas. Voldgiften giver Fagforeningen Medhold i dette Spørgsmaal, medens Fagforeningen ikke faar Medhold i Kravet om, at Rammer med Vippe- og Drejebeslag skal betales som Ohlands o. lign., hvilket Spørgsmaal var medtaget ved samme Voldgift.

Paa Foranledning af det nedsatte Udvalg angaaende Ejendommens Forhold, afholdes den 13. Februar 1934 en Ekstrageneralforsamling, hvor der forelægges Forslag om Omprioritering af Huset. Dette vedtages, og det vedtages endvidere at sælge Huset, saafremt man kan faa et antageligt Tilbud. I denne Periode optages en Del af Bestyrelsens Tid af Bekymringer med vor Ejendom. Huset averteres mange Gange til Salg, men ud over at mange besigtiger Huset, melder der sig stadig ingen Købere. Hertil kom saa, at den eneste Lejer, Fagforeningen havde, nemlig Isoleringsarbejdernes Fagforening, opsiger Lejemaalet.

Endelig i Marts Maaned 1935 lykkes det efter mange Besværligheder at faa solgt Ejendommen. En kendt Bygherre købte Huset til Nedrivning for 42.000 Kr., og et stort nyt Hus rejstes snart paa Grunden. Bestyrelsen maatte nu se sig om efter andre Lokaler og bestemte sig tilsidst for Lokalerne i Jærggade 9. Det var paa sin Vis et Tilbage-skridt, men blev ikke følt som saadant, da alle var klare over, at Fagforeningens Størrelse ikke berettigede til at være Ejendomsbesiddere paa denne Maade.

Ejendommen H. C. Ørstedsvvej 55.

Paa Bestyrelsens Møde i Februar 1934 kan Formanden meddele, at Glarmestersvendenes gamle hæderkronede Sygekasse er ophørt med at eksistere. Den nylig afholdte Generalforsamling i Sygekassen havde nemlig besluttet paa Grund af det stadig mindre Medlemstal at ophæve Kassen og overføre Medlemmerne til Sygekassen »Activ«.

Igennem lange Tider havde Fagforeningen ført en haard Kamp med Snedkere, der udførte Glarmesterarbejde, og det var ogsaa lykkedes paa et vist Tidspunkt at faa en fast Aftale med Snedkernes Fagforening herom, og hvor disse erkender, at Snedkerne maa ikke indsætte Ruder, hvor der skal anvendes Kit. Dette var en for vore Kolleger meget betydningsfuld Aftale, men det viste sig desværre at være meget svært at faa den overholdt, og netop i 1934 maatte Formanden ofre et betydeligt Arbejde paa at holde Snedkerne væk fra vort Arbejde, hvilket de mange Sager, der er omtalt i Forhandlingsprotokollen, vidner om.

I Juli Maaned 1935 er der igen Tale om Sammenslutning med Forbundet, idet Forbundets Kongres paalægger Forretningsudvalget at forhandle med Københavns Fagforening om Indmeldelse. Det løb imidlertid ogsaa denne Gang ud i Sandet, da Forretningsudvalget kun fremsatte det tidligere afviste Forslag om Sammenslutning.

August Maaned byder paa en betydningsfuld organisatorisk Nydannelse, idet der mellem Lauget og Fagforeningen opnaas Enighed om Nedsættelse af »Det staaende Udvalg«. Udvalget bestaar af 2 Repræsentanter fra hver Side og har til Opgave at fastsætte Priser paa Arbejde, der ikke er forekommet tidligere. Udvalget har i den forløbne

Tid vist sin Betydning ved at løse flere Spørgsmaal, der ellers vilde have medført Voldgift, der er langt kostbarere for Organisationerne.

I Løbet af Sommeren 1935 havde der mellem Fagbladets Redaktør og Forbundets Formand, A. Nielsen, paa Initiativ af Fagforeningen været ført Forhandlinger om en Sammenslutning af Fagforeningens og

Sv. Aagesen.

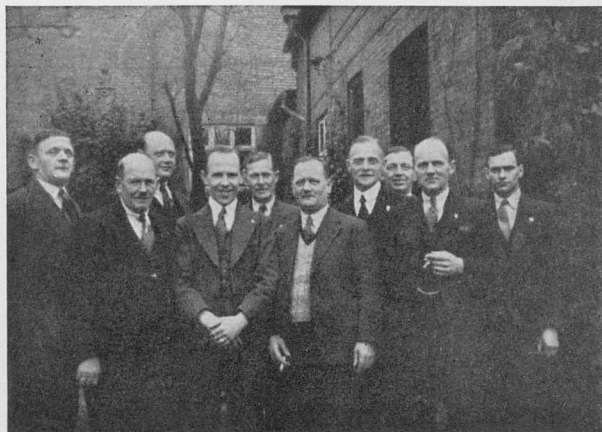
Forbundets Fagblade. Forhandlingerne førte til Enighed, og i Oktober Maaned udkom det første Nummer af det fælles Fagblad. Fagbladet blev ved denne Lejlighed udvidet fra 4 til 8 Sider, et Format, der er blevet bibeholdt siden, og Sv. Aagesen, der i Foraaaret havde afløst A. Johansen som Redaktør, fortsatte som Redaktør af Fagbladet. Fagbladet havde paa dette Tidspunkt været udsendt gennem 4 Aar og blev af de fleste Medlemmer betragtet som et uundværligt Bindeled mellem Fagforeningen og Medlemmerne. Udvidelsen af Fagbladet

blev hilst med Tilfredshed, og naturligvis ikke mindst blandt Forbundets Medlemmer, for hvem Udvidelsen paa Baggrund af deres hidtidige Blad var en stor Forbedring.

Ved et Forhandlingsmøde med Lauget i December 1935 er Spørgsmaalet om Ferie i vort Fag paa Dagsordenen. Fra vor Side blev gjort en energisk Indsats for Ferie, men det lykkedes ikke ved denne Lejlighed at gennemføre Sagen, da Lauget ikke kunde gaa længere end til at love at forelægge Spørgsmaalet for Laugsforsamlingen, hvor det naturligvis ikke blev godkendt. Lykkeligvis blev det ved Arbejdernes store Indflydelse i Regering og Rigsdag nogle faa Aar senere muligt at gennemføre Ferie for alle Arbejdere. Ved samme Forhandlingsmøde med Lauget drøftedes paa Foranledning af en Serie Artikler i Fagbladet de saakaldte »Farlige Vinduesfag«, hvorved forstaas Vinduesfag bestaaende af 1 stor Rude og kun 1 Siderude, samt andre moderne Konstruktioner. Lauget var pure enige med Fagforeningen i, at der burde gøres noget for at bremse op for dette, og man enedes om at nedsætte et Ud-

valg, der skulde beskæftige sig med Spørgsmaalet. Udvalget foretog ogsaa forskellige Henvendelser, men det helt store Resultat lykkedes det ikke at fremskaffe, ikke mindst paa Grund af, at man ikke kunde paa-vise nogle Ulykker foraarsaget af disse Fag.

Den 29. Marts 1936 var der igen Tilløb til Sammenslutning mellem Forbundet og Fagforeningen, og denne Gang saa det ud til, at det skulde

Bestyrelsen og Forbundets Forretningsudvalg
ved Forhandlingsmødet.

lykkes. Forbundets Forretningsudvalg og Bestyrelsen mødtes til en Drøftelse af Spørgsmaalet, og det lykkedes at blive enige om et Forslag, der blev udsendt til Urafstemning. Forslaget var ikke helt, som København havde Grund til at vente det, og det blev da ogsaa forkastet ved Urafstemningen, hvorefter Sammenslutningen igen var udskudt paa ubestemt Tid.

Aprilgeneralforsamlingen 1936 er et mørkt Punkt i vor Historie, idet Revisionen konstaterede en betydelig Kasseangel hos Kassereren. Det kom som et Tordenslag baade for Bestyrelsen og Medlemmerne, da Kassereren var ualmindelig afholdt, og man nærrede en klippefast Tillid til ham. Generalforsamlingen vedtog da ogsaa en mindelig Ordning med Kassereren. Til ny Kasserer valgtes Chr. Lorentzen.

I den følgende Tid afholdtes et Par bevægede Ekstrageneralforsamlinger, hvor vigtige Spørgsmaal var paa Dagsordenen. Da Generalforsamlingerne i flere vigtige Spørgsmaal gik imod Bestyrelsens Henstillinger og Standpunkter, nedlagde M. C. Jensen sit Hverv som Næst-

formand, og Sv. Aagesen sit Hverv som Sekretær og Redaktør, som Protest herimod. Th. Heiberg blev derefter af Bestyrelsen konstitueret som Redaktør, hvilket Hverv han varetog i ca. 1½ Aar, hvorefter Sv. Aagesen igen traadte til.

Fagforeningen har, som før omtalt, ført mange Kampe for at bevare Glarmesterarbejdet for Faget, men i Sommeren 1936 kom en Dyst med Snedker- og Stolemagerens Fagforening i det helt store Format. Bestyrelsen fik Meddelelse om, at Snedkermester Lietmanns Svende var i Færd med at indsætte 1200 store Ruder med Lister paa Nationalmuseet. Da Formanden forgæves havde søgt at standse Snedkerne, heri, indsatte Bestyrelsen en Meddelelse i Social-Demokraten om, at Medlemmerne ikke maatte søge Arbejde hos Lietmann, førend de havde talt med Fagforeningen. Dette var Signalet til en større Pressepolemik, og Sagen vakte stor Opsigt. Snedkernes Fagforening og Forbund gik i flere Artikler skarpt imod os for denne Blokademeddelelse, idet de hævdede at have Ret til at indsætte Glas, naar der ikke anvendtes Kit og Diamant ved Indsætningen. Et af Byens Eftermiddagsblade tog Sagen op i flere Artikler og karakteriserede den som en Broderstrid mellem de to Fagforeninger. Arbejdsgiverforeningen truede flere Gange med at bringe Sagen for den faste Voldgiftsret, og da Fagforeningen ikke vilde bøje sig og tage Blokademeddelelsen tilbage, endte det ogsaa med, at Fagforeningen blev indklaget for den faste Voldgiftsret. Her maatte Fagforeningens Repræsentanter indgaa paa et Forlig og betale en Bod paa 50 Kr., da Blokaden var ulovlig. Mere Held havde Fagforeningen nogle Maaneder senere, da nogle Blikkenslagersvende vilde udføre et større Stykke Tagarbejde paa Refshaleøen, idet det lykkedes at forhindre dette.

Kampen for at bevare Ovenlysarbejdet for Faget er egentlig et Kapitel for sig selv. Flere Gange før, og mange Gange senere end dette Tidspunkt har Fagforeningen ført en meget energisk Kamp imod Blikkenslagere, Arbejdsmænd, Montører, tyske Arbejdere og andre, der vilde gøre sig til Speciale at udføre Ovenlysarbejde, og havde vi ikke ført denne Kamp er det sikkert, at dette Arbejde ikke tilhørte os mere. Æren for det gode Resultat maa for en væsentlig Del tillægges Formanden K. H. Knudsen, som paa dette Omraade har ydet en usædvanlig værdifuld Indsats. Utallige er de Møder og Forhandlinger, Formanden har ført om dette Spørgsmaal med Firmaer og Organisationer, og mangfoldige er de Skrivelser, der er afsendt til Ministerierne og

Arbejdsdirektoratet om udenlandske Arbejdere, der var beskæftiget ved Ovenlysarbejde, og stadig har Formanden stejlt og ubøjjelig hævdet vor Ret til at udføre Arbejdet, og Resultatet er da ogsaa det, at man fra alle Sider erkender vor Ret til Arbejdet. Fagforeningen maa dog stadig være paa Vagt i denne Sag, da der jo altid er enkelte der vil forsøge at komme udenom. Denne Kamp for Ovenlysarbejdet har gavnet Mestrene ligesaa meget som Svendene, men desværre har Fagforeningen ikke kunnet faa den Støtte fra Lauget, som man kunde forvente i et saa vigtigt Anliggende, hvad saa Grunden end er.

Forhandlingerne om den nye Overenskomst i Februar 1937 blev ret usædvanlige. Laugets Ledelse viste sig ved Forhandlingerne meget utilbøjjelige til at give nogle Forbedringer af Overenskomsten. Efter meget Besvær gik Lauget tilsidst ind paa at yde en Timelønsforhøjelse paa 5 Øre til alle Forbundets Medlemmer, medens man for Københavns Vedkommende kun vilde strække sig til 5 Øres Forhøjelse af Ungsvendelønnen. Dette Forslag forkastede Fagforeningen næsten enstemmigt paa en Generalforsamling. De efterfølgende Forhandlinger i Arbejdsgiverforeningen blev ikke mindre besværlige. Lauget havde ikke ændret sine Standpunkter, og Fagforeningen krævede en større Forhøjelse af Timelønnen. Da man ikke kunde faa det ønskede Resultat, gik man med til at forelægge Generalforsamlingen et Forslag om en Timelønsforhøjelse paa 5 Øre til alle Medlemmer i København, mod nogle mindre Forringelser af enkelte Akkordpriser. Dette Forslag blev imidlertid ogsaa forkastet paa en Generalforsamling, hvilket var ensbetydende med at Overenskomsten blev opsagt, og den 11. Marts afsendtes 1. Strejkevarsel. Den 17. Marts afholdtes igen Generalforsamling, hvor Medlemmerne aldeles enstemmigt gav Bestyrelsen Bemyndigelse til at afsende 2. Varsel, hvis det blev nødvendigt. Den 18. Marts afholdtes Møde hos Forligsmanden om Overenskomsten. Det lykkedes ikke Forligsmanden at nærme Parterne

K. H. Knudsen.

til hinanden, og Mødet endte resultatløst, saaledes at Forligsmanden senere vilde stille et Forligsforslag.

Da Forligsforslaget blev fremsat viste det sig at være næsten ens med det Forslag, der først var fremsat af Lauget, dog saaledes at alle Medlemmer fik 5 Øres Forhøjelse af Timelønnen. Forslaget blev behandlet paa en Generalforsamling, der var besøgt af ca. 135 Medlemmer, og blev vedtaget. Dette var dog uden Betydning, da det senere viste sig at Arbejdsgiverne havde forkastet Forligsforslaget. (Vor Overenskomst var kædet sammen med flere andre Fags). Det trak derefter op til en Storkonflikt, som dog løstes ved at Regeringen ophøjede Forslaget til Lov.

Paa Aprilgeneralforsamlingen 1937 blev der igen stillet Forslag om Indmeldelse i Forbundet. Det vedtoges at nedsætte et Udvalg paa 4 Mand til at forhandle med Forretningsudvalget for Forbundet om Spørgsmaalet. Udvalget arbejdede energisk med Sagen, og paa en Ekstrageneralforsamling den 30. November 1937 vedtoges det med meget stor Majoritet, at Fagforeningen skulde indmeldes i Forbundet, og samtidig bemyndigedes Udvalget til at aftale Indmeldelsesvilkårene med Forbundsledelsen. Udvalget og Forbundsledelsen blev derefter i de følgende Forhandlinger enige om et Forslag, og den 15. Maj 1938 kunde det afsluttende Møde i Korsør afholdes, og den 30. Maj stadfæstedes Indmeldelsen eller Sammenslutningen, som man ogsaa med Rette kan sige, paa en Kongres i Randers.

Med denne Sammenslutning var et stærkt omdiskuteret Spørgsmaal løst. Igennem de 15 Aar, Fagforeningen havde staaet alene, gjorde et stort Antal Kolleger, der kunde indse det uholdbare i at Fagets største Fagforening ikke havde nogen Indflydelse paa Forbundet, og at vi ikke var Medlemmer af de De samvirkende Fagforbund, en stor Indsats for at rette dette skæve Forhold, og endelig i 1938 blev disse Bestræbelser kronet med Held. En væsentlig Grund til at der skulde gaa saa lang Tid førend Fagforeningen igen kom i Forbundet, maa søges i det særegne Forhold, at Fagforeningen i København har et større Medlemstal end Forbundets andre Afdelinger tilsammen. Under disse Omstændigheder vilde Forbundet ikke modtage en slet og ret Indmeldelse af Københavns Afdeling, da man hævdede at der var Tale om Sammenslutning, hvilket naturligvis gjorde Sagen mere kompliceret.

I 1937 var Priserne paa Livsfornødenhederne steget en Del, og paa denne Baggrund stillede vore Organisationer en Række Krav om For-

Bestyrelsen 1938.

Siddende fra venstre: K. H. Knudsen. Th. Heiberg. Chr. Lorentzen.
Staaende fra venstre: J. Klüver Jensen. Chr. Mikkelsen. Sv. Aagesen.

højelse af alle Lønninger ved Overenskomstforhandlingerne i Januar Maaned 1938. Det gik imidlertid som saa ofte før, at Lauget kun i ringe Udstrækning vilde imødekomme vore Krav, og endda til Gengæld forlangte Nedsættelse af de bedste Akkorder, især paa de store Ruder. Dette kunde vore Repræsentanter naturligvis ikke gaa ind paa, og Forhandlingerne sluttede fuldstændig resultatløse. Forhandlingerne fortsattes derefter den 10. Januar i Arbejdsgiverforeningen, og her medvirkede paa vor Side daværende Sekretær i De samvirkende Fagforbund, Laur. Hansen. Forhandlingerne var meget langvarige, men det lykkedes ikke at opnaa Enighed om et generelt Tillæg til Timelønningerne og Akkordpriserne, og udover en Forhøjelse for Døre med Lister, og at Hjælpearbejde betales med mindst 4 Timer, opnaaedes intet Resultat. Overenskomsten blev derefter opsagt, og 1. Strejkevarsel afsendt.

I Løbet af Marts Maaned fremsatte Forligsmanden et Mæglingsforslag, der lød paa 6 % Forhøjelse af Timeløn og Akkordpriserne. Dette

Forslag blev behandlet paa en Ekstrageneralforsamling den 31. Marts 1938 og blev vedtaget med stor Majoritet, og dermed var Overenskomstsituationen løst. Dette var de sidste Forhandlinger Fagforeningen selv førte, da denne Opgave efter Indmeldelsen i Forbundet overgik til dettes Forretningsudvalg.

Arbejdsløsheden i Faget var i Sommeren og Efteraaret 1938 forholdsvis stor, og paa Baggrund heraf begærede et Antal Medlemmer indkaldt til Ekstrageneralforsamling for at forelægge et Forslag om Huslejhjælp. Ekstrageneralforsamlingen afholdtes den 27. Juli og blev ret bevæget. Resultatet blev, at Forslaget forkastedes med 52 Stemmer imod 51 Stemmer. Forslagsstillerne begærede derefter en ny Ekstrageneralforsamling afholdt. Denne afholdtes 3. August, og her blev Forslaget igen forkastet med 58 Stemmer imod 51 Stemmer. Der afholdtes endnu 2 Generalforsamlinger om Spørgsmaalet, med samme Resultat som de forudgaaende. Bestyrelsen havde paa Generalforsamlingerne været imod Forslaget ud fra den Betragtning, at det var en Opgave der

M. C. Jensen.

enhørte under Hjælpefonden og ikke under selve Fagforeningskassen. Bestyrelsen enedes da om at udarbejde et Forslag der byggede paa Hjælpefonden, og som kunde yde Hjælp af mere end midlertidig Karakter, og det blev overdraget M. C. Jensen og Chr. Lorentzen at udarbejde Forslaget. Resultatet heraf blev et Forslag om »Udvidelse af Hjælpefondens Opgaver« med en permanent maanedlig Huslejhjælp til arbejdsløse Medlemmer efter nærmere Regler. Samtidig skulde Kontingentet forhøjes fra 15 til 40 Øre ugentlig.

Dette Forslag blev forelagt en af Bestyrelsen indvarslet Ekstrageneralforsamling den 7. September 1938, og blev vedtaget saa godt som enstemmigt, et smukt Udtryk for Kollegialitet og Sammenhold i Fagforeningen, efter at dette Spørgsmaal gennem fire stormende Generalforsamlinger havde delt Medlemmerne i to Lejre.

Med dette Forslags Vedtagelse fik Hjælpefonden en helt anden Be-

tydning end den hidtil havde haft. Fonden blev som foran oplyst oprettet i 1933, med den Opgave at yde arbejdsløse Medlemmer Pinsehjælp og Julehjælp efter fastsatte Regler. Disse Opgaver blev nu udvidet med en maanedlig Huslejhjælp. Det siger sig selv, at det var en meget stor Opgave Hjælpefonden her skulde løse, og det viste sig ogsaa senere, hvor der var ekstraordinær stor Arbejdsløshed, at Fonden økonomisk ikke kunde magte Opgaven. Det var derfor nødvendigt at forhøje Kontingentet til Fonden med 25 Øre ugentlig i Marts 1940 og med 35 Øre ugentlig i April 1941, saaledes at det samlede Kontingent til Fonden herefter udgjorde 1 Kr. ugentlig. Desuden blev der til Støtte for Fonden som Laan overført Midler fra Fagforeningskassen. Til Gengæld har den forholdsvis gode Beskæftigelse i de senere Aar bevirket at vor seneste Generalforsamling i April 1943 kunde nedsætte Kontingentet til Fonden med 25 Øre ugentlig, saaledes at Kontingentet nu er 75 Øre ugentlig.

Det vil sikkert forbausse mange Kolleger at erfare, hvor store Beløb der er gaaet igennem Hjælpefonden i de forholdsvis faa Aar, den har virket. Der er saaledes i Pinse- og Julehjælp i Aarene fra 1935 til 1. Januar 1943 udbetalt Kr. 19.968,00, og i Huslejhjælp fra 1938 til 1. April 1943 er der udbetalt Kr. 20.082,25.

Dette er den talmæssige Side af Sagen, men hvad Hjælpen har betydet for den enkelte, der har været ramt af Arbejdsløshed i kortere eller længere Tid, lader sig naturligvis ikke opgøre i Penge. Men en Ting staar fast, at Hjælpefonden, især efter Udvidelsen med Huslejhjælpen, har været, òg er stadig, til uvurderlig Gavn for Medlemmerne i en vanskelig Tid, og kan tjene som Mønster for andre Fag. Det er ogsaa min Tro, at den samme kammeratlige Aand, der hidtil har baaret Fonden frem, ogsaa i Fremtiden vil bevare den, indtil et fornuftigere Samfundssystem vil overflødiggøre saadanne Foranstaltninger.

Chr. Lorentzen.

I August Maaned 1938 drager samtlige Byggefag, heriblandt vor Fagforening, skarpt til Felts imod forskellige Bygherrer, der udelukkende iværksatte Byggeri i Spekulationshensigt. Der blev dannet et Kontrolraad indenfor Byggefagsfagforeningerne, hvoraf vor Formand ogsaa blev Medlem. Kontrolraadet tog fat paa et særligt grelt Tilfælde, blokerede Entreprenørerne og foranstaltede Demonstrationer paa Arbejdsstedet. Aktionen førte ogsaa til det ønskede Resultat, men Fagforeningen blev idømt en mindre Erstatning, hvoraf ogsaa vi fik vor Part. En lignende Aktion iværksattes i Efteraaret 1939, som vort Fag støttede med Sympatistrejke.

I Efteraaret 1939 bryder den ny Verdenskrig løs og sætter sit Præg paa de faa Begivenheder, der endnu skal omtales i dette Kapitel af Festskriftet.

Den 7. November holder Fagforeningen Medlemsmøde for at tage Stilling til et Forslag om Dyrtidstillæg som Følge af Krigen. Meningsudvekslingerne var ret stærke, men som sædvanlig sejrede den sunde Fornuft, og Forslaget vedtoges med stor Majoritet. Tiden der fulgte gav ogsaa Fornuftens Talsmænd Ret, idet det hurtigt viste sig at Forslaget virkeligt var godt, endda saa godt at det ikke var muligt at opretholde dets Betingelser. Saa fulgte Landets Besættelse den 9. April 1940. Et Par Dage før havde Fagforeningen udsendt Indkaldelse til Generalforsamling den 16. April, og Generalforsamlingen blev afholdt. Begivenhederne medførte en vis Opgivenhed for Organisationsarbejdet og satte sine Spor i Deltagelsen paa Generalforsamlingen, ligesom der hvilede en egen dyster Stemning over Mødet.

Som et Udslag af denne Stemning maa den Generalforsamling ogsaa ses, som blev afholdt nogle Maaneder senere, den 28. August, med et Forslag om Udbetaling af et Beløb af Fagforeningskassen til samtlige Medlemmer, motiveret som Brændselshjælp. Generalforsamlingen var begæret indkaldt af et Antal Medlemmer, og Stemningen var saaledes, at det ikke var muligt at samle et Flertal for et af Bestyrelsen stillet moderat Forslag, og Generalforsamlingen vedtog et paa Mødet stillet Forslag om Udbetaling af 50 Kr. til hvert Medlem, der havde været Medlem af Fagforeningen i et Aar. Dette var naturligvis en betydelig Aareladning af Kassen, men har jo endnu ikke vist at have nogen katastrofal Betydning, og hvorledes Forholdene vil arte sig i Fremtiden kan ingen udtale sig om.

Krigen medførte i Aarene 1940-1941 adskillige Love og Forhold,

Bestyrelsen 1943.

Siddende: Sv. Aagesen, K. H. Knudsen og Chr. Lorentzen.
Staaende: J. Kliüver Jensen, Finn W. Petersen og Harry Ballin.

som vilde være utænkelige under normale Forhold. En af disse var Loven om Arbejdsfordeling, og det kan siges om den, at den var ikke populær, og den voldte os meget Besvær. Arbejdsfordelingen er jo endnu i saa frisk Erindring, at man husker de forskellige Former den virkede under, 1 Uges Afspadsring efter 3 Ugers Arbejde, 1 Uges Afspadsring efter 5 Ugers Arbejde, og endelig 7 Timers Arbejdsdag i et Vinterhalvaar. Det var ikke alle Kolleger, der var lige villige til at overholde Bestemmelserne, og Bestyrelsen maatte holde »Dommervagt« som engang tidligere i Fagforeningens Historie i et andet Spørgsmaal, hvor adskillige Kolleger maatte redegøre for deres Forhold til Arbejdsfordelingen. Fordelingen ophørte igen i April 1941, og har siden, takket være den gode Beskæftigelse, ikke været savnet.

Den ordinære Generalforsamling den 10. Oktober 1941 vedtog efter nogen Diskussion og med nogle enkelte Protester et af Bestyrelsen stillet

Forslag om et Ekstrakontingent paa 25 Øre ugentlig til Festen, der nu afholdes den 4. Juli i Anledning af 50 Aars Jubilæet.

For en Fuldstændigheds Skyld kan nævnes, at der i 1941 blev dannet en Lærlingeafdeling i Tilknytning til Fagforeningen, og i 1942 startedes en Sportsklub indenfor Fagforeningen.

Efter de senest afholdte Generalforsamlinger bestaar Bestyrelsen ved Jubilæet af følgende: Formand, K. H. Knudsen, Kasserer og Næstformand, Chr. Lorentzen, Sekretær, Sv. Aagesen, Repræsentanter, Finn W. Petersen, Harry Ballin, J. Klüver Jensen.

Hermed kan vi slutte Fagforeningens Historie indtil Jubilæet 1943. Jeg har i dette Afsnit bestræbt mig for ikke at gaa for meget i Detailler, da disse seneste Aar for de fleste Begivenheders Vedkommende staa klart i Erindringen for mange Medlemmer, og jeg haaber ogsaa det er lykkedes mig.

Hvorledes Fremtiden vil blive for vor Fagforening er ikke let at spaa om, men det er min Tro, at Arbejderbevægelsen og Fagbevægelsen vil gaa styrket ud af de nuværende kaotiske Krigsaar. Dette Festskrift med Fagforeningens Historie beviser med al ønskelig Tydelighed i hvor høj Grad Glarmestersvendene har haft Brug for deres Organisation, og i hvor høj Grad den har gavnet dem, og vil samtidig kunne give Fagets Unge Forstaaelsen af, at Resultaterne naas ikke fra den ene Dag til den anden, men at der maa arbejdes ihærdigt og maalbevidst derfor, og derved give dem Lyst til at fortsætte Fagforeningsarbejdet ud i Fremtiden til Gavn for danske Glarmestersvende.

Sv. Aagesen.

